ఉత్తమ గ్రంథ మాలిక

జాతక కథలు

జాతక కథలు

పాలి భాషనుండి ఆంధ్రీకరించినది

స్వామి శివశంకర శాస్త్రి

ద్వితీయ సంపుటి

సాహితీసమితి. రేపల్లె

ప్రథమ ముద్రణము 1962
ప్రకాశకులు . సాహితీ సమితి

ముద్రాపకులు .
వెల్‌కం ప్రెస్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
లైను 2, బ్రాడీపేట, గుంటూరు-2

35377

పీఠిక

సాహితీసమితి సభ్యుల ఉత్తమ గ్రంథములను శతాధికముగా ప్రకటించినది. కావ్యసందోహములు నవలలు కథలు నాటకములు నాటికలు వ్యాసములు ఇత్యాదిగా బహువిధరచనలు వెలువడినవి. అట్లయినను ఈజాతకకథల ప్రచురణము మాకు ప్రత్యేకామోదదాయకముగా నున్నది.

బుద్ధఘోషుడు ఐదవ శతాబ్దమున మొదట పాలిభాషలో ఈ జాతకకథలకు ప్రామాణికస్వరూపము కల్పించెను. ప్రపంచమందలి కథావాఙ్మయ మంతటిలో జాతకకథలు ప్రథమ గణ్యము లని తద్విదుల నిర్ణయము. ఇవి బహుదేశములలో బహుభాషలలో బహువిధ రూపాంతరము లందినవి.

కథావాఙ్మయమున నభిరుచి అతిశయించిన ఈ రోజులలో, ఆంధ్రుల దృష్టి బహుకాలము క్రిందటనే జాతకకథలపై ప్రసరించినది. జాతకకథ లను పేరితో ఎన్నో పత్రిక లందును గ్రంథరూపముననను వెలువడినవి. కాని వానిలో ఎక్కువ భాగము మూలగ్రంథస్వరూపము తెలిసి రచించినవి కావు. అందుచే వాని ప్రయోజనము బహుపరిమిత మైనది.

ఇది పాలిభాషలో 547 కథలు గల మహాగ్రంథము. త్రిపిటకములలో నంత ర్భూత మైనది. ఆంధ్రదేశములో పాలిభాష అభ్యసించినవారు విరళముగా నున్నారు. అందును దీని మూలగ్రంథములోని కొన్నికొన్ని భాగములు విద్వాంసులకే దురవగాహములుగా నున్నవి. అట్టివి యథామూలముగా ఉదాత్త మయ్యును బహుజన గ్రాహ్య మగు నాంధ్ర భాషలోనికనువదించుట కష్టసాధ్యము. అనితరసాధ్య మగు నీమహత్కార్యమును, వైదికలౌకిక సంస్కృత, ప్రాకృత పాలిభాషా విశారదులును, గ్రంథరచనలో కృతహస్తులు నైన మా సభాపతులు స్వామి శివశంకర శాస్త్రి సాధించిరి ఇది నిర్దుష్టముగా ఆధికారికరూపమున వెలువడుచున్న అనువాదము.

ఈ యుద్గ్రంథము మొత్తము ఇట్టివే ఏడుసంపుటములలో సంపూర్ణముగా ప్రచురింప సంకల్పించి యున్నాము.

ఈ గ్రంథావసరము గ్రహించి Central Govt, Ministry of Scientific Research and Cultural Affairs వారు ప్రథమసంపు

టమునకు వలెనే, ద్వితీయ సంపుటప్రచురణమునకును ధనసాహాయ్యము కావించినారు. వారి కందులకు మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. ముందుకూడ ప్రభుత్వము వారియు ఆంధ్రపారకలోకముయొక్కయు ఆదరాభిమానములతో తక్కిన ఐదు సంపుటములును త్వరలో ప్రకటింపగలము.

ఈ గ్రంథమును చక్కగా ముద్రించిన Welcome Press (P) Ltd. Guntur వారికి మా యభినందనములు.

ఈ గ్రంథ ముద్రణమున అన్నివిధముల తోడ్పడి విశేషశ్రద్ధ చూపిన సాహిత్యాచార్య, కవిభూషణ, మధురకవి శ్రీ వావిలాల సోమయాజులుగారికి శుభం భూయాత్.

నోరి నరసింహ శాస్త్రి
కార్యదర్శి, సాహితీ సమితి

రేపల్లె
1.6.1961

శ్రీ తూములూరి
వేంకట శివరామ మహాశయులకు

సారస్వత నిష్ణాతా,
చులుకీకృత ధర్మశాస్త్ర జలనిధీః,
నాటకరంగ విధాతా,
శివరామ మహోదయో జయతు !

అనుక్రమణిక

నిపాతము ౨

౧౬ దళ్హ వర్గము

౧౭ సంథవ వర్గము

౧౮ కల్యాణధమ్మ వర్గము

నిపాతము 3

౨౬ సంకప్ప వర్గము

౨౭ కోసియ వర్గము

౨౮ అరఞ్ఞ వర్గము

౨౯ అబ్భంతర వర్గము

౩౦ ఉకుంభ వర్గము

151 రాజోవాద జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున నివసించుచు రాజున కిచ్చు నుపదేశము గూర్చి చెప్పినది. ఆయుప దేశము తేసకుణ జాతకమున (521) వచ్చును.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు కోసలనరేశుడు నిర్ణయించుట సులభముకాని ఒకానొక పాపకర్మకు సంబంధించిన అభియోగమున తీర్పు చెప్పి, భోజనము చేయగానే తడిచేతులతోనే రథ మెక్కి శాస్త్రసన్నిధికి జనెను; వికసించిన కమలములవంటి చరణములపై వ్రాలి ప్రణామముచేసి ఒక ప్రక్కన కూరుచుండెను.

"ఓహో, మహారాజా! ఇంత ప్రొద్దెక్కి ఎచ్చటనుండి వచ్చితిరి?" అని శాస్త్ర ప్రశ్నించెను.

"భన్తే, నిర్ణయించుట తేలికగాని ఒకానొక పాపకర్మసంబంధమైన అభియోగమున తీర్పుచెప్పుటలో అవకాశము లభింపలేదు. ఇప్పుడే తీర్పుచెప్పి, భోజనము చేసి తడిచేతులతోనే తమ దర్శనార్థము వచ్చినాను" అని రాజు విన్నవించెను.

"మహారాజా, ధర్మప్రకారముగా న్యాయప్రకారముగా అభియోగమున తీర్పుచెప్పుట శుభకర్మము. అది స్వర్గమునకు మార్గము. కాని మీవంటివారు మావంటి సర్వజ్ఞుల ఉపదేశము గ్రహించి ధర్మప్రకారముగా న్యాయప్రకారముగా అభియోగముల తీర్పులు చెప్పుచుండుట ఆశ్చర్యజనకము కాదు. పూర్వరాజులు సర్వజ్ఞులు కాని పండితులఉపదేశములను విని ధర్మప్రకారముగా న్యాయప్రకారముగా అభియోగములలో తీర్పులు చెప్పుచు, నాలుగు - అగతులనుండి తప్పించుకొని, రాజధర్మములకు విరుద్ధముగాని జనకధర్మానుసారముగా రాజ్యపరిపాలనము చేయుచు స్వర్గమార్గమున చనిరి అనుట ఆశ్చర్యకరము" అని శాస్త్ర రాజు ప్రార్థించిన పిమ్మట పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు 'ఆయన పట్టమహిషికడుపున బడి, గర్భరక్షణ సంస్కారములు జరిగిన పిదప, సకాలమున పుత్రుడై పుట్టెను. నామకరణమునా డతనికి బ్రహ్మదత్తకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి పెద్దవా డయి, పదునారు సంవత్సరములు వచ్చినపుడు తక్షశిలకు బోయి, సకలవిద్యలలో ప్రావీణ్యము నొంది, తండ్రిమరణానంతరము రాజ్యమునకు వచ్చి, ధర్మపాలనము చేయుచుండెను. తనయిచ్ఛాను సారముగా కాక అతడు ధర్మనిరూఢిని రాజ్యపాలనము చేయుచుండెను. అమాత్యులుకూడ ధర్మమార్గముననే వ్యవహారములను నిర్వహించుచుండిరి. అట్లు జరుగుచుండుటచే కూటాభియోగకారకు లను మాటయే లేకుండెను. రాజాంగణమున జనకోలాహలము క్షీణించెను. అమాత్యులు పగలెల్ల న్యాయస్థానమున గూరుచున్నను, ఒక్కడుకూడ తీర్పుకొరకు రాకుండుటచే న్యాయస్థానము నిర్మానుష్యమయ్యెను

బోధిసత్త్వు డిట్లు తలపోసెను: "నేను ధర్మానుసారముగా రాజ్యము చేయుచుండ న్యాయనిర్ణయమునకై న్యాయస్థానమునకు వచ్చువారు కానరాకున్నారు. సందడి తగ్గిపోయినది. న్యాయస్థానము నిర్మానుష్య మయినది. నాలోపము పరీక్షించుట కర్తవ్యము. అవగుణ మున్నచో దానిని విసర్జించి, గుణములకై యత్నింతును. నాలోపములను జూపువా రెవరైన కల రేమో చూడవలెను."

నాటినుండి బోధిసత్త్వుడు లోపములజూపువారికై వెదకుచు సమీపవర్తులవలన నిజగుణకథనమే వినుచు, తనవలని భయముచే వారు దుర్గుణములను దెలుపక గుణములనే కీర్తించుచున్నా రని భావించి, అంతఃపురమున కావలనుండువారిని పరీక్షించుచు, ఎవ్వరును లభింపకపోవుటచే నగరములో వెదకజొచ్చెను. నగరమునకు నాలుగు ద్వారముల కావల జానపదులను ప్రశ్నించుచు నిజగుణకథనమునే విని, జనపదములలో నన్వేషింపదలచి అమాత్యులపై రాజ్యభారము నిలిపి, వేషముమార్చి, రాజు నగరము వెలువడి, రాజ్యసీమాంతమువరకు

బోయి అచ్చటగూడ తనదోషములు తెలుపువానిని గానక, తన ప్రశస్తినే విని, అచటినుండి రథమున మహామార్గము వెంట నిజనగ రాభిముఖుడై బయలుదేరెను.

ఆసమయమున మల్లిక నాముడగు కోసలరాజు న్యాయపరిపాల నము చేయుచు నిజలోపములను జూపువారికొరకు వెదకుచు నచ్చటికి వచ్చెను. ఇరుకుత్రోవలో నిరువురరథములును ఎదుర్కొనెను. తప్పు కొనుటకు ప్రక్కల తగినంత తావు లేదు. మల్లికరాజుసారథి వారా ణసిరాజుసారథితో "ఓయీ, నీరథము తొలగింపు" మనెను.

"ఈరథములో వారాణసీప్రభువు బ్రహ్మదత్తకుమారు డుపవిష్టు డైయున్నాడు. నీరథమునే మరల్పుము."

"ఓయిసారథీ, ఈరథములో కోసలరాజ్యప్రభువు మల్లికమహా రాజు కూరుచున్నారు. నీరథమును మరలించి, మారాజుగారిరథమున కవకాశ మిమ్ము"

వారాణసీరాజసారథి "ఇతడుకూడ రాజే, కర్తవ్య మేమి?" అని యోచించి, "ఉపాయము తోచినది వయస్సు ప్రశ్నించి, చిన్న వానిరథము తొలగించి పెద్దవానిరథమున కవకాశము కల్పింపవచ్చు" నని నిశ్చయించి, ప్రశ్న వేయగా ఇరువురు రాజులవయస్సు సమానమే అని తేలెను. అనంతర మతడు రాజ్యవిస్తీర్ణము, సైన్యము, సంపద, ప్రశస్తి, కులగోత్రములు, మొదలగు విషయములలోగూడ నుభయులు సమాను లని తెలిసికొని, ఇరువురలో ఎక్కువశీలవంతునకు త్రోవ కల్పింప నెంచి అతడు రెండవవానితో "మీ రాజుగారి సదాచార మెట్టిది?" అనెను.

తనరాజు లోపములనుగూడ గుణములనుగా ప్రశంసించుచు, ఇది గుణము ఇది గుణ మని తెలుపుచు ఈగాథ పలికెను .

> కఠినులగువారితోడను కఠినముగను
> మార్దవముకల్గువారితో మార్దవమున
> వ్యవహరించును మల్లికప్రభువరుండు.
> సాధుజనుల జయించును సాధురీతి
> సాధువులు కానివారి నసాధురీతి.
> సారథీ, ఈప్రభుం డిట్టి సరణివాడు
> మార్గమును వీడవలయును మల్లికునకు.

అంతట వారాణసీరాజసారథి రెండవవానితో "మీప్రభు గుణము లివియా?" అనెను. "అవును." "ఇవియే గుణము లగునో అవగుణము లెటు లుండును?" "సరే, ఇవి అవగుణములే కానిమ్ము. ఇక మీ రాజుగారిగుణము లెట్టివి?"

"మంచిది. వినుము" అని వాడు ఈగాథ పలికెను :

> శాంతితోడ క్రోధమ్ము, నసాధుజనుల
> సాధుసరణి జయించు భూజాని యతడు.
> దానమున లోభమును, నసత్యమ్ము నెపుడు
> సత్యమే పలికి నిర్జించు సరణివాడు :
> ఓయి సారథి, మార్గమ్ము నొసగ వలయు.

వా డిట్లు పలుకగా మల్లికరాజు, అతనిసారథియు రథము దిగి, గుర్రములు విప్పి, రథమును ప్రక్కకు తొలగించి, వారాణసీప్రభువునకు త్రోవ యిచ్చిరి. మల్లికరాజునకు వారాణసీప్రభువు ఇది ఇది చేయవలయు నని ఉపదేశ మిచ్చి, వారాణసికి జని, దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు, జీవితాంతమున స్వర్గమునకు జనెను.

బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారముగా మల్లికరాజు తనలోపములను జూపువారి నన్వేషింపక, నిజనగరమునకు బోయి, దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు, తుదకు స్వర్గమును జేరెను.

శాస్త కోసల నరేశున కుపదేశ మిచ్చుటకై ఈ ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములను పరిపోల్చెను.

ఆ కాలమున మల్లిక మహారాజసారథి మొగ్గల్లానుడు. రాజు ఆనందుడు వారాణసీ నరేశునిసారథి సారిపుత్త్రుడు. రాజు నేనే.

152 సిగాల జాతకము

శాస్త కూటాగారశాలలో నివసించు చున్నప్పుడు వైశాలీ నగరములోని ఒకానొక మంగలి కుమారుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

వాని తండ్రి రాజులకు రాణులకు రాజకుమారులకు రాజకుమారికలకు కేశప్రసాధనము చేయుచు, అష్టపదము పరుచుచు, అన్ని పనులు చేయుచుండెను. వాడు శ్రద్ధావంతుడు; బుద్ధుని ధర్మమును, సంఘమును శరణుజొచ్చినవాడు. అతడు పంచశీలములను రక్షించుచు, నడుమ నడుమ శాస్త చేయు ధర్మోపదేశములను వినుచు కాలము గడుపుచుండెడివాడు.

ఒకనాడు రాజసేవార్థమై పోవు నాతడు నిజపుత్రుని వెంట గొనిపోయెను. అచ్చరవలె అలంకృతురాలైన లిచ్ఛవికుమారిని అచట చూచి, నాపితునికుమారుడు ఆమెయెడ ఆసక్తచిత్తుడై రాజభవనము నుండి తండ్రివెంట ఇంటికి మరలివచ్చినపిమ్మట "ఈ కుమారి లభించి నచో జీవింతును; కానిచో ఇక్కడనే మరణింతును" అని అన్నపానములు విసర్జించి మంచము పట్టెను.

తండ్రిమాటలు వాడు వినలేదు. తల్లి, సోదరులు, పినతల్లి, పినతండ్రి, మొదలగు జ్ఞాతులు అందరును, మిత్రులు మొదలగువారు వానికి బోధ చేయుటకై ప్రయత్నించి విఫలులైరి. వాడు అచ్చటనే శుష్కించి శుష్కించి మరణించెను.

వానితండ్రి ఉత్తరక్రియలు చేసి శోక ముపశమించినపిమ్మట శాస్తకు వందనము చేయుకోరికతో గంధమాల్యానులేపము లనేకములు కొని మహావనము చేరి శాస్తను పూజించి ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన కూరుచుండెను.

"ఉపాసకా, ఇన్ని రోజులు ఏల కనబడ వైతివి?" అని శాస్త ప్రశ్నింపగా వాడు వృత్తాంతము వివరించెను.

"ఉపాసకా, తగని కోరికతో నీ కుమారుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ వినాశము చెందినాడు" అని శాస్త పలికి ఉపాసకుని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున సింహగర్భమున బుట్టెను. అతనికి ఆరుగురు తమ్ములు, ఒక చెల్లెలు కలిగిరి. అందరును కాంచన గుహలో నివసించుచుండిరి. ఆగుహ కనతిదూరమున రజతపర్వతమున స్ఫటికగుహ కలదు. అం దొక సృగాలము వసించుచుండెను. కాల క్రమమున సింహము తలిదండ్రులు మరణించిరి. బోధిసత్త్వుడు సింహ పోతకములను చెల్లెలిని గుహలో విడిచి ఆహారార్థము బయలు వెడలి, మాంసము తెచ్చి దానికి పెట్టుచుండెను. నక్క సింహిని చూచి ప్రతి బద్ధచిత్త మయ్యెను. తలిదండ్రులు బ్రతికియున్నప్పుడు సింహిని చూచుటకు నక్క కవకాశము లేదాయెను. ఇప్పుడు సోదరు లేడుగురు నాహారార్థము బయటికి పోయినప్పుడు నక్క స్ఫటికగుహనుండి దిగి, కాంచన గుహాద్వారమునకు జని సింహితో లోకసామాన్యరీతిగా గుప్తవిషయము లిట్లు చెప్పుచుండెను "నాకు చతుష్పాదములు, నీకును చతుష్పాదములు. సింహపోతికా, నీవు నాకు పత్నివి కమ్ము, నీకు నేను భర్త నగుదును మనము ప్రసన్నచిత్తములతో సుఖముగానుందము. నేటినుండి నీవు నాప్రియురాలవు కమ్ము"

సింహి యామాటలు విని యిట్లు తలపోసెను. "ఈనక్క చతుష్పాజ్జంతువులలో చండాలునివలె నీచ మయినది. ఉత్తమరాజ కులసమ్మతి నగు నాతో వీడు అసభ్యవచనములు అనుచితవాక్కులు పలికినాడు. ఇట్టిమాటలు విని నే నెట్లు జీవింతును? ఊపిరి బిగబట్టి ప్రాణములు విడుతును." అంతలోనే ఆమె కిట్లు స్ఫురించెను. "ఇట్లు నేను మరణించుట అయుక్తము. నాసోదరులు వచ్చుచున్నారు. వారితో జెప్పి మరణింతును."

ఆమె ప్రతివచన మీయనందున నక్క "ఇప్పు డీమె నాసంబంధ మంగీకరింపదు" అని వికలచిత్తముతో స్ఫటికగుహలోనికి బోయి పండుకొనెను.

సింహపోతక మొకటి జంతువును వధించి, తిని, చెల్లెలికి మాంస భాగము తెచ్చి "అమ్మా, మాంసము తిను" మనియెను. "అన్నా,

నేను మాంసము తినను- మరణింతును" అని యామె పలికెను.
"కారణ మేమి?" ఆమె జరిగినసంగతి చెప్పినది.

"ఇప్పు డానక్క యెక్కడ నున్నది?"

స్ఫటికగుహాలో పడియున్న నక్క ఆకాశమున నున్న ట్లామె భావించి, "అన్నా, కనబడుట లేదా? ఈ రజతపర్వతముపై ఆకాశమున నున్నది" అని పలికెను.

సింహకిశోరము గ్రహింపనేరక, నక్క ఆకాశమున నున్నట్లు తలపోసి, దీనిని సంహరించెద నని సింహవేగమున నెగిరి స్ఫటికగుహా మీద రొమ్ముతగులుటచే గుండెలు బ్రద్దలయి యచ్చటనే పడి మరణించెను.

ఆవల రెండవసింహకిశోరము వచ్చెను. చెల్లెలు వెనుకటివలెనే చెప్పెను. రెండవసింహముకూడ మరణము చెంది పర్వతముక్రింద బడెను. ఈప్రకారముగా సోదరు లందరు మృతిచెందిన పిమ్మట బోధిసత్త్వుడు వచ్చెను. చెల్లెలు వెనుకటివలెనే చెప్పెను. నక్క ఆకాశమున నున్నట్లు ఆమె చెప్పిన పిమ్మట బోధిసత్త్వుడు "నక్క ఆకసమున నుండ నేరదు, స్ఫటికగుహాలో నుండవచ్చును" అని భావించి పర్వతపాదము దిగి, సోదరుల కళేబరములు చూచి, తమమూర్ఖత వలన నయ్యవి మృతిచెందె నని గ్రహించెను. ఆలోచన లేకుండ త్వరపడి పనిచేయువారి కార్యము లిట్లే యుండు నని తెలిసికొని ప్రథమ గాథ పలికెను :

> చేయకుండ విచారణ శీఘ్రగతిని
> పనులు చేసిన నవియె తాపమ్ము గూర్చు
> ఆస్యమున వేసికొన్న యుష్ణాన్న మట్లు.

సింహ మీగాథ పలికి "నాసోదరు లుపాయకుశలురు కారు. జంబుకమును నేను వధింతును" అని ఒక్కొక్కరు మహావేగమున నెగిరి తామే మరణించినారు నే నట్లు చేయక స్ఫటికగుహాలో నున్న జంబుకముగుండెలు బ్రద్దలుచేసెదను" అని నక్క పర్వత మెక్కి దిగు మార్గము గమనించి, గుహ కెదురుగా నిలిచి మూడుమారులు సింహనాదము చేసెను. మిన్నుమన్ను ఏకమై ధ్వనించెను. స్ఫటికగుహాలో

నున్న నక్క గుండెలు భయముచే బ్రద్దలయ్యెను. అచ్చటనే సృగాలము ప్రాణములు విడిచెను.

శాస్త బుద్ధత్వము గాంచిన పిదప ఈగాథ పలికెను :

గవి ప్రతిధ్వను లీనెను గర్జనేయ
సింహ, మాప్రాంతమున నివసించు నక్క
వినుచు భయ మొందె, గుండియల్ వ్రీలిపోయె.

ఈప్రకారముగా సింహము జంబుకమును హతమార్చి సోదరుల నొకచో జేర్చి, వారు చనిపోయినట్లు చెల్లెలికి జెప్పి ఆమె నోదార్చి యావజ్జీవము కాంచనగుహలో నివసించి, యథా కర్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యములను ప్రకటించి, జాతకములను సరిపోల్చెను. సత్యప్రకాశన మైనంతనే ఉపాసకుడు శ్రోతాపత్తిఫలము పొందెను. ఆకాలమున నక్క మంగలికుమారుడు సింహపుత్రిక లిచ్ఛవికుమారి. ఆరుగురు సోదరులు ఆరుగురు స్థవిరులు. జ్యేష్ఠభ్రాత అగు సింహము నేనే.

153 సూకర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, ఒకానొక వృద్ధస్థవిరుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒక రాత్రి శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి గంధకుటిద్వారముకడ మణిమయసోపానములపై నిలుచుండి, భిక్షుసంఘమునకు ఉపదేశ మిచ్చి, గంధకుటిలోనికి పోయినంతనే ధర్మసేనాపతి సారిపుత్రుడు శాస్తకు ప్రణామము చేసి తన పరిధిలోనికి పోయెను. మహామొగ్గ లానుడుకూడ తన ఆవరణలోనికి పోయి అచట కొలదిసేపు విశ్రాంతి తీసికొని స్థవిరునికడకు చేరి, ప్రశ్నలు వేయజొచ్చెను. అడిగిన ప్రశ్నము

లన్నింటికిని ధర్మసేనాపతి ఆకాశమున చంద్రుడు ఉదయింపగానే ప్రత్యుత్తరము లిచ్చుచుండెను. చతుర్విధపారిషదులు ధర్మము లాకర్ణించుచుండిరి.

ఒకానొక వృద్ధస్థవిరుడు ఇట్లూహించెను. "ఈసభలో నేను సారిపుత్రుని ఏదో ప్రశ్న మడిగి తలక్రిందులు చేయుదునేని నేనుకూడ బహుశ్రుతుడ నని ఈసభవారు గ్రహించి నన్ను సత్కరింతురు." ఆతడు లేచి సారిపుత్రుని సమీపమునకు జని ఒక ప్రక్కన నిలుచుండి "ఆయుష్మన్, సారిపుత్ర, మేముకూడ ప్రశ్న మడుగ కోరుచున్నాము. అడుగుటకై మాకు అనుజ్ఞ నిండు. మెలిబెట్టుటలో, చిక్కువిడదీయుటలో, నిగ్రహించుటలో, ప్రగ్రహించుటలో, విశేషములో, నిర్విశేషములో మా నిశ్చయము చెప్పెదము."

స్థవిరుడు ఆతనిదిక్కు చూచి, "ఈ వృద్ధు కోరికకు లోబడి తుచ్ఛుడైనాడు. ఇతని కేమియు తెలియదు" అనుకొని ముదుసలితో నేమియు పలుకక సిగ్గుపరచి వీవన ఆవల నుంచి పీఠమునుండి లేచి తన యావరణములోనికి వెడలిపోయెను. మొగ్గలానస్థవిరుడుకూడ అట్లే చేసెను.

"ఈ వృద్ధుని పట్టుకొనుడు. ఇతడు మధురధర్మోపదేశము మన లను విననీయ లేదు" అని జనులు అతనిని వెంట నంటిరి. ముదుసలి పరుగిడుచు విహారమునకు మొగదల నున్న అశుద్ధచ్ఛిద్రములో పడిపోయెను. మలము శరీరము నలముకొనెను. జను లతనిని చూచి అసహ్యించుకొని శాస్తసన్నిధికి బోయిరి. వారిని చూచి, "ఉపాసకులారా, అసమయమున వచ్చితి రేల?" అని శాస్త అడిగెను. వారు జరిగినవృత్తాంతము తెలిపిరి.

"ఉపాసకులారా, కేవల మిప్పుడే కాదు. ఆ వృద్ధు పొంగిపోయి నిజబలమును గ్రహింపక మహాబలవంతులతో జగడము పెట్టుకొని మలములో పూర్వముకూడ పడినాడు" అని శాస్త వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పినాడు.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా

బోధిసత్త్వుడు సింహ మయి, హిమవత్ప్రదేశమున పర్వతగుహాలో నివసించుచుండెను. దాని కనతిదూరములో సరస్సుచుట్టుపట్ల సూకరము లనేకము నివసించుచుండెను. ఆతటాకప్రాంతములలో తాపసు లనేకులు పర్ణశాలలలో నివసించుచుండిరి.

ఒకనాడు సింహము మహిషవారణాదులలో నొకదానిని సంహరించి వలసిన మాంసము తిని, ఆసరస్సులోనికి దిగి, నీరు త్రాగి, పైకి వచ్చెను. ఆక్షణములో స్థూలసూకరము ఆతటాకప్రాంతములలో ఆహారార్థము తిరుగుచుండెను. దానిని సింహము చూచి "వేరొకనాడు దీనిని భక్షింతును; ఇప్పు డిది నన్ను జూచినపక్షమున మరల రాదేమో" అని తలచి తటాకమునుండి మరియొకప్రక్కగా బోవ సాగెను. సూకరము చూచి "సింహము నన్ను గాంచి సమీపింప జాలక భయమున పారిపోవుచున్నది. నేడు నేను ఈసింహముతో తల పడుట కర్తవ్యము" అని తల యెత్తి దానితో యుద్ధమునకై కేక వేసి, తొలిగాథ పలికెను.

నే చతుష్పాత్తు నో సఖా, నీకుగూడ
కలవు నాలుగుపాదాలు; కాన రమ్ము
పారిపోవకు సింహమా, భయముచేత!

సింహము దానిపలుకులు విని "మిత్రమా, సూకరా, నేడు నీతో మాకు యుద్ధము లేదు. నేటినుండి యేడవనాడు ఈప్రదేశముననే యుద్ధము" అని వెడలిపోయెను. "సింహముతో పోరాడుదును" అని సంతుష్టి చెంది సూకరము జ్ఞాతులతో జరిగినవిషయము చెప్పెను. దానికథనము విని సూకరములు భయభ్రాంతములై "నీవు మమ్ముల నందరను ఇక నాశము చేయగలవు. నిజబలము నెరుగక సింహముతో పోరాడగోరుచున్నావు. సింహము వచ్చి మనయందరప్రాణములు తీయును. సాహసము చేయకుము" అని చెప్పినవి. సూకరము భయపడి "ఇప్పు డేమి చేయుదును?" అనెను. సూకరము లిట్లు చెప్పినవి: "ఈతాపసులు మలమూత్రములు విసర్జించు తావునకు జని, ఏడురోజు లందులో పొరలి, ఒడలు ఎండబెట్టుకొని, తుదినాడు తడుపుకొని సింహము వచ్చుత్రోవలో గాలికి వాలుగా పైన నిలుచుండుము. సింహము శుచిజాతిలోని దగుటచే నీయొడలివాసన కొట్టినంతనే నీ వే

జయించితి వని వెడలిపోవును."

ఆప్రకారమే చేసి సూకర మేడవనా డక్లే నిలిచి యుండెను. దాని యొడలివాసన కొట్టగనే సింహము గ్రహించి, "మిత్రమా, సూకరా, నీవు చక్కని యుపాయ మాలోచించినావు. నీవు పూతిగంధలిప్తుడవు కాకున్నచో ఇచ్చటనే నిన్ను సంహరించియుందును. నిన్ను నోటితో కరవలేను, పాదముతో నైన ప్రహరింపలేను. జయము నీదే" అని రెండవగాథ పలికెను:

ఉండుదానవు పంకమం దోసి సూక
రమ్మ, వీతెంచు నీశరీరమ్మునుండి
దుష్టవాసన ! నీవు నాతోన పోర
నెంచుచో నీదె జయ మని యెంచికొమ్మ.

సింహము మరలిపోయి, ఆహారము భుజించి, సరస్సులో నీరు త్రాగి, పర్వతగుహలోనికి బోయెను. సింహము పరాజిత మయిన దని సూకరము జ్ఞాతులకు దెలిపెను. అవి భయభ్రాంతములై "వేరొక నాడు సింహమువచ్చి మనయందరప్రాణములు తీయును" అని యచ్చటి నుండి పరుగిడి, స్థలాంతరము జేరకొనెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను అ కాలమున సూకరము ఈ వృద్ధస్థవిరుడు. సింహము నేనే.

154 ఉరగ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునప్పుడు (శిల్పి) శ్రేణుల సంఘకలహమునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

కోసలనరేశునకు ఇరువురు సేవకులు కలరు; వారు శ్రేణులలో ప్రధానులు. ఆ మహామాత్యులు కనబడినంతనే కలహించుచుండిరి.

వారి వైరవార్త నగరమునం దంతటను వ్యాపించెను. రాజు గాని వారిజ్ఞాతులు కాని, మిత్రులు కాని కలహమును తొలగింప జాలరైరి.

ఒకనాడు ప్రాతఃకాలమున శాస్త వారినిగూర్చి యోజించుచు వారు జ్ఞానులు అగుటకును, ఉభయులు శ్రోతాపన్నులగుటకును అవకాశ మున్నదని గ్రహించెను. ఒకనాడు శ్రావస్తిలో భిక్షాటనము చేయుచు శాస్త వారిలో ఒకని ఇంటిద్వారముకడ నిలిచెను.

అతడు వెలుపలికివచ్చి పాత్ర కైకొని శాస్తను లోనికి గొనిపోయి ఆసనము పరచి కూరుచుండబెట్టెను. శాస్త ఉపవేశించినంతనే ఆయున మైత్రీభావనామహిమ స్మరించి వాని చిత్తము కొంత కోమలమగుట చూచి ఆర్యసత్యములను ప్రకాశింపజేసెను పిమ్మట ఆతడు శ్రోతాపత్తిఫలము పొందెను.

అతడు శ్రోతాపన్నుడయినంతనే శాస్త పాత్ర వానిచేతనే ఉండనిచ్చి వానిని వెంట బెట్టుకొని రెండవవాని గృహమునకు బోయెను. ఆతడు వెలుపలికి వచ్చి శాస్తకు ప్రణామము చేసి "భన్తే, లోనికి దయచేయుడు" అని గృహములోనికి గొనిపోయి కూర్చుండబెట్టెను. రెండవపాత్రతో శాస్తతోగూడ ఆతడు లోనికిబోయెను. మైత్రీభావన వల్లన కలుగు పదునొకండు లాభములను శాస్త అతనికి బోధించెను. అతనిచిత్తము కోమలమైనంతనే ఆర్యసత్యములను ప్రకాశింపజేసి అతనికి శ్రోతాపత్తిఫలము సమకూర్చెను.

వారిరువురు శ్రోతాపన్నులై తమ తమ దోషములను స్వీకరించి క్షమాభిక్ష మడిగి, ఒకరు ఇంకొకరితో కలిసి సంతోషపూర్వకముగా నుండి ఏకాభిప్రాయులైరి. ఆనాడే భగవానునిసమక్షమున కూరుచుండి ఉభయులు భోజనము చేసిరి.

శాస్త భోజనానంతరము విహారమునకు జనెను. వారుకూడ గంధ మాల్యానులేపనములు విశేషముగా కొని ఘృతము శర్కర, మధువు మొదలగు వస్తువులతో శాస్త వెంటనే బయలువెడలిరి. భిక్షుసంఘము శాస్తయెడల ఆదరము ప్రదర్శించిరి. బుద్ధుడు ఉపదేశము చేసి గంధకుటిలో ప్రవేశించెను.

భిక్షువులు సాయంకాలము ధర్మసభలో సంభాషించుచుండిరి. "ఆయుష్మంతులారా, శాస్త వినయము లేనివారిని వినయవంతులను

చేయును. ఆ ఇరువురు అమాత్యులను చిరకాలము ప్రయత్నము చేసియు రాజుగాని జ్ఞాతులుకాని మిత్రులుగాని కలుపలేకపోయిరి. తథాగతుడు ఒక్క రోజుననే వారిని వినయవంతులను చేసెను'' అనుచుండిరి. శాస్త అరుగుదెంచి "భిక్షువులారా, కూరుచుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు?" అని యడిగెను. ఫలానివిషయము అని వారు చెప్పినపిమ్మట తథాగతుడు: "భిక్షువులారా, నేను ఈ ఇరువురను కలుపుట ఇప్పుడే కాదు; పూర్వముకూడ ఇట్లే చేసితిని" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా వారాణసిలో ఉత్సవము చాటించిరి. మహాజనము సమకూడెను. పలువురు మానవులు, దేవ, నాగ, సుపర్ణాదులు ఉత్సవము చూచుటకై గుమికూడిరి. అందు నాగుడు, గరుడుడు వేడుక చూచుచు ఒకచో నిలిచియుండిరి. నాగుడు గరుడుని సంగతి యెఱుగక బుజముపై చేయి వేసెను. "ఎవరు నా భుజముపై చేయివేసినారు" అని గరుడుడు మరలి చూచి, నాగుని గురుతించెను. నాగుడును గరుడుని గ్రహించి మరణభయతర్జితుడై నగరము వెలువడి నదీమార్గమున పరుగెత్తెను. వానిని బట్టుకొనుటకై గరుడుడుకూడ ననుసరించెను. ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు తాపసి యయి, నదీతీరమున పర్ణశాలలో నివసించుచు పగటిబడలికను నివారించుటకై నీటివద్దకు బోయి వల్కలము నావల నుంచి, నదిలో దిగి స్నానము చేయుచుండెను.

"ఈ తపస్వివలన ప్రాణములు దక్కించుకొందు" నని తలచి నాగుడు నిజరూపమును విడిచి, మణిఖండరూపమును దాల్చి వల్కలములో ప్రవేశించెను. అనుసరించుచున్న గరుడుడు అది యంతయు చూచి, గౌరవముచే వల్కలమును ముట్టుకొనక, బోధిసత్త్వుని సంబోధించి "భదంతా, ఆకలిగానున్నది. మీరు వల్కలము స్వీకరింపుడు. నేను నాగుని భక్షింతును" అను విషయమును ప్రకటీకరించు నిప్రథమగాథ పలికెను.

రక్షించుకొన నాగరాజు ప్రాణములం
మణికాంతితో నిందు మణగియున్నాడు
ఆకలి గొన్న నే, నతని భక్షింప,
బ్రాహ్మణజాతిపై భక్తివశాన.

బోధిసత్త్వుడు నీటిలోనే నిలిచియుండి, గరుడరాజును స్తుతించి, ద్వితీయగాథ పలికెను.

బ్రహ్మగుప్తుండ వై బహుకాల మీవు
ంపు! మిక నీకు చిక్కెనుగాక
దవ్యభోజనము! భూదేవవర్ణంబు
పైగౌరవంబుచే భక్షింప వైతి
వాకలి గొనియున్న, నా నాగరాజు

బోధిసత్త్వుడిట్లు నీటినుండియే అనుమోదనము చేసి ఈవలకు వచ్చి, వల్కలము ధరించి, ఉభయులను దీసికొని ఆశ్రమపదమునకు జని, మైత్రీభావమును ప్రశంసించి, ఇరువురను కలిపెను. నాటినుండి వా రిరువురును ప్రసన్నభావముతో సుఖముగా నివసించుచుండిరి.

శాస్త ఈధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున నాగగరుడులు ఈ మహామాత్యులు. తపస్వి నేనే

155 గగ్గ జాతకము

శాస్త జేతవన సమీపమున ప్రసేనజిత్తు తయారుచేయించిన రాజకారామమున నివసించుచు తన తుమ్మును గూర్చి (అపశకునము) చెప్పినది

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు శాస్త రాజకారామమున నివసించుచు చతుర్విధపారిషదుల నడుమ కూరుచుండి ధర్మోపదేశము చేయుచుండగా తుమ్ము వచ్చెను. భిక్షువులు బిగ్గరగా గట్టిగా "భన్తే, భగవన్, చిరంజీవయ, సుగతులు చిరం జీవంతు" అనిరి. వారి కేకవలన ధర్మోపదేశమునకు విఘ్నము వాటిల్లగా భగవాన్, "భిక్షువులారా, ఎవరైనను తుమ్మినప్పుడు చిరంజీవ అని పలికినపుడు వాని జీవితమరణములమీద దాని

వభావ ముండునా!" అని యడిగెను.

"భన్తే, ఉండదు."

"భిక్షువులారా, తుమ్మిన పిమ్మట చిరంజీవ అనకుండుట ముఖ్యము. అట్లన్నవారికి దోషము పట్టును.

ఆరోజులలో భిక్షువులు తుమ్మినప్పుడు లోకులు చిరంజీవ అనుచుండిరి. భిక్షువులకు నచ్చకపోయినను వహానము వహించుచుండెడివారు. "ఏమి ఈశ్రమణుడు శాక్యపుత్రుడై భన్తే చిరంజీవ అని మన మన్నను ఏమియు మాటాడడు" అని లోకులు కుపితు లగుచుండిరి. ఈవిషయము విన్నవించినపుడు భగవాన్ "భిక్షువులారా, గృహస్థులు మంగళామంగళములను పాటింతురు. భిక్షువులారా, గృహస్థులు భన్తే చిరంజీవ అన్నప్పుడు చిరంజీవ అని మీా రనుటకు అనుజ్ఞ ఇచ్చుచున్నాను" అనెను.

భిక్షువులు భగవానునితో "భన్తే, చిరంజీవ అను విధానము ఎప్పటినుండి ఆరంభమైనది!" అనిరి. శాస్త వారితో "భిక్షువులారా, ఈ ప్రథ పూర్వకాలముననే ఆరంభమైనది" అని అతీతకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో నొకానొక బ్రాహ్మణకుటుంబమున బుట్టెను. అతనితండ్రి వ్యాపారముచే జీవనము చేయుచుండెను. కుమారునకు పదునారేండ్లవయసున తండ్రి మాణిక్యభాండాదికము నెత్తికెత్తినారు. ఉభయులు గ్రామములు, పట్టణములు తిరిగి తుదకు వారాణసికి జేరి, ద్వారపాలకునియింట వంటచేసికొని భుజించి, తలదాచుకొనుతావు కానక అకాలాగంతుకు లెచ్చట నుండవచ్చు నని వాని నడిగిరి. "నగరము వెలుపల శాల యున్నది. అయ్యది భూతప్రేత పిశాచాదిగ్రస్తము. ఇచ్చ యున్నచో నచ్చట నుండవచ్చు" నని అచ్చటివారు చెప్పిరి. బోధిసత్త్వుడు "నాయనా, రా పోదము. యక్షభయము లేదు. పిశాచములను లొంగదీసి నీ పాదములపై బడవేసెదను" అని తండ్రిని వెంటబెట్టుకొని యాచోటి కరిగెను. ఆతనితండ్రి

బల్లపై బండుకొనెను. కుమారుడు తండ్రిపాదములు నిమురుచు కూరుచుండెను.

వైశ్రవణునకు పండ్రెండు వర్షములు సేవచేసి, ప్రతిఫలముగా శాలపై నధికారము పొందిన యక్షుడు "ఈశాలలో ప్రవేశించిన వారిలో నెవ్వడైన తుమ్మినపుడు వేరొకడు చిరంజీవ అన్నను, మొదటివాడు ప్రతివచనముగా చిరంజీవ అన్నను వారినిమాత్రము విడిచి, తక్కినవారిని భక్షింపవచ్చును" అని వరముపొందెను. యక్షుడు ద్వారబంధముపై నివసించుచుండెను. బోధిసత్త్వునితండ్రి తుమ్ము నట్లు చేసెదనని యక్షుడు నిజప్రభావమున నొత్తనిపొడి చల్లెను. చూర్ణము బ్రాహ్మణుని నాసాపుటములలో ప్రవేశించెను. బ్రాహ్మణుడు పండుకొనియే తుమ్మెను. బోధిసత్త్వుడు చిరంజీవ అని పలుకలేదు. యక్షుడతనిని భక్షించుటకై క్రిందికి దిగుచుండెను. వాడు దిగుట చూచి బోధిసత్త్వుడు వానివలననె తనతండ్రి తుమ్మెనని యూహించి ,తుమ్మినపుడు ఈవలివారు చిరంజీవ అని పలుకకున్నచో భక్షించెడి యక్షుడు వాడే కావచ్చునని తలచి తండ్రి నుద్దేశించి ఈగాథ పలికెను.

నీవు నూరేడులు జీవింపు గగ్గ !
శతముపై నిరువది సమములుకూడ !
కబళింపకుండును గాక పిశాచి !
నీవు నూరేడులు జీవింపు గగ్గ !

యక్షుడు బోధిసత్త్వని వాక్కులు విని, "ఈమాణవకుడు జీవయనుటచె నితనిని భక్షింపజాలను. ఇతనితండ్రిని భక్షింతును" అని అతనిని సమీపించుచుండెను. వచ్చుచున్న యక్షుని గాంచి యతడు తనలో "ప్రతిజీవ అననివానిని భక్షించు యక్షు డీతడే యగును" అనుకొని, పుత్రు నుద్దేశించి యీగాథ పలికెను

నీవును నూరేండ్లు జీవింపుమోయి,
శతముపై నిరువది సమములుకూడ!
విసము పిశాచముల్ మెసవును గాక!
నీవు నూరేడులు జీవింపుమోయి!

యక్షు డావాక్కులు విని "ఉభయులను భక్షింపజాలను" అని మరలెను అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు "ఓ యక్షా, ఈ శాలలో ప్రవేశించినవారి నేల భక్షింతువు?" అని యడిగెను.

"ద్వాదశవర్షములు వైశ్రవణుని సేవించి, ఈ వరము పొందినాను."

"అట్లయిన అందర నేల భక్షింపవు?"

"తుమ్మినపుడు జీవ ప్రతిజీవ శబ్దములు పలికినవారిని భక్షింపను."

"యక్షా. నీవు పూర్వము దుష్కర్మలు చేసి, కఠినపరహింసాత్మక జన్మ మెత్తినావు. ఇప్పుడుకూడ అట్టి కర్మలు చేయుచు అంధపరంపరలో బడిపోవుచున్నావు. కావున నేటినుండి ప్రాణిహింసాదులు మానివేయుము" అని బోధిసత్త్వుడు యక్షునికి బోధించి, నరకభయము చూపి, వానిని లోబరచుకొని, పంచశీలములతో ప్రతిష్ఠించి, చెప్పిన పని చేయువానినిగా జేసెను.

అచ్చట సంచరించు మానవులు మరునాడు యక్షుని గాంచి, బోధిసత్త్వుడు వానిని లోబరచుకొనుట గ్రహించి, రాజుకడకు జని "దేవా, ఒకానొక మాణవకుడు యక్షుని దమించి, సేవకుని జేసికొన్నాడు" అని చెప్పిరి. రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిపించి, తన సేనాపతి స్థానమున నిలిపి, అతనితండ్రిని విశేషముగా గౌరవించి, యక్షునికి కరగ్రాహక పదవి యిచ్చి, బోధిసత్త్వునియుపదేశము ననుసరించి దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు, తుదకు స్వర్గమునకు జనెను.

ధర్మోపదేశము చేసి జాతకము పరిపోల్చి శాస్త "ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు. తండ్రి కాశ్యపుడు. కుమారుడు నేనే" అని చెప్పెను

156 అలీనచిత్త జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు ధైర్యము కోల్పోయిన భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ పదునొకండవనిపాతమున సంవర జాతకములో (462) వచ్చును.

శాస్త ఆ భిక్షువుతో "భిక్షూ, నీవు నిజముగా ధైర్యము విడిచి నావా?" అనెను.

"భగవన్, నిజమే."

"భిక్షూ, నీవు పూర్వకాలములో ధైర్యముతో మాంసపిండము వంటి చిన్నికుమారునికి పండ్రెండు యోజనముల వారాణసీ నగర రాజ్యము ఈయలేదా? ఇప్పుడు ఈ ప్రకారముగా శాసనమున ప్రవ్ర జించి ఏల ధైర్యము కోల్పోవుచున్నావు," అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయు చుండగా వారాణసి కనతిదూరములో వడ్రంగులగ్రామ మొకటుండెను. అందులో అయిదువందలమంది వడ్రంగులు నివసించుచుండిరి.

వడ్రంగి యొకడు పడవ యెక్కి నదీప్రవాహమున కెదురుగాపోయి, అచ్చటి యడవిలో గృహనిర్మాణమునకు పనికివచ్చు కఱ్ఱలు కోసి అచట ఒకటి రెండు అంతస్థుల నివాసము కట్టి, స్తంభములు మొదలగు దండములమీద గురుతులు పెట్టి, వానిని నదీతీరమునకు గొనిపోయి పడవ కెక్కించి, నీటిజాలున గొనివచ్చును. అక్కడ ఎవ రెట్టియిండ్లు కావలె నన్న నట్టియిండ్లు కట్టియిచ్చును. కార్షాపణములు స్వీకరించి వెనుకటి విధముననే పోయి సామానులు తెచ్చుకొని యిలు సేయు చుండును.

ఒకనాడు వడ్రంగులు డేరా వేసి, కఱ్ఱలు కోయుసమయమున అదూరములో నొక యేనుగుపాదము పాలచెట్టుమోడుపై బడెను. మోడు దిగబడి, పాదము వాచి, చీముపట్టి. చాల బాధ కలిగెను.

వ్యథతోనే యేనుగు కఱ్ఱకోత చప్పుడు విని, ఈవడ్రంగులవలన తనకు మే లగు నని తలచి మూడుకాళ్ళపై నడచుచు పోయి ఆయన కంటబడెను. వడ్రంగి యేనుగుకాలు పరీక్షింపగా అందు దిగబడిన మోడు కనబడెను. వాడిగొడ్డలియంచుతో నతడు మోడుకు నాలుగు ప్రక్కల లోతుగా గీసి, త్రాడు కట్టి, దానిని పైకిలాగి, చీము పిండి వేసి, వేడినీటితో కాలు కడిగెను. అనుకూల మైన వైద్యముచే

గాయము త్వరలోనే నయ మయ్యెను.

ఏను గారోగ్యము పొంది, వడ్రంగివలన తనప్రాణములు దక్కుటచే వడ్రంగులకు సేవచేయ దలచి నాటినుండి ఆయన వెంట జని, కొట్టిన చెట్లు లాగుకొని వచ్చి, వానిని చీల్చునపుడు తిరగవైచుచు ముందుకు ద్రోయుచుండును. గొడ్డలి మొదలగువానిని దెచ్చి యిచ్చును. తొండము న చుట్టి నల్లనిదారము కొనను పట్టుకొని వచ్చును. వర్ధకులు భోజనము చేయునపుడు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కముద్ద ఈయగా అయిదు వందల ముద్దలు హస్తికి లభించుచుండును.

ఆ యేనుగునకు కలభము కలదు. అది భద్రజాతికి చెందిన తెల్ల యేనుగుగున్న. తనకు వార్ధకము వచ్చుటచే తనబిడ్డని వడ్రంగుల కప్పజెప్పి తాను కాననములోనికి బోవుట కర్తవ్య మని భావించి పెద్ద యేను గెవరికిని సూచింపక వనములోనికి బోయి తనకొమరుని గొని వచ్చి వర్ధకులతో "ఇతడు నా బిడ్డడు; మీరు నాకు ప్రాణములు పోసినారు. వైద్యమూల్యమునకు బదులుగా మీ కితని నిచ్చు చున్నాను. నేటినుండి యితడు మీసేవ చేయును గాక" అని కుమారునితో "నాయనా, నేను చేయవలసిన కొలది పనులు నీ వికనుండి చేయుచుండవలెను" అని పలికి అడవిలోనికి బోయెను.

అప్పటినుండి హస్తిపోతము వర్ధకులు చెప్పినప్రకారము పనులన్నియు చేయుచుండెను. వారు దాని కయిదువందలముద్దలు పెట్టుచుండిరి ఏనుగుగున్న పనులు పూర్తిచేసి, నదిలో జలక్రీడ లాడి వచ్చుచుండును. వడ్రంగుల బిడ్డలు దానితొండము పట్టుకొని నీటిలోను నేలమీదను క్రీడించుచుందురు. ఏనుగుగాని, అశ్వములుగాని, మానవులుకాని జలములో మలమూత్రములు విడువరు. ఏనుగుగున్న నదియొడ్డుననే మలమూత్రములు విడుచును.

ఒకనాడు వర్షము నదికి పైభాగమున కురిసెను. ఏనుగుగున్న విడిచి సగ మెండిన లద్దె ఆవర్షపునీటిజాలున బడి నదిలోనికి జారి ప్రవాహమున వారాణసి సమీపమున నదిమలుపులో పొదలో చిక్కుకొనెను.

అయిదువందల యేనుగులను రాజహస్తిపాలకులు స్నానార్థము నదికి గొనిపోయిరి. భద్రగజము లద్దెవాసన కొట్టుటచే ఒక్క యేనుగు

కూడ నదిలో దిగుటకు సాహసింప లేదు; పైగా తోక నెత్తి పరుగిడ సాగెను. వారు మావటీంద్రకు వార్త పంపిరి. వారు యోజించి నీటిలో నేదో ప్రమాదమయ్యె నని తలచి అన్వేషించి పొదలో భద్రగజము లద్దె కనుగొని అది కారణ మని గ్రహించి కవ్వము తెప్పించి, లద్దె పాత్రలో వేసి మధించి, ఆకలాపి యేనుగులపై జల్లించెను. శరీరములు పరిమళింపగా గజములు నీటిలో దిగి స్నానము చేసెను.

హస్తిపతు లావృత్తాంతము రాజుకు విన్నవించిరి. "దేవా, ఆ యేనుగును వెదకించి తెప్పింపవలెను" అని చెప్పిరి. రాజు పడవలపై తెప్పలు కట్టించి, నీటి కెగువగా బోవువాని వెంట జని, వడ్రంగుల నివాసము జేరెను. హస్తిపోతము నీటిలో క్రీడించుచు, భేరీశబ్దము వినగానే యేనుగుగున్న లేచి వడ్రంగులకడకు బోయి నిలిచెను. వారు రాజు కెదురుపోయి "దేవా, తమకు దారువులు వలయుచో శ్రమపడి రాకుండ వార్త పంపినచో సరిపోవదా?" అనిరి.

"నేను దారువులకోసము రాలేదు. ఈ యేనుగుకొరకు వచ్చినాను."

"దేవా, తీసికొనిపొండు."

కదలిపోవుట కేనుగుగున్న యిష్టపడలేదు.

"ఏను గేమిపని చేయుచుండును?" అని రాజనెను.

"దేవా, వడ్రంగులకు వేనివలన పోషణ జరుగుచుండునో వానిని గొనివచ్చుచుండును" అని వారు పలికిరి. మంచిదని రాజు ఏనుగుతొండమునకు, తోకకు, నాలుగుపాదములకు లక్షలక్ష నాణెముల సంచులు కట్టించెను. అప్పటికిని ఏనుగు కదలలేదు. వర్తకుల కందరకును దుశ్శాలువలు, స్త్రీలకు చీరెలు, ఏనుగుతో క్రీడించుబిడ్డలకు తగిన పోషణ వ్యయము ఏర్పాటు చేసిన పిమ్మట స్త్రీలను బిడ్డలను చూచుచు హస్తి రాజువెంట వెడలిపోయెను.

రాజు దానిని వెంటగొని నగరమును హస్తిశాలను అలంకరింపించి, దానిచే నగరప్రదక్షిణము చేయించి హస్తిశాలలోనికి బంపెను. హస్తికలంకారములు సమకూర్చి, అభిషేకము కావించి, రాజుకు నిజయానము చేసిరి. రాజు హస్తి తనకు మిత్రమనియు అర్ధరాజ్య మిచ్చితి ననియు చాట బంచి తనతో నించుమించుగా సమానగౌరవము చూపెను.

హస్తిని గొనివచ్చినప్పటినుండి యావజ్జంబూద్వీపరాజ్యము లతనికి హస్తగతము లయినవి. ఈవిధముగా కాలము గడచుచుండెను.

బోధిసత్త్వు డారాజమహిషికడుపున బడెను. ప్రసవకాలము సమీపించుచుండగా రాజు మృతి నొందెను. రాజుమరణవార్త తెలిపినచో గుండె పగిలి చనిపోవు ననుభయముచే ఏనుగునకు దెలుపక గుప్తముగా నుంచి హస్తిపకులు దానిని సేవించుచుండిరి

వారాణసీప్రభువు మరణించె ననువార్త ప్రక్కనున్న కోసలరాజు విని, నాయకుడు లేకుండుట గ్రహించి, మహాసేనతో నగరమును చుట్టుముట్టెను. నగరవాసులు ద్వారములు మూయించి కోసలరాజు కిట్లు సందేశ మంపిరి. "మా రాజమహిషి గర్భవతి. అంగవిద్యాప్రవీణులు ఏడురోజులలో నామె కుమారుని కను ననిరి. ఆమెకు పుత్రుడు పుట్టినయెడల నేటి కేడవనాడు రాజ్య మీయక మీతో యుద్ధము చేయుదుము. అంతవరకును వేచియుండుడు."

మంచి దని కోసలరాజు వేచియుండెను. రాణి యేడవనాడు కుమారుని గనెను. "మాచిత్తములలోని ఉదాసీనత తొలగించుచు నితడు జన్మించినాడు" అని వారు ఇతనికి అలీనచిత్తు డని పే రిడిరి.

బాలుడు పుట్టిననాడే నగరవాసులు కోసలరాజుతో యుద్ధ మారంభించిరి. సేన పెద్దదయ్యును నాయకుడు లేక యుద్ధములో వెనుకడుగు వేయజొచ్చెను. అమాత్యు లావిషయము రాణికి దెలిపి "ఆర్యా, ఈవిధముగా సేన వెనుకడుగు వేయుచున్నందున మనము గెలువ మని భయము వేయుచున్నది. రాజమిత్ర మైన భద్రగజమునకు రాజ మరణవార్తకాని, పుత్రోత్పత్తివార్త కాని, కోసలరాజుతో యుద్ధము సంగతి కాని మేము తెలుపలేదు. ఇప్పు డిదియంతయు భద్రగజముతో చెప్పుదుమా?" అనిరి.

మంచి దని యామె కుమారున కలంకారము చేసి కోమలవస్త్రము గల పరుపుపై పరుండబెట్టి మేడ దిగి, ఆమె అమాత్యులను వెంటగొని హస్తిశాలలోని కరిగి, బోధిసత్త్వుని హస్తిపాదములకడ నుంచి "స్వామీ, మీమిత్రము మరణించినాడు. గుండె పగులు నని మీకావార్త తెలుపలేదు. ఇతడు మీ మిత్రునిపుత్రుడు. కోసలరాజు వచ్చి మననగరము చుట్టుముట్టి ఈశిశువుతో యుద్ధముచేయ గడగి

నాడు. సేన వెనుకడుగు వేయుచున్నది. ఈబిడ్డని నీవు సంహరించినను సరే, రాజ్యము జయించి యిచ్చినను సరే" అని విన్నవించెను.

హస్తి బోధిసత్త్వుని తొండముతో పైకెత్తి తనకుంభస్థలముపై నుంచికొని, దుఃఖించి, క్రిందికి దింపి, తల్లిచేతులలోనుంచి, కోసల నరేంద్రుని బట్టుకొనుటకై హస్తిశాలలోనుండి యావలకు బయలు దేరెను.

అమాత్యులు కవచాదులు వేసి హస్తివెంట బయలువెడలి ద్వారములు తెరచిరి భద్రగజము క్రౌంచనాదము చేసి, సైనికులను భయభ్రాంతులను జేసి పారద్రోలెను. సేనానివహమును భగ్నము చేసి కోసలరాజును జుట్టుపట్టి కొనివచ్చి బోధిసత్త్వునిపాదములకడ బడవైచెను. అతడు చంపుటకై లేచెను. కాని సంబాళించుకొని, "నేటి నుండి జాగరూకతతో నుండుము. ఈబిడ్డడు పసివాడుకదా యని భ్రమపడకుము" అని రాజు కుపదేశ మిచ్చెను.

నాటినుండి యావజ్జంబూద్వీపములోని రాజ్యములు బోధిసత్త్వుని హస్తగతము లయ్యెను ప్రతిఘటించు శత్రువులు లేకుండిరి.

ఏడవయేట బోధిసత్త్వునకు రాజ్యాభిషేకము జరిగెను. అలీనచిత్తుడను పేర న్యాయపరిపాలనము చేయుచు, తుదకు స్వర్గము జేరెను.

శాస్త్ర సమ్యక్సంబుద్ధు డయిన పిమ్మట ఈపూర్వజన్మకథనుగూర్చి, ఈగాథలు పలికెను

ఆయలీనునిమూలాన నధికసైన్య
మయ్యె సుప్రసన్నము; కోసలాధిపతిని
తుష్టిహీనుని ప్రాణాలతోడ బట్టె

అటులె భిక్షువుకూడ యత్నించుచుండ,
తాను నిర్వాణమును పొందుతలపుతోడ,
చేయుచో శుభకర్మలు, క్షీణ మగును
అఖిలబంధాలు సంయోజనాహ్వయాలు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములను సరిపోల్చెను ఆకాలమున తల్లి మహామాయ. తండ్రి శుద్ధోధనమహారాజు. రాజ్యమును గ్రహించి ఇచ్చినవాడు ఈ అధీరభిక్షువు. ఏనుగుతండ్రి సారిపుత్రుడు. అలీనచిత్తకుమారుడను నేనే.

157 గుణ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఆనందస్థవిరునకు వేయి వస్త్రములు లభించిన సందర్భమును గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

ఆనందస్థవిరుడు కోసలరేశుని సౌధమున ధర్మోపదేశము చేసిన కథ ఇదివరలో మహాసార జాతకమున (92) వచ్చినది.

స్థవిరుడు రాజప్రాసాదమున ధర్మోపదేశము చేయుచుండగా రాజు కొరకు వేలకొలదిమూల్యములుగల వేయివస్త్రములు వచ్చినవి. వానిలో అయిదువందల వస్త్రములను, ఐదువందల స్త్రీలకు పంపినారు. వారు ఆ వస్త్రముల నన్నిటిని మరునాడు ఆనంద స్థవిరునకు సమర్పించినారు. తాము వెనుకటి చీరలే ధరించి రాజు ఉపాహారము స్వీకరించు ప్రదేశమునకు పోయినారు.

"నేను వేలకొలది విలువ కల వస్త్రములు మీకు పంపినాను. వానిని ధరింపక వచ్చినా రేమి?" అన్నాడు రాజు.

"దేవా, వానిని ఆనందస్థవిరునకు మేము సమర్పించినాము."

"ఆనందస్థవిరుడు అన్నియును గ్రహించినాడా?"

"చిత్తము దేవా!"

కోపము వచ్చి రాజు, "సమ్యక్ సంబుద్ధుడు భిక్షువునకు మూడు చీవరముల నుంచికొనుటకు అనుజ్ఞ ఇచ్చినాడు. ఆనందస్థవిరుడు వస్త్రవ్యాపారము చేయునట్లు తోచుచున్నది. ఆయన ఇన్ని వస్త్రములను గ్రహించినాడే" అని ఫలహారము ముగించి విహారమునకు పోయి స్థవిరు డుండు గదిలోనికి జని ప్రణామముచేసి కూరుచుండెను "భన్తే, మా మందిరములోని స్త్రీలు తమవద్ద ధర్మము విని అభ్యసించుచున్నారా?" అన్నాడు రాజు.

"అవును మహారాజా, గ్రహింపదగినవారు గ్రహించుచున్నారు, వినదగినవారు వినుచున్నారు."

"కేవలము వినుచున్నారా? కాక తమకు వస్త్రాదులు ఇచ్చుచున్నారా?"

"మహారాజా, వేలకొలది విలువగల ఐదువందల వస్త్రము లీనాడు ఇచ్చినారు."

"భన్తే, తాము వానిని గ్రహించినారా?"

"అవును మహారాజా!"

"భన్తే, శాస్త మూడు చీవరములకు మాత్రము అనుజ్ఞ ఇచ్చినారు, కాదా?"

"మహారాజా, అవును. ఒక్కొక్క భిక్షువునకు మూడు చీవరములు మాత్ర ముపయోగమున కనుజ్ఞ ఇచ్చినారు శాస్త. ఎక్కువ వస్త్రములను స్వీకరింపరా దని నిషేధింప లేదు చీవరములు జీర్ణములైన భిక్షువుల కిచ్చుటకై నేను ఐదు వందలు స్వీకరించినాను."

"తమకడ నూతనవస్త్రములు స్వీకరించిన భిక్షువులు పాతవాని నేమి చేయుదురు?"

"పాతివస్త్రములను ఉత్తరాసంగములుగా ధరింతురు (ఉత్తరీయములు)."

"ప్రాతవడిన ఉత్తరీయముల నేమి చేయుదురు?"

"అన్తరవాసకములు (ధోవతులు) చేయుదురు."

"ప్రాతవడిన అంతరవాసకముల నేమి చేయుదురు?"

"పడక కుపయోగింతురు."

"ప్రాతవడిన ప్రక్కల నేమి చేయుదురు?"

"నేలపై పరతురు."

"నేలపై తొలుత పరచినవాని నేమి చేయుదురు?"

"పాదములు తుడుచుకొనుట కుపయోగింతురు."

"అవి మిక్కిలి పాతపడిన పిదప నేమి చేయుదురు?"

"మహారాజు శ్రద్ధాపూర్వకముగా నిచ్చిన వస్తువును పారవేయరు కాబట్టి కాళ్ళు తుడుచుకున్న పాతగుడ్డలను చిన్నిగొడ్డలితో నరికి మట్టిలో కలిపి శయనాసనప్రదేశములపై మెత్తుదురు."

"భన్తే, తమకు సమర్పించిన వస్త్రములు కాళ్లు తుడుచుకొని పాతవడిన పిమ్మట పారవేయరా?"

"మహారాజా, మా కిచ్చినవానిని పారవేయము, ఉపయోగింతుము."

రాజు సంతుష్టుడై ప్రసన్నచిత్తముతో ఇంటిలో నుంచిన తక్కిన అయిదువందల వస్త్రములుకూడ తెప్పించి స్థవిరున కొసగెను. స్థవిరుడు దానానుమోదనము చేసెను. రాజు విని ఆయనకు ప్రణామము, ప్రదక్షిణము చేసి వెడలిపోయెను.

చీవరములు ప్రాతవడిన భిక్షుకులకు స్థవిరుడు వెనుకటి అయిదు వందల వస్త్రములు పంచి ఇచ్చెను. ఆయనకు అయిదువందలమంది శిష్యు లుండిరి. వారిలో చిన్న వయసులో నున్న భిక్షువులు స్థవిరునకు చాల ఉపచారము చేయుచుండిరి.

ఆవరణము తుడుచును. త్రాగుటకు పనుల కుపయోగించుటకు ఉదకము తెచ్చియుంచును. పలుదోము పుడకలు తెచ్చి ఇచ్చును. ముఖము కడుగుకొనుటకు, స్నానము చేయుటకు జల మిచ్చును. అగ్నిశాల శయనాగారము మొదలగుస్థానములను పరిశుభ్రముగా నుంచును. కాలుసేతులు, వీపు పట్టును. ఇవన్నియు యోచించి స్థవిరుడు ఆయువకునకు తరువాత లభించిన వస్త్రము లిచ్చెను. ఆతడు వానిని గురుసోదరులకు పంచిఇచ్చెను.

వస్త్రములు లభించిన భిక్షువులు వానిని ముక్కముక్కలు చేసి కర్ణికారపుష్పసమాన మగు కాషాయవస్త్రములు ధరించి శాస్తకడకు చని ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్క కూరుచుండిరి. ఒక భిక్షువు "భన్తే, శ్రోతాపన్న ఆర్యశ్రావకులు ముఖముచూచి దానముచేయుదురా?" అనెను.

'భిక్షువులారా, ఆర్యశ్రావకులు ముఖముచూసి దానముచేసిరి.'

'భన్తే, మా ఉపాధ్యక్ష ధర్మభాండాగారికస్థవిరుడు వేలకొలది విలువ కల అయిదువందల వస్త్రములు చిన్ని భిక్షువున కిచ్చెను. అతడు వానిని మాకు పంచిపెట్టినాడు."

'భిక్షువులారా, ఆనందుడు మొగము చూసి దాన మిచ్చువాడు కాడు. ఆ చిన్నిభిక్షు వాయనకు ఎంతో సేవచేసినాడు. స్థవిరుడు ఉపకారమునకు ప్రత్యుపకారము చేయవలెనను కోరికతోడను భిక్షువు గుణవంతు డనుభావముతోడను ఉచిత మని ఇచ్చినాడు. పూర్వము పండితులుకూడ ఉపకారము చేసినవారికి ప్రత్యుపకారముచేసిరి.'

భిక్షువులు ప్రార్థించిన పిమ్మట పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు సింహముకడుపున బుట్టి పర్వతగుహలో నివసించుచుండెను.

ఒకనాడు సింహము గుహ వెలువడి పర్వతము క్రిందికి జూచెను. కొండకు నాలుగు ప్రక్కల సరస్సు కలదు. దాని కొకవైపున ఉన్నత ప్రదేశమున బురద యెండినచోట పచ్చిక కోమలముగా పెరిగియున్నది. శశములు, హరిణములు మొదలయిన చిన్నజంతువులు దానిపై దిరుగుచు, మేయుచుండెను. ఒకనాడు మృగము తృణములు మేయుచుండగా జూచి సింహము దానిని బట్టుకొనుటకై కొండమీదనుండి దుమికెను. మరణభయముచే నరచుచు మృగము పరుగెత్తెను. సింహము దూకుడు వేగ మాపుకొనలేక బురదలో దిగబడెను. బయటికి రాలేక కాళ్ళు కొయ్యబారిపోవగా సింహము నిరాహారముగా నేడురోజు లట్లే నిలిచియుండెను.

ఆహారార్థము తిరుగుచున్న నక్క సింహమును జూచి పరుగెత్త సాగెను. సింహము గొంతెత్తి "ఓ సృగాలమా. పరుగెత్త వలదు. భయము లేదు. నే నీ బురదలో దిగబడినాను. నా ప్రాణములు రక్షింపుము" అని యరచెను. నక్క సమీపమునకు వచ్చి "నిన్ను పైకి జేర్తును, కాని యీవలకు వచ్చి నన్ను చంపుదువేమో యని భయము వేయుచున్న" దనెను. "భయపడకు. నిన్ను సంహరింపను. నీ కుపకారము చేయుదును. ఏదో యుపాయమున నన్ను వెలువరింపుము" అని పలికిన సింహముచే వాగ్దానము చేయించుకొని నక్క దాని నాలుగుకాళ్ళచుట్టు ఎండినమన్ను తనకాళ్ళతో గీకి, నీటివరకు చిన్నజాలు చేసెను. నీరు వచ్చిపడుటచే మన్ను మెత్తబడెను. నక్క సింహము కడుపుక్రిందికి దూరి పోటీయిచ్చి "స్వామీ, ఎగురవలెను" అని త్రోపు త్రోసెను. సింహము లంఘించి దిబ్బమీది కెగిరి, అలసట తీర్చుకొని, నీటిలో బురద కడిగి, స్నానము చేసి, మహిషమును వధించి, మాంసము నక్కముం దుంచి, 'మిత్రమా, భుజింపు' మని, నక్క తిన్నపిమ్మట తాను తినెను. సృగాలము మాంసఖండము నోట

కరచుకొనగా సింహము చూచి. 'మిత్రమా, ఇది యెవరికి?' అని యడిగెను. "మీ దాసి యున్నది. దానికొరకు" అని నక్క చెప్పగా సింహము తీసికొను మని, తనభార్యకు మాంసఖండము గ్రహించి, "మిత్రమా, రమ్ము, పర్వతశిఖరముపయికి బోయి, సుఖనివాస్థానమున కేగుదము" అని, యచటి కరిగి, నక్క భార్యతో మంచిమాట లాడి, 'నేటినుండి మీసంరక్షణ వహింతు' నని వారిని తన గుహాద్వారమున కావలనున్న వేరొకగుహలో నిలిపెను

ఆడుసింగమును, ఆడునక్కను గుహలో విడచి సింహము నక్కను వెంటగొని ఆహారార్థము పోవుచుండెను. వివిధజంతువులను సంహరించి మాంస మచటనే తిని, ఇంటికిగూడ కొనిపోవుచుండును. ఈవిధముగా కాలము గడచుచుండ సింహికిని సృగాలికిని బిడ్డలు పుట్టెను. అన్నియు నొకచోటనే నివసించుచుండెను.

ఒకనాడు సింహి కిట్లు తోచెను. "సింహమునకు నక్కమీాదను ఆడునక్కమీాదను, దానిబిడ్డలమీాదను మక్కువ యెక్కువ. సృగాలితో సంబంధ ముండవలెను. కావుననే యింత స్నేహము. దీనిని బాధించి భయపెట్టి పారద్రోలెదను."

ఒకనాడు సింహసృగాలములు వేటకు బోయినపుడు ఆడుసింగము ఆడునక్కను బెదరించి భయపెట్టి, "నీ విచట నుండ నేల? ఏల పరుగెత్తిపోవు?" అని, దాని బిడ్డలనుగూడ బెదరించెను.

భర్తతో ఆడునక్క వృత్తాంతము చెప్పి, "సింహము మాట మీాదనే సింహి యిట్లు చేయుచున్నదేమో తెలియదు. మన మిచట బహుకాల మున్నాము. సింహి మనప్రాణములు తీయవచ్చును. మన నివాసమునకు బోవుదము" అనెను.

నక్క యామాటలు విని సింహముకడకు జని "స్వామీా, మేము మీాసన్నిధిలో బహుకాల మున్నాము. చిరకాలనివాస మప్రియహేతు వగును. ఆహారార్థము మనము వెడలినపుడు సింహి వానిని బెదరించి, ఏల యిచట నున్నారు? పొం డనును. మీాబిడ్డలుకూడ మాబిడ్డలను బెదరింతురు. తమకడ నితరు లున్నపుడు ఇష్టముకానిచో పొమ్మనుట యుక్తము. ఇట్లు భయపెట్టు టేల?" అని యీగాథ పలికెను :

పారద్రోలుడు రోరులను ప్రాభవమ్ము
కలుగువారలు కోరిక కలిగనేని,
శరణ మగు తావునుండి సంజాత మయ్యె
మాకు భయ మని గ్రహియింపుమా, మృగేంద్ర!

సింహము సింహితో "భద్రే, ఒకసారి నేను ఆహారార్థము పోయి ఏడవనాడు ఈసృగాలముతో ఈసృగాలితో మరలివచ్చుట జ్ఞప్తి యున్నదా?" అనెను.

"అవును, జ్ఞాపక మున్నది."

"వారమువరకు నేను రాకుండుటకు కారణము తెలియునా?"

"తెలియదు స్వామీ."

"భద్రే, నేను మృగమును పట్టుకొనబోయి కాలుజారి, బురదలో దిగబడినాను. ఏడురోజులు నిరాహారముగా నుండగా, ఈనక్కవలన ప్రాణములు దక్కినవి. ఈమిత్రము నాప్రాణదాత. మిత్రధర్మము పాటించువారు తన మిత్రము దుర్బలు డని యెంచడు. నేటినుండి నామిత్రుని, అతనిభార్యను బిడ్డలను అవమానింపరాదు" అని సింహము గాధ పలికెను

బలహీను డయ్యును బంధుకార్యమ్ము
నెవ్వడు నెరవేర్చు, హితుడు సఖుండు
జ్ఞాతియు, మిత్రంబు, నాతడే సుమ్ము!
దంతాలు కలదాన, దాని దూరకుము,
నక్క సంరక్షించె నాప్రాణములను.

సింహవాక్కులు విని సింహి సృగాలిని క్షమాపణ వేడి దానితో దానిబిడ్డలతో కలసి మెలసి యుండెను. సింహశాబకములు సృగాల శాబకములతో క్రీడించుచు, తలిదండ్రులు పోయినతరువాతగూడ గాఢ మైత్రితో, ప్రీతితో వర్తించుచుండెను. సప్తపురుషాంతరము లాకుటుం బములమైత్రి అఖండముగా నుండెనట.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యములను ప్రకటింపజేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. సత్యములు ప్రకటించినపిదప కొందరు స్రోతాపన్నులు, కొందరు సకృతాగాములు, కొందరు అనాగాములు, కొందరు అర్హతులు నైరి ఆకాలమున సృగాలము ఆనందుడు, సింహము నేనే.

158 సుహను జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఉద్దండస్వభావు లైన ఇరువురు భిక్షువులను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆకాలమున జేతవనమున ఉద్దండకఠోరదుస్సాహసికభిక్షు వుండెను. అట్టివాడు మరియొకడు జనపదమునం దుండెను.

ఒకనాడు జనపదములోని భిక్షువు ఏదో పనిమీద జేతవనమునకు బోయెను. శ్రమణుడు చిన్నభిక్షువు ఆతని చెడ్డస్వభావవిషయము ఎరుగుదురు. వారిరువురు ఉద్దండభిక్షువుల జగడము చూడ గోరి ఆ భిక్షువును జేతవనభిక్షునివాసములోనికి పంపిరి.

ఉద్దండభిక్షువులు ఒకరినొకరు చూచినంతనే కలిసిపోయి మిత్రులైరి. ఒకడు రెండవవాని చేతులు వీపు పాదములు పట్టసాగెను.

భిక్షువులు ధర్మసభలో సంభాషించుచు, 'భిక్షువులారా, ఉద్దండ భిక్షువులు అన్యులవిషయములో ఉద్దండులై కఠోరముగా దుస్సాహసికులై ప్రవర్తింతురు; కాని పరస్పరము కలిసి ఏకమై మిత్రు లైనారు.' అని పలికిరి.

శాస్త అరుగుదెంచి, 'భిక్షువులారా, ఈవేళ ఏమి సంభాషించు చున్నారు?' అనెను.

ఫలాని విషయమై.

'భిక్షువులారా, కేవల మిపుడే కాదు. పూర్వముకూడ వీరు ఇట్లే యుండిరి' అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వు డాయనకు సర్వార్థసాధకు డగు అర్థధర్మానుశాసకా మాత్యు డయ్యెను. ఆరాజు కొద్దిగా ధనలోభి. ఆయనకు మహాశోణ మను దుష్టాశ్వము కలదు.

ఒకనాడు ఉత్తరాపథమునుండి అశ్వవణిక్కులు అయిదువందల

గుఱ్ఱములు తెచ్చినట్లు రాజుకు దెలిసెను. అంతకు పూర్వము బోధిసత్త్వుడు అశ్వములకు తగిన వెల కట్టి, మూల్యము తగ్గింపకుండ సరిగా ఇప్పించెడివాడు. రాజున కిది రుచింపక వేరొక యమాత్యుని బిలిచి, "బాబా, అశ్వములకు వెల కట్టుము, కాని ముందుగా మన మహాశోణమును ఆగుఱ్ఱములగుంపులోనికి బంపి, వానిని కరచి, గాయములు చేసి, దౌర్బల్యము కలిగించినప్పుడు ధర తగ్గిపోవును; అంతట వెల కట్టుము" అని చెప్పెను. చిత్త మని యతడు చని అట్లే చేసెను.

అశ్వవర్తకులు అసంతుష్టచిత్తులై వచ్చి బోధిసత్త్వునితో జెప్పుకొనిరి. "మీ నగరములో దుష్టాశ్వము లేదా?" "ఉన్నది స్వామీ!" సుహను నామక మయిన తురంగము పరుషము, ఉగ్రము, దుష్టము నయినది కలదు." 'అట్లయిన, మీరు మరల వచ్చునప్పుడు దానిని గొని రండు.' మంచి దని వారు వెడలిపోయి, సుహనువును దీసికొని వచ్చిరి.

అశ్వవణిక్కులు వచ్చినా రని విని రాజు వాతాయనము తెరచి, గుఱ్ఱములను జూచి, మహాశోణమును వానినడుమకు తోలించెను. మహాశోణము వచ్చుచుండుట గాంచి, వర్తకులు సుహనువును విడిచిపెట్టిరి. అవి సమీపించి పరస్పరము శరీరములు నాకుచు నిలిచినవి. ప్రక్క నున్న బోధిసత్త్వునితో రాజు 'వయస్యా, ఈ దుష్టాశ్వములు పరస్పరము కరచి గాయములు చేసికొనక, ఒకదాని నొకటి నాకుచు సంతోషముతో నిలిచియున్నవి. ఏ మిది!' అనెను. 'మహారాజా, ఇవి విషమశీలములు కావు, సమశీలములు, సమానధాతుకములు' అని, బోధిసత్త్వ డీగాథలు పలికెను

సుంతయును గోచరింప దీ శోణ సుహను
గుణవిభేదము, వీ రొకకోవవారె.
ఆడుగుఱ్ఱాలమీదికి నరుగుటందు
అదటున లగాములను పీకుటందు నెపుడు
దుష్టకర్మాచరణమందు తుల్యము లివి.

ఇట్లు పలికి, "మహారాజా, రాజు లతిలోభులు కాగూడదు. పరుల సంపద నష్టపరచ రాదు" అని రాజున కుపదేశించి, అశ్వములకు మరల వెల కట్టించి, ఉచితమూల్య మిప్పించెను.

అశ్వవణిక్కులు తగినమూల్యము లభించుటచే సంతోషించిరి. బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారముగా రాజు ప్రవర్తించి, తుదకు యథాకర్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకము సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రెండుగుర్రములు భిక్షువు లిరువురు. రాజు ఆనందుడు, పండితామాత్యుడు నేనే.

159 మోర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్తుడయిన భిక్షువువిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

భిక్షువులు ఆ భిక్షువును శాస్తకడకు గొనిపోయిరి. "భిక్షూ, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడ వయితివా?" అని శాస్త ప్రశ్నచేసెను.

'భన్తే, సత్యమే.'

'ఏమి చూచి ఉద్విగ్నత చెందితివి?'

'అలంకృతశరీర యయిన స్త్రీని చూచి.'

'భిక్షూ, స్త్రీ నీవంటివారల చిత్తములనే కల్లోలపరచినదా? పూర్వకాలమున స్త్రీశబ్దమును విని పండితులు ఏడువందలసంవత్సరములపాటు కాముకత్వమునకు దూరముగా నుండి, అవకాశము చిక్కినంతనే క్షణకాలములోనే దుష్కర్మము చేసిరి. పరిశుద్ధప్రాణులుకూడ అపరిశుద్ధులగుదురు. ఉత్తమశ్లోకులుకూడ గౌరవము కోలుపోవుదురు. మలినచిత్తులమాట వేరుగా చెప్పవలెనా?' అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతమిట్లు చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు మయూరము కడుపున బడి, అండముగా నున్నప్పుడే కర్ణికారకలికావర్ణము కలిగి అండము ఛేదించుకొని యీవలకు వచ్చి నప్పుడు సువర్ణవర్ణముతో దర్శనీయుడు చిత్తప్రశాంతిదుడు నయ్యెను; పక్షములనడుమ రక్తకాంతి విరాజితు డాయెను.

జీవనరక్షణోద్దేశముతో బోధిసత్త్వుడు త్రినగములను దాటి, నాల్గవపర్వతపంక్తిలో దండహిరణ్యపర్వతపాదమున నివసింపజొచ్చెను. తెల్లవారగనే బోధిసత్త్వుడు పర్వతశీర్షముపై వ్రాలి, ఉదయించు సూర్యుని దర్శించి, ఆహారార్థము సంచరించు ప్రదేశమున తనను రక్షించుటకై బ్రహ్మమంత్రము నిట్లు పలుకును.

> నిజసువర్ణచ్ఛాయ నిఖిలజగత్తు
> రంజింప జేసెడి రాజముఖ్యుండు,
> ఉదయించుచున్నవా డదిగో! ఆతనికి
> అంజలి ఘటియింతు . ఆతని రక్ష
> గాంచుచు నీ నాడు గడుపుదుగాక!

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు సూర్యునకు నమస్కరించి, పూర్వము పరినిర్వాణము చెందిన బుద్ధులను, వారిగుణములను ఇట్లు స్మరించు చుండును :

> అఖిలధర్మంబు లెరుగు బ్రాహ్మణుల కేను
> చేయుదు నమస్సు! వారు రక్షింత్రుగాక
> నన్ను! బుద్ధికి, బుద్ధునకు న్నమస్సు!
> మోడ్తు చేతులు ముక్తికి ముక్తులకును!

ఇట్లు మయూరము పగలు సంచరించి, సాయంసమయమున పర్వత చూడమున నిలిచి, అస్తమించు సూర్యుని సందర్శించుచు, బుద్ధగుణము లను ధ్యానించుచు, నివాసస్థానరక్షణార్థము బ్రహ్మమంత్రము నిట్లు అనుసంధించి పలుకును :

> నిజసువర్ణచ్ఛాయ నిఖిలజగత్తు
> రజింపజేసెడి రాజముఖ్యుండు
> అస్తంగతుండగు, నదిగో! ఆతనికి

అంజలి ఘటియింతు : ఆతని రక్ష
గాంచుచు నీ రేయి గడుపుదుగాక!

అఖిలధర్మంబు లెరుగు బ్రాహ్మణుల కేను
చేయుదు నమస్సు! వారు రక్షింత్రుగాక
నన్ను! బుద్ధికి, బుద్ధునకు న్నమస్సు!
మోడ్తు చేతులం ముక్తికి, ముక్తులకును!

ఆకాలమున వారాణసికి కొలదిదూరములో నున్న నిషాదగ్రామము నుండి వేటకా డొకడు హిమవత్ప్రదేశమున విచరించుచు, దండక హిరణ్యపర్వతముపై మయూరమును జూచి యింటికి వచ్చి, కుమారునితో జెప్పెను.

వారాణసిరాజుభార్య ఖేమాదేవి. సువర్ణ మయూరము కలలో ధర్మోపదేశము చేయగా నామె రాజుతో "దేవా, నేను బంగరు నెమలివలన ధర్మోపదేశము వినగోరుచున్నా" ననెను. రాజమాత్యుల నడుగగా బ్రాహ్మణులకు తెలియునని వా రనిరి. బ్రాహ్మణుల నడుగగా "స్వర్ణమయూర మున్నది. కాని నిషాదులకు తెలియు" నని వా రనిరి. రాజు నిషాదులను సమావేశ పరచి యడుగగా ఆనిషాదపుత్రుడు "దేవా, దండకహిరణ్యపర్వతముపై స్వర్ణమయూర మున్న" దని విన్నవించెను. "ఆనెమలిని చంపకుండ బంధించి తీసికొని రమ్మ" అని రా జానతిచ్చెను.

వేటకాడు పోయి నెమలి తిరుగు తావున వల పన్నెను. వాడు నెమలికై యేడు సంవత్సరములు తిరుగుచు తుద కాప్రాంతమున నే మరణించెను.

ఖేమాదేవికోరిక నెరవేర లేదు. ఆమెకూడ చనిపోయెను. మయూరముమూలమున తనభార్య మరణించె నని రాజుకు కోపము వచ్చెను. అతడు బంగరు రేకుపై నిట్లు చెక్కించెను "హిమాలయప్రదేశమున దండకహిరణ్యపర్వతముపై బంగరునెమలి కలదు. దానిమాంసము తినువారు జరామరణములు లేకుందురు."

బంగరు రేకును రాజు చందుకాలో పెట్టించినాడు. ఆరాజు మరణించినపిదప నింకొక రాజు వచ్చి, బంగరు రేకు చదివి, అజరామరత్వములకై మయూరమును పట్టుకొని రమ్మని వేటకానిని పంపెను. వాడు

పోయి, దానిని పట్టుకొనలేక అచటనే కొంతకాలమునకు ప్రాణములు విడిచెను. ఈ ప్రకారముగా ఆరుగురు రాజులు గతించిరి.

ఏడవరాజు పంపిన వేటకాడు మయూరము సంచరించు ప్రదేశమున వల పన్నుటకు వీలులే దనియు, అది ఆత్మరక్షణ చేసికొనుచున్న దనియు గ్రహించెను. వాడు గ్రామములోనికి బోయి ఆడునెమలిని గొనిచని, దానికి శిక్షణ యిచ్చెను. కరతాళధ్వని కది నాట్యము చేయును. చిటిక వేయగనే అది క్రేంకారము చేయును. ఇట్లు నేర్చిన యాడునెమలిని గొనిపోయి బోధిసత్త్వుడు ఆత్మరక్షణ చేసికొనక ముందే ప్రాతఃకాలమున వాడు పాలకర్ర పాతి వలపన్ని, ఆడునెమలిచే క్రేంకారము చేయించెను. మయూర మా యసాధారణశబ్దము విని, కామాసక్తమై పరిత్రాణము మరచి, వలలో బడెను. వేటకాడు దానిని బట్టుకొని పోయి వారాణసీరాజుకు సమర్పించెను.

రాజు దానిసౌందర్యము చూచి ప్రసన్నుడై దానికి పీఠము వేయించెను. బోధిసత్త్వుడు పీఠ మలంకరించి "మహారాజా, న న్నేల పట్టి తెప్పించినారు?" అనెను.

"నీ మాంసము భుజించినవార లజరామరు లగుదు రట. నీ మాంస భోజనాపేక్షతో నిన్ను పట్టి తెప్పించినాను."

"మహారాజా, నా మాంసము తిన్నవారు అజరామరు లగుదురు. నేను మాత్రము మరణింపవలెనా?"

"అవును."

"నేను మరణించునెడల నామాంసము తినువారుమాత్ర మేల మరణింపరాదు?"

"నీయది బంగరువన్నె యగుటచే నీ మాంసభోక్తలు అజరామరు లగుదురు."

"మహారాజా, నే ని బంగరువన్నెతోడ పుట్టలేదు. పూర్వము నే నీ నగరమున చక్రవర్తిని స్వయముగా పంచశీలములను రక్షించుకొని, సకలచక్రవాళవాసులచే శీలరక్షణము చేయించితిని. మరణానంతరము ముప్పదిమూడవలోకమున జన్మించితిని. అక్కడ చేసిన లోపమునకు ఫలితముగా మయూరముకడుపున బుట్టితిని. పూర్వశీలమహిమచే స్వర్ణ వర్ణము సంక్రమించినది."

"నీవు చక్రవర్తివై శీలరక్షణము చేసి తత్ఫలితముగా సువర్ణ వర్ణము పొందినట్లు మే మెట్లు నమ్ముదుము? దీని కేదయిన కొలది సాక్ష్య మున్నదా?"

"ఉన్నది మహారాజా."

"ఎక్కడ?"

"మహారాజా, నేను చక్రవర్తిగా నున్నప్పుడు మణిమయరథములో గూరుచుండి ఆకాశమున విహరించువాడను. ఆనాటిరథము మంగళ పుష్కరిణిలో అడుసులో కూరుకొనిపోయినది. దానిని బయటికి దీయింపుడు. అదియె సాక్ష్య మిచ్చును."

మంచి దని రాజు పుష్కరిణిలో నీరు తీయించి, మన్ను తీయించి, రథమును బయటికి దీయించెను. దానిని జూడగా రాజుకు బోధిసత్త్వుని మాటపై విశ్వాసము కలిగెను.

బోధిసత్త్వుడు రాజుకు ధర్మోపదేశము చేసి "మహారాజా, నిర్వాణ మొక్కటియే అమృతము. తక్కిన సంస్కారధర్మములు పుట్టి, అభావము నొందును. అవి అనిత్యము లయి, క్షయముపొందును" అని, రాజును పంచశీలములందు ప్రతిష్ఠితుని జేసెను.

రాజు ప్రసన్నుడై బోధిసత్త్వుని విశేషముగా సత్కరించి రాజ్య మిచ్చెను. అయన రాజ్యమును మరల రాజుకే యిచ్చి, కొలదిదినము లచట నుండి, అప్రమత్తుడవై యుండు మని రాజుతో జెప్పి, ఆకాశ మార్గమున లేచి, దండకహిరణ్యపర్వతమునకు బోయెను.

రాజు బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారముగా నడచుచు, దానాది పుణ్యకార్యములు చేయుచు, తుదకు యథా కమ్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చి, సత్యము ప్రకటించునప్పటికి ఉద్విగ్నచిత్తుడు అర్హత్వము పొందినాడు.

అప్పటి రాజు ఆనందుడు. బంగరు రంగుగల మయూరము నేనే.

160 వినీలక జాతకము

శాస్త వేళువనమున నుండునపుడు దేవదత్తుడు బుద్ధునికి నకలు అగుటను గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

గయాశీర్ష పర్వతమున ఇరువురు ముఖ్యశ్రావకుల యెదుట దేవదత్తుడు బుద్ధునిస్థితిని ప్రదర్శించి తిరుగుచుండెను. స్థవిరులును ధర్మోపదేశము చేసి తమశిష్యులతో వేళువనమునకు మరలివచ్చిరి.

శాస్త 'సారిపుత్రా, మమ్ము చూచి దేవదత్తు డేమి చేసినాడు?' అనెను.

'భన్తే, సుగతుని వైఖరి చూపి మహావినాశము నొందినాడు.

'సారిపుత్రా, దేవదత్తుడు నన్ననుకరించి వినాశముపొందుట ఇప్పుడే కాదు; పూర్వముకూడ ఇట్లే చేసెను' అని శాస్త పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పినాడు.

అతీత కథ

పూర్వము విదేహరాష్ట్రములోని మిథిలానగరమున విదేహరాజు పరిపాలనము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వు డాతని పట్టమహిషికడుపున బుట్టి, పెద్దవా డయి, తక్షశిలలో విద్యలన్నియు నేర్చి, తండ్రియనంతరము సింహాసన మెక్కెను.

ఆరోజులలో సువర్ణరాజహంసము ఆహారార్థము తిరుగుతావున కాకితో హంసకు సహవాసము సంభవించెను దానివలన కుమారుడు కలిగెను. ఆబిడ్డనికి తల్లిరూపు లేదు, తండ్రిరూపు లేదు. వానికి వినీలవర్ణ ముండుటచే వినీలక మను పేరు వచ్చినది.

హంసరాజు తరుచుగా కుమారుని జూడబోవుచుండెను. అతనికి మరియిరువురు పుత్రులు హంస లుండెను. తండ్రి తరుచుగా మనుష్యపథమున జనుచుండుట చూచి 'నాయనా, మీరు ఎక్కువగా నగరము వైపు పోవ్రదు రేల?' అని యువి అడిగెను.

'కాకితో సహవాసమువలన నాకు వినీలకు డను పుత్రుడు కలిగి

నాడు. వానిని జూడబోవుదును.'

'అత డెక్కడ నుండును?'

'విదేహరాష్ట్రమున మిథిలానగరమునకు వెలుపల తాడిచెట్టుమీద నుండును.'

'నాయనా, పట్టణము సంశయాస్పదస్థానము. భయావహ మైన యాచోటికి మీరు పోవలదు. మేము పోయి అతనిని దీసికొనివత్తుము.'

తండ్రి చెప్పిన గురుతుప్రకారము హంసపోతకములు మిథిలకు జని, వినీలకుని గురుతించి, వానిని కఱ్ఱపై గూరుచుండబెట్టి, తాము రెండు కొనలు పట్టుకొని మిథిలానగరముమీదుగా పోవుచుండెను.

ఆసమయమున విదేహరాజు తెల్లనినాలుగుగుఱ్ఱములు పూన్చిన రథములో గూరుచుండి, నగరసంచారము చేయుచుండెను. అదిచూచి వినీలకము తనలో 'నాకును విదేహరాజునకును అంతర మేమున్నది? ఆయన నాలుగుగుఱ్ఱములు కట్టిన రథములో గూరుచుండి నగర సంచారము చేయుచున్నాడు. హంసలు పూన్చిన రథమున నేను పోవుచున్నాను' అనుకొని, గగనమార్గమున పోవుచు ఈగాథ పలికెను

అశ్వరత్నము లావిదేహాధినాథు
నరదమును లాగునట్టు లీయంచజంట
లాగుచున్నది సుమి వినీలకుని నన్ను.

ఈవాక్కులు విని నంతనే హంసపోతకములు కుపితములై దానిని క్రిందబడవేయ నెంచెను; కాని అట్లు చేసినచో తండ్రి యేమనునో యని సంశయించెను. తండ్రి భయముచే వానిని గొనిపోయి యాయన సమక్షమున దింపి, జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పెను.

కోపముతో తండ్రి వినీలకముతో "ఏలరా, నీవు కుమారులకన్న మొనగాడవా! క్రింద బోవు రథమునకు గట్టిన గుఱ్ఱములతో సమాన ముగా నెంచితివా! నీ యంతర మెరుగుదువా? నీ విచట నుండదగవు. నీతల్లి యున్నచోటికే పో" అని మందలించి, ఈగాథ పలికెను

ఓ వినీలక, దుర్గాన నుంటి వీవు,
కాదు తగుచోటు నీ కిది, గ్రామకంర
మందు నిలువుము నీ తల్లియాశ్రయమున.

ఈప్రకారము రాజహంస మందలించి, కొడుకులతో "పొండు. మిథిలానగరములో చెత్త పడవేయు దిబ్బమీద వీనిని దింపి రండు" అని పలికెను. వా రట్లే చేసిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున వినీలకుడు దేవదత్తుడు. హంసశిశువులు అగ్రశ్రావకులు. తండ్రి ఆనందుడు. విదేహరాజు నేనే

161 ఇంద్రసమానగోత్ర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఇతరులమాట వినని భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

వానికథ నవమనిపాతములో గిజ్ఝజాతకమున (427) వచ్చును. ఆ భిక్షువుతో "భిక్షూ, నీవు పూర్వముకూడ ఎవ్వరిమాట లెక్కచేయని వాడవు గా నుండుటచే, పండితులమాట వినకపోవుటచే మత్తగజ పాదములక్రింద నలిగిపోయినావు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి, పెద్దవా డయి, ఇలు విడిచి, ఋషులరీతిని ప్రవ్రజించి, పంచశతఋషిగణమునకు నాయకు డయి, హిమవత్ప్రదేశమున నివసించుచుండెను. వారిలో ఇంద్రసమానగోత్ర నాము డగు తాపసుడు ఒరులమాట లెక్కచేయడు; ఒరులు చెప్పినట్లు వినడు. ఆత డేనుగుగున్నను పెంచుచుండెను. బోధిసత్త్వు డీసంగతి విని, అతనిని బిలిపించి. 'నీవు హస్తిపోతకమును బెంచుచున్నావట.

నిజమేనా?' అని ప్రశ్నచేసెను. 'ఆచార్యా, నిజమే. ఏనుగుగున్నను పెంచుచున్నాను. దానితల్లి చనిపోయినది' అని యాతడు పలికెను.

'మాతంగములు పెద్దవయి, పోషించువానినే సంహరించును. నీవు దానిని పెంచవద్దు.' 'అది లేనిది నే నుండలేను.' 'మంచిది. చూతువు గాని.'

హస్తిపోతము మహాశరీరము కల దాయెను. ఋషు లొకసారి వనమూలఫలాదులు తెచ్చుటకై దూరప్రదేశమునకు జని అచ్చటనే కొలదిరోజు లుండిరి. శ్లేష్మదక్షిణవాతమువలన హస్తి ప్రభిన్నమదమయి, అతనిపర్ణశాలను ధ్వంసము చేసి, పానీయఘటములను బగుల గొట్టి, పాషాణఫలకములను చిదుకద్రొక్కి, ఆలంబనఫలకమును విరిచి, తాపసుని సంహరించి పోవుదు నని భావించి, ఒకానొక గహనప్రదేశమును జేరి, తాపసి రాక కెదురు చూచుచుండెను. ఇంద్రసమానగోత్రుడు దాని కాహారము గొని, అందరకన్న ముందువచ్చుచు, ఏనుగును జూచి ప్రకటితసంజ్ఞుడై దానికడకు జనెను.

గజము గహనస్థానము వెలువడి, తొండముతో నతనిని బట్టి యెత్తి నేలపై విసరివైచి, పాదముతో శిరస్సు మెట్టి మర్దించి, ప్రాణములు వాపి, బృంహితము చేసి యడవిలో జొరబడెను. మిగిలిన తాపసు లావృత్తాంతము బోధిసత్త్వునకు దెలిపిరి. కాపురుషసంసర్గము తగదని, బోధిసత్త్వు డీగాథలు పలికెను:

> అర్థము, ననర్థము, నెరుంగు నార్యజనుడు
> చేయరాదు కాపురుషుతో స్నేహ మెపుడు;
> ఖలుండు దృఢమైత్రితో చిరకాల మున్న
> సంహరించు నిభము భిక్షు జంపినట్లు.
>
> ఆచారమున, ప్రజ్ఞయందు, జ్ఞానమున,
> సదృశుడై యుండెడి సజ్జనుతోడ
> సఖ్యంబు నెరపుట సముచిత మగును:
> సజ్జనసఖ్యంబు సౌఖ్యదాయకము.

ఇట్లు బోధిసత్త్వు డుపదేశ మిచ్చి, "ఇతరుల సద్వాక్యము విన కుండరాదు. సుశిక్షితులై వర్తింపవలయును" అని బోధించి, ఇంద్ర

సమానగోత్రునకు కర్మలు చేయించి, బ్రహ్మవిహారములను భావించి, బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను ఆకాలమున ఇంద్రసమాన గోత్రుడు ఈ వెంక భిక్షువు, ఋషిగణమునకు శాస్త నేనే.

162 సంధవ జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండునపుడు అగ్నిహవనకర్మమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ నంగుట్టజాతకమున (144) జరిగిన ట్లున్నది. భిక్షువులు వారు అగ్నిహవనము చేయకుండుట గమనించి భగవానునితో "భన్తే, జటిలసాధువులు వివిధవిధముల మిథ్యాతపస్సులు చేయుచున్నారు. వీనివలన ఏమైనను ఉన్నతి ఉండునా?" అని యడిగిరి. శాస్త వారితో "భిక్షువులారా దీనివలన లాభమేమియును లేదు. పూర్వపండితులు అగ్నిహవనకార్యమువలన ఉన్నతి కలుగు నని తలపోసి చిరకాల మాపని చేసిరి. కాని దానివలన హాని కలుగుట చూసి వారు అగ్నులపై నీరు చల్లి ఆర్పి శాఖాదులతో కొట్టి వెడలిపోయిరి. మరల ఆ వంకకు చూడనైన చూడలేదు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించెను. అతని తలిదండ్రులు జాతాగ్నిని నెలకొల్పి, అతనికి పదునారువర్షములవయసు వచ్చినప్పుడు 'నాయనా, నీవు జాతాగ్నిని గొనిపోయి అరణ్యములో ఆరాధింతువా? వేదత్రియాధ్యయనము చేసి, గృహస్థు వగుదువా?' అనిరి. 'నాకు

గృహనివాసముతో పనిలేదు. అగ్నిని గొనిపోయి, అరణ్యమున పరిచర్యలు చేసి, బ్రహ్మలోకపరాయణుడ నగుదును' అని యతడు జాతాగ్నిని గ్రహించి, తలిదండ్రులకు నమస్కరించి, అడవిలో బ్రవేశించి, పర్ణశాలలో నివాసము చేయుచు, అగ్నికి సపర్యలు చేయుచుండెను.

ఒకనా డతడు నిమంత్రితప్రదేశమునకు బోయి పాలు, నేయి, లభింపగా 'ఈపాలు మహాబ్రహ్మకు సమర్పింతును' అని నిప్పు చేసి, 'పాలు నేయి కలిపి అగ్నిభట్టారకునకు సమర్పింతు' నని యోచించి, వానిని అగ్నిలో వేశ్రెను. ఘృతముతో గూడిన దుగ్ధము అగ్నిలో పడినంతనే, అగ్ని ఉగ్రముగా ప్రజ్వరిల్లి పర్ణశాల నంటుకొనెను. బ్రాహ్మణుడు భీతచిత్తుడై వెలుపలికి పరుగిడిపోయి 'కాపురుషులతో సంయోగము తగదు. ఈ యగ్నివలన నేడు పర్ణశాల అంటుకొన్నది' అని తొలిగాధ పలికెను.

> కలదె కాపురుషునిమైత్రికన్న చెరుపు
> పాయసము, క్షీరములు బోయ, పావకుండు
> కష్టనిర్మితకుటిని దగ్ధమ్ము చేసె!

ఇట్లు పలికి 'అటువంటి మిత్రద్రోహితో నాకు పనిలేదు' అని నీరు చల్లి, నిప్పు చల్లార్చి, కొమ్మలతో కొట్టి అతడు హిమాలయమునకు జనెను. అక్కడ నొక కృష్ణసారము సింహవ్యాఘ్రముల ముఖములు నాకుచుండుట జూచి 'సజ్జనసాంగత్యము మిక్కిలి మే' లని తలచి, రెండవగాధ పలికెను.

> సజ్జను లగువారి సఖ్యమ్ముకంటె
> నధికశుభప్రద మైనది లేదు.
> ప్రీతిమై నాకును కృష్ణసారమ్ము
> సింగము, బెబ్బులి, చిఱుత, ముఖాలు.

బోధిసత్త్వు డీప్రకారము పలికి, తుదకు హిమవంతమునకు బోయి, ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను, సమాపత్తులను పొంది, జీవితాంతమున బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున తపస్వి ని నేనే.

163 సుసీమ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఛందికదాన విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో బుద్ధుడు ప్రధానుడుగా నున్న భిక్షుసంఘమునకు ఒకప్పుడు ఒక కుటుంబమువారు ఒకప్పుడు కొందరు జనులు సంఘముగా నేర్పడి దానములు చేయుచుండిరి. మరియొకప్పుడు ఒక్కొక్క గల్లీలోనివారు కలిసియు, వేరొకప్పుడు నగరవాసులు అందరను గుమిగూర్చియు దానము లిచ్చుచుండిరి.

ఈ సమయమున నగరవాసు లెల్లరకడనుండి వస్తువులు గుమిగూర్చిరి. పదార్థము లన్నియు సిద్ధముగా నున్నవి. దాతలలో రెండు పక్షము లేర్పడినవి. కొందరు సామగ్రిలను అన్యతైర్థికుల కీయదలచిరి; కొందరు బుద్ధుడు నాయకుడుగా నున్న సంఘమున కీయ నెంచిరి. క్రమముగా బహుమతము లేర్పడెను. తుదకు బుద్ధుని సంఘమునకే సామగ్రు లీయవలె నని పెక్కురు సూచించిరి. వారిమాటయే స్థిరమై అన్యతైర్థికులకు దానము చేయదలచిన శిష్యులు బుద్ధుని విషయమై అడ్డు చెప్ప లేకపోయిరి.

నగరవాసులు బుద్ధుని ఆధిపత్యమున భిక్షుసంఘమును నిమంత్రించి మహాదానములు ఏడుదినముల పర్యంతము ఇచ్చుచుండిరి.

శాస్త అనుమోదనము చేసి లోకులకు మార్గమును ఫలమును గూర్చి బోధించి జేతవనవిహారమునకు జని, అచ్చట భిక్షుసంఘము ఆదరప్రదర్శనము చేసినపిదప గంధకుటీసమ్ముఖమున నిలిచి ఉపదేశ మిచ్చి లోనికి జనెను.

సాయంకాలము ధర్మసభలో భిక్షువులు సమావిష్టులై "ఆయుష్మంతులారా, బుద్ధునకు వచ్చు దానవిషయమై అన్యతైర్థికశ్రావకులు అడ్డుపెట్ట యత్నించిరి. కాని విఫలు లైరి. వస్తుసమూహము బుద్ధుని చరణములకడకే చేరినది. అహా, బుద్ధుని మహిమ!" అనిరి

శాస్త అరుగుదెంచి భిక్షువులారా, ఇపు డేమి సంభాషించుచున్నారు?" అని యడుగగా ఫలాని విషయము అని వారు చెప్పిరి.

అంతట శాస్త్ర భిక్షువులారా, అన్యమతావలంబులు ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ దానవిషయమై అడ్డు చెప్పజూచిరి. కాని ఎల్లప్పుడును దానవస్తువులు నాపాదములకడకే వచ్చి చేరెడివి” అని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో సుసీము డనురా జుండెను. బోధిసత్త్వు డాతని పురోహితునిపుత్రుడుగా పుట్టెను. ఆతనికి పదునారువర్షముల యీడున తండ్రి చనిపోయెను. ఆయన జీవించియున్నపుడు రాజు మంగళహస్తికి ఉత్సవము చేయువాడు. హస్తిమంగళోత్సవము చేయు తావునకు సరకులు, అలంకారములు, ధనము వచ్చెడివి. అవి యన్నియు పురోహితునకే ముట్టెడివి. ఈవిధముగా ఒక్కొకమంగళో త్సవమున కాయనకు మహాధనము లభించెడిది.

ఆసారి హస్తిమంగళోత్సవము సమీపించు నప్పటికి బ్రాహ్మణులు రాజకడకు జని “మహారాజా, హస్తిమంగళోత్సవము దగ్గరకు వచ్చి నది. పురోహితునికుమారుడు చిన్నవాడు. అతనికి వేదత్రయము, హస్తిసూత్రము రావు. కావున ఉత్సవము మేము చేయింతుము’’ అని చెప్పిరి. మంచి దని రాజు సమ్మతించెను. బ్రాహ్మణులు సంతుష్టులయి, యిటునటు దిరుగ జొచ్చిరి; తమకు ధనము లభించు నని సంతో షించిరి.

నాలుగవనాడు హస్తిమంగళోత్సవము జరుగు నని బోధిసత్త్వుని తల్లి విని, ‘‘సప్తపురుషాంతరములనుండి ఈయుత్సవము చేయు నధి కారము మా వంశమునకే యుండెను. ఇక మావంశము వెనుక బడును. ధనము లభింపదు’’ అని దుఃఖింప సాగెను.

‘అమ్మా, ఏల విచారించుచున్నా?’ వని బోధిసత్త్వు డనెను. ఆమె కారణము తెలిపెను.

‘అమ్మా, నేను మంగళోత్సవము చేయుదును.’

‘మూడువేదములు, హస్తిసూత్రము నీకు తెలియవు. ఎట్లు చేయ గలవు?’

‘అమ్మా, ఉత్సవ మెప్పుడు?’

'నాయనా, నేటికి నాలుగవనాడు.'

'అమ్మా, వేదత్రయము, హస్తిసూత్రము తెలిసిన యాచార్యు లెచట నున్నారు?'

'నాయనా, ఇట్టి యాచార్యుడు ఇచ్చటికి 120 యోజనములదూరమున, గంధారదేశమున, తక్షశిలలో నున్నాడు.'

'అమ్మా, మనవంశగౌరవము పోనీయను. ఉదయమే తక్షశిలకు బోయి, రాత్రివేళ వేదత్రయమును హస్తిసూత్రమును గ్రహించి, ఒక రోజులో మరలివచ్చి, నాలుగవనాడు హస్తిమంగళోత్సవము చేయుదును. విచారింపకుము.'

ఇట్లు తల్లి నోదార్చి బోధిసత్త్వుడు మరునాడు ప్రాతఃకాలమున భోజనము చేసి, ఏకాకిగా బయలుదేరి, ఆనాడే తక్షశిల చేరి, ఆచార్యునకు వందనము చేసి, ఒకప్రక్కన గూరుచుండెను.

'నాయనా, ఎక్కడనుండి వచ్చినావు?' అని ఆచార్యుడనెను.

'వారాణాసినుండి.' 'ఏ యుద్దేశముతో?' 'తమకడ వేదత్రయము, హస్తిమంగళసూత్రము గ్రహించుటకు.' 'మంచిది నాయనా, నేర్చికొనుము.'

'నాపని త్వరితముగా కావలసియున్నది' అని బోధిసత్త్వుడు సర్వము నివేదించి 'ఒక్కనాటిలో 120 యోజనములు వచ్చినాను. ఈ రాత్రియే నాకు విద్యాప్రదానము చేయుడు. నేటికి మూడవనాడు హస్తిమంగళము జరుగును. ఒక్కసారి విన్నచో సర్వము గ్రహింపగలను' అని, ఆచార్యుని సమ్మతి బడసి, ఆయన భుజించిన తరువాత తాను భుజించి, గురుపాదములు కడిగి, వేయినాణెములసంచి ఆయనకడ నుంచెను. అతడు మరల గురువందనము చేసి, ఒకప్రక్కన గూరుచుండి పాఠము ప్రారంభించి, అరుణోదయ మగునప్పటికి ముగించి, 'ఆచార్యా, ఇంకేమయిన మిగిలినదా?' అనెను.

'నాయనా, అంతయు పూర్తిచేసినాను.'

'ఆచార్యా, ఈగ్రంథమున కొంత లోపించినది. పాఠము ఇంత నుష్టముగా నున్నది. ఇకనుండి శిష్యుల కిట్లు చెప్పుడు' అని ఆచార్యుని విద్యలో లోపములు సవరించి, ఉదయమే భోజనము చేసి, గురువుకు నమస్కరించి, ఆనాడే వారాణసి చేరి బోధిసత్త్వుడు తల్లికి వంద

షము చేసెను.

'నాయనా, విద్యలు గ్రహించితివా?'

'అమ్మా, గ్రహించినాను' అని బోధిసత్త్వుడు తల్లిని సంతోష పెట్టెను.

మరునాడు మంగళోత్సవమున కంతయును సిద్ధ మయినది. వంద యేనుగులకు స్వర్ణాలంకారములతో, స్వర్ణ ధ్వజములతో గూడ బంగరు జాలములు కప్పి, నిలిపియుంచిరి. రాజాంగణము నలంకరించిరి. మనమే హస్తి మంగళము చేయువార మని బ్రాహ్మణులు ప్రసన్నచిత్తులై నిలుచుండిరి. సుసీమ రాజు ఆభరణములు భాండములు పట్టించుకొని పోయి, మంగళస్థానమున నిలిచియుండెను.

మాణవకున కుచిత మగు నలంకారము చేసికొని, బోధిసత్త్వుడు తనపరివారముతో రాజుకడకు జని, 'మహారాజా, తమరు మాకుటుంబమునకు గౌరవము తప్పించి, అన్యబ్రాహ్మణులచే హస్తిమంగళము చేయించి, వస్తువులను అలంకారములను వారి కిత్తు రని విన్నాను. సత్యమేనా?' అని యీగాధ పలికెను·

మీ పూర్వజాతుల, మా పూర్వికులను
స్మరియించుచు సుసీమ, శతహస్తిఘటను
శ్వేతదంతాలతో వెలుగొందుదాని
పసిడిజాలకములన్ భాసిల్లుదాని
వాకొనుచున్నావె నా కిత్తు ననుచు?

ఆయనవాక్కులు విని సుసీము డీగాధ పలికెను·

మా పూర్వజాతుల, మీ పూర్వికులను
స్మరియించి, బాలకా, శతహస్తిఘటను
శ్వేతదంతాలతో వెలుగొందుదాని,
పసిడిజాలకములన్ భాసిల్లుదాని
వాకొనుచున్నాను నీ కిత్తు ననుచు

బోధిసత్త్వుడు 'మహారాజా, మీవంశమును మావంశమును స్మరణలో నున్నను తమరు నన్ను విడిచి, అన్యుచేత హస్తిమంగళకార్యము జేయించుచున్నా రేల?' అనెను.

'బాబా, నీవు మూడు వేదములు, హస్తిసూత్రము పఠింపలేదని

నాకు దెలియవచ్చుటచే అన్యబ్రాహ్మణులచే మంగళకార్యము చేయింప నున్నాను' అని రాజు పలుకగా బోధిసత్త్వుడు సింహమువలె గర్జించి 'మహారాజా, అట్లయినచో ఇందరు బ్రాహ్మణులలో ఒకడైన వేదములలో, సూత్రములో నేభాగమునగాని నాతో సమానముగా జెప్పగలవాడున్నచో లేచి నిలుచుండవచ్చును. మూడు వేదములు, హస్తిసూత్రము, మంగళకరణము తెలిసినవారు నేను గాక అన్యుడు జంబూద్వీపములో లేడు' అని పలికెను. ఒక్కడుకూడ ప్రతిపక్షిగా లేచి నిలువజాలక పోయెను. బోధిసత్త్వుడు నిజవంశప్రతిష్ఠ నిలిపి, హస్తిమంగళకార్యము చేసి, బహుధనము నిజనివాసమునకు గొనిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యముల ప్రకటించి జాతకములు సరిపోల్చెను. కొందరు స్రోతాపన్ను లైరి కొందరు సకృదాగాములు, మరికొందరు అనాగాములు, వేరొక కొందరు అర్హతులు ఐరి. ఆకాలమున తల్లి మహామాయ; తండ్రి శుద్ధోదన మహారాజు; సుసీమప్రభువు ఆనందుడు; నలుదిక్కుల ప్రసిద్ధిగాంచిన ఆచార్యుడు సారిపుత్రుడు. మాణవకుడు నేనే

164 గిజ్ఝ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు తల్లిదండ్రులను పోషించు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈ కథ సామజాతకమున (540) వచ్చును. శాస్త ఆభిక్షువుతో, "భిక్షూ, నీవు నిజముగా గృహస్థులను పోషించుచున్నావా?" అనెను. సత్యమే నని అతడు చెప్పిన పిమ్మట శాస్త "వారు నీ కేమి కావలెను?" అన్నాడు.

"భన్తే, వారు నా తల్లిదండ్రులు."

"బాగు బాగు" అని శాస్త అన్యభిక్షువుల నుపశమింప జేసి,

“భిక్షువులారా, ఈ భిక్షువుపై కోపింపవలదు. పూర్వకాలమున పండిత జనులు గుణములపై తలపు నిలిపి జ్ఞాతులకు ఉపకారము చేయుచుండిరి. తల్లిదండ్రులకు సేవచేయుట ఈతనికి కర్తవ్యము” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు గృధ్రపర్వతముమీద గ్రద్దకడుపున బుట్టి, తల్లిదండ్రులను పోషించుచుండెను. ఒకనాడు జంఝూవాతము చెలరేగగా గ్రద్దలు సహింపజాలక శీతభయమువలన వారాణసికిబోయి ప్రాకారసమీపమున పరిఖకడ వణకుచు గూరుచుండెను. ఆసమయమున వారాణసి శ్రేష్ఠి నగరము వెలువడి స్నానార్థము పోవుచుండెను. గృధ్రములు శ్రమపడుచున్నవని తెలిసికొని, అతడు వానిని వానకు తడిసిపోవని చోటికి జేర్పించి, మంటవేయించి, పశుశ్మశానమునుండి గోమాంసము తెప్పించి, వానికి బెట్టించి, సంరక్షణ చేయించెను. జడివాన ఆగిపోయిన తరువాత గ్రద్దలు స్వస్థశరీరములై పర్వతము చేరినవి. అచ్చట నవి గుమిగూడి, యిట్లు చింతించినవి ‘ఉపకారికి ప్రత్యుపకారము చేయవలెను. కావున మనకు ఏ యాభరణముగాని వస్త్రము గాని దొరికగానే వానిని ఆకసమునుండి వారాణసీశ్రేష్ఠిప్రాంగణమున బడవేయవలెను. అది మొదలు లోకులు ఆరవేసినవస్త్రములను, ఈవల నుంచిన యాభరణములను వారి కనుమరగి డేగలు మాంసఖండమును హరించునట్లు తటాలున హరించి శ్రేష్ఠిప్రాంగణమున బడవేయుచుండెను. అతడీవిషయము గ్రహించి, గ్రద్దలు పడవేసిన వస్తువు లన్నిటిని ఒకప్రక్క బెట్టుచుండెను. గ్రద్దలు నగరమును దోపిడి చేయుచున్నవని జనులు రాజునకు విన్నవించిరి. ‘మీరు ఒకగ్రద్దను బట్టుకొన్నచో అన్నివస్తువులను తెప్పింపగలను’ అని రాజు నగరమున అక్కడక్కడ వలలు పాశములు పన్నెను. తలిదండ్రులను పోషించు గృధ్రము వలలో జిక్కుకొనెను. జనులు దానిని బట్టుకొని రాజుకడకు గొనిపోయిరి. రాజ దర్శనార్థము పోవుచున్న శ్రేష్ఠి దానిని జూచి, అది కష్టముపాలగునని తలచి దానివెంటనే పోయెను రాజు గ్రద్దను చూచి

'మీరు నగరమున దోపిడిజేసి వస్త్రాదులు హరించుచున్నారా?' అని యడిగెను. "అవును మహారాజా!" "ఎవరి కిచ్చుచున్నారు?" 'వారాణసిశ్రేష్ఠికి.' 'ఎందుచేత?' "ఆయన మా ప్రాణములు రక్షించినాడు. ఉపకారికి ప్రత్యుపకారము జేయవలెను. కావున ఇచ్చినాము." 'గృధ్రములు శతయోజనదూరమునుండి శవమును చూడగలవే, నీకై ఒడ్డిన పాశమును జూడలేకపోయితి వేమి?' అని యీగాథ పలికెను:

నూరుయోజనాల దూరమునందుండి
గ్రద్ద మృతశవంబు గాంచగలదు
దరికిజేరి కూడ అరయ వేటికి నీవు
పార్శ్వభాగమందు పరచు వలను?

ఆమాటలు విని గృధ్రము ఈగాథపలికెను.

నాశ మాసన్నమై జీవనమున బాధ
సంక్రమించిన ప్రాణికి సవిధమందు
జాల, మరియును నేత్రగోచరము కావు

అంతట రాజు ప్రశ్నింపగా మహాశ్రేష్ఠి జరిగినసంగతి చెప్పి, గృధ్రమును విడిపించి, ఎవరివస్తువులు వారికి బంపివేసెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యములను ప్రకాశింపచేసి జాతకములను సరిపోల్చెను. సత్యప్రకాశనమైనంతనే ఆ భిక్షువు శ్రోతాపత్తిఫలమును పొందెను.

ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; వారాణసిశ్రేష్ఠి సారిపుత్రుడు; తల్లిదండ్రులను పోషించెడి గృధ్రము నేనే

165 నకుల జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు రెండు శ్రేణులకు కల కలహమునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఇందలి కథ పూర్వోక్తమైన ఉరగజాతకములోని కథవలె (154) యుండును. శాస్త "భిక్షువులారా, ఈ మహామంత్రుల కిరువురకు ఇప్పుడే కాదు పూర్వమునకూడ నేను సమ్మేళనము చేయించితిని" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడొకానొకపల్లెలో బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో సర్వవిద్యలు గ్రహించి, ఇలు విడిచి, పరివ్రాజకుడయి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, మూలములను ఫలములను ఏరికొని తినుచు హిమవత్ప్రదేశమున నివసింపజొచ్చెను.

ఆయన చంక్రమణము చేయు ప్రదేశమున కొకకొనలో వల్మీకమున ముంగిసయు, తత్సమీపముననే చెట్టుతొర్రలో సర్పము నివసించుచుండెను. అవి రెండును ప్రతిదినము పోరాడుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు వాని కలహమువలని దుష్పరిణామమును, మైత్రివలని లాభమును తెలిపి, వానిపోరు మాన్పి, రెండిటికిని సమ్మేళనము సముచితమని యుపదేశించి, వానికి పొత్తు సమకూర్చెను.

సర్పము వెలుపలికి చన్న కాలమున నకులము చంక్రమణకోటిలోని వల్మీకబిలమున శిరముంచి నోరు తెరచుకొని ఊపిరిపీల్చుచు విడుచుచు పండుకొనియుండుట గాంచి బోధిసత్త్వుడు 'నీకు దేనివలన భయ?' మని యడుగుచు, ఈగాథ పలికెను:

> నీవు సర్పముతో మైత్రి నెరపుచున్న,
> నకులమా, యేల తెరచియున్నావు నోరు?
> ఏగుదెంచెను భీతి నీ కెచటినుండి?

బోధిసత్త్వుం డిట్లు పలుకగా నకులము "ఆర్యా, శత్రువువిషయమున అశ్రద్ధతో నుండక, సాశంకముగానే యుండవలెను" అనుచు నకులము రెండవగాథ పలికెను:

శత్రువు నెప్పుడు శంకింపవలయు,
స్నిగ్ధు డైనను విశ్వసింపంగ రాదు.
అభయప్రదేశమునందుండి పుట్టి,
పెల్లగించును గాదె భీతిమూలములను?

అంతట బోధిసత్త్వుఁడు "భయము వలదు. ఇక నీయెడ సర్పము ద్వేషము వహింపకుండునట్లు చేసినాను. నేటినుండి నీవు దాని ననుమానింపకుము" అని యుపదేశించి, నాలుగు బ్రహ్మవిహారములను భావించి, బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను. జంతువులు రెండును వానికర్మమున నవి పోయినవి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున సర్పనకుల ములు ఈ ప్రధానులిద్దరును; తపస్వి నేనే.

166 ఉపసల్హ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉపసాల్హకనామకుడగు బ్రాహ్మణుని విషయమై చెప్పినది ఆతడు శ్మశానశుద్ధిపై విశేషదృష్టి కలవాడు.

వర్తమాన కథ

ఆబ్రాహ్మణుడు మహాధనవంతుడు; కాని మిథ్యామతవిరోధి. కావున సమీపములో విహారమున నివసించు బుద్ధసేవ చేయువాడు కాడు. ఆతనికుమారుడు పండితుడు, జ్ఞాని.

ఆ బ్రాహ్మణుడు వృద్ధుడై కుమారునితో, 'నాయనా, చండాలుని దహనము చేసియుండెడి శ్మశానమున నాకు దాహకర్మము చేయ

వలదు. అదివరలో ఎవరిని దహనము చేయని శ్మశానమున నన్ను దహనము చేయవలెను" అని చెప్పెను.

'నాయనా, మిమ్ములను ఎచ్చట దహనము చేయవలెనో నాకు తెలియదు. నన్ను వెంటగొనిపోయి ఫలానిస్థల మని మీరు నిర్దేశము చేయుడు."

'మంచి' దని తండ్రి ఆతనిని వెంటగొని నగరము వెలువడి గృధ్రకూటపర్వత మెక్కి "నాయనా, ఇచట ఇంతకుముందు చండాలు నెవనిని దహనము చేయలేదు. ఇచట నా దాహకర్మము చేయుము" అని పర్వతము దిగసాగెను.

శాస్త ఉదయమే జ్ఞానప్రాప్తి ఆనాడు పొందదగినవారివిషయమై యోచించుచుండ, ఆతండ్రికొడుకులు శ్రోతాపత్తిమార్గారూఢు లగు నవకాశము కానిపించెను.

మార్గమువెంట వేటకాండ్రవలె పర్వతపాదమును చేరి శాస్త వారికొర కెదురుచూచుచు కూరుచుండెను. వారు దిగుచు శాస్తను చూచిరి. శాస్త కుశలప్రశ్నము వేయుచు, "బ్రాహ్మణోత్తమా ఎచటికి పోయితిరి?" అనెను.

బ్రాహ్మణమాణవకుడు విషయము తెలిపెను. "అగుచో, మీ నాయనగారు నిర్దేశించిన స్థలమునకు పోవుదము" అని శాస్త వారిరువురను వెంటగొని పర్వతశిఖర మెక్కి 'ఏ ప్రదేశము' అని యడిగెను.

'భన్తే, ఈమూడు గోతుల నడుమప్రదేశము' అన్నాడు మాణవకుడు.

'మాణవకా! మీ నాయనగారు ప్రస్తుతమే కాదు; పూర్వము కూడ ఇట్లే కోరువారు' అని శాస్త మాణవకుని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము ఈరాజగృహమున నే ఈఉపసాళహకబ్రాహ్మణుడు ఈయనపుత్రుడే.

ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు మగధరాష్ట్రమున బ్రాహ్మణవంశమున

పుట్టి సమస్తవిద్య లభ్యసించి ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, ధ్యానక్రీడలోనుండి హిమవత్ప్రదేశమున నివసించుచు, బహు కాలానంతరము లవణామ్లములకై గృధ్రకూటమున పర్ణశాలలో నుండ జొచ్చెను. అప్పు డా బ్రాహ్మణుడు ఈప్రకారముగా చెప్పి, అట్టిస్థాన మును నాకు జూపు మని యీ ప్రదేశమే చూపెను. పుత్రునితో గూడ దిగి బ్రాహ్మణుడు బోధిసత్త్వుని జూచి, ఆయనసన్నిధికి జేరెను.

బోధిసత్త్వు డిట్లు ప్రశ్నించి, మాణవకునిమాటలు విని 'రా, నీ తండ్రిని చూపుదును. పూర్వ మెవరి నైన దహనము చేసిరో లేదో పరీక్షింపుము' అని మరల వానితో పర్వతశిఖర మెక్కెను. మాణ వకుడు 'ఈమూడు శిఖరములనడుమ నెవ్వరిని దహనము చేయలేదు' అని పలుకగా బోధిసత్త్వుడు "మాణవకా, ఇక్కడ దగ్ధులయినవారి లెక్క లేదు. నీ తండ్రియే ఈరాజగృహమున నే బ్రాహ్మణవంశమున పుట్టి, ఉపసాళహాక నామముతో ఈత్రికూటములనడుమ పదునాలుగు వేలపర్యాయములు దగ్ధుడయినాడు. ఈప్రపంచమున ఎవరో యొకరు దగ్ధుకాని తావుకాని, శ్మశానము కాని ప్రదేశము గాని, శిరస్సులు తెగని చోటుగాని లభ్యము కాదు' అని పూర్వజన్మజ్ఞాన ముండుటచే ఈగాథలు పలికెను

ఉపసాళహాక నామ మున్నట్టివాడు
పదునాల్గువేవురు భస్మమై రిచట
ఒకడైన నాశమ్ము నొందనిచోటు
ఈపృథివిపై గోచరించుట కల్ల.

సంశయాహింసలు సత్యధర్మములు
చెలగుచో టార్యులు సేవించు చుంద్రు
అది యనామయ మైన యట్టిది పృథ్వి.

ఈప్రకారము తండ్రికొడుకులకు బోధిసత్త్వుడు ఉపదేశము చేసి, బ్రహ్మవిహారములను భావించి, బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యములను ప్రకటించి జాతకములు పరిపోల్చెను. తోడనే పితాపుత్రులు స్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠితు లైరి. ఆకాలమున పితాపుత్రులు నేటి పితాపుత్రులే. తపస్వి నేనే.

167 సమిద్ధి జాతకము

శాస్త్ర రాజగృహకపోతారామమున విహరించుచు సమిద్ధిస్థవిరుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు ఆయుష్మాన్ సమిద్ధి రాత్రియంతయును యోగాభ్యాసము చేసి అరుణోదయముననే లేచి స్నానముచేసి తన బంగరు దేహమును తడియార్చుకొనుకొనుచుండెను. అంతరవాసకము ధరించి ఉత్తరాసంగము చేతిపై వేసికొనెను. అతడు సుందరసువర్ణప్రతిమవలె తోచుచుండెను. అతనిశరీరము సమృద్ధమగుటవే అతనికి సమిద్ధి యని పేరు.

అతని శరీరసౌందర్యము విలోకించి ఒకానొక దేవకన్య ఆసక్తచిత్తయై అతనితో, "భిక్షూ, నీవు చిన్నవాడవు. యువానుడవు. నీ కేశములు నీలములు, సుందరములు, నీవు ఉత్తమయౌవనయుక్తుడవు, మనోహరుడవు, దర్శనీయుడవు. నీవు చిత్తము ప్రసన్నముచేయగలవు. నీవంటి శరీరి కామోపభోగములు విసర్జించి ప్రవ్రజించుటవలన లాభ మేమి? నీవు భోగము లనుభవించవలసిన కాల మిదియే. తరువాత నీవు ప్రవ్రజించి శ్రమణధర్మము పాలనము చేయవచ్చును" అన్నది.

ఆమెతో స్థవిరు డిట్లనెను: "దేవకన్యా, ఏ వయసున నేను మరణింతునో తెలియదు. మృత్యువు ఆవరించియే యున్నది. కావున యౌవనములోనే శ్రమణధర్మము ననుష్ఠించి దుఃఖము తొలగించుకొందును."

స్థవిరు డామె నాహ్వానింప లేదు. ఆమె అచటనే అంతర్ధానమయ్యెను.

శాస్త్రకడకు జని స్థవిరు డీ వృత్తాంతము విన్నవించెను. శాస్త్ర అతనితో, "సమిద్ధీ! దేవకన్య నిన్ను ఇప్పుడే ప్రలోభపెట్ట లేదు; పూర్వముకూడ దేవకన్యలు ప్రవ్రజితులను ప్రలోభపెట్టిరి" అని అతని ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో నొకానొక బ్రాహ్మణకుటుంబమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, అన్నివిద్యలలోను నిపుణుడై, ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలు సమాపత్తులు పొంది, హిమవత్ప్రదేశమున సరోవరప్రాంతమున నివసించుచుండెను.

ఆతడు రాత్రియంతయు యోగాభ్యాసపరుడయి, అరుణోదయానంతరము స్నానముచేసి, వల్కలము చేతబట్టుకొని, ఒడలు తుడిచికొనుచుండెను. ఆయన శరీరసౌభాగ్యమును గాంచి ఒకానొక దేవకన్య ప్రతిబద్ధచిత్తయై, బోధిసత్త్వుని ప్రలోభపెట్టుటకై యీ తొలిగాధ పలికెను.

అయినావు భిక్షువు వయిదువిధాల
సుఖభోగముల్ చవి చూడకుండగనె!
సుఖములు ముందు, భిక్షుకవృత్తి యవల:
భోగించు సమయమ్ము పోవనీయకుము!

బోధిసత్త్వుడు దేవకన్యవాక్కులు విని తన యభిప్రాయమును ప్రకటించు నీగాధ పలికెను

ఎరుగరాకున్నది మరణకాలంబు
గోచరించుట లేదు గుప్తకాలమ్ము,
అందుచే భిక్షువు నైతి పొందకయె
భోగముల్, కాలమ్ము పోనీయ జాల

దేవకన్య బోధిసత్త్వునిపలుకులు విని, యచ్చటనే అంతర్ధానమొందెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములను మేళవించెను ఆకాలమున దేవకన్య అప్పటి దేవకన్యయే; తపస్వి నేనే.

168 సకుణగ్ఘి జాతకము

శాస్త జేతవనమున నివసించుచు తన యాలోచన సూచించు సకుణోవాదసూత్ర విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు శాస్త భిక్షువులను సంబోధించి, "భిక్షువులారా! మీకు యోగ్యమైన వానినే విచారణచేయుచుండుడు. పైతృకవిషయములను యోజించుచుండుడు" అని ఉపదేశ మిచ్చెను. ఇది సంయుక్త నికాయమునకు సంబంధించిన మహావర్గసూత్రము. శాస్త ఉపదేశ మిచ్చుచు "మీరు మాట నిలుపుకొనుడు. పూర్వకాలమున జంతువులు తమ పైతృకవిషయమును విడిచి అయోగ్యస్థానమున విచరించుటచే శత్రువుల చేతిలో చిక్కి తమ బుద్ధిబలముచే కౌశలముచే తప్పించుకొన్నవి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముచేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కౌజుపిట్ట యయి నాగలి నడపుప్రదేశమున మట్టిపెళ్ళల దిబ్బలో నివసించుచుండెను. ఒకనా డది తన ప్రదేశమున ఆహారము వెదుకక, మేతకై అడవివరకును జనెను. అచ్చట ఆహారము వెతుకుచున్న కౌజుపిట్టను జూచి డేగ ఆకస్మికముగా వచ్చి పట్టుకొనెను. డేగ పట్టుకొని దానిని కొనిపోవనుండగా కౌజు దుఃఖించుచు, 'మేము దురదృష్టవంతులము! మందపుణ్యులము! ఇంకొకరితావునకు బోవక పైతృకస్థానమున మేత మేయుచున్నచో డేగ నాతో పోరాడజాలకుండును' అనెను. 'నీపైతృకస్థాన మెక్కడ?' 'నాగలి ఆడించిన స్థలమున మట్టి దిబ్బలు.'

డేగ తనపట్టు సడలించి దానిని విడిచి 'కౌజుపిట్టా, పో. అక్కడకే వచ్చి నిన్ను పట్టుకొందును' అని పలికెను. కౌజు వెడలిపోయి, పెద్ద దిబ్బ యెక్కి "శ్యేనమా, ఇక రా, అని బిగ్గరగా బిలిచెను.

డేగ రెండురెక్కలు సారించి, ఒక్కసారిగా కౌజుపిట్టపై బడి

బోయెను. డేగ తనను సమీపించినప్పుడు పిట్ట పల్టీకొట్టి పెడ్డలదిబ్బ లోనికి బోయెను. డేగ వేగము నాపుకొనలేక దిబ్బకు గొట్టుకొనెను. దానిగుండె పగిలి, గ్రుడ్లు వెలుపలికి వచ్చి, ప్రాణములు పోయినవి.

శాస్త సమ్యక్సంబుద్ధు డయిన పిమ్మట ఈగాధ పలికెను:

విపినసమీపాన విచరించుచున్న
కోలంకి డేగ కన్గొని, దూకి చచ్చె
అణచుకోజాలక ఆత్మీయజవను.

డేగ మరణించిన పిమ్మట కౌజుపిట్ట, యీవలకు వచ్చి తనశత్రువు వీపు చూచి, సంతోషించి, వెన్నువిరిచి, ఉత్సాహముతో ఈగాధ పలికెను

పైతృకం బైన భూభాగంబునందు
కాంచుచు నిజవృద్ధి కౌశలంబునను
విచరింతు మోదాన; విగతశాత్రవుడ!

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి సత్యములను ప్రకటింపజేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. అపుడు చాలమంది భిక్షువులు స్రోతాపత్తి మొదలగు ఫలములు పొందిరి. అప్పటి డేగ దేవదత్తుడు, నేను కోలంకి పిట్టను

169 అరక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు మేత్తసూత్త విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకప్పుడు శాస్త భిక్షువులను సంబోధించి ఇట్లు చెప్పెను. 'భిక్షువు లారా, మైత్రీభావన (చిత్తవిముక్తిసాధన) సేవించుటచే, వృద్ధిచేయు టచే, ప్రచారముచేయుటచే, అభ్యాసముచేయుటచే, అనుష్ఠించుటచే, చక్కగా ఆరంభించుటచే, పదునొకండు లాభములు కలుగు ఆశ యుండవలెను. దేనినుండి పదకొండు? సుఖపూర్వకముగా నిద్రిం

చును, సుఖపూర్వకముగా మేలుకొనును, దుస్స్వప్నములు రావు, ప్రియము కలుగును. మానవేతరులప్రీతి జనియించును. దేవతలు రక్షింతురు. దీనిపై అగ్ని విష శస్త్ర -ఆదుల ఆక్రమణ ముండదు. చిత్తము శీఘ్రముగా శాంతినొందును. ముఖవర్ణము సుందర మగును. స్మృతితోడనే దేహము విడచును. తప్పక బ్రహ్మలోకగామి యగును. భిక్షువులారా, చిత్తమునకు విముక్తిని ప్రసాదించు మైత్రీభావనను సేవించుటచే ఈ పదునొకండు లాభములు కలుగు నవకాశ మున్నది. ...కరుణాభావన, ముదితాభావన, ఉపేక్షాభావన, నాల్గు బ్రహ్మవిహారములు అభ్యాసము చేయవలెను. ఇట్లు చేసినచో మార్గము, ఫలము లభింపకున్నను ప్రాణి బ్రహ్మలోకగామి అగును. పూర్వముకూడ పండితులు ఏడుసంవత్సరములవరకు మైత్రీభావన అవలంబించి సప్తసంవర్త వివర్తకల్పములవరకు బ్రహ్మలోకమునం దుండును" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

అతీతకల్పములలో నొకదానియందు బోధిసత్త్వు డొకానొక బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి పెద్దవా డయి, కామము విడిచి, ప్రవ్రజించి, నాలుగు బ్రహ్మవిహారములను పొంది, అరకు డనుపేర శాస్త యయి, హిమవత్ప్రదేశమున నివసించుచుండెను. అతనికి బహుపరివార మేర్పడెను. అతడు ఋషిగణమున కుపదేశ మిచ్చుచు "ప్రవ్రజితుడు మైత్రిని భావించి అభ్యసింపవలెను. కరుణ, ముదిత, ఉపేక్షలు భావించి అభ్యాసము చేయవలెను. మైత్రితోగూడిన చిత్తము అర్పణసమాధిని, బ్రహ్మలోకపరాయణతనుగూడ పొందగలదు" అని మైత్రీ భావనను ప్రశంసించువాడై యీగాథలు పలికెను:

మైత్రితో గూడిన మనసుతో నెవరు
అపరిమేయం బైన అనుకంపతోడ
ఊర్ధ్వలోకాలలో నున్న వారలను,
మధ్యమాధోలోకమానవావళిని,
విహితచిత్తములతో వీక్షించుచుంద్రు,
శుభకామనలతోన జూతురు, వారి
నిందుకర్మలుకూడ నిశ్శేషమగును.

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు తనశిష్యులకు మైత్రీభావమును ప్రశంసించి, అపరిహీనధ్యానుడై బ్రహ్మలోకమున బుట్టి, సప్తసంవర్త వివర్త కల్పములవరకును ఈలోకమున జన్మింప లేదు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. అప్పటి ఋషిగణము ఇప్పటి బుద్ధపరిషత్తు. అరకనామకు డైన ఉపదేష్ట నేనే.

170 కకంటక జాతకము

ఈ కకంటకజాతకము మహా-ఉమ్మగజాతకమున (546) గాన వచ్చును.

171 కళ్యాణధమ్మ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక అత్తగారినిగూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొక కుటుంబికుడు శ్రద్ధావంతుడు, ప్రసన్న చిత్తుడు. అతడు త్రిశరణములను పంచశీలములను పొందియుండెను.

ఒకనా డతడు ఘృతము మొదలగునవియు పుష్పములు, సుగంధ ద్రవ్యములు, వస్త్రములు, వెంటగొని ధర్మోపదేశము వినుటకై శాస్త సన్నిధికి బోయెను.

అతడు చనినంతనే అత్తగారు ఖాద్యవస్తువులు కొని పుత్రికను చూడబోయెను.

ఆమె కొమార్తెతో కూడ భోజనముచేసి విశ్రాంతి తీసుకొనుచు, పుత్రికతో "అమ్మా, నీభర్త ప్రసన్నుడుగా నుండునా?" ఆయన వివాదము పెట్టుకొనక ప్రీతిపూర్వకముగా నుండునా? అనెను.

"అమ్మా, యేమి చెప్పుదును? మీ అల్లునివంటి శీలవంతుడు, సదాచారసంపన్నుడు ప్రవ్రజితులలోకూడ కానరాడు."

ఆ ఉపాసిక కొమార్తెపలుకులు పూర్తిగా వినక ప్రవ్రజిత శబ్దము మాత్రము గమనించి, "అమ్మా, నీభర్త యేల ప్రవ్రజించినాడు?" అని యేడువ జొచ్చెను.

ఇంటిలోనివా రందరు "మాయజమాని ప్రవ్రజించినాడు" అని యేడువ సాగిరి.

ఆ యేడ్పులు విని ద్వారముకడ గుమికూడిన లోకులు "ఏల ఏడ్చుచున్నారు? ఈ ఇంటియాజమాని ప్రవ్రజించినాడా?" అనిరి.

ఆ కుటుంబికుడు బుద్ధునిఉపదేశములు విని, విహారము వెలువడి, నగరము ప్రవేశించినంతనే ఒక డతనిని మార్గమున చూచి, "సౌమ్యా, మీయింటిలో బిడ్డలు, భార్య, చుట్టములు మీరు ప్రవ్రజించినా రని ఏడ్చుచున్నారు" అనెను.

"నేను ప్రవ్రజింపలేదు. అయినను లోకులు అన్యథా భావించు చున్నారు. నన్ను ప్రశంసించుచున్నారు. ఈ యవకాశమును పోగొట్టు కొనరాదు. నేడే నేను ప్రవ్రజింపవలెను" అని అతడు భావించి అచటనుండియే శాస్తకడకు మరలిపోయెను. "ఉపాసకా! ఇప్పుడే నీవు బుద్ధసేవకై వచ్చి వెడలిపోయి త్వరలోనే మరలి వచ్చితి వేమి?" అని శాస్త అడిగెను. ఆతడు విషయము విన్నవించి, "భన్తే, లోకులు నన్ను ప్రశంసించుచున్నారు. మంచిపేరు పోగొట్టుకొనరాదు. ప్రవ్ర జించు కోరికతో మరలి వచ్చినాను" అనెను.

ఆతడు ప్రవ్రజించి ఉపసంపద పొంది ఉత్తమవిధానమున జీవిత మును గడపుచు శీఘ్రకాలములోనే అర్హంతు డాయెను.

ఈవిషయము భిక్షుసంఘమున వ్యాప్తమయ్యెను. ఒకనాడు ధర్మ సభలో, భిక్షువులు, "ఆయుష్మంతులారా, ఫలానికుటుంబి లోకప్రశంస విని మంచిపేరు పోగొట్టుకొనరా దని యెంచి ప్రవ్రజించి అర్హంతు డైనాడు" అనుకొనిరి.

శాస్త్ర అచటికి కరుదెంచి, "భిక్షువులారా, ఇచట కూరుచుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు?" అని యడుగగా వారు ఫలాని విషయము అని చెప్పిరి. అప్పుడు శాస్త్ర, భిక్షువులారా, పూర్వకాలమున పండితులుకూడ ప్రశంస విని మంచిపేరు పోగొట్టుకొనక ప్రవ్రజించిరి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు శ్రేష్ఠికులమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, తండ్రియనంతరము శ్రేష్ఠిస్థానమును బొందెను. ఒకనాడతడు ఇలువెడలి రాజదర్శనార్థము చనెను.

తనపుత్రికను జూచుకోరికతో అతనియత్త యింటికి వచ్చెను. ఆమె కొంచెము చెమిటిది యగుటచే ప్రాతవిషయమంతయు వర్తమానకథవలె నుండును.

శ్రేష్ఠి రాజదర్శనము చేసి నిజగృహమునకు మరలి వచ్చుచుండగా నొకడు చూచి "మీరు సన్యసించినారని మీయింటనందరు పెద్దపెట్టున రోదనము చేయుచున్నా" రని పలికెను.

'ఉత్పన్నమైన కల్యాణధ్వనిని అణచివేయరాదు' అని భావించి బోధిసత్త్వుడచటినుండియే మరలి, రాజసన్నిధికి బోయెను. 'ఏమి మహాశ్రేష్ఠీ, ఇప్పుడేకదా వెడలిపోతివి. మరల వచ్చినావేమి?' అని రాజు ప్రశ్నించెను.

'దేవా, నేను ప్రవ్రజింపనిదే ప్రవ్రజించినట్లు మాయింట పరిదేవనము చేయుచున్నారట. పుట్టిన కల్యాణవార్తను అణపరాదు. కావున ప్రవ్రజింతును. దేవర నా కనుజ్ఞ దయచేయవలెను' అను భావమును వెలిబుచ్చు నీగాథలు పలికెను.

మంచి పేరుప్రతిష్ఠ లభించునేని
రాజ, లోకాన విడనాడరాదు దాని-
బుద్ధిమంతుండు: భారంబు బూనవలయు
చిట్టచివరకు పెనులజ్జచేతనైన.

నేను నా కట్టికీర్తి జన్మించె రాజ,
మంచిపేరు నైతము లభియించె కాన
ప్రవ్రజించెద: సుఖభోగ వాంఛ లేదు.

బోధిసత్త్వుడిట్లు పలికి, రాజుకడ ననుజ్ఞ వడసి, హిమవత్ప్రదేశము నకు బోయి, ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను, సమాపత్తులను పొంది, బ్రహ్మ లోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; వారాణసీశ్రేష్ఠి నేనే.

172 దద్దర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోకాలిక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆకాలమున బహుశ్రుతు లనేకులు మనస్శిలాఖండముక్రింద తరుణ సింహము గర్జించునట్లును, ఆకాశమునుండి గంగానది అవతరించు చున్నట్లును భిక్షుసంఘములో పఠనము చేయుచుండిరి.

కోకాలికభిక్షువు తన స్వల్పజ్ఞానమును గమనింపక భిక్షువులు పఠనము చేయునప్పుడు తానుకూడ పఠనముచేయు తలంపుతో భిక్షువులలోనికి పోయి సంఘముపేరును తలపెట్టక 'భిక్షువులు నన్ను పఠింపనిచ్చుట లేదు; పఠింపనిచ్చినచో నేనుకూడ పఠింతును' అనుచు అక్కడక్కడ తిరుగుచుండెను.

అతడాడినమాటలు సంఘమునకు తెలిసెను. భిక్షువు లతనిని పరీక్షింపదలచి, 'ఆయుష్మన్, కోకాలికా, నేడు సంఘసమక్షమున పఠనము చేయుము' అనిరి. అతడు నిజశక్తిని గ్రహింపక స్వీకరించెను.

అంతట నాతడు తనకు అనుకూలించు గంజి త్రాగెను. భోజనము

చేసెను. అనుకూల మగు పప్పు భుజించెను.

సూర్యాస్తమయ మైనది. ధర్మమునాకర్ణించు సమయసూచన అయినపిమ్మట భిక్షుసంఘము సమావిష్టమయ్యెను. అతడు కురంటక పుష్పసదృశ మగు కాషాయవస్త్రము ధరించి గన్నేరుపువ్వువంటి ఎఱ్ఱని చీవరము కప్పుకొని సంఘమునకుమకు బోయి స్థవిరులకు ప్రణామము చేసి, అలంకృతరత్నమంటపమున పరచిన శ్రేష్ఠాసనముపై గూరుచుండి రంగుల విసనకఱ్ఱ జేతపట్టి పఠింప నారంభించెను. అప్పు డాతనిమేన చమట రాలజొచ్చెను. అతడు సిగ్గుపడి పూర్వగాథలో ప్రథమపాదముమాత్రము చెప్ప గలిగెను. ఆవల ఏమియు చెప్పలేక పోయెను. అతడు కంపముతో ఆసనమునుండి దిగి సిగ్గుతో సంఘము నడుమగా నడచి తన ఆవరణములోనికి బోయెను.

బహుశ్రుతు డైన ఒకానొక భిక్షువు ఆసమయమున పఠనము చేసెను కోకాలికుడు అజ్ఞాని యని స్పష్టమయ్యెను.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో మాటాడుచుండిరి. 'ఆయుష్మంతులారా! మొదట కోకాలికుని అజ్ఞానముసంగతి అజ్ఞాతముగా నుండెను. ఇప్పుడు స్వయముగా నతడు అజ్ఞానమును ప్రకటీకరించుకొనెను.'

శాస్త అరుగుదెంచి, 'భిక్షువులారా, ఇప్పు డిచట, గూరుచుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు!' అని యడుగగా ఫలాని విషయ మని వారు చెప్పగా 'భిక్షువులారా, కోకాలికుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ స్వయముగా అజ్ఞానమును ప్రకటించుకొన్నాడు' అని పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున సింహగర్భమున బుట్టి అనేక సింహములకు రా జాయెను. ఆ సింహము బహుపరివారముతో రజత గుహలో వాసము చేయుచుండెను. ఆగుహ కనతిదూరమున నొకానొక గుహలో నక్క నివసించుచుండెను.

ఒకనాడు వర్షము కురిసి వెలిసినపిమ్మట సింహములన్నియు మృగ రాజగుహాద్వారముకడ గుమిగూడి, సింహనాదములు చేయుచు

క్రీడించుచుండెను. ఆసమయమున నక్కకూడ ఊళపెట్టెను.

సింహము లాధ్వని వినగానే 'ఈసృగాలముకూడ మనతోపాటు నాదము జేయుచున్నది' అని సిగ్గువడి మౌనము వహించెను. అవి గర్జింపకుండుట చూచి బోధిసత్త్వునిపుత్రు డగు సింహపోతము 'నాయనా, ఈసింహములు క్రీడించుచు ఏదోధ్వని విని సిగ్గుపడి యూరకున్నవి. నిజధ్వనిచే ఆత్మప్రకటనము చేసికొన్న యీజంతు వేది?' అని తండ్రి నడుగుభావముతో తొలిగాథ పలికెను:

భూరిరవమున దద్దరభూధరమ్ము
నెద్ది మాఱ్రోగు నట్లు కావించె, నిపుడు
సింహములుకూడ ప్రతిగర్జ చేయలేదు
దేనిమూలాన మృగరాజ, తెలుపవలయు.

బిడ్డనివాక్కులు విని తండ్రి ఈగాథ పలికెను:

జంతుసంతతియందు నీచంబు నక్క;
తాత, అట్టి సృగాలంబు కూతపెట్టె.
నీచజాతియెడం గల్గు నిరసనమున
సింహసంఘము ప్రతిగర్జ చేయలేదు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కోకాలికుడు నక్క; సింహశాబకము రాహులుడు; మృగరాజు నేనే

173 మక్కట జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున నివసించుచు ఒకానొక మోసగాని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ ప్రకీర్ణకనిపాతములోని ఉద్దాలకజాతకమున వచ్చును (487). ఆసమయమున శాస్త్ర, "భిక్షువులారా, ఈభిక్షువు కేవల మిప్పుడే

కాదు, పూర్వముకూడ మర్కటముగా నుండి అగ్నికై మోసము చేసినాడు” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో నొక కుగ్రామమున బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో విద్యలు నేర్చి, గృహస్థయ్యెను. ఆయనకు కుమారుడు కలిగి, కొంచెము పెరిగి గంతులువేయు వయసు వచ్చునప్పటికి వానితల్లి మరణించెను. బోధిసత్త్వుడామెకు కర్మలు చేసి, ఇంక నింటనుండుటకు నాకేమున్న దని కుమారుని దీసికొని, అశ్రుముఖు లయిన జ్ఞాతులతో జెప్పి, హిమవత్ప్రదేశమునకు బోయి ప్రవ్రజించి, కందమూలఫలాదులు తినుచు నివసించుచుండెను. ఒక నాడు వర్షము కురియుచుండగా ఎండుకట్టెలకు నిప్పు ముట్టించి, ఆయన ఫలకముమీద పండుకొనెను. ఆయనపుత్రుడు తాపసకుమారుడు తండ్రిపాదములు నిమురుచు కూరుచుండెను.

ఒకానొక వనమర్కటము చలికి వ్యథ చెందుచు, ఆపర్ణశాలలో అగ్ని వెలుగుచుండుట చూచి, “నేను లోనికి బోయితినేని కోతి కోతి యని నన్ను వెడలగొట్టుదురు. చలి కాచుకొనుటకు వీ లుండదు. ఒక ఉపాయము తోచుచున్నది. తాపసవేషము తాల్చి, మోసగించి లోన ప్రవేశింతును” అని తలచి మృతి నొందిన తాపసునివల్కలములు ధరించి, దండకమండలములు తీసికొని, పర్ణశాల కెదురుగా నున్న తాళవృక్షము మొదట ముడుచుకొని కూరుచుండెను. తాపస కుమారుడు దానిని జూచి మర్కట మని గ్రహింపక “ఎవరో వృద్ధ తాపసుడు శీతపీడితుడై చలికాచుకొనుటకు వచ్చియుండు నని తలచి, లోని కాహ్వానింప నెంచి, తండ్రితో ఈగాథ పలికెను :

> నాయనా, అదిగో, మాణవకుండు చూడు!
> తాళావనీజంబుదరి నున్నవాడు;
> ఒసగుదమా యింట నొక్కింత చోటుని

బోధిసత్త్వుడు కుమారునిమాటలు విని లేచి, ద్వారము కడకు బోయి చూచి, అది మర్కట మని గ్రహించి “నాయనా, మానవుల

కిట్టిముఖు ముండదు. ఇది మర్కటము. దానిని పిలువరాదు'' అని ఈ గాధ పలికెను :

> దానిని బిలువకు తండ్రి, లోపలికి
> జేరుచో నది పాడుచేయు గృహంబు!
> యోగ్యభూసురముఖం బుండ దీరీతి.

ఇట్లు పలికి కొరవి తీసికొని ఇంకను నిలిచియున్నా వని త్రిప్పి బెదరించి దానిని పారద్రోలెను. మర్కటము వల్కాదులు విడిచి, వృక్షమెక్కి, వనతరుషండములో ప్రవేశించెను. బోధిసత్త్వుడు నాలుగు బ్రహ్మవిహారములను భావించి, బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. ఆకాలమున మర్కటకము ఈభిక్షువు; తాపసకుమారుడు రాహులుడు; తపస్వి నేనే.

174 దూభియ మక్కట జాతకము

శాస్త వేళువనమున నివసించుచు దేవదత్తునివిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు ధర్మసభలో భిక్షువులు సమావిష్టులై దేవదత్తుని కృతఘ్నతనుగూర్చి, మిత్రద్రోహభావననుగూర్చి చర్చజేయుచుండిరి. శాస్త 'భిక్షువులారా, దేవదత్తు డిపుడే కాదు, పూర్వముకూడ కృతఘ్నుడు, మిత్రద్రోహి' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముజేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున చిన్నగ్రామములో బ్రాహ్మణవంశమున

బుట్టి, పెద్దవాడయి, గృహస్థాయెను. ఆ కాలమున కాశీరాష్ట్రమున పోవు పెద్దమార్గముప్రక్కన లోతునూయి కలదు. చతుష్పాత్తులకు నీరందదు. కావున త్రోవన జను పుణ్యాత్ములు పొడుగుత్రాటిబొక్కెనతో నీరు తోడి ప్రక్కన తొట్టిలో బోయుదురు. జంతువులు త్రాగుచుండును. దానిచుట్టును అరణ్యము కలదు. అందు మర్కటములనేకము కలవు. మూడురోజు లామార్గము వెంట జనుల రాకపోకలు లేవు. జంతువులకు నీరు లేదు. దప్పిగొన్న కోతి యొకటి నీటికై వెదకుచు, నూతిచుట్టుపట్టుల తిరుగుచుండెను.

ఏదో పనిమీద పోవుచున్న బోధిసత్త్వుడు ఆనూతికడకు వచ్చి నీరు తోడి, కాలుసేతులు కడిగికొని, ఉదకము త్రాగి, ఆమర్కటమును జూచి, దప్పిగొన్న దని గ్రహించి, నీరు తోడి తొట్టినిండ బోసెను. అనంతర మాయన విశ్రమింప దలచి చెట్టుక్రింద పండుకొనెను.

మర్కటము నీరు త్రాగి, అనతిదూరమున గూరుచుండి, బోధిసత్త్వుని వెక్కిరించుచు బెదరించెను. ఆయన చూచి 'అరే దుష్ట మర్కటమా, నీవు దప్పిగొని శ్రమపడుచున్నప్పుడు నీకు నీరు పోసితిని. ఇప్పుడు నీవు నన్ను వెక్కిరించుచున్నావు. అహహా, పాపాత్ములకు జేసిన యుపకారము నిరర్థకము గదా!' అని యీగాథ పలికెను.

> ఆతపతప్తమైనపుడు నీ కేను
> తొలగింప దాహమ్ము సలిల మిచ్చితిని;
> కన వింత కిలకిలధ్వనులు చేయుదువు!
> పరిహరించుటె మేలు పాపసంగతిని

అది విని మిత్రద్రోహి మర్కటము "ఇంతటితో సమాప్తమయ్యె ననుకొంటివా?" ఇప్పుడు నీశిరసుపై మలమోచనము జేసిపోవుదును" అని యీగాథ పలికెను

> వింటివా యెప్పుడైన వీక్షించినావ
> మర్కటమ్ములయందు మంచివర్తనము?
> మలమోచనము నీదు తలమీద చేయు
> వాడ, నియ్యది మాస్వభావమ్ము సుమ్ము!

బోధిసత్త్వుడు లేచి, పోనజొచ్చెను. తక్షణమే మర్కట మొకరి శాఖపై కెక్కి, కర్ర మీదవేయునట్లు ఆయన శిరసుపై మలము విడిచి,

కీచుమనుచు అరణ్యములో జొరబడెను. బోధిసత్త్వుడు స్నానము జేసి, వెడలిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున మర్కటము దేవదత్తుడు; బ్రాహ్మణుడు నేనే.

175 ఆదిచ్చు పట్ఠాన జాతకము

శాస్త జేతవనమున నివసించుచు, ఒకానొక మోసగానివిషయమై చెప్పినది. వర్తమానకథ పూర్వోక్తకథవలెనే ఉండును.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున బ్రాహ్మణకుటుంబమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో సర్వవిద్యలు నేర్చి, ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, గణనాయకుడయి, బహుపరివారముతో హిమవత్ప్రదేశమున వాసము చేయుచుండెను. అతడచ్చట చిరకాలముండి, లవణాదికమునకై పర్వతము దిగి, ప్రత్యంతగ్రామము చేరి, పర్ణశాలలో నివసించుచుండెను

ఋషులు భిక్షార్థము వెడలిపోయిన కాలమున ఒకానొక లోలమర్కటము ఆశ్రమపదమున ప్రవేశించి, పర్ణశాల పైకప్పు చిందరవందర చేసి, ఘటములలోని జలము విరజల్లి, కుండికలు పగులగొట్టి, అగ్నిశాలలో మలమూత్రములు విడుచుచుండెను.

తాపసులు వర్షాకాలము గ్రామములో గడిపి, "ఇప్పుడు హిమవంతము పుష్పఫలసమృద్ధమై రమణీయముగా నుండును. కావున అచ్చటికే పోవుదము" అని తలచి, గ్రామవాసులతో జెప్పి వీడ్కోలు పొందిరి. "భదంతులారా, రేపు మేము భిక్షలు తీసికొని ఆశ్రమ

పదమునకు వత్తుము. వాని నారగించి మీరు పోవచ్చును” అని గ్రామ వాసులు పలికిరి.

జనులు మరునాడు విశేషముగా ఖాద్యభోజ్యములను బట్టుకొని యచటికి వచ్చిరి. మర్కట మది చూచి “వీరిని వంచించి, నాకు ఖాద్యములు తెచ్చి నన్ను పూజించునట్లు చేయుదు” నని తలపోసి, తపస్సు చేయుదానివలె, శీలము కలదానివలె నటించుచు, తాపసుల కనతి దూరమున సూర్యనమస్కారము చేయుచుండెను. జనులు దానిని జూచి, “శీలవంతులసమీపమున నున్నవారును శీలవంతు లగుదురు” అని యీగాథ పలికిరి

> సర్వజంతువులన్ సదాచార ముండు :
> కనుడు సూర్యు నర్చించు శాఖామృగమును.

ఇట్లు వారు దానిగుణములను ప్రశంసించుచుండగా బోధిసత్త్వుడు చూచి “మీ రీ లోలమర్కటశీలాచారాదులు గ్రహింపక అయోగ్య వస్తువు నెడల ప్రసన్ను లయినారు” అని యీగాథ పలికెను.

> దీనిస్వభావంబు తెలియక మీర
> లగ్గించుచున్నా వా; రగ్నిగృహమ్ము
> దూషిత మొనరించి దుష్టమర్కటము
> రెండుకుండికలను పిండి చేసినది!

మర్కటపువంచన గ్రహించి జనులు మట్టిపెడ్డలతో కర్రలతో దానిని తరిమి, ఋషులకు భిక్ష మిచ్చిరి. ఆవల ఋషులు హిమవంత మునకు బోయి అపరిహీనధ్యానమున బ్రహ్మలోకపరాయణు లయిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున మర్కటము ఈ మోసగాడు; ఋషిగణము బుద్ధసంఘము; గణశాస్త నేనే.

176 కలాయముట్ఠి జాతకము

శాస్త జేతవనమున నివసించునప్పుడు కోసలనరేశునివిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనారి వర్షాకాలమున కోసలనరేశుని రాష్ట్రములో విద్రోహులు చెలరేగిరి. అచట నున్న రాజయోధులు ద్రోహులతో మూడుపర్యాయములు పోరాడి వారిని జయింపలేక రాజసన్నిధికి వార్త పంపిరి.

అసమయమైనను, రాజు వర్షాకాలములోనే బయలుదేరి, జేతవన సమీపమున స్కంధావార మేర్పరచి "గోతులు, గుంటలు నీళ్ళతో నిండియున్నవి. మార్గము దుర్గమ మైనది. ఇప్పుడు నేను శాస్తకడకు పోయి ఆయన ప్రశ్న చేసినచో విషయము వివరింతును. శాస్త కేవలము పారలౌకికవిషయములే కాక ఇహలోకవిషయములగూడ నాకు లాభించునట్లు సూచన చేయగలరు" అనుకొని శాస్త సన్నిధికి జని ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన కూరుచుండెను.

శాస్త, "మహారాజా, ఇంత ప్రొద్దెక్కి ఎట్లు వచ్చితిరి?" అని అడిగెను.

"భన్తే, నేను రాష్ట్రభాగమున శాంతపరచుటకై బయలువెడలి తమకు ప్రణామము చేయు కోరికతో వచ్చినాను."

శాస్త, "మహారాజా, పూర్వకాలమునకూడ సైన్యము సిద్ధము చేసి పండితులమాట విని రాజులు అసమయ మగుట గ్రహించి దండయాత్ర చేయలేదు" అని, రాజు ప్రార్థించిన పిమ్మట పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అతనికి అర్థధర్మానుశాసకు డయిన సర్వార్థకామాత్యుడయ్యెను. సరిహద్దువారు తిరుగుబాటు చేసి రాజుకు సందేశమంపిరి.

రాజు వర్షాకాలమున బయలుదేరి ఉద్యానవనమున స్కంధావారము నెలకొల్పెను. బోధిసత్త్వుడు రాజుకడనే నిలిచి యుండెను.

ఆక్షణమున అశ్వములకొరకు బటాణీలు నానబోసి తెచ్చి, తొట్లలో పోసిరి. ఉద్యానములోని కోతులలో నొకటి చెట్టు దిగి, బటాణీలు నోట బోసికొని, గుప్పిలినిండ బట్టుకొని, ఎగిరి చెట్టెక్కి, తినసాగెను. తినుచుండగా దాని చేతినుండి గింజయొకటి నేలపై రాలెను. అప్పుడది నోటిలో గుప్పిలిలో నున్నగింజ లన్నిటిని క్రింద పారబోసి, అది వరకు నేల రాలిన గింజకై చెట్టు దిగి వెదుక నారంభించెను. అది కన బడకపోవుటచే మరల వృక్ష మెక్కి, జూదములో వేలనాణెములు కోల్పోయిన వానివలె విచారించుచు, ఏడుపు మొగముతో శాఖపై గూరుచుండెను.

మర్కటము చేసినపని చూచి రాజు బోధిసత్త్వుని సంబోధించి, 'వయస్యా, కోతి యిట్లు చేసిన దేమి?' అని యడిగెను. 'మహారాజా, విశేషమును గమనింపక, అల్పవిషయమును గమనించు దుర్బుద్ధులగు మూఢు లిట్లే చేయుదురు' అని బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ పలికెను.

ఈచెట్లపై గంతు లిడు వానరమ్ము
కాదు బుద్ధియు ప్రజ్ఞ కలది నృపాల!
నేలమీద బటాణి నెమకుటలోన
గుప్పెడు గింజలు కోలుపోయినది.

ఇట్లు పలికి, బోధిసత్త్వుడు రాజును సంబోధించి మరల నీగాథ చెప్పెను

పశులైన మనమైన స్వల్పలాభంబు
కొరకు విశేషంబు కోలుపోవుదుము
పేరాస యుదయించ నీరీతి రాజ!

రా జామాటలు విని అచ్చటినుండి మరలి, వారాణసికే జేరెను. రాజు చోరమర్దనము చేయుదు నని నగరము వెలువడినట్లు విని చోరులు సరిహద్దులకు పారిపోయిరి.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; పండితామాత్యుడు నేనే.

177 తిందుక జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున నున్నప్పుడు ప్రజ్ఞాపారమితనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

మహాబోధిజాతకములో (528), ఉమ్మగ్గజాతకములో (546) వచ్చు వర్ణనమువలెనే శాస్త్ర తన ప్రజ్ఞాప్రశంస ఆకర్ణించి "భిక్షువులారా! తథాగతుడు కేవల మిప్పుడే ప్రజ్ఞావంతుడు కాడు, పూర్వముకూడ ప్రజ్ఞావంతుడు, ఉపాయవంతుడుగా నుండెను'' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు వానర మయి పుట్టి, యెనుబదివేల వానరములతో హిమాలయమున నివసించుచుండెను.

అచటి కనతిదూరములో సరిహద్దుగ్రామము కలదు. ఒకప్పు డందు జనులు నివసించుచుందురు; ఒకప్పుడు గ్రామము నిర్జన మగుచుండును. ఆగ్రామమధ్యమున శాఖాపత్రఫలభరిత మైన తిందుకవృక్షము కలదు. జనులు లేనపుడు వానరములు వచ్చి, ఫలములు తినుచుండును. అనంతరము పండ్ల ఋతువు వచ్చినపుడు గ్రామములోనికి జనులు వచ్చి నివాసములచుట్టును కోరడివేసి, ద్వారముకూడ పెట్టిరి. తిందుకవృక్షశాఖలు ఫలభారముచే వంగియుండెను.

"నిరుడు గ్రామములో మనము పండ్లు తిన్న చెట్టు ఈయేడు కాచినదా కాయలేదా? గ్రామములో జను లున్నారా లేరా? అని యోచించి చూచివచ్చుటకై వానరము లొక కోతిని బంపెను. అది పోయి చూచివచ్చి వృక్షము ఫలభరిత మనియు, గ్రామము జనభరిత మనియు జెప్పెను. చెట్టునిండ పండ్లు కలవని వినగానే మధురఫలములను భుజింపవచ్చు నని వానరములకు మహోత్సాహము కలిగెను. కోతులు వానరేశుని సన్నిధికి బోయి యీవిషయము తెలిపెను. 'గ్రామములో

జను లున్నారా, లేగా?” అని ఆయన అడిగెను.

“ఉన్నారు దేవా,” ‘అట్లయిన మరలి రండు. జనులు మిక్కిలి మాయావులు.’ ‘దేవా, అర్ధరాత్రమున జనులు నిద్రపోవునపుడు మేము పోయి పండ్లు తిందుము.’

అనేకవానరములు పోయి వానరేశుని ఒప్పించి, హిమాలయము నుండి దిగి, ఆగ్రామమునకు నాతిదూరమున పెద్దపాషాణతలముపై బండుకొని, జనుల నిద్రాసమయమునకై ప్రతీక్షించుచుండెను. అర్ధరాత్రమున కోతులు చెట్టెక్కి పండ్లుతినెను. బయటికి పోవుటకై యిలు వెడలిన మానిసి యొకడు కోతులను జూచి గ్రామవాసులకు తెలియ పరచెను. తోడనే జను లనేకులు విల్లంబులు, వివిధాయుధములు తీసికొని వచ్చిరి. కొందరు మట్టిపెడ్డలు కఱ్ఱలు పుచ్చుకొని చెట్టు చుట్టు నిలిచి, తెల్లవారినపిదప కోతులను పట్టుకొన వచ్చునని తలచిరి.

మానవులను జూచునప్పటి కన్నికోతులకును మరణభయము కలిగెను. వానరేశుడు తప్ప తమకు వేరొక శరణము లేదని తలచి కొన్నికోతులు బోధిసత్త్వుని సన్నిధికి జని, ఈగాధ పలికెను.

ధనువులు, బాణముల్ తాల్చినవారు,
ఉత్తమనిస్త్రింశయుక్తులౌ వారు
ఆవరించినవార లన్నిదిక్కులను,
మన కింక ముక్తికి మార్గ మెక్కడిది?

వాని వాక్కులు విని బోధిసత్త్వుడు ‘భయము వలదు. మానవుల కనేకకార్యము లుండును. మధ్యమయామ మింకను గడువలేదు. మిమ్ము సంహరింప నుద్దేశించిన కార్యమునకు విఘ్నము కలిగించు వేరొకపని కల్పింపుడు” అని వాని నోదార్చి, ఈగాధ పలికెను

జనులకు నెన్నియో పను లుండు కాన
నొక్కప్రయోజన ముదయింపవచ్చు
తిందుకమ్ములు మీరు తినుచుండ నగును

ఈ ప్రకారముగా మహాసత్త్వు డెల్లరకు నుత్సాహము కలిగించెను. ‘అన్నివానరముల నొకచో జేర్పుడు’ అని చెప్పెను. అందరును సమావిష్టులై బోధిసత్త్వుని మేనల్లుడు సేనకుడు కనబడలే దని చెప్పిరి. ‘సేనకుడు రాకున్నను భయము లేదు. వా డిప్పుడే మంచిపని చేసి

వానరములు వచ్చునప్పటికి సేనకుడు నిద్రపోవుచుండెను. అతనికి మెలకువ వచ్చునప్పటికి అన్నియు వెడలిపోయెను. అతడు లేచి, బయలుదేరిపోవుచు త్రోవలో జనులను జూచి, వానరముల కేదో ప్రమాదము సంభవించె నని తలచి, ఊరివెలుపల నిప్పుమంట వేసి కొనుచున్న స్త్రీని చూచి పొలమునకు బోవు కుర్రవానివలె నటించి, కాగడా వెలిగించి గాలి తోలుచున్న వైపుగా ఊరికి చిచ్చుపెట్టెను.

జనులు వానరములను విడిచి, నిప్పు చల్లార్పుటకు పరుగెత్తిరి. వానరములు సేనకునకు ఒక్కొక్కపండుచొప్పున కోసిపెట్టి పలాయనము చేసెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున మేనల్లుడు సేనకమహానామ శాక్యుడు. వానరసమూహము బుద్ధపరిషత్తు. వానరేశుడు నేనే.

178 కచ్ఛప జాతకము

శాస్త జేతవనమున ఉన్నప్పుడు ప్లేగువ్యాధినుండి విముక్తుడైన జనుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొకకుటుంబమున అహివాతక రోగము (ప్లేగు) బయలుదేరినది. తల్లిదండ్రులు పుత్రునితో, "నాయనా, ఈ ఇంట నుండవలదు. గోడ బద్దలు కొట్టి పారిపొమ్ము. ఎచ్చటనో ఒకచోట ప్రాణములు రక్షించుకొనుము. అవల మరలి రావచ్చును. ఈ ప్రదేశమున చాలధనము భూస్థాపిత మైనది. దానిని పెకలించి కుటుంబముతో పాటు సుఖముగా నుండువచ్చును" అని చెప్పిరి.

కుమారుడు వారిమాటచొప్పున గోడ బద్దలుచేసి వెడలిపోయి రోగము తొలగిపోయిన పిదప మరలివచ్చి ధనము వెలికితీసి నివాసము చేసెను. ఒకనా డతడు ఘృతము తైలము, వస్త్రాదులు పట్టించుకొని

జేతవనమునకు జని శాస్తకు ప్రణామము చేసి కూరుచుండెను. శాస్త కుశలప్రశ్న మడిగి, "మీ యింట అహివాతకరోగము వ్యాపించిన దని విన్నాను. ఎట్లు నీవు తప్పించుకొని బ్రతికితివి" అనెను.

అతడు నిజవృత్తాంతము తెలిపెను. అపుడు శాస్త "ఉపాసకా, పూర్వకాలమునగూడ ఇట్టి జనులు ఆపద వచ్చినపుడు కోరిక విడిచి అన్యప్రదేశమునకు బోవుటచే ప్రాణములు దక్కించుకొనిరి" అని, అతడు ప్రార్థించినపిమ్మట పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వు డొకగ్రామములో కుమ్మరిపని చేయుచు ఆలుబిడ్డలను పోషించుచుండెను. ఆకాలమున వారాణసిలో మహానదితో గలిసి యుండు మహాసరస్సు కలదు. నీరు హెచ్చుగా నున్నప్పుడు సరస్సు నదిలో గలసిపోవును. నీరు తగ్గినప్పుడు విడిగా కానబడును. ఈసంవత్సరము అధికవర్షము కురియును, ఈయేడు కురవదు అని మత్స్యములకు, కచ్ఛపములకును ముందే తెలియుచుండును. ఆయేడు సరస్సులో జనించిన మత్స్యకచ్ఛపములు వర్షమీసంవత్సరము కురియదని గ్రహించి, ఐదీసరస్సులు కలిసియున్న సమయముననే నదిలోనికి బోయినవి.

ఒక తాబేలు మాత్రము 'నే నిచటనే పుట్టితిని, ఇచటనే పెరిగినాను. నాతలిదండ్రు లిచటనే యున్నారు. నే నీచోటు విడువజాలను' అని నదిలోనికి జనలేదు.

నిదాఘసమయమున సరస్సు ఎండిపోయెను. బోధిసత్త్వుడు నేల త్రవ్వుచున్నచోట కచ్ఛపము భూమిలో దూరి దాగియుండెను. మృత్తికకొరకు బోధిసత్త్వుడు పెద్దగునపముతో నచటికి బోయి, త్రవ్వుచు కచ్ఛపమును మట్టిపెడ్డవలె పొడిచి యెత్తి నేలపై బడవైచెను.

కచ్ఛపము బాధపడుచు 'నివాసస్థానమునిరాది యీసక్తిచే నే నీచోటు విడవలేక వినాశము పొందుచున్నాను' అని దుఃఖించుచు ఈ గాథలు పలికెను.

ఇచటనే పుట్టితి, ఇచటనే వృద్ధి
గాంచితి ననుచు పంకమ్మును విడువ:
పంకమే నావంటి బలహీను నణచె!
భార్గవా, నే నాడు పలుకులు వినుము.
గ్రామమే యైనను, కాననమైన
జనునకు నెచ్చట సౌఖ్యంబు కలుగు,
బుద్ధిమంతున కదే పుట్టినచోటు.
జీవింప నగుతావు చేరబోవలెను:
స్వగృహంబున చచ్చువాడవు కాకు.

కచ్ఛప మిట్లు బోధిసత్త్వునితో పలుకుచు ప్రాణములు విడిచెను. బోధిసత్త్వుడు దానిని దీసికొని గ్రామవాసు లెల్లరను సమావేశపరచి, వారల కిట్లుపదేశ మిచ్చెను: 'ఈకచ్ఛపమును జూచుచున్నారా? తక్కిన తాబేళ్ళు, మత్స్యములు మహానదిలోనికి బోవుచున్నప్పు డిది నిజనివాసస్థానముపై నాసక్తి విడువలేక, వానివెంట జనలేదు. మేము మన్నుతీయుచోట పడియుండెను. నేను గునపముతో పెడ్డలు విరచుచు, దీనినిగూడ పెడ్డవలె నెత్తి యీవల బడవైచితిని. తాను చేసిన పని స్మరించి ఈకచ్ఛపము రెండుగాథలు పలికి మరణించెను. తననివాసముమీది యాసక్తిచే నీకచ్ఛపము మృతిగాంచినది. మీరు దీనివలె కాగూడదు. ఈరూపము నా దని, యీ శబ్దము నా దని, యీగంధము నా దని, యీ రసము నా దని, స్పృశింపదగిన యివ్వాది నా దని, ఈపుత్రుడు నావా డని, ఈపుత్రిక నాది యని, ఈ దాసీదాసము నా దని, ఈ సువర్ణము నా దని తృష్ణావశవర్తులై మీరు తలపరాదు. ఈజీవి ఏకాకియే. మూడుజన్మలనుండి సుడితిరుగుచున్నాడు.'

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు బుద్ధలీలనుండి జనసమూహమున కుపదేశ మిచ్చెను. ఆయుపదేశము సమస్తజంబూద్వీపమున వ్యాపించి యేడువందల (సహస్ర) సంవత్సరము లుండెను. జనసమూహము బోధిసత్త్వుని యుపదేశము ననుసరించి దానాదిపుణ్యకార్యములు చేసి, స్వర్గమునకు జనెను. బోధిసత్త్వుడుకూడ పుణ్యకార్యములు చేసి స్వర్గమునకు బోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కాశ్యపుడు ఆనందుడు; కుమ్మరి నేనే

179 సతధమ్మ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఇరువదియొక్క రకముల అనుచితజీవికలను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకప్పుడు భిక్షువులు భిక్షుకవృత్తికి బదులుగా ఇరువదియొక్క రకముల జీవికలు గడపుచుండిరి. కొందరు వైద్యము, కొందరు దౌత్యము, మరికొందరు సందేశము, కొందరు కాలినడకన ఉత్తరములు కొనిపోవుట మొదలగు పనులు చేయుచుండిరి.

భిక్షువు లావిధముగా జీవితములు గడపుచుండుట తెలిసికొని శాస్త యిట్లు చింతించెను. "భిక్షువులు అనుచితవిధముల జీవనము గడపుచున్నారు. ఇట్లు చేయుచున్నచో వీరు యక్షుల కడుపున పుట్టుదురు, పేనుకడుపున పుట్టి మూర్ఖు లగుదురు; నరకములో జన్మమెత్తుదురు. వీరి హితమునకై సుఖమునకై ధర్మోపదేశము చేయవలెను."

ఇట్లు తలపోసి భగవాన్ భిక్షువులను ఒకచో సమావేశపరచి ఈ విధముగా ఉపదేశించెను. "భిక్షువులారా, ఇరువదియొక్క రకముల అనుచితవిధానములలో జీవితములు గడపరాదు. అనుచితవిధానములో భిక్ష తప్తలోహగోళమువంటిది, హాలాహలమువంటిది, అనుచితవిధానములలో జీవితములు గడుపుటను బుద్ధుడు, ప్రత్యేకబుద్ధుడు, శ్రావకులు ఎల్లరును నిందించి నికృష్టమని నిరూపించినారు. అనుచితవిధానములలో భిక్ష పొందువారి ముఖములపై చిరునవ్వు కానబడదు. వారిమనస్సులు ప్రసన్నములు కావు. అనుచితవిధిలో లభించు భిక్ష నాదృష్టిలో చండాలుని ఉచ్ఛిష్టభోజనము వంటిది. అట్టిది భుజించుట సతధమ్మ మాణావకుడు చండాలుని ఉచ్ఛిష్టభోజనము చేసి నట్లుండును."

ఇట్లు పలికి శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు చండాలుడై పుట్టెను. అతడు పెద్దవాడయిన పిదప

ఏదో పనిమీద బయలుదేరుచు, బియ్యము ఆహారము మూటకట్టు కొని త్రోవ పట్టెను.

ఆకాలమున వారాణసిలో ఉదీచ్యబ్రాహ్మణవంశోద్భవుడును, మహాధనసంపన్నుడును, సతధమ్మ నామధేయుడు నగు మాణవకు డుండెను. అతడుకూడ ఏదో పనిమీద బయలుదేరుచు బియ్యము కాని ఖాద్యము కాని వెంట గొనక త్రోవ పట్టెను.

మహామార్గములో నుభయులును కలిసిరి. బోధిసత్త్వుని మాణవ కుడు 'నీ జాతి యేది?' అని యడిగెను. 'నేను చండాలుడను. నీ జాతి యేది?' 'నేను ఉదీచ్యబ్రాహ్మణుడను.' మంచి దని యిరువురును త్రోవ బట్టిరి.

ఉదకము బాగుగా నున్నతావున బోధిసత్త్వుడు కాలుసేతులు కడుగుకొని, ప్రాతర్భోజనమునకు గూరుచుండి. మాణవకునితో 'భోజ నము చేయుదురా?' అనెను. 'చండాలా, నాకు భోజనముతో పని లేదు' అని మాణవకుడు పలికెను. బోధిసత్త్వు డన్న మెంగిలి చేయక తనకు గావలసినది ఆకులో బెట్టుకొని, తక్కినది మూటకట్టి యొక ప్రక్కగా బెట్టి, భోజనము చేసి, దాహము త్రాగి, కాలుసేతులు కడుగుకొని, మూట తీసికొని, 'బాబా, పోవుద' మని బయలుదేరెను.

వారు పగలెల్ల ప్రయాణము చేసి, వీలుగా నున్నచోట స్నానము చేసిరి. విశ్రాంతిస్థలమున బోధిసత్త్వుడు కూరుచుండి మాణవకుని అడుగకుండగనే భోజనము చేయసాగెను. పగలెల్ల పయనించియుండు టచే మాణవకుడు అలసట జెందియుండెను. అతనికి ఆకలివేయు చుండెను. అతడు బోధిసత్త్వునివైపు చూడసాగి, అతడు భోజనము పెట్టుచో భుజింతును అని తలచెను. కాని బోధిసత్త్వుడు మౌనముగా భుజించుచుండెను. మాణవకుడు తనలో 'ఈచండాలుడు నాకు జెప్ప కుండ భుజించుచున్నాడు. బలాత్కారముగా పైయన్నము లాగుకొన వలె' నని తలచి, అట్లే చేసి భుజించెను.

భుజించుచుండగనే మాణవకునకు మిగుల పశ్చాత్తాపము కలిగెను. 'నాకులగోత్రస్థానములకు తగినపని చేయనైతిని. చండాలుని యుచ్ఛి ష్టాన్నమును గ్రహించి భుజించితిని' అని యతడు విచారించుచుండ గనే రక్తముతోగూడి అన్నము అతనినోటినుండి వెలువడెను.

మాణవకుడు దుఃఖాక్రాంతుడై 'కొంచెము మత్రప్రమత్తుడ నైన కారణముున అనుచితకర్మ చేసినాను' అని పరిదేవించుచు ఈగాథ పలికెను:

అది చాల కొలదియు, నధికకష్టాన
చేజిక్కినదియు, ఉచ్ఛిష్టంబుకూడ;
బ్రాహ్మణకులమున ప్రభవించి నట్టి
యేను భుజించితి; ఇనుడ లే దదియు

ఇట్లు మాణవకుడు పరిదేవనము చేసి 'ఇక నేను జీవించియున్నను ఫల మేమి?' అని యరణ్యములోనికి బోయెను. ఆత డెవ్వరికిని గానబడకుండ తిరిగి తిరిగి అనాథమరణము చెందెను.

శాస్త అభిసంబుద్ధుడై యీగాథ పలికెను

ఈ ప్రకారమ్ముగా నెవడు ధర్మంబు
విడనాడుచు నధర్మవిధిని జీవించు,
ఆతడు సతధమ్ము నట్లు లాభమ్ము
పొందియు, మోదంబు పొంద నేరండు.

ఈ ప్రకారముగా శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి నాలుగు సత్యములు ప్రకటించి జాతకము లం పరిపోల్చెను. అప్పుడు చాలమంది భిక్షువులకు శ్రోతాపత్తి మొదలగు ఫలములు లభించినవి. ఆ కాలమున చండాలపుత్రుడను నేనే

180 దుద్ద జాతకము

శాస్త జేతవనమున నివసించుచు సాముూహిక దానమును గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో కొన్ని కుటుంబములలోని యువకులు చందాలు ప్రోగుచేసి ఆవశ్యకము లైనవస్తువు లన్నిటిని సమకూర్చుకొని బుద్ధసంఘమును నిమంత్రించి ఏడురోజులు మహాదానము లిచ్చి తుదిరోజున

అవసరమైన వస్తువు లన్నిటి నొసంగిరి.

వారిలో ముఖ్యుడు శాస్తకు ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన కూరుచుండి "భన్తే, ఇందులో అధికముగా నిచ్చినవారు కలరు, కొలదిగా ఇచ్చినవారు కలరు, ఎల్లరకును ఈ దానములు ఫలదాయకము లగుగాక!" అని దాన మిచ్చెను.

"ఉపాసకులారా! బుద్ధుని భిక్షుసంఘమునకు మీరు ఇట్లు దానము చేయుట మహాకార్యము. పూర్వకాలమునకూడ పండితు లిట్లే దానము లిచ్చినారు" అని వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముచేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున బ్రాహ్మణకుటుంబమున బుట్టి, పెరిగి పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో సర్వవిద్యలు గ్రహించి, ఇలు విడిచి, ఋషులవలె ప్రవ్రజించి, గణనాయకుడై హిమవత్ప్రదేశమున చిరకాలము వసించి, ఉప్పు చింతపండు మొదలగువానికై జనపదములకు బోవుచు, వారాణసి చేరి, రాజోద్యానమున విడిసి, మరునాడు సపరివారముగా ద్వారగ్రామమునకు భిక్షార్థము చనెను. జనులు భిక్ష యొసగిరి. మరునాడాయన వారాణసిలో పర్యటించెను. జనులు సంప్రీతులై భిక్షమిచ్చి, సంఘముగాగూడి చందా ప్రోగుచేసి, ఋషిసమూహమునకు మహాదానము నొసంగిరి. దాని పర్యవసానమున గణజ్యేష్ఠుడు ఇట్టిట్లని. ఈ నియమప్రకార మని, వస్తువులను నిర్దేశించెను.

బోధిసత్త్వుడు 'ఆయుష్మంతులారా, చిత్తప్రసాదమున్నచో దానమునకు అల్పత యుండదు' అని అనుమోదించి, ఈగాథ పలికెను:

ఇచ్చుటకు కష్టమైనట్టి విచ్చువారు
చేయుటకు కష్టమైనవి చేయువారు
సజ్జనులు, వారు దుర్జేయసరణివారు;
సజ్జనులు కానివా రట్లు సలుప రెపుడు
కాన సజ్జన దుర్జన సరణి వేరు
స్వర్గమున కేగువారలు సత్పురుషులు,
నరకసరణిని దుర్జను లరుగువారు.

ఇట్లు బోధిసత్త్వుడనుమోదము చూపి, వర్షాకాలము నాలుగు మాసములు నచ్చటనే యుండి, వర్షాంతమున హిమవత్ప్రదేశమునకు బోయి, ధ్యానములు నిర్వర్తించి, అపరిహీనధ్యానుడై బ్రహ్మలోక గామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. అప్పటి ఋషిగణము ఇప్పటి బుద్ధపరిషత్తు గణనాయకుడు నేనే.

181 అసదిస జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు మహాభినిష్క్రమణమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు ధర్మసభలో సమావిష్టులైన భిక్షువులు భగవానుని నైష్కర్మ్యపారమితనుగూర్చి ప్రశంస చేయుచుండిరి. శాస్త అరుగుదెంచి, "భిక్షువులారా, ఇచ్చట కూరుచుండి ఏమి సంభాషించుచున్నారు?" అని, వారు ఫలానివిషయము అని చెప్పినమీదట, "భిక్షువులారా, తథాగతుడు కేవల మిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ శ్వేతచ్ఛత్రము విసర్జించి అభినిష్క్రమణము చేసినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పినాడు.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముచేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు ఆయన రాణికడుపున బుట్టెను. సుఖముగా జన్మించిన యతనికి నామకరణమునాడు అసదృశకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతడు పెరిగి అటునిటు పరుగులెత్తునాటికి దేవికి రెండవకుమారుడు కలిగెను. అతనికి బ్రహ్మదత్తకుమారు డని పేరు పెట్టిరి.

బోధిసత్త్వుడు పదునారేండ్లవయసున తక్షశిలకు జని, అచటి ప్రసిద్ధాచార్యునికడ మూడు వేదములు, అష్టాదశ విద్యలు నేర్చి ధనుర్వేదమున అసదృశు డయి, వారాణసికి మరలి వచ్చెను. రాజు మరణించునపుడు అసదృశకుమారుని రాజుగను, బ్రహ్మదత్తకుమారుని ఉపరాజుగను నిర్ణయించెను.

తనకు రాజ్యాభిషేకము చేయు కాలము వచ్చినపుడు బోధిసత్త్వుడు రాజ్య మక్కరలే దని నిషేధించెను. బ్రహ్మదత్తకుమారునకు పట్టము కట్టిరి. బోధిసత్త్వుడు తనకు కీర్తి వలదనియు, ఏవస్తువు వలదనియు చెప్పెను. తమ్ముడు రాజ్యముచేయుచున్నప్పుడు తాను సామాన్యుని విధముగా నుండెను.

బోధిసత్త్వునకు రాజ్యముపై కాంక్ష యున్న దని రాజుచుట్టునుండు సేవకులు చెప్పి అతనిమనసు విరిచిరి వారిమాటలు నమ్మి, రాజు బోధిసత్త్వుని సందేహించి, ఆయనను బంధింపు డని పరిజనుల కాజ్ఞ యిచ్చెను.

హితైషి యొకడు బోధిత్తుస్వున కీ సంగతి సూచించెను. కోపమువచ్చి బోధిసత్త్వుడు వేరొకరాష్ట్రమునకు వెడలిపోయెను. ధానుష్కుడు వచ్చినా డని యతడు రాజద్వారమునుండి లోనికి వార్తపంపెను. వేతన మెంత కావలె నని రా జడిగెను. సంవత్సరమునకు లక్ష యని యతడు చెప్పగా సమ్మతించి రాజు అతనిని ర మ్మనెను. అతడు సమీపించి నిలుచుండగా రాజు 'నీవు ధానుష్కుడవా?' అనెను.

"చిత్తము, దేవా."

"మంచిది. నాకొలువులో నుండుము."

అప్పటినుండి యతడు రాజుకొలువులో జేరెను. వేతనము ముట్టుచుండెను. బోధిసత్త్వున కింత వేతనము లభించుచున్న దని వెనుకటి విలుకానికి కోపము వచ్చెను.

ఒకనాడు రా జుద్యానమునకు బోయి, అచ్చటి మంగళశిలాఫలకము మీది శయ్య ప్రక్కగా తెర కట్టించి, మామిడిచెట్టుక్రింద పెద్దశయ్యపై బరుండెను. ఆతడు పైకి చూచునప్పటికి మామిడిపండు కానబడెను. ఎవరైన చెట్టెక్కి కోయుట కది వీలుగా లేదు. కావున రాజు విలుకాండ్రను బిలిపించి, "మామిడిపండు బాణముతో గొట్టి పడ

వేయుదురా?'' అని యడిగెను.

"దేవా, మా కిది కష్టమైన పని కాదు. కాని మహారాజా, మా కౌశలమును బహుపర్యాయములు గాంచియున్నారు. నూతన ధానుష్కుడు మాకన్న శక్తిమంతుడు. అతనిచే గొట్టింపుడు'' అని వారు విన్నవించిరి.

రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిపించి 'బాబా, ఈపండు పడగొట్టగలరా?' అని యడిగెను.

'చిత్తము మహారాజా, అవకాశము కొంచెము దొరకినచో పడ గొట్టగలను.'

'ఎక్కడ అవకాశము కావలెను?'

'తమశయ్య యున్నచోట.'

రాజు లేచి శయ్య జరిపించి అవకాశ మిచ్చెను. బోధిసత్త్వుని చేతిలో ధను స్సుండదు; దాని నతడు వస్త్రముక్రింద కప్పియుంచును. కావున తెర కావలెనని యడిగెను. మంచిదని రాజు తెర తెప్పించెను. బోధిసత్త్వుడు మాటునకు జని తెల్లబట్టలు విప్పి ఎఱ్ఱబట్టలు కట్టుకొని, కాసె బిగించి, కత్తియెడమప్రక్క బంధించి, బంగరువస్త్రము కప్పు కొని, అమ్ములపొది బిగించి, పొట్టేలుకొమ్ములతో నిర్మించిన ధనుస్సు గైకొని, పగడపువన్నె దారము బిగించి, తలపై పాగా ధరించెను. పదనుగల బాణమును గోటితో ద్రిప్పుచు అతడు తెరమధ్యను చీల్చు కొని, అలంకృతు డైన నాగకుమారుడు భూమిని భేదించుకొని పైకి వచ్చునట్లు వచ్చెను. బాణము విడువవలసినచోటికి బోయి బాణము సంధించి 'మహారాజా, పైకి బోవు బాణముతో మామిడిపండును కొట్టుదునా? క్రిందికి వచ్చుబాణముతో కొట్టుదునా?' అని రాజు నడి గెను.

'బాబా, పైకి బోవు బాణముతో కొట్టి పడవేసిన వాని నెన్ని టినో చూచితిని. కాని క్రిందికి వచ్చు బాణముతో పడగొట్టినవానిని జూడలేదు. క్రిందికి వచ్చు బాణముతో కొట్టుము.'

'మహారాజా, ఈబాణము బహుదూరము పోవును. చాతుర్మహా రాజికభవనమునకు బోయి స్వయముగా క్రిందికి మరలివచ్చును. అంత వరకును దేవరవారు వేచియుండవలెను.'

'మంచిది.'

మహారాజా,' ఈ బాణము మామిడితొడిమ నడుమగా భేదించుకొని పైకిపోయి, క్రిందికి వచ్చునపుడు వెంట్రుకవాసి యిటునటు జరుగక మామిడిపండును గొనివచ్చును. చూడుడు మహారాజా.'

బోధిసత్త్వుడు బలముకొలది బాణము విడిచెను. అది మామిడి తొడిమనడుమగా జని చాతుర్మహారాజికభవనము చేరియుండు నని తోచినప్పుడు అతడు వేరొకబాణమును మరింత సత్తువతో విడిచెను. అది పోయి, మొదటిబాణము వెనుకరెక్కలో గ్రుచ్చుకొని, భవనమునకు జనెను. అక్కడ దానిని దేవతలు పట్టుకొనిరి. మరల వచ్చు బాణధ్వని పిడుగుచప్పుడువలె నుండెను. 'ఈధ్వని యేమి?' అని అచటి జను లనిరి. 'బాణము మరలి వచ్చుచున్న చప్పుడిది' యని బోధిసత్త్వుడు చెప్పెను. తమ శరీరముపై బడునేమో యని వారు భయపడిరి. బాణమును నేలపై బడనీయ నని ఆయన వారి నోదార్చెను.

తిరిగి వచ్చు బాణము వెంట్రుకవాసికూడ తప్పక, సూటిగా మామిడిపండు కొట్టితెచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు దానిని నేలపై బడనీయక ఒకచేతితో పండును ఒకచేతితో బాణమును బట్టుకొనెను.

అద్భుతకార్యమును జూచి జనమూహము మహాసత్త్వుని ప్రశంసించిరి. కొందరు కేకలు వేసిరి, కొందరు చిటికెలు విరిచిరి, కొందరు వస్త్రముల నెగురవేసిరి. సంతుష్టచిత్తులైన రాజపరిషత్తువారు బోధిసత్త్వునకు కోటిధన మిచ్చిరి. రాజుకూడ వర్షము కురిసిన, విశేషముగా గౌరవించెను.

ఈ విధముగా ఆదరసత్కారములు పొంది బోధిసత్త్వుడు ఆరాజు కొలువులో నుండుకాలమున ఏడుగురు రాజులు అసదృశకుమారుడు వారాణసిలో లేడని గ్రహించి నగరమును మహాసేనతో చుట్టుముట్టిరి. రాజ్యమిత్తువా, యుద్ధముచేయుదువా అని వారు పంపిన సందేశమునకు రాజు భీతిల్లి అన్నకడకు దూత నంపెను. "మీరు రానిపక్షమున మా ప్రాణములు దక్కవు" అని రాజు వార్త నంపి, "నాపక్షమున మీ రాయనపాదములకు ప్రణామము చేసి క్షమాపణ వేడి ఆయనను తీసికొనిరావలె" నని చెప్పెను.

వారు పోయి బోధిసత్త్వున కావృత్తాంతము చెప్పిరి. ఆయన

ప్రభువుతో జెప్పి, తమ్మునికడకు బోయి, ఊరడించి భయపడవల దనెను. "అసదృశకుమారుడను వచ్చినాను. ఒక్క బాణము ప్రయోగించి అందరప్రాణములను హరింతును. ప్రాణములపై తీపికలవారు పారిపొండు" అని బాణముపై లిఖించి మేడపై కెక్కి దానిని విడచెను. అది పోయి ఏడుగురురాజులు భోజనము చేయుచున్న బంగరుపళ్ళెముల నడుమ పడెను. ఆయక్షరములు చదివి వారు ప్రాణభయమున పరుగెత్తిరి.

చిన్నయీఁగ నెత్తురుబొట్టుకూడ రాలకుండ బోధిసత్త్వుఁ డీవిధముగా ఏడుగురు రాజులను పారద్రోలి, తమ్ముని కలిసికొని భోగజీవనము విడిచి ప్రవ్రజించి అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది తుదకు బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

ఆసదృశుండు ధనుర్ధరుడు, డధికబలుడు,
సప్తకాయ, దూరలక్ష్య, శబ్దవేధి
రాజపుత్రుడు, శరము దూరముగ విడిచె.

శత్రునివహంబు నూత్రము సంహరించి
కలుగ నీక యొరుల కెట్టి కష్టమేని
శుభముగూర్చెను శరము తత్సోదరునకు
అతడు మాత్రము సిన్యాసి యైనవాడు.

శాస్త ఈప్రకారముగా ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున తమ్ముడు ఆనందుడు; అసదృశకుమారుడ నేనే.

182 సంగామావచర జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండునప్పుడు నందస్థవిరునిగూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

శాస్త ప్రథమపర్యాయము కపిలపురము (కపిలవస్తు) చని తమ్ముడు నందకుమారుని ప్రవ్రజితుని చేసి, అచ్చటనుండి క్రమముగా శ్రావస్తికి పోవునప్పుడు ఆయుష్మాన్ నందుడు భగవాన్ పాత్ర గైకొని ఆయన వెనువెంటనే నడచెను. జనపదకళ్యాణి (నందుని భార్య) ఈసంగతి విని విరియబోసిన కేశములతో కిటికీలోనుండి చూచి "ఆర్యపుత్రా, శీఘ్రముగా మరలిరండు' అనెను. నందుడు ఈమాటలు స్మరించుచు ఉత్కంఠవలన ధర్మశాసనమువలన మనస్సు నిలుపలేకుండెను. అతని మొడలు వాలిపోయెను. నరములు వెళ్ళుకొని వచ్చినవి.

శాస్త అతనిస్థితి తెలిసికొని, నందుని అర్హత్ పదవిలో ప్రతిష్ఠింప దలచి అతడు నివసించు పరిధిలోనికి బోయి పరచిన ఆసనముపై కూరుచుండి, నందా, ఈ శాసనమున నీమనస్సు లగ్నమైనదా లేదా!" అని యడిగెను.

"భన్తే, జనపదకళ్యాణిపై ఆసక్తి యుండుటచే మనస్సు లగ్నమగుట లేదు.

"నందా, నీవు ఇదివరలో హిమాలయమున పర్యటనము చేసితివా?"

"భన్తే, చేయలేదు."

"అగుచో, రమ్ము, పోవుదము."

"భన్తే, నాకు బుద్ధిబలము లేదు. ఎట్లు పోవుదును."

"నందా, నిన్ను నాబుద్ధిబలముచే కొనిపోవుదును."

శాస్త స్థవిరుని చేతితో పట్టుకొని ఆకాశమార్గమున పోవుచుండగా కింద మండుచున్న పొలము కానవచ్చెను. అచట కాలుచున్న మోడుపై కోతి కూరుచుండి యుండెను. దాని చెవులు, ముక్కు, తోక కోసి యున్నవి. రోమములు కాలినవి. దాని ముఖము బ్రద్దలయి యుండెను. చర్మము మాత్రము మిగిలియున్నది. అందుండి రక్తము కారుచుండెను.

"నందా, ఈకోతిని చూచుచున్నావా?"

"చిత్తము భన్తే!"

"చక్కగా చూడుము."

ఆవల అరువదియోజనముల మనశ్శిలాతలము, ఏడు మహాసరస్సులు, ఐదు మహానదులు, స్వర్ణపర్వతము, రజతపర్వతము, మణిపర్వతము— వీనితోగూడిన వందలకొలది రమణీయస్థానములను, హిమాలయపర్వతమును చూపి శాస్త, "నందా, నీవు తావత్రింసభవనములు (33 దేవతల భవనములు) చూచితివా!" అనెను.

"భన్తే, చూడలేదు.

"నందా, రమ్ము నీకు చూపుదును"

"శాస్త అతని నచ్చటికి గొనిపోయి పాండుకంబళశిలాపీఠముపై కూరుచుండెను. దేవతలతో గూడి శక్రరాజు దేవేంద్రుడు వచ్చి ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కగా కూరుచుండెను. రెండున్నరకోట్ల సేవకులు పావురములపాదములవలె ఎఱ్ఱనిపాదములు గలవారు అయిదు వందల యచ్చరలు వచ్చి ఒక పార్శ్వమున కూరుచుండిరి. నందుడు అచ్చరలపై ఆసక్తుడగునట్లు శాస్త ఏమో చేసెను. నందుడు వారిని మాటిమాటికిని చూడజొచ్చెను.

నందా, పావురములపాదములవంటి పాదములు గల అచ్చరలను చూచుచున్నావా?'

"భన్తే, చిత్తము"

"వీరు నీకు నచ్చినారా? జనపదకళ్యాణి నచ్చినదా?"

"భన్తే, జనపదకళ్యాణి కాలుచేతులు లేని కోతి వంటిది."

"నందా, ఇపు డేమి చేయుదువు?"

"భన్తే, ఏమి చేసినచో ఈ అచ్చరలు లభింతురు."

"శ్రమణధర్మము నీవు పూర్తిచేసినచో."

"అయినచో భన్తే, తమరు వీరిని నాకు ఒసగుటకై బాధ్యత వహించినచో నేను శ్రమణధర్మము పూర్తికావింతును."

"నందా, చేయుము. నేను బాధ్యత వహింతును."

ఈప్రకారముగా దేవసమూహములో స్థవిరుడు తథాగతుడు బాధ్యత వహించునట్లు చేసి "భన్తే, ఆలస్యము వలదు. పోవదము

దయచేయుడు. నేను శ్రమణధర్మము పాటింతును” అనెను.

శాస్త్ర అతనిని దీసికొని జేతవనమునకు జనెను. స్థవిరుడు శ్రమణ ధర్మము నవలంబించెను.

శాస్త్ర ధర్మసేనాపతి సారిపుత్రుని సంబోధించి “సారిపుత్రా, నా తమ్ముని నందుని దేవలోకమునకు గొనిపోయి దేవసమూహము నడుమ అచ్చరలను ఇచ్చుటకు బాధ్యత వహించితిని. మహామౌద్గల్యాయన స్థవిరునకు మహాకాశ్యపస్థవిరునకు అనురుద్ధస్థవిరునకు ధర్మభండారి ఆనందస్థవిరుడు ఎనుబదిమంది మహాశ్రావకులకు మిగిలిన భిక్షువు లందరకు ఈ విషయము చెప్పవలెను” అనెను. ధర్మసేనాపతి సారి పుత్రుడు నందస్థవిరునికడకు బోయి, “ఆయుష్మన్, నీవు నిజముగ దేవ సమూహము నడుమ అచ్చరలు లభించినచో శ్రమణధర్మ మాచరింతు నని దశబలధారిని బాధ్యత వహింపు మంటివా? లేదా? ఇట్లే యగుచో నీ బ్రహ్మచర్యజీవనము స్త్రీలకొరకే, వారిమీది ప్రీతికే అన్నమాట. నీవు స్త్రీలకొరకు శ్రమణధర్మ మాచరించుచో నీకును కూలిచేయు వానికిని అంతర మే మున్నది” అని అతనిని లజ్జితుని విజితుని చేసెను. ఈప్రకారముగా ఎనుబదిమంది మహాశ్రావకులు మిగిలిన భిక్షువులు నందుని లజ్జితుని చేసిరి.

అతడు సిగ్గుచే నిందాభయముచే ధృఢపరాక్రమ మవలంబించి విపశ్యనాభావన వృద్ధిచేసి అర్హతను పొందెను. అనంతరము శాస్త్ర సన్నిధి కరిగెను. “భన్తే, నాయంతట నేను తాము బాధ్యత విడువ వలెనని కోరుచున్నాను” అనెను. “నందా, నీవు అర్హత్వము పొంది నపుడే నా జవాబుదారీ తొలగిపోయినది” అని శాస్త్ర పలికెను.

ఈ సమాచారము విని భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావిష్టులై “ఈ ఆయుష్మంతుడు నందుడు ఉపదేశమున కెంతయో యోగ్యుడు. ఒక్కసారి ఉపదేశముననే సిగ్గుపడి నిందాభయముచే శ్రమణధర్మ మాచరించి అర్హత్వము పొందినాడు అనుచుండిరి. శాస్త్ర వచ్చి ఫలాని విషయ మని తెలిసికొని “భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు. పూర్వము కూడ ఉపదేశమున కర్హుడే” అని శాస్త్ర పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు గజాచార్యకులమున బుట్టి పెద్దవాడయి, హస్తిశిక్షలో నిపుణత సంపాదించి వారాణసీరాజుకు శత్రు వగు నొకరాజుకడ కొలువులో జేరెను. అతడు రాజమంగళహస్తికి మంచిశిక్ష యిచ్చెను. వారాణసీరాజ్యము పట్టుకొందు నని రాజు బోధిసత్త్వుని వెంటబెట్టుకొని మంగళహస్తి నెక్కి, మహాసైన్యముతో వారాణసికి పోయి చుట్టుముట్టి, 'రాజ్య మీయవలెను, యుద్ధ మయిన చేయవలెను' అని రాజుకు సందేశ మంపెను. యుద్ధము చేయుదు నని బ్రహ్మదత్తుడు ద్వారాట్టాలకగోపురములందు సైనికులను నిలిపి, పోరుసల్పెను. శత్రురాజు మంగళహస్తికి కవచము తొడిగించి, తాను కవచము దాల్చి, ఏనుగుపయి నెక్కి, తీక్ష్ణమైన అంకుశము తీసికొని, 'నగరమును భేదించి, శత్రువు ప్రాణములు తీసి, రాజ్యము హస్తగతము చేసికొందు' నని హస్తిని నగరాభిముఖముగా నడిపెను. పైనుండి వేడినూనె, యంత్రములనుండి పాషాణములు, వివిధాయుధములు వచ్చి పడుచుండుటచే మరణభీతమై హస్తి ద్వారము సమీపింపలేక, వెను దిరిగెను. అంతట గజాచార్యుడు దానిని సమీపించి "బాబా, నీవు శూరుడవు, సంగ్రామవిజయివి. తిరుణమున వెనుదిరుగుట నీకు తగదు" అని ఉపదేశ మిచ్చుచు ఈగాథలు పలికెను.

> శౌర్యంబు, బలిమియు, సంగ్రామజయము
> కల వని నీకు విఖ్యాతి కుంజరమ!
> తోరణసీమకు చేరిన యంత
> వెనుకకు మరలితి వే, హేతు వేమి?
>
> సర్వావరోధముల్ జవమున ద్రోసి
> స్తంభముల్ పెకలించి, ద్వారబంధములు
> చూర్ణము కావించి, తూర్ణమ చేయు
> నగరప్రవేశంబు నాగరాజంబ!

అది విని నాగము బోధిసత్త్వుని ఒక్కమాటమీద మరలి, తొండము చుట్టి స్తంభములను కుక్కగొడుగులవలె పీకివేసి, తోరణ

ములను త్రొక్కివేసి, అవరోధములను త్రోసివేసి, నగరద్వారమును ఛేదించి, లోపల ప్రవేశించి రాజుకు రాజ్యము నిచ్చెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెను. ఆసమయమున నందుడు ఏనుగు; ఆనందుడు రాజు; నేను గజశిక్షకుడను.

183 వాళోదక జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండి ఎంగిలి తిను అయిదువందలమందిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో అయిదువందల శ్రావకులు తమగృహయాజమాన్యము భార్యాబిడ్డల కప్పజెప్పి, శాస్త చేయు ధర్మోపదేశము వినుచు నొకచోటనే యుండిరి. అందు కొందరు స్రోతాపన్నులు, కొందరు సకృదాగాములు, కొందరు అనాగాములు నుండిరి. విడిగా నొక్కరును లేరు. శాస్త నిమంత్రణము చేయువలసినచో ఎల్లరు కలిసి నిమంత్రణము చేయుచుండిరి.

వారికి పలుదోముపుల్ల ముఖము కడుగు కొనుటకు జలము, సుగంధ సలిలము, మాలికలు మొదలగునవి సముకూర్చుచున్న సేవకులు అయిదువందలమంది చలిది యన్నము తిందురు. ఉదయము భోజనము చేసి, పండుకొని లేచి అచిరవతీనదీతటమున కుస్తీపట్లు పట్టుదురు. అయిదువందలమంది యుపాసకులు సవ్వడి చేయక ధ్యానరతులై యుందురు.

చలిదియన్నము తినువారు చేయు గడబిడ విని శాస్త "ఆనందా, ఏ మిది?" అనెను.

"భన్తే, చలిదియన్నము తినువారి గడబిడ."

"ఆనందా, వీ రిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ గడబిడ చేయుచుం

డెడివారు; ఈయుపాసకులు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ శాంతముగా నుండెడివారు" అని స్థవిరుడు ప్రార్థించినపిదప పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అమాత్యకులమున బుట్టి పెద్దవాడయి రాజుకు అర్థధర్మానుశాసకు డయ్యెను. ఒకానొకసమయమున ఒకప్రాంత మెదురు తిరిగిన దని విని రాజు అయిదువందల యశ్వములను చతురంగ సైన్యమును సిద్ధము చేయించి, సేనతో జని ఆప్రాంతమును అణచి చక్కపరచి వారాణసికి మరలివచ్చి, "సైంధవములు బడలినవి. మృదుపదార్థములు, ద్రాక్షారసము వీనికి బట్టుడు" అని ఆన తిచ్చెను. సైంధవములు గంధపానీయము త్రాగి అశ్వశాలలో తమతమస్థానములకు బోయి నిలిచినవి. అవి త్రాగగా మిగిలిన రసము కసటువారినది. "దీని నేమి చేయుదు" మని పరివారజనులు రాజు నడిగిరి. "దీనిలో నీరు కలిపి, వడపోసి, సైంధవములమేత మోసికొనివచ్చిన గాడిదల కిండు" అని రాజు చెప్పగా వా రట్లే చేసిరి.

వగరునీరు త్రాగి గార్దభములు మత్తెక్కి ఓండ్రపెట్టుచు రాజాంగణమున గంతులు వేయసాగెను. రాజు పెద్ద వాతాయనము తెరచి చూచి, ప్రక్కనే నిలిచియున్న బోధిసత్త్వునితో "చూడు. ఈగాడిదలు వగరునీరు త్రాగి మత్తిల్లి అరచుచు అంగణమున గంతులువేయుచున్నవి. సింధుజాతిహయములు గంధోదకము త్రాగి గంతులువేయక నిశ్శబ్దముగా నున్నవి. కారణ మేమి?" అని ఈగాధ పలికెను.

> కసటు నీరస జలమును గార్దభములు
> గ్రోలి మత్తిలె, ఉత్తమఘోటకమ్ము
> లెంత రస మానినను చలియింప లేదు.

దానికి కారణము తెలుపుచు బోధిసత్త్వుడీగాధ పలికెను.

> నీచకులమున రాజ, జన్మించువాడు
> మద్య మొక్కింత త్రావిన మత్తు చెందు

ఒడలు మరవడు స్థిరచిత్తు, డుత్తమాన్వ
వాయజాతుడు కడు నాసవమ్ముగ్రోలి.

రాజు బోధిసత్త్వునివాక్కులు విని, గార్దభములను అంగణమునుండి వెడలగొట్టించినాడు. ఆయన యుపదేశప్రకారము రాజు దానాది పుణ్యకార్యములు చేసి, తుదకు యథా కమ్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. అప్పటి అయిదువందల గాడిదలు ఇప్పటి గడచిన వారు; అయిదువందల గుర్రములు ఇప్పటి యుపాసకులు; అమాత్య పండితుడను నేనే

184 గిరిదత్త జాతకము

శాస్త వేళువనమున నుండగా విరోధిపక్షమున చేరుచుండు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ పూర్వము వచ్చిన మహిళాముఖ జాతకములో (136) కథ వలె నుండును. శాస్త "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ ఈ భిక్షువు విరోధిపక్షమును సేవించువాడు" అని, పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో సామరాజు రాజ్యము చేయుచుండ బోధి సత్త్వుడు అమాత్యకులమున పుట్టి పెద్దవా డయి, ఆయన కర్థధర్మాను శాసకు డయ్యెను. రాజుకు పాండవనామక మంగళాశ్వము కలదు. దానిశిక్షకు డగు గిరిదంతుడు కుంటివాడు. నోటిత్రాడు పట్టుకొని వాడు ముందు నడచుచుండగా చూచి ఇతడు నా శిక్షకు డని తెలిసి కొని అశ్వము వాని ననుసరించుచు క్రమముగా కుంటి దయ్యెను. ఆసంగతి పరిజనులు రాజుకు దెలిపిరి. రాజు వైద్యులను బిలిపించెను.

వారు పోయి అశ్వశరీరమున రోగము లేకుండుట గ్రహించి ఆసంగతి రాజుకు చెప్పిరి.

రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిచి "వయస్యా, పోయి దీని సంగతి తెలిసి కొనుము" అని పలికెను. ఆయన చని విషయము గ్రహించి రాజుకు దెలిపి సంసర్గదోషముచే నిట్లయ్యె నని ఈగాథ పలికెను :

> చెడెను గిరిదత్తుచే సాము శ్వేతహయము;
> ఆదిరీతి విడిచి వాని ననుసరించు.

"ఇప్పుడు వయస్యా, కర్తవ్య మేమి?" అని రాజు పలుకగా బోధిసత్త్వుడు 'చక్కని అశ్వశిక్షకుడు లభించినపక్షమున అశ్వము యథాపూర్వ మగును' అని యీగాథ పలికెను :

> అశ్వమ్మునకు తగు నందచందాల
> శిక్షకు, డద్దాని జేరి, ముఖమ్ము
> పట్టి త్రిప్పుచు నున్న పక్షంబునందు
> త్వరితను గా కుంటితనమును విడిచి
> అనుకరించును వాని నశ్వరాజమ్ము.

రా జాప్రకార మే చేయించెను. అశ్వము ప్రకృతిభావము పొందెను. "తిర్యగ్జంతువులుకూడ ఆశయమును గ్రహించును" అని రాజు సంతుష్టచిత్తుడై బోధిసత్త్వుని విశేషముగా గౌరవించెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున గిరిదత్తుడు దేవదత్తుడు; గుఱ్ఱము విరోధిపక్షముతో జేరు భిక్షువు; రాజు ఆనందుడు; అమాత్యపండితుడు నేనే.

185 అనభిరతి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, బ్రాహ్మణకుమారుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తినగరమున ఒకానొక బ్రాహ్మణకుమారుడు వేదత్రయము అధ్యయనము చేసి క్షత్రియకుమారులకు, బ్రాహ్మణకుమారులకు

అధ్యాపనము చేయుచుండును. కాలక్రమమున ఆతడు కాపురము పెట్టి నాడు. వస్త్ర, అలంకార, దాసీదాస, క్షేత్ర, వస్తు, గో, పుత్ర, స్త్రీ ప్రభృతులనుగూర్చి యోచించుటచే రాగద్వేష మోహములకు వశీభూతుడై అస్థిరచిత్తుడయ్యెను. మంత్రములు సక్రమముగా పఠింప జాలకుండెను. అక్కడక్కడ మంత్రములు స్ఫురణకు రాకుండెను.

ఒకానా డతడు చాల సుగంధద్రవ్యములను, పుష్పమాలికలను కైకొని జేతవనమునకు జనెను. అచట శాస్తను పూజించి ఒకప్రక్కన గూరుచుండెను. శాస్త కుశలప్రశ్నాదులు అయిన పిమ్మట "మాణవకా, మంత్రములు నేర్పుచున్నావా? మంత్రాభ్యాసము బాగుగా నున్నదా" యని అడిగెను.

"భన్తే, తొలుత నాకు అభ్యాసము బాగుగానుండెడిది. కాని నేను కాపురము పెట్టినది మొదలు నా మనస్సు అస్థిర మైపోయినది. ఇందు చేత మంత్రాభ్యాసము జరుగుట లేదు."

"మాణవకా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ రాగాదులచే అస్థిరుడ వైనపుడు నీకు మంత్రములు జ్ఞప్తిలో లేవు" అని, ఆతడు ప్రార్థించిన పిదప శాస్త పూర్వజన్మకథ జెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వు డొకానొక ప్రధానబ్రాహ్మణవంశమున జన్మించి, పెద్దవాడయి, వేదాధ్యయనము చేసి, విఖ్యాతాచార్యు డయి, వారాణసిలో అనేకబ్రాహ్మణక్షత్రియకుమారులకు వేదాధ్యాపనము చేయుచుండెను.

ఆయనకడ బ్రాహ్మణమాణవకు డొకడు మూడు వేదములలో ప్రవీణుడై, ఒక్కపదమునగూడ సంశయము లేక, ఉపాచార్యుడై, వేదములు చెప్పుచుండెను. కొంతకాలమున కతడు గృహస్థుయి, సంసారచింతచే ఆవిలచిత్తుడయి, మంత్రపాఠము చేయజాల కుండెను.

ఒకనా డతడు తనకడకు రాగా ఆచార్యుడు వానితో 'మాణవకా, నీ వేదాభ్యాస మెట్లున్నది?' అనెను.

'నేను గృహస్థు నయినది మొదలు నాచిత్త మావిల మయినది. వేదముపై మనస్సు నిలుపజాలకున్నాను.'

'నాయనా, ఆవిలచిత్తమున వేదము భాసింపదు. అనావిలచిత్తమున అప్రతిభాన మనుమాట యుండదు' అని బోధిసత్త్వుడీగాథలు పలికెను

జటిల పంకిల మైన సలిలమ్మునందు
శంఖముల్, శుక్తులు, శర్కరాదికము
మత్స్యసంఘమ్ములు మాటుపడ్డట్లు
అస్థిరచిత్తమం దాత్మార్థ మేని
అన్యార్థ మేనియు నగపడకుండు.

నిర్మలస్వచ్ఛ మా నీరంబునందు
శంఖముల్, శుక్తులు, శర్కరాదికము
కంకర సైతము కానబడ్డట్లు
స్థిర మైన యుత్తమచిత్తమ్ము నందు
ఆత్మార్థము పరార్థ మగపడుచుండు.

శాస్త ఈ ధర్మోపదేశము చేసి, ఆర్యసత్యములను ప్రకటించి, జాతకములు సరి పోల్చెను

ఆర్యసత్యములను ప్రకాశింపజేసినంతనే బ్రాహ్మణకుమారుడు స్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను.

ఆసమయమున మాణవకుడు ఈ మాణవకుడే,' ఆచార్యుడు నేనే.

186 దధివాహన జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచుండగా విరోధిపక్షముతో కలిసికొనువాని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

పూర్వము వచ్చిన కథవలెనే (184) ఈ కథకూడ ఉండును.

భిక్షువులారా, దుర్మార్గులతో సాంగత్యమువలన చెఱుపు కలిగి, అనర్థకారక మగును. మానవులతో కుసంగతివలన కలుగు పరిణామము గూర్చి ఏమి చెప్పుదును? పూర్వకాలమున నోట పెట్టుకొనుటకు వీలు

కాని చేదు వేపచెట్టుతో సాంగత్యమువలన మధురరసము కలిగి రుచ్యమైన మామిడిచెట్టు బండబాం పులు పెక్కి పోయినది'' అని శాస్త పూర్వజన్మకథ జెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా కాశీరాష్ట్రమున నలుగురు బ్రాహ్మణసోదరులు ప్రవ్రజించి హిమవత్ప్రదేశమున వరుసగా పర్ణశాలలు నిర్మించుకొని, నివాసము చేయుచుండిరి. అందులో పెద్దవాడు కాలముచేసి శక్రుత్వము నొందెను. విషయము గ్రహించి యతడు ఏడెనిమిది రోజుల కొకసారి వారిసాయమునకు బోవుచు నొకనాడు పెద్ద తాపసికడకు బోయి నమస్కరించి, ఒక పార్శ్వమున గూరుచుండి "భన్తే, మీ కేమి కావలయును?'' అనెను. పాండురోగి యగు తాపసుడు అగ్ని కావలె ననెను. శక్రు డాయనకు పదను గల పరశు వొసగెను. అది దండములో కూర్పువలన క్షురగాని పరశువు గాని యగుచుండును. 'దీనిని గొని పోయి నా కింధనము లెవరు తెత్తురు?'' అని తాపసు డనగానే శక్రు డిట్లు చెప్పెను. 'మీకు వంటచెరకు కావలసినపుడు ఈపరశువుపై చేతితో తట్టి, నాకు సమిధలు తెచ్చి నిప్పు వెలిగింపు మని మీరు పలికినచో ఇది సమిధలు తెచ్చి నిప్పుచేయును' అని కత్తి గొడ్డలి నిచ్చి, రెండవవాని కడకు బోయి 'ఆర్య, మీ కేమి కావలెను?' అని యడిగెను.

ఆయన "పర్ణశాలకడగా ఏనుగులు పోవు మార్గమున్నది. ఏనుగుల వలన నా కుపద్రవము కలుగుచున్నది, వానిని పారద్రోలవలెను'' అని ఆయనను కోరెను. శక్రు డతనికి భేరి యిచ్చి, "భన్తే, ఇటువైపు కొట్టినచో మీ శత్రువులు పారిపోవుదురు, ఇటువైపు కొట్టినచో మిత్రులయి చతురంగబలములతో మీచుట్టు చేరుదురు'' అని చెప్పి, చిన్నవానికడకు బోయి "భన్తే, మీ కేమి కావలయును?'' అని యడిగెను. అతడుకూడ పాండురోగి యగుటచే 'పెరుగు కావలె' ననెను. శక్రు డతనికి దధిఘట మిచ్చి, 'మీకు వలసినపుడు దధిఘటము తలక్రిందు చేయుడు అందుండి జలము బయలుదేరి వెల్లువ యయి, శత్రువులను ముంచి, రాజ్యమును సంపాదించి యొసగగలదు'' అని చెప్పి వెడలి

పోయెను.

నాటినుండి క్షురాపరశువు జ్యేష్ఠునకు నిప్పుచేయును. రెండవవానికి భేరీవాదనమువలన ఏనుగులరాయిడి తొలగుచుండును. ఘటము వలన కనిష్ఠునకు దధి లభించుచుండును.

ఆకాలమున ఒకానొక పురాతనగ్రామస్థానమున సూకరము తిరుగుచు, మహిమాన్వితమైన మణిఖండమును గాంచి, నోట గరచుకొని. తన్మహిమవలననే తక్షణ మాకాశమున కెగసి సముద్ర మధ్యమున ద్వీపమును కనుగొని అచ్చట నివసించుట యుక్త మని తలచి, క్రిందికి దిగి, రమణీయప్రదేశమున ఉదుంబరవృక్షముక్రింద నివాసము ప్రారంభించెను. ఒకనాడు సూకరము మణిఖండమును తన కెదురుగా బెట్టుకొని చెట్టుక్రింద నిద్రించుచుండెను.

కాశీరాష్ట్రములో నొకనిని నిరుపయోగి యని తలిదండ్రు లింటిలో నుండి తరిమివేయగా, వాడు పట్టనగ్రామమునకు (See-port) బోయి, నావికులకు కర్మకారుడయి, నౌకాప్రయాణము చేయుచుండెను. నౌక సముద్రములో పగిలిపోవగా వాడు పలక పట్టుకొని, ఆద్వీపము జేరి, ఫలాదులకై తిరుగుచు, నిద్రించు సూకరమువద్దకు బోయి, మణిఖండమును గైకొని, దాని ప్రభావముచే గగనమున కెగసి, ఉదుంబర వృక్షముపై గూరుచుండి, 'సూకర మీమాణిక్యప్రభావముచే గగనమున చరించుచు, ఇచ్చట దిగిన దని తోచును. మొదట దీనిని సంహరించి, మాంసము భుజించి, అనంతరము పోవచ్చును' అని భావించెను.

వాడు చిన్న మండ విరిచి దాని నెత్తిపై బడవేసెను. మెలకువ వచ్చి లేచి సూకరము మణిఖండమును గానక కంపముతో నిటు నటు పరుగెత్తుచుండెను. చెట్టుపై నున్న వాడు నవ్వెను. వరాహము వానిని జూచి, శిరస్సుతో వృక్షస్కంధమును డీకొనెను. తల పగిలి వరాహ మచటనే పడి చచ్చెను. ఆతడు చెట్టు దిగి, నిప్పు చేసి, వరాహమును వండి, తిని, ఆకాశమార్గమున హిమవత్ప్రదేశమునకు జనుచు, ఆశ్రమపదమును గాంచి రెండుదినము లుండి, పెద్ద తపసికి వివిధోపచారములు చేసి, క్షురాపరశుప్రభావమును కనిపెట్టెను. దానిని సంగ్రహింప దలచి వాడు మాణిక్యఖండప్రభావమును తాపసికి జూపి, 'భన్తే, దీనిని దీసికొని క్షురాపరశువు నా కిండు' అనెను. తాపసి

ఆకాశమున విచరింప గోరి, మణిఖండమును దీసికొని, పరశువు వాని కిచ్చెను. తీసికొని వాడు కొంచెము దూరము పోయి, పరశువును తట్టి 'పరశూ, తాపసుని శిరసు ఖండించి, మణిఖండము గొనిరమ్ము' అని పలికెను. పరశువు పోయి, తబిసితల తరిగి, మణిఖండమును దెచ్చి యిచ్చెను. పరశువును రహస్యముగా నొకచో దాచి, రెండవతపస్వి వద్దకు బోయి కొలదిరోజు లుండి, భేరీప్రభావము గ్రహించి, మాణిక్య మిచ్చి, భేరి తీసికొని, వెనుకటివలెనే తపసిశిరసు తలిగించి, కనిష్ఠుని కడకు జనెను. అచట దధిఘటప్రభావము చూచి తపసికి మాణిక్య ఖండ మిచ్చి, దధిఘటమును దీసికొని, పూర్వమువలెనే తాపసిశిరస్సు ఖండించి, మాణిక్యఖండమును, క్షురాపరశువును భేరిని, దధిఘట మును దీసికొని, ఆకసమున కెగసి వారాణసి సమీపించెను.

వా డచట నాగి, వారాణసీరాజుకు 'రాజ్య మిత్తువా, యుద్ధము చేయుదువా?' అని సందేశ మంపెను. రాజు విని, చోరుని బట్టు కొందు నని బయలుదేరెను. భేరిని వా డొకప్రక్క వాయింపగా చతురంగబలము సమకూడెను. రాజు రచించిన సేనావిన్యాసమును జూచి వాడు దధిఘటమును తలక్రిందు చేసెను. వెంటనే వెల్లువ బయలుదేరెను. సైనికులు పెరుగులో మునిగిపోయిరి. వాడు పరశు వును తట్టి, రాజుమస్తకము గొనిర మ్మనగానే పరశువు పోయి రాజు తల తరిగి తెచ్చి వానిపాదములకడ బడవేసెను. సేనలో నొకడుకూడ ఆయుధ మెత్తలేకపోయెను. వాడు మహాసేనాపరివృతుడై నగర ములో బ్రవేశించెను. రాజ్యాభిషేకానంతరము వాడు దధివాహను డను పేరు పెట్టుకొని, న్యాయపరిపాలనము ప్రారంభించెను.

ఒకనా డతడు మహానదిలో వలలు, గంపలు వేసి క్రీడించుచుండగా, కర్ణముండహ్రదమునుండి దేవతోపభోగ్య మగు సహకారఫలము వచ్చి వలలో జిక్కుకొనెను. వల యెత్తువారు చూచి దానిని రాజు కిచ్చిరి. ఘటప్రమాణమున గుండ్రముగా నున్న మామిడిపండు స్వర్ణవర్ణవిరాజ మానము. రాజు చూచి 'ఇది యేచెట్టు పండు?' అని యడుగగా పరి జనులు ఆమ్రఫల మనిరి. రాజు పండు తిని, టెంకి తోటలో నాటించెను. దానికి పాలనీరు పోయుచుండిరి. మొక్క పెరిగి వృక్షమై, మూడవ యేట కాయలు కాచెను. ఆమ్రవృక్షమున కాదరము చూపుచుండిరి.

పాలనీరు పోసి, సుగంధపంచాంగుళిక మిచ్చి, పుష్పమాలికలు చుట్టి పార్శ్వమున సుగంధతైలదీపము వెలిగించి, కాశేయము చుట్టబెట్టు చుండిరి. దానిపండ్లు బంగరురంగు గలిగి, మహామధురముగా నుండెను.

దధివాహను డన్యరాజులకు మామిడిపండ్లు పంపుచుండెను. పంపు టకుముందు కంటకముతో ప్రతిఫలమును పొడిపించెడివాడు. దానివలన టెంకి మొలవదు. రాజులు ఫలములు భక్షించి టెంకలు నాటించినను మొక్కలు మొలిచెడివి కావు. కారణ మేమా యని వారు యోజిం చెడివారు.

ఒకరాజు తన వనపాలకుని బిలిచి, 'దధివాహనుని మామిడిపండ్లలో మాధుర్యము పోగొట్టి, చేదు సంక్రమింప జేయగలవా?' అని యడిగెను. 'చిత్తము దేవా,' యని వా డనగా అట్లయిన పొమ్ము అని రాజు వానికి వేయినాణెము లిచ్చి పంపెను. వాడు వారాణసికి బోయి, ఉద్యానవనపాలకుడు వచ్చినా డని రాజు చెవిని వేయించి, ఆహ్వానము వచ్చినంతనే రాజదర్శనము జేసి నమస్కరించెను.

'నీ వుద్యానపాలకుడవా?' అని రాజు ప్రశ్నింప వాడు చిత్తము దేవా యని నిజశక్తిని వర్ణించెను. అంతట రాజు 'నీవు పోయి మా వనపాలకునితో నుండుము' అని పలికెను.

అది మొదలు వా డుద్యానపాలకునితో గలిసి, ఉద్యానమును గనిపెట్టి యుండెను. నూతనాగతుడు అకాలమున పుష్పములు ఫల ములు కలుగునట్లు చేసి ఆరామమును రమణీయముగా కావించెను. రాజు సంతుష్టచిత్తుడై వెనుకటివనపాలుని తొలగించి, వీనికి తోట యిచ్చెను.

ఉద్యానము తనచేతిలోకి వచ్చుటచే వాడు మామిడిచెట్టుచుట్టును వేపమొక్కలను, చేదుతీగెలను నాటినాడు. అవి క్రమముగా పెరిగి నవి. వానివ్రేళ్ళు మామిడివ్రేళ్ళతోను, కొమ్మలు కొమ్మలతోను అల్లి బిల్లిగా అల్లుకొన్నవి. రుచిలేని చేదుచెట్లతో సంసర్గమువలన మామిడి పండ్లు వేపాకువలె చేదు తిరిగినవి. ఆమ్రము తిక్తమైన దని గ్రహించి వనపాలకుడు పారిపోయెను. దధివాహనుడు తోటలోనికి బోయి పండు కొరికి వేపరసమువలె చేదుగా నున్న ఆమ్రరసము త్రాగలేక కాండ్రించి యుమిసెను.

ఆకాలమున తన కర్థధర్మానుశాసకుడుగా నున్న బోధిసత్త్వుని రాజు పిలిపించి "పండితోత్తమా, ఈవృక్షమునకు వెనుకటినుండి తీసికొను జాగరూకతలో లోపము లేదు. అయినను పండ్లు చేదుగా నున్నవి. దీనికి కారణ మేమి?" అని యీగాథ పలికెను:

మామిడి పూర్వము మధురరసంబు
తోడను, వర్ణంబుతోడ నుండెడిది,
ఎప్పటి దోహదమే సాగుచున్న,
దైన మహాకటు వైన దెందులకు?

దీనికి కారణము తెలుపుచు బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను.

నీ సహకారమున్ నింబంబు రాజ,
క్రమ్మి వేసినది; శాఖలం శాఖికలను
పెనవేసినవి; మూలమును వేరుపట్టె;
కావున ఆమ్రంబు కటువయిపోయె.

రా జావాక్యములు విని, వేపమొక్కలను చేదు తీగెలను నరికించి, మొదళ్ళు త్రవ్వించి యెత్తివేయించి, చేదుమన్ను అన్నిప్రక్కలనుండి తొలగించి తియ్యని మన్ను చల్లించి, క్షీరోదకము పోయించి, శర్కరోదకము సుగంధోదకము పోయించి, భద్రముగా పెంచెను. మధుర వస్తుసంసర్గముచే సహకారము మరల మధుర మయ్యెను. రాజు వెనుకటి వనపాలకుని బిలిపించి, ఉద్యాన మప్పగించి, జీవితాంతమున యథా కమ్మం గతో.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములను సరిపోల్చెను. ఆసమయమున నేనే పండితామాత్యుడను.

187 చతుమట్ఠ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, వృద్ధభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు ఇరువురు ప్రధానశిష్యులు కూర్చుండి పరస్పరము ప్రశ్నోత్తరములు జరుపుచుండగా వృద్ధుడు వారికడకు బోయిచేరెను. వారు 'భన్తే, మేము తమను ఒకటి అడుగదలచినాము. తాముకూడ సంశయములను మాకడ నివారించుకొననచ్చు' ననిరి.

స్థవిరుడు వారియెడ హేయభావము ప్రకటించుచు లేచి వెడలిపోయెను. స్థవిరులు ధర్మసభనుండి లేచిన పిదప వారు శాస్తసన్నిధికి బోయిరి. బుద్ధుడు "అకాలమున వచ్చితిరేమి?" అనియడుగ జరిగిన వృత్తాంతము తెల్పిరి. శాస్త 'భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనులు వీరి విషయమై జుగుప్స కనబరచి, ఏమియు మాటాడకుండనే పూర్వము కూడ వెడలిపోయిరి' అని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అరణ్యములో వృక్షదేవతగా నుండెను. చిత్రకూటపర్వతమునుండి రెండుహంసపోతకములు వచ్చి ఆచెట్టుమీద వ్రాలి, మేతకై వెడలి, మరలివచ్చునప్పుడుకూడ ఆవృక్షముమీదనే విశ్రమించి చిత్రకూటమునకు బోవుచుండును. కొంతకాలమునకు బోధిసత్త్వునియెడ వానికి విశ్వాసము కుదిరెను. రాకపోకలలో నవి అన్యోన్యక్షేమమడిగి, ధర్మకథాప్రసంగములు చేయుచుండును. ఒకనాడవి వృక్షముపై బోధిసత్త్వునితో మాటాడుచుండ, చెట్టుక్రిందికి నక్క వచ్చి నిలిచి ఆహంసపోతకములతో యోచనచేయునదయి, ఈగాథ పలికెను:

> మంతనం బొంటిగా నిచ్చగింతురేని
> ఎక్కియుండుదు తరువుపై నెత్తుగానె,

పలుకు మృగరాజ మాలింప వలతురేని
నిలిచి పలుకగవలయును నేలకు దిగి.

హంసపోతకములు జుగుప్స చెంది చిత్రకూటమునకు బోయినవి. అవి పోయిన పిమ్మట బోధిసత్త్వుడు నక్కతో ఈగాథ పలికెను:

ఇంబుగా సుపర్ణము సుపర్ణంబుతోడ
దైవతముతోడ నిచ్చట దైవతంబు
మంతనం బాటు; నీ కేటి కంత! బొరియ
నక్కమో నాల్గుగుణముల నక్కరేడ!

శాస్త ఈధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. వృద్ధుడు ఆకాలమున నక్క; హంసపోతకములు సారిపుత్ర మౌదల్యాయనులు, వృక్షదేవత నేనే.

188 సీహకోట్థుక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారముచేయుచు కోకాలిక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కధ

ఒకనాడు బహుశ్రుతులు ధర్మమునుగూర్చి ప్రసంగించుచుండగా కోకాలికునకుగూడ ప్రసంగము చేయవలె ననువాంఛ కలిగినది. కథ పూర్వోక్తప్రకారముగా నడచినది. శాస్త ఆవిషయము తెలిసికొని "ఇప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ కోకాలికుడు తనవాక్కువలన పట్టుబడినాడు" అని, అతీతకధ చెప్పినాడు.

అతీత కధ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున సింహముగా పుట్టెను. సింహమునకు ఒకానొక నక్కతో సంసర్గము కలుగుటవలన బిడ్డడు పుట్టెను. దానిప్రేళ్ళు, గోళ్ళు, కేసరములు, వర్ణము, ఆకారప్రకారముఖా

సింహమువలెను, కంఠధ్వని తల్లివలెను ఉండెను.

ఒకనాడు వర్షము కురిసి వెలిసిన తరువాత సింహములు గర్జించుచు క్రీడించుచుండగా ఆసింహముబిడ్డ వానితో కలిసి గర్జింప దలచి ధ్వని చేసెను. అది నక్కకూత. ఆశబ్దము విని సింహములు మిన్నకుండెను. ఆకూత విని బోధిసత్త్వుని సజాతీయపుత్రు డగు వేరొకసింహపోతము "నాయనా, ఈసింహము వర్ణాదులలో మాతో సరిపోలుచున్నది. దీని ధ్వనిమాత్రము ఏదో ధ్వనివలె నున్నది. ఎవ రిది?" అని ప్రశ్న వేయుచు ఈగాథ పలికెను·

సింగంబు వ్రేళులు, సింహనఖాలు,
సింహపాదా లుండి, సింహోలనడుమ
అరచెడి యీతని యారావ మేల
సింహనాదమువోలె చెవి జేర లేదు?

అది విని బోధిసత్త్వుడు "నాయనా, వీడు నీసోదరుడు, నక్కబిడ్డ. రూపములో నన్ను పోలి, కంఠధ్వనిలో తల్లిని పోలినవాడు" అని చెప్పి, సృగాలిపుత్రుని బిలిచి, "నాయనా, నేటినుండి నీ విక్కడ నున్నంతసేపు నోరు తెరవవలదు. నీవు ధ్వనిచేయుదువేని నక్క వను సంగతి బయటబడును" అని బోధించు ఈగాథ పలికెను:

రాజపుత్రా, నీ వరణ్యంబునందు
మాటాడుచుండుము మందమందముగ;
నీతండ్రిగంభీరనినదంబు బోల
దీవు చేసెడి రవం, బెత్తకు గొంతు!

ఈయుపదేశము విన్నతరువాత అది గర్జించుట కెన్నడు నుత్స హింపలేదు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము ఈ ప్రకారముగా చేసి జాతకములు మేళవించినాడు. అసమ యమున కోకాలికుడు నక్క; రాహులుడు స్వజాతీయపుత్రుడు, నేనే మృగరాజును.

189 సీహచమ్మ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా కోకాలికుని గూర్చియే చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆభిక్షువు ఆసమయమున స్వరముతో సూత్రపఠనము చేయ గోరెను. ఆసంగతి విని శాస్త, పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కర్షకవంశమున బుట్టి పెద్దవాడయి, కృషివలన జీవనము చేయుచుండెను. ఆరోజులలో వర్తకు డొకడు గాడిదపై బరువులు వేసి వ్యాపారము చేయుచు తిరుగుచుండెను. ఆతడు పయనము చేయు తావులలో గార్దభము వీపుపైనుండి బరువు దింపి, దానియొడలిపై సింహచర్మము కప్పి, శాలి యవ క్షేత్రములలో విడుచుచుండెను. పొలము కాపరులు దానిని జూచి, సమీపింపలే కుండిరి.

ఒకనాడావర్తకు డొకగ్రామముఖమున విడిసి, ఉదయము వంట చేసికొనుచు, గార్దభమునకు సింహచర్మము కప్పి, యవక్షేత్రమున వదలెను. క్షేత్రరక్షకులు సింహమని భ్రమపడి, గ్రామములోనికి బోయి ఘోషపెట్టిరి. గ్రామవాసు లాయుధములు దాల్చి, శంఖము లూదుచు, భేరి వాయించుచు, క్షేత్రసమీపమునకు బోయి కలకలము చేసిరి. గార్దభము మరణభయముచే ఓండ్రపెట్టెను. దానియరపు గ్రహించి, బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను

> కా. దిది పంచాస్యగర్జన; చిఱుత
> పులియులి వైన బెబ్బులి బొబ్బరింత
> యైనను కాదు; సింహంబుచర్మంబు
> దాల్చిన నీచగార్దభనిస్స్వనంబు.

గ్రామవాసులు దాని యోండ్ర విని, ఎముకలు విరగ గొట్టి, సింహ చర్మమును లాగివేసి, వెడలిపోయిరి. ఆవల వర్తకుడు వచ్చి, వ్యథతో

నున్న గాడిదను జూచి, ఈగాథ పలికెను.

సింహచర్మము దాల్చి చిరకాల మీవు
పచ్చని యవసస్యభక్షణ చేయు
చున్నదానవు; నేడో ఓంఁడ్రమూలమున
స్వయముగా చేటు రాసభమ, పొందితివి!

ఆత డిట్లు పలుకుచుండగనే గాడిద అచ్చటనే ప్రాణములు విడిచెను. వర్తకుడు దాని నచటనే విడిచి, వెడలిపోయెను.

శాస్త్ర యీ ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున కోకాలికుడు గార్దభము; నేనే పండిత కాశ్యపుడను

190 సీలానిసంస జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహారము జేయుచు శ్రద్ధావంతు డగు ఒకానొక ఉపాసకుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు శ్రద్ధావంతుడు, ప్రసన్నచిత్తుడు అగు ఆర్యశ్రావకుడు. ఒకనా డతడు జేతవనమునకు పోవుచు సాయంసమయమున అచిరవతీ నదీతీరమును చేరెను. నావికులు పడవలలో ధర్మోపదేశము వినుటకు పోయిరని తెలిసికొనెను. అతడు రేవున ఏమియు కానక బుద్ధుని మన స్సులో స్మరించి నీటిలో దిగెను. అతనిపాదములు నీట తడవలేదు. నేలపై నడచుచున్న రీతిని మధ్యభాగమునకు చేరిన పిదప అలలు కాన బడెను. ఆతనిమానసమున బుద్ధునియెడ భక్తి మందగించుటచే పాద ములు మునిగిపోవనాగెను.

ఆతడు బుద్ధభగవానుని యెడ భక్తిభావమును ప్రకోపింపజేసికొని, నీటిపై నడిచి, జేతవనము చేరి శాస్త్రకు ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన కూర్చుండెను. శాస్త్ర అతనితో సంభాషించుచు "ఉపాసకా! నీవు

మార్గమున వచ్చునపుడు విశేషశ్రమ కలుగలేదా?" అనెను. "భన్తే, బుద్ధభగవానుని స్మరించి భక్తితో నుండుటచే భూతలముపై నడిచినట్లు జలముపై నడిచివచ్చితిని."

"ఉపాసకా, కేవలము నీవే కాక, పూర్వము సముద్రమున మునిగిన పడవలోని ఉపాసకులు బుద్ధగుణములను స్మరించి సంరక్షణ పొందిరి" అని శాస్త ఆతడు ప్రార్థించిన పిదప పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము కశ్యపసంబుద్ధునికాలమున స్రోతాపన్న, ఆర్యశ్రావకుడు మంగలితో పడవయెక్కెను. మంగలిభార్య 'ఆర్యా, ఈయన కష్టసుఖములభారము (బాధ్యత) మీదే' అని తనభర్త నుపాసకున కప్పగించెను. వా రెక్కిన పడవ యేడవనాడు సముద్రమున బ్రద్దలయ్యెను. ఉభయులు చెక్క పట్టుకొని యొకదీవి చేరిరి. అచ్చట మంగలి పిట్టలను గొట్టి వంటచేసి, తాను తిని, ఉపాసకునకు బెట్టబోయెను. ఆయన వలదని, తినక, ఈప్రదేశమున త్రిశరణములకన్న వేరుగతి లేదని తలచి, త్రిరత్నముల ననుగుణములను స్మరించెను. ఆత డిట్లు స్మరించుచుండగా ఆద్వీపమునకు నేత నాగరాజు నిజశరీరమును నావవలె మార్చెను. సముద్రదేవత నియామకు డయ్యెను. నావ సమస్తరత్నములతో నిండియుండెను. ఇంద్రనీలమణిమయములగు మూడు తెరకంబములు, బంగరు లంగరు, రజతమయ రజ్జువులు, కాంచనప్రదరము నున్నవి. సముద్రదేవత పడవమీద నిలిచి, జంబూద్వీపమునకు పోవువారు కలరా? అని ఘోషించెను. మేము పోవుదు మని ఉపాసకుడు పలికెను. అట్లయిన రమ్ము, నావ యెక్కుము అని జలదేవత పలుకగా ఉపాసకుడు నావ యెక్కి మంగలిని రమ్మని పిలిచెను. 'నీవుమాత్ర మెక్కవచ్చును, ఇత డెక్కుటకు వీలు లేదు' అని జలదేవత పలికెను. "ఎందువలన?" 'వీనికి శీలగుణాచారములు లేవు. నీకొరకే నావ తెచ్చినాను; వీనికొరకు కాదు. 'అటులయినచో, నేను చేసినదానాదికము, రక్షిత మైనశీలము, భావించిన భావన—వీనిలో నీతనికి భాగ మిచ్చుచున్నాను.' 'స్వామీ, నాకు సమ్మతము' అని నావికుడు పలికెను. ఇప్పు

ఢీతనిని కొనిపోవుదు నని జలదేవత నాపితుని నావలో నెక్కించి, ఉభయులను సముద్రము దాటించి, నదీమార్గమున వారాణసికి జేర్చి, నిజ ప్రభావమున వారియిండ్లలో ధనము సమకూర్చెను "పండితులతో సంసర్గము కర్తవ్యము. ఈ నాపితున కుపాసకునితో సంసర్గము లేనిపక్షమున, నితడు సముద్రములో నశించువాడే!'' అని పండితసంసర్గము వలనిగుణముల నుగ్గడించు నీగాధలు సముద్రదేవత పలికెను:

> త్యాగశీలములు శ్రద్ధయు కల్గువాని
> ఫలితంబు చూడు; ముపాసకు నెట్లు
> నాగమ్ము కొనిపోయె నౌశకలాని.
> సాధుసాంగత్యంబు సాధుసఖ్యంబు
> సలుపంగవలయును, సాధుసంగతిని
> కల్యాణఫలితమ్ము గాంచె నావికుడు.

సముద్రదేవత ఆకాశమున నిల్చి, యీప్రకారముగా ధర్మ ముపదేశించి, నాగరాజును వెంటబెట్టుకొని, నిజవిమానమునకు (నివాసమునకు) జనెను.

శాస్త యీధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యములను ప్రకటించి జాతకములు సరిపోల్చెను సత్యప్రకటనము కాగానే ఉపాసకుడు సృకదాగామిఫలము పొందెను. అప్పుడు స్రోతాపన్నుడైన ఉపాసకుడు పరినిర్వాణము పొందెను ఆసమయమున సారిపుత్రుడు నాగరాజు; నేనే సముద్రదేవతను.

191 రుహక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుసమయమున ప్రథమభార్యపై లోభము వీడనివాని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈ కథ ఎనిమిదవ నిపాతమున ఇంద్రియజాతకమున (423) వచ్చును. శాస్త ఆభిక్షువుతో 'భిక్షు ఈమె నీకు అనర్థదాయిని. పూర్వముకూడ

ఈమె రాజసభామధ్యమున నిన్ను సిగ్గుపరచి ఇంటినుండి వెలుపలికి వెడలనడచుటకు తగినట్లు చేసినది' అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ. బోధిసత్త్వు డాయన పట్టమహిషికడుపున బుట్టి, పెరిగి పెద్దవా డయి, తండ్రితరువాత రాజ్యమునకు వచ్చి, ధర్మపాలనము చేయుచుండెను. ఆయనకు రుహకు డను పురోహితుడు కలడు. ఆయన భార్యపేరు పురాణి. రాజు పురోహితునకు సర్వాలంకారములతో అశ్వము నిచ్చెను. బ్రాహ్మణుడు అశ్వ మెక్కి రాజదర్శనార్థము పోవుచుండు వాడు. అలంకృతాశ్వముపై గూరుచుండి ఆయన పోవుచున్నప్పుడు దారిలో అచ్చటచ్చట నున్నవారు "ఆహా, ఏమి అశ్వరూపము; ఏమి శోభ" అని అశ్వమును చూచుచుండువారు. బ్రాహ్మణు డింటికి వచ్చి మేడమీదికి బోయి భార్యను బిలిచి 'భద్రే, మనయశ్వము మిక్కిలి శోభించుచున్నది. మార్గమున నిరుప్రక్కలలోనివారు మన యశ్వమునే ప్రశంసించుచున్నారు' అని పలికెను.

బ్రాహ్మణి కొంచెము చమత్కారప్రియ, కొద్దిగా ధూర్తురాలు. ఆమె భర్తతో 'ఆర్యా, అశ్వశోభకు కారణము మీరు గ్రహించినట్టు లేదు. నిజాలంకారములవలన అశ్వము శోభించుచున్నది. మీరుకూడ శోభిల్ల దలతురేని అశ్వాలంకారములను ధరించి వీధిలోనికి దిగి, కాలు సేతులమీద ప్రాకి పోయి రాజదర్శనము చేయుడు. రాజు మిమ్మ ప్రశంసించును, లోకులుగూడ ప్రశంసింతురు' అని చెప్పెను. ఆవెఱ్ఱి బ్రాహ్మణు డామెమాటలు విని, యీకారణముచేత ఇట్లు చెప్పిన దని గ్రహింపనేరక, అట్లే చేసెను. చూచినవా రెల్లరును గేలిసేయుచు 'ఆచార్యా, శోభిల్లుచున్నారు' అని పలికిరి. రాజుమాత్రము 'ఆచార్యా, పైత్యము ప్రకోపించినదా? ఉన్మత్తు లయినారు' అని సిగ్గుపరచెను.

అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు తనలో 'అయుక్తకార్యము చేసినాను' అని సిగ్గుపడి, బ్రాహ్మణిపై కోపించి, 'భార్యమూలమున రాజసమక్షమున, సేనాసమక్షమున సిగ్గుపాలయితిని. దానిని తన్ని యింటినుండి వెడల

నడచెదను' అని తలచి యింటికి జనెను. ఆయన కోపముతో వచ్చుట గ్రహించి, ఆధూర్తబ్రాహ్మణి ముందుగానే పెరటిగుమ్మమువెంట బయలుదేరి రాజనివేశమునకు బోయి అయిదురోజు లుండెను.

సంగతి తెలిసికొని రాజు పురోహితుని బిలిపించి, 'ఆచార్యా, స్త్రీ వలన లోపము జరుగుచుండును. బ్రాహ్మణిని మీరు క్షమించుట యుక్తము' అని, క్షమాపణార్థ మీగాథ పలికెను:

> తెగినచో వింటినారి సంధింపవచ్చు
> గ్రమ్మరగ; నీవునారిపురాణితోడ
> కలిసియుండుము, క్రోధమ్ము వలదు దుహక!

అది విని దుహకు డీగాధ పలికెను:

> నిపుణు లైన చాపనిర్మాత లుండగా
> నరుకభూరుహంపు బెరడు దొరక
> కార్ముకమ్ము మరల ఘటియించుకొందును:
> ప్రాతనారివలన ఫలము లేదు

ఇట్లు పలికి బ్రాహ్మణు డాభార్యను వెడలగొట్టి, వేరొకభార్యను దెచ్చికొనెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. సత్యప్రకాశన మైన పిదప ఉద్విగ్నచిత్తు డైన భిక్షువు స్రోతాపత్తిఫలము నందెను.
ఆకాలమున పురాణి పూర్వభార్య; దుహకుడు ఉద్విగ్నచిత్తు డగు భిక్షువు; నేను వారాణసిప్రభువును.

192 సిరికాలకణ్ణి జాతకము

ఈ జాతకము మహాఉమ్మగ్గజాతకము (546)లో నుండును.

193 చుల్లపదుమ జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు ఉద్విగ్నచిత్తు డగు భిక్షుని గూర్చి చెప్పినది. ఇది 'ఉమ్మదంతి' జాతకములో (527) కానగును.

వర్తమాన కథ

"భిక్షూ, నీవు నిజముగా ఉద్విగ్నచిత్తుడ వయితివా?" అని శాస్త్ర అతని నడిగెను.

"భగవన్, నిజముగానే."

"నిన్ను ఎవ్వతె ఉద్విగ్నచిత్తుని చేసినది?"

"భన్తే, అలంకారములు దాల్చి టాకుటీకుగా నున్న ఒక తెను చూచి ఆసక్తుడ నగుటచే ఉద్విగ్నచిత్తుడ నయితిని."

"భిక్షూ, స్త్రీకి కృతజ్ఞత లేదు; మైత్రిలో స్త్రీ ద్రోహము చేయును. హృదయమున కాఠిన్య ముండును. ప్రాచీనపండితులుకూడ ప్రాణము లొడ్డినను స్త్రీచిత్తమును జయింపలేకపోయిరి" అని శాస్త్ర పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వు డాతనిరాణికడుపున బుట్టెను. నామకరణమునా డతనికి పద్మకుమారు డని పేరుపెట్టిరి. అతని తరువాత ఆరుగురు మగబిడ్డలు పుట్టిరి. వా రందరు పెరిగి పెద్దవా రయిన పిదప వివాహము లయ్యెను. వారు తండ్రికి మిత్రసమానులుగా నుండిరి.

ఒకనాడు రా జాంగణములో నిలుచుండి, వా రెల్లరు దర్పముతో తనకొలువుకై వచ్చుచుండగా జూచి, వీరు నన్ను సంహరించి రాజ్యము హరింపగల రని సంశయించి, దగ్గరకు బిలిచి, "నాయనలారా, మీ రీనగరమున నుండలేరు. వేరొక తావునకు పొండు నామరణానంతరము వచ్చి, కులక్రమాగత మైన రాజ్యమును పరిగ్రహింపుడు" అని చెప్పెను.

వారు తండ్రిమాటలు విని విచారముతో గృహములకు జని, తమ భార్యలను వెంట బెట్టుకొని, వేరొకతావునకు బోయి జీవనము చేయ నెంచి, నగరము వెలువడి ప్రయాణము చేయుచుండిరి. వారు కొంత దూరము పోగా కాంతారము వచ్చెను. అచ్చట తినుటకు గాని త్రాగుటకు గాని ఏమియు లేదు. వా రాకలిబాధకు తాళలేక బ్రదికి యున్నచో భార్యలు లభింతు రని యోజించి, కనిష్ఠునిభార్యను సంహరించి పదుమూడుముక్కలు చేసి భుజించిరి. బోధిసత్త్వుడు తనకును తనభార్యకును వంతు వచ్చిన రెండుముక్కలలో నొకదానిని దాచి, మిగిలినఖండము నిరువురు తినిరి. ఈవిధముగా ఆరురోజులలో ఆరుగురు స్త్రీలను సంహరించిరి. బోధిసత్త్వుడు దినమున కొకముక్క మిగిల్చి, ఏడవనాడు తనభార్యవంతు వచ్చినప్పుడు మిగిల్చిన మాంసఖండము లను వారి కిచ్చి, రేపటిమాట తరువాత నాలోచింపవచ్చు ననెను.

వారు నిద్రపోయిన తర్వాత బోధిసత్త్వుడు నిజభార్యను వెంటగొని పలాయనము చేసెను. కొలదిదూరము పోగ నే యామె "స్వామీ, నేను నడువజాల" ననెను. అతడు భార్యను బుజముపై నెక్కించుకొని, తెల్లవారుసరకి కాంతారము వెలువడెను. సూర్యోదయ మయినంతనే యామె "స్వామీ, నాకు దాహ మగుచున్న" దనెను. "భద్రే, జలము లేదు" అని భర్త చెప్పినను, ఆమె మాటిమాటికిని దాహ మని యడుగుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు కత్తితో తన కుడిపిక్క కోసి, "భద్రే, జలము లేదు. నా కుడిపిక్కలోనిరక్తము గ్రోలుము" అనెను. ఆమె యట్లే చేసెను.

వారు క్రమముగా మహానదీతీరము చేరి, దాహము త్రాగి, స్నానము చేసి, కందమూలఫలాదులు భుజించి విశ్రాంతికై యొకచో బరుండి, గంగానదిమలుపులో నొకతావున నాశ్రమము నిర్మించుకొని, నివసింపజొచ్చిరి.

అపరాధి యగు చోరుని కాలుచేతులు, ముక్కు కోసి, వానిని గంపలో బెట్టి రాజపురుషులు గంగలో విడిచిరి. ఆక్రందనము చేయుచు వాడు జలప్రవాహమున గొట్టుకొని వచ్చుచుండెను. వాని దీనరోదనము విని బోధిసత్త్వుడు తనలో "నే నుండగా నేప్రాణియు దుఃఖము చెంది నశింపరాదు" అని తలపోసి, వాని నాశ్రమమునకు గొనివచ్చి,

గాయములకు చికిత్స చేసెను. అసహ్యాముచే ఆయన భార్య వానివైపు చూచి ఉమ్మివేయుచు మరలుచుండెను. మొండివానికి బోధిసత్త్వు డుపచారము చేయుచుండెను. వాని గాయములు నయమయిన పిదప బోధిసత్త్వు డడవికి బోయి ఫలాదులు తెచ్చి వారిని పోషించు చుండెను.

ఇట్లు కాలము గడచుచుండగా నామె మొండివానిమీఁద మోహము చెంది, యొకనాడు వానితో దుష్ప్రవర్తనము సాగించెను. నిజభర్తను సంహరింపవలెనను కోరిక పుట్టి ఒకనాడామె "స్వామీ, నేను మీబుజములపై గూరుచుండి కాంతారమున ప్రయాణముచేయునపు డీపర్వతమును పర్వతవాసినీదేవీ, నేను భర్తయు ప్రాణములతో బయట బడితిమేని నీకు బలి సమర్పింతును అని మనసులో ప్రార్థించితిని. దేవత బలికై వేచియుండును. కావున బలి సమర్పింతము" అని పలికెను. ఆమె తంత్రము గ్రహింపని బోధిసత్త్వుడు మంచి దని పూజాద్రవ్యములు సిద్ధము చేసి, బలిపాత్రను చేతబట్టుకొని భార్యతోగూడ పర్వత మెక్కెను. ఆమె భర్తతో "స్వామీ, మీరు నాకు దేవతకంటెను ఉత్తమదేవతాస్వరూపులు. కావున మిమ్ము తొలుత వనపుష్పములతో పూజించి, ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేసి, పిమ్మట దేవతకు బలి యిత్తును" అని పలికి, ప్రపాతము వైపున భర్తను గూరుచుండ బెట్టి పూజచేసెను. అనంతరము ప్రదక్షిణము చేయుదానివలె వెనుకకు బోయి వీపుమీాద తన్ని ఆయనను క్రిందికి ద్రోసెను. పిమ్మట కొండదిగి మొండివానికడకు బోయెను. బోధిసత్త్వుడు ప్రపాతము వెంట దొరలి, నడుమ మేడిచెట్టుపై మెత్తని గుబురులో జిక్కుకొనెను. పర్వతపాదమునకు దిగుట కవకాశము లేక ఆయన చెట్టు కొమ్మలలో గూరుచుండి అత్తిపండ్లు తినుచుండెను.

పెద్ద యుడుము కొండ క్రిందినుండి మేడిచెట్టుమీాదికి ప్రాకి అనుదినము పండ్లు తినుచుండును. ఉడు మానాడు బోధిసత్త్వుని చూచి, బెదరి పరుగిడెను; మరునాడు వచ్చి, భయము లేకుండుటచే పండ్లు తినిపోయెను. ఇట్లు తరచుగా వచ్చుచు బోధిసత్త్వుని జూచుచుండుటచే విశ్వాస మేర్పడి "మీారిక్కడి కేల వచ్చినారు?" అని యడిగెను. ఈకారణముచే నని బోధిసత్త్వుడు జరిగిన దంతయు జెప్పెను. భయ

పడ వల దని చెప్పి, ఉడుము బోధిసత్త్వుని తనవీపుపై నెక్కించుకొని, కొండ దిగి, అడవి దాటి రాజమార్గము చేరి, ఈత్రోవను పొండు అని ఆయన కుత్సాహ మిచ్చి, తా నడవి జొచ్చెను.

బోధిసత్త్వుడు కుగ్రామమునకు జని, అచ్చట నివసింప జొచ్చెను. కొన్నాళ్ళకు తండ్రిమరణవార్త విని యాతడు వారాణసికి బోయి, కులక్రమాగత మగు సింహాసన మధిష్ఠించి, పద్మరా జను పేర దశ రాజధర్మములకు ననుకూలముగా పరిపాలన చేయుచుండెను. నగర ద్వారములు నాల్గింటికడను, నగరమధ్యమునను, ప్రాసాదసమీపము నను ఆరుధర్మశాలలు నిర్మించి ప్రతిదినము ఆరువేల నాణెములు దాన మునకు వినియోగించుచుండెను.

ఆ పాపాత్మురాలు మొండివానిని బుజములపై నెక్కించుకొని, అడవి దాటిపోయి, గ్రామములలో ముష్టియెత్తుచు గంజియన్నము సంపాదించి వానిని పోషించుచుండెను. వీడు నీ కేమి కావలయు నని యెవరైన నడిగినచో "నేను ఈయన మామకూతురను. ఈయన నా మేనత్తకుమారుడు. ఈయనకు న న్నిచ్చి పెండ్లి చేసినారు. శిక్ష పడ్డ నాభర్తను బుజములపై నెత్తుకొని తిరుగుచు ముష్టి యెత్తుకొని పోషించుచున్నాను" అని యామె చెప్పను. లోకు లామె పతివ్రత యని భావించి మరింత యన్నము పెట్టుదురు. ఒకనా డొక రామెతో "నీ విట్లు తిరుగవలదు. వారాణసిలో పద్మరాజు ధర్మపాలన చేయు చున్నారు. యావజ్జంబూద్వీపము దద్దరిల్లునట్లు దానములు చేయు చున్నాడు. మిమ్ము జూచి ప్రసన్నచిత్తుడై విశేషధన మిచ్చును" అని చెప్పి, గంప యిచ్చి 'నీభర్త నిందులో గూరుచుండబెట్టుకొని పొమ్ము' అని బోధించిరి. ఆమె మొండివానిని గంపలో గూరుచుండబెట్టి వారాణసి చేరి, ధర్మశాలలో భుజించి తిరుగుచుండెను.

అలంకరించిన యేనుగు నెక్కి బోధిసత్త్వుడు ధర్మశాలకు బోయి ప్రతిదినము పదిమందికి స్వహస్తములతో దాన మిచ్చిపోవుట అలవాటు. ఆ దుశ్శీల గంపలో మొండివానితో రాజమార్గమున నిలిచి యుండెను. రాజు చూచి 'ఎవ రది?' య నెను. 'దేవా, ఎవరో పతివ్రత' అని ప్రక్కవా రనిరి. దానిని బిలిపించి రాజు గురుతించి 'వీడు నీ కేమి కావలె?' నని యడిగెను.

'దేవా, ఈయన నా మేనత్తకుమారుడు. కులములో పెద్దలు న న్నీయన కిచ్చినారు. ఈయన నా భర్త' అని యామె పలుకగా, అందలి మర్మము గ్రహింపని లోకులు 'ఆహా, ఏమి పతివ్రత, ఆహా!' అని ప్రశంసించిరి. రాజు మరల 'నీకులములో పెద్దలు ని న్నితని కిచ్చినారా? ఇతడు నీ మగడా?' అనెను. ఆ కులట రాజును గుర్తింపక, ధైర్యముగా "చిత్తము, దేవా" అనెను.

అప్పుడు రా జిట్లనెను: "వీడు వారాణసీరాజపుత్రుడా? నీవు పద్మ కుమారుని భార్యవా? నీవు అముకరాజపుత్రికవా? నా పిక్క నెత్తురు త్రాగినావు. ఈమొండివానిని వలచి నన్ను ప్రపాతమునుండి క్రిందికి ద్రోసినావు. నేను మరణించితి నని యిచ్చటికి వచ్చితివా? నేను జీవించియే యున్నాను.'

రా జిట్లు పలికి అమాత్యులను బిలిచి 'అమాత్యులారా, మీ రడిగిన పిమ్మట ఆరుగురు సహోదరులభార్యల సంగతి చెప్పితిని. నా భార్యను గంగానదీతీరమునకు గొనిపోతిని. అచ్చటి పర్ణశాలలో నుంటిమి. శిక్షపడ్డ మొండివాడు నీట గొట్టుకొని వచ్చుచుండగా రక్షించి పోషించితిని. ఈయాడుది వానిని మరగి, నన్ను పర్వతప్రపాతము నుండి క్రిందికి ద్రోసినది. మైత్రీచిత్తముతో నుండుటచే నాకు మరణము సంభవింపలేదు. నన్ను కొండపై నుండి క్రిందికి నెట్టినది యీ దుర్మార్గురాలే. శిక్ష పడిన మొండివాడు వీడే' అని యీగాధలు పలికెను.

ఏను కా నన్యుడ; ఈ రాణి యామె;
హస్తముల్ లేని యీహతకుండు వాడె;
వధియింప దగినట్టివారలు స్త్రీలు;
కానరా దవ్వారికడ సత్య మెపుడు

పరదారలుబ్ధుని, పాపిని, నీచు
ముసలాన గట్టిగా మోది చంపుండు
పాపి పతివ్రత బ్రదికి యుండగనె
ఖండించి వేయుడు కర్ణనాసికలు.

కోప మాపుకొనలేక బోధిసత్త్వుడీశిక్ష విధించెను, కాని దండము నిర్వర్తింప లేదు. క్రోధ ముపశమింపగా గంప ఆమె నెత్తిన నొక్కించి

గట్టిగా గట్టించి, అందులోని మొండివానితోగూడ నామెను తన రాజ్యమునుండి వెడలగొట్టించెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి ఆర్యసత్యములను ప్రకటించి జాతకములను సరిపోల్చెను. సత్యప్రకటనానంతరము ఉద్విగ్నభిక్షువు స్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠితుడయ్యెను.

ఆకాలమున ఆరుగురు సోదరులు కొందరు స్థవిరులు; భార్య చించామాణవిక; లజ్జ దేవదత్తుడు; గోహరాజు ఆనందుడు; పద్మరాజు నేనే.

194 మణిచోర జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహరించుచు వధోద్యుక్తుడయిన దేవదత్తుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆవార్త విని శాస్త "భిక్షువులారా! నన్ను వధించుప్రయత్నము ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ దేవదత్తుడు ప్రయత్నము చేసి విఫలుడైనాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు వారాణసికి సమీపముగా నొకగ్రామములో సంసారుల యింట బుట్టెను. ఆయనకు వయసు వచ్చిన పిమ్మట వివాహార్థము వారాణసినుండి కన్యను గొనివచ్చిరి. ఆమె మంచిది, చక్కనిది, అప్సరసలవంటిది, పూచిన లతిక వంటిది. కిన్నరవలె ఆమె క్రీడాపరాయణ. పతివ్రతయైన ఆసుజాత సదాచారసంపన్న, కర్తవ్యపరాయణ. ఆమె అత్తమామలకు, భర్తకు నిత్య ముపచారములు చేయుచుండెను. ఆమె బోధిసత్త్వున కనుకూలవతి, ప్రియురాలు. ఉభయులు మనసులు కలిసి ప్రసన్నచిత్తములతో నుండిరి.

ఒకనా డామె బోధిసత్త్వునితో తలిదండ్రులను జూచివత్తు ననెను. "మంచిది భద్రే, తగిన పాథేయము సిద్ధము చేయు" మని యతడు వంటకములను ఖాద్యములను బండిపై బెట్టి ముందర గూరుచుండి బండి తోలెను. సుజాత వెనుక గూరుచుండెను. వారు నగరము సమీపించి బండి విప్పి, స్నానాదికము చేసిరి. బోధిసత్త్వుడు బండి కట్టి, ముందరి వైపున గూరుచుండెను. సుజాత మంచి చీర కట్టుకొని, అలంకారములు ధరించి వెనుకవైపున గూరుచుండెను. బండి నగరములోనికి జేరునప్పటికి ఏనుగుపై గూరుచుండి నగరప్రదక్షిణము చేయుచున్న వారాణసీరాజు అచ్చటికి వచ్చెను. సుజాత బండి దిగి, దాని వెనుకగా నడచుచుండెను. రా జామెను చూచి రూపసంపదకు ముగ్ధుడై, ప్రతిబద్ధచిత్తుడై, దృష్టి మరల్పజాలక, అమాత్యు నొకని బిలిచి ఆమెకు భర్త యున్నాడో లేడో కనుగొను మని పంపెను. ఆతడు పోయి తెలిసికొని వచ్చి, 'దేవా, ఆమె వివాహిత. బండిలో నున్నవా డామె భర్త' అని విన్నవించెను.

కోర్కె నిరోధింపజాలక రాజు కామాతురు డై 'ఏదో యుపాయమున పురుషుని సంహరించి, స్త్రీని గ్రహింతు' నని తలపోసి రాజపురుషు నొకని బిలిచి, 'ఓరీ నీవు ఈచూడామణిని గొని వీథివెంట జనువానివలె నటించుచు ఆబండిలో బడవేసి రమ్ము' అని యాన తిచ్చెను. చిత్తమని వారు పోయి చూడామణిని చాటుగా బండిలో విడిచి, వచ్చి దేవా, పడవేసితి నని విన్నవించెను.

తనచూడామణి పోయిన దని రాజు ప్రకటించెను. తోడనే పరిజనులు కోలాహలము చేసిరి. 'ద్వారములన్నియు మూసి, జనుల రాకపోక లరికట్టి చోరు నన్వేషింపు' డని రా జానతిచ్చెను. రాజపురుషు లట్లే చేసిరి. నగరమున ఒకటే సంక్షోభము పుట్టెను. చూడామణిని బండిలో జారవిడిచి వచ్చినవాడు బోధిసత్త్వునికడకు బోయి 'ఓరీ, బండి నిలుపుము. రాజుగారి చూడామణి పోయినది. నీబండి వెదుకవలెను' అని వెదకి, మణిని దీసి, మణిచోరు డని కేకవేసి, కాళ్ళపై గొట్టి, చేతులు వెనుకకు విరిచి కట్టి, రాజసన్నిధికి గొనిపోయి "ఇదుగో మణి నపహరించినవాడు" అని చూపెను. "వీని శిరచ్ఛేదము చేయుడు" అని రా జాజ్ఞ యిచ్చెను. రాజపురుషులు నాలుగుబెత్తములతో గొట్టుచు

దక్షిణద్వారము వెంట వెలుపలికి గొనిపోయిరి.

సుజాత బండి విడిచి, చేతు లెత్తి అంగలార్చుచు "నామూలమున ఈవ్యధకు పాలైతిరి, స్వామీ" అని మొత్తుకొనుచు అతనివెంట బోవు చుండెను. రాజపురుషు లతనిశిరస్సు ఖండించుటకై బోర్ల బరుండ బెట్టిరి. అది చూచి సుజాత నిజశీలమును స్మరించి "ఈలోకములో మహాపాపులు దుస్సాహసికులు సాధువులను బాధింపకుండ ఆపెడి దేవత లేదా?" అని దుఃఖించుచు ఈగాధ పలికెను:

> సంయమ మ్మెరుగని సాహసికులను
> దుష్కర్మ లొనరించు దుష్టుల నాప
> నాకౌకసులు లేరు; లోకపాలకులు
> కానరా రాపగాగలవారు వాని.

శీలసంపన్నురాలైన యామె యిట్లు దుఃఖించుచుండ దేవరాజు శక్రునిసింహాసనము వేడి యెక్కెను. ఎవరు నన్ను శక్రసింహాసనము నుండి పడద్రోయ నెంచుచున్నా రని ఆయన యోజింపగా సమస్తము గ్రాహ్యమయ్యెను. "వారాణసిరాజు మహాక్రూరకార్యము చేయు చున్నాడు. సదాచారసంపన్నయైన సుజాతకు మహావ్యధ కలిగించు చున్నాడు. నే నచటికి బోవలెను" అని శక్రుడు నిజప్రభావముచే దేవలోకమునుండి భూమిమీది కవతరించి, పాపాత్ముడగు రాజును ఏనుగుపైనుండి క్రిందికి దింపి, వధ్యస్థానమున బోర్ల బరుండబెట్టి, బోధిసత్త్వుని లేవనెత్తి, సర్వాలంకారభూషితుని జేసి రాజవేషము దాల్పించి, ఏనుగుపై గూరుచుండ బెట్టెను. వధ్యస్థానమున గండ్ర గొడ్డలితో రాజశిరస్సు ఖండించి, అనంతరము రాజని అచటివారు గ్రహించిరి.

శక్రుడు ప్రత్యక్షమై బోధిసత్త్వునికడకు బోయి, అతనికి రాజ్యాభిషేకము చేయించి, సుజాతకు పట్టమహిషీపదవి నిప్పించెను. అమాత్యులు బ్రాహ్మణులు గృహపతులు మొదలగువారు దేవరాజు శక్రుని దర్శించి "అధార్మికప్రభువు నిహతుడయినాడు. శక్రదత్తుడైన ధార్మిక ప్రభువు మా కిప్పుడు లభించినాడు" అని ప్రసన్నచిత్తు లయిరి.

శక్రు డాకాశమున నిలిచి "ఇతడు మీకు శక్రదత్తు డను రాజు.

నేటినుండి యితడు న్యాయమార్గమున పరిపాలన చేయును. రాజధార్మికు డగుచో సకాలమున వర్షము లుండవు; అకాలమృత్యుభయము, రోగభయము, శస్త్రపీడ కలుగుచుండును" అని ఉపదేశ మిచ్చువాడై ఈగాథ పలికెను:

ఆతని రాజ్యాన అసమయమ్మునను
కురియును వానలు, తరుణాన పడవు;
స్వర్గచ్యుతిం జెంది చనిపోయె నతడు.

ఇట్లు శక్రుడు మహాజనమున కుపదేశ మిచ్చి నిజదేవస్థానమున కరిగెను. బోధిసత్త్వుడు ధర్మమార్గమున పరిపాలనము చేసి తుదకు స్వర్గపదము నొందెను.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున ధర్మహీనుడగు రాజు దేవదత్తుడు; శక్రుడు అనురుద్ధుడు; సుజాత రాహులుని తల్లి; శక్రుడు సృజించిన రాజు నేనే

195 పబ్బతూపత్థర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోసల నరేశుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

కోసలనరేశుని అమాత్యులలో నొకడు అంతఃపురద్రోహము చేసెను. రాజు పరిశీలన చేసి దోషమును సరిగా కనుగొని శాస్తకు విన్నవించు నభిప్రాయముతో జేతవనమునకు జని, శాస్తకు ప్రణామము చేసి 'భన్తే, అమాత్యు డొకడు అంతఃపురద్రోహము చేసినాడు. అందులకు ఏమి చేయవలయును?' అనెను. 'మహారాజా! ఆతడు ఉపకారి; ఆమె ప్రియురాలు.

''భన్తే, అతడు చాల ఉపకారి. రాజకులమునంతను ఆతడు సంరక్షించును. ఆమెకూడ నాకు ఇష్టురాలు.'

'మహారాజా, ఉపకారి యగు అమాత్యునియెడను ఇష్టురాలగు స్త్రీయెడను చెరుపు చేయుటకు వీలులేదు. పూర్వముకూడ రాజులు పండితుల యుపదేశము విని ఉపేక్షవహించిరి' అని శాస్త్ర రాజు ప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అమాత్యకులమున బుట్టి పెద్దవాడయిన పిమ్మట రాజుకు అర్థధర్మానుశాసకు డయ్యెను. అమాత్యులలో నొకడు అంతః పురద్రోహము చేసెను. రాజు నిజము గ్రహించి, "ఈయమాత్యుడు నాకు మిక్కిలి మేలు చేసినవాడు. ఈస్త్రీ నాకు ప్రియురాలు. వీ రిరువురను నాశము చేయజాలను. పండితామాత్యు నడిగి, ఆయన సహింపు మన్నచో సహింతును, అననిచో సహింపను" అని తలచి, బోధిసత్త్వుని బిలిపించి "పండితోత్తమా, ని న్నొకటి యడిగెదను" అనెను. "అడుగుడు మహారాజా, సమాధానము చెప్పెదును" అని బోధిసత్త్వు డనగా ప్రశ్న అడుగువాడై యీగాథ పలికెను

పర్వతరమణీయపాదమ్మునందు
మృగరాజరక్షిత మగు సరోవరము
విలసిల్లుచుండును, తెలిసియే యిద్ది
జంబుకం బందలి సలిలమ్ము గ్రోలు.

బోధిసత్త్వుడు తనలో 'ఆహా, అమాత్యులలో నొకడు అంతఃపుర ద్రోహి కావచ్చును' అని భావించి ఈగాథ పలికెను

ప్రాణు లన్నియు మహాపగనీరు త్రాగు;
నదికి నద్దాని చే నష్టంబు లేదు;
ఆమె రాజా, ప్రియ యైన క్షమించు.

ఇట్లు మహాసత్త్వుడు రాజు కుపదేశ మిచ్చెను. రాజు ఆయుపదేశము ననుసరించి "మరల నిట్టి పాపకృత్యము చేయవలదు" అని పలికి, ఉభయులను క్షమించెను. నాటినుండి వారు విరతు లయిరి.

రాజు దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు, జీవితాంతమున యథాకర్మం గతో.

శాస్త యీధర్మప్రసంగము చేసి జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; పండితామాత్యుడను నేనే.

196 వాలాహస్స జాతకము

శాస్త జేతవనములో విహారము చేయుచుండగా ఉత్కంఠితు డగు ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమానకథ

శాస్త ఆభిక్షువును చూచి 'నీవు నిజముగా ఉత్కంఠితుడ వయితివా' అని అడిగెను.

'సత్యమే'

'ఎందుచేత ఉత్కంఠితుడ వయితివి?'

'అలంకృత మైన ఒకానొక యువతిని చూచి కామమోహితుడ నగుటచే.'

'భిక్షూ, స్త్రీ రూపరసగంధాదులతో హావభావములతో పురుషుని వశపరచుకొని ఆతనిశీలమును సంపదను వినష్టము చేయును. ఇందు చేతనే స్త్రీలను మాయావిను లందురు. పూర్వము యక్షిణులు స్త్రీల హాసవిలాసములను అవలంబించి ఒకానొక యాత్రికబృందమును చేరి వణిక్కులను ఆకర్షించి, వశము చేసికొని అన్యయువకులనుగాంచి తొలి వారిని సంహరించి, పెదవులవెంట రక్తము జారుచుండగా మరమరాల వలె భక్షించిరి' అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము తామ్రపర్ణీద్వీపమున సిరిసవత్థు వను పేరు కల యక్షనగర ముండెను. అందు యక్షిణులు నివసించుచుండిరి. పడవలు

మునిగి ప్రాణములతో బయటపడిన వర్తకు లచ్చటికి వచ్చినపుడు యక్షిణులు బాగుగా నలంకరించుకొని, దాసీగణపరివృత లై, బిడ్డలను చంక నెత్తుకొని, భోజనపానీయములతో వారికడకు బోవుదురు. మానవనివాసములకు వచ్చినట్లు జనులు గ్రహించుటకై అచ్చటచ్చట కృషిగోరక్షాదికము చేయుచున్న మానవులను, గోగణములను, శునకములను ప్రదర్శించి, వణిక్కులకడకు బోయి "ఈ జావ త్రాగుడు, అన్నము తినుడు, ఖాద్యములను భుజింపుడు" అని పలుకుదురు. అమాయికు లగు వణిజులు వా రిచ్చినవానిని భుజింతురు. భోజనానంతరము వారు విశ్రమించునపుడు యక్షిణులు ప్రియవాక్యము లాడుదురు. "మీ రేప్రదేశవాసులు? ఎక్కడనుండి వచ్చినారు? ఎక్కడకు బోవుచున్నారు? ఏమి పనిమీద నిచటికి వచ్చినారు?" అని యడుగుదురు. నావ పగిలిపోవగా నిచ్చటికి జేరినా మని వణిజులు చెప్పుదురు. యక్షిణులు "ఆర్యులారా, మంచిది. మాయజమానులు నావలలో బయలుదేరి, మూడుసంవత్సరము లయినది. వారు మృతినొంది యుందురు. మీరుకూడ వణిజులు. మేము మీపాదపరిచారిణుల మగుదుము" అని పలికి, హావభావవిలాసాదులచే వారిని ప్రలోభపెట్టి, యక్షనగరమునకు గొనిపోవుదురు. అదివరలో ఆకృష్టులయినవా రున్నచో వారిని మాంత్రిక శృంఖలములతో బంధించి కారాగారమున బడవేయుదురు. నావలు మునుగగా జలగండము తప్పించుకొని వచ్చినవారు లేని పక్షమున యక్షిణు లటు కల్యాణివరకును, ఇటు నాగద్వీపమువరకును సముద్రతీరమున తిరుగుచుందురు. ఇది వారి యాచారము.

పడవలు పగిలి, బ్రదికివచ్చిన వణిజు లయిదువందలమంది యొకనాడానగరసమీపమున దిగిరి. యక్షిణులు పోయి, వారిని ప్రలోభపెట్టి, తమనగరమునకు గొనిపోయి, తత్పూర్వ మచట నున్నవారిని మంత్రశృంఖలలతో బంధించి చెరసాలలో బడవేసిరి. జ్యేష్ఠయక్షిణి జ్యేష్ఠవణిజుని, తక్కిన యక్షిణులు తక్కిన వణిక్కులను స్వాములను జేసికొనిరి. వర్తకులు నిద్రించుచుండగా రాత్రివేళ జ్యేష్ఠయక్షిణి చెరసాలలోనికి బోయి, అచ్చటివారిని జంపి, మాంసము భుజించి వచ్చెను. తక్కిన యక్షిణులును అటులే చేసిరి. మానవమాంసము తిని వచ్చినప్పుడు జ్యేష్ఠయక్షిణి శరీరము చల్లబడెను. ఆలింగనము చేసిన పెద్ద

వణిజు డామె యక్షిణి యని గ్రహించెను. "అయిదువందలమంది స్త్రీలును యక్షిణులు కావచ్చును. మే మెల్లరమును పారిపోవలెను" అని యతడు తలపోసి, మరునాడుదయము యక్షిణులు ముఖప్రక్షాళనార్థము వెడలిపోయినపుడు తక్కిన వణిజులతో ని ట్లనెను "వీరందరు యక్షిణులు, మానవాంగనలు కారు. నావలు మునుగగా బ్రదికి వచ్చిన జనులను వీరు స్వీకరించి, మనను భక్షింతురు. మనము ఇప్పుడే పలాయనము చేయవలెను." ఆమాటలకు సగముమంది "మేము వీరిని విడువలేము. మీరు పొండు, మేము కదలలేము" అని చెప్పిరి. తనమాట విన్న సగముమందితో జ్యేష్ఠవణిజుడు పలాయనము చేసెను.

ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు శ్వేతాశ్వముకడుపున బుట్టినాడు. శరీరమంతయు తెలుపు, శిరస్సు కాకివలె నలుపు, కేశములు ముంజగడ్డివలె నుండెను. అశ్వము శక్తిమంత మై, ఆకసమున పోగలిగి యుండెను. శ్వేతాశ్వము గగనతలమునకు హిమవంతమునుండి యెగిరి, తామ్రపర్ణీ (సింహళ) ద్వీపమందలి సరోవరపల్వలములలో స్వయంజాత మైన శాలిధాన్యము తిని, పోవుచుండును. మరలిపోవునపుడు "జనపదమునకు బోవువా రున్నారా?" అని మూడుమారులు మనుష్యవాణిలో కరుణతో కేక వేయును.

వణిక్కు లశ్వవాక్కులు విని సమీపించి చేతులు జోడించి 'స్వామీ, మేము జనపదమునకు బోవదలచినాము' అని విన్నవించిరి. 'అట్లయిన నావీపుపై నెక్కుడు' అని అశ్వము పలికెను. కొందరు చేతులు జోడించి నిలిచిరి. బోధిసత్త్వుడు నిజప్రభావముచే నెల్లరను—చేతులు జోడించి నిలిచినవారినిగూడ, జనపదమునకు గొనిపోయి, వారివారి నివాసస్థానములలో ప్రతిష్ఠించి, తన నివాసమునకు జనెను.

అక్కడ యక్షిణులకడకు నూతనవణిజులు వచ్చిరి. తత్పూర్వమచట నున్న రెండువందలయేబదిమందిని యక్షిణులు భక్షించిరి.

బుద్ధమార్గంబున బోవనివార
లగుదు రంతమ్మున ఆపిశాచముల
వాతను బడినట్టి వణిజులవోలె.

బుద్ధమార్గంబున బోయెడివారు
ఆవలాహక ముసహాయ్యంబుతోన
పారమ్ము సుఖముగా జేరినయట్టి
వణిజులచందాన వర్ధిల్లు చుండ్రు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున మేఘ అశ్వరాజ వాక్కు విను 250 వ్యాపారులు బుద్ధపరిషత్తు అశ్వరాజు నేనే

197 మిత్రామిత్త జాతకము

శాస్త శ్రావస్తిలో విహారము చేయునపుడు ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమానకథ

ఒకానొక భిక్షువు తనలో "నేను తీసికొనిపోయినను నాగురువు తప్పుపట్టుకొనడు" అనుకొని ఉపాధ్యాయునికడ నుండు వస్త్రఖండము గైకొని, పాదరక్ష లుంచు సంచిగా కుట్టి ఆవల ఉపాధ్యాయునితో చెప్పెను.

"ఏల తీసికొంటివి?" అని ఉపాధ్యాయుడు అనెను.

"నేను తీసికొన్నను మీకు కోపమురా దను విశ్వాస ముండుటచే."

ఉపాధ్యాయుడు కోపమున మండిపడి "నీ విశ్వాసముతో నా కేమి?" అని కొట్టెను.

అపని భిక్షుసంఘమున వెల్లడి యయ్యెను. ఒకనాడు భిక్షువులు సమావిష్టులై ధర్మసభలో ఇష్టాగోష్ఠి చేయుచుండగా శాస్త అరుగు దెంచి —

'ఏమి చర్చించుచున్నారు?' అనెను.

'ఫలాసి విషయము' అని వారు చెప్పగా,

శాస్త "భిక్షువులారా, ఈ భిక్షువు ఇప్పుడే కాదు పూర్వము కూడ తనశిష్యునియెడ విశ్వాసము లేనివాడు" అని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మవంశమున జన్మించి, పెద్దవాడయి, ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, గణమునకు నాయకుడయి, హిమవంతమున నివసించుచుండెను. అందులో నొక ఋషి బోధిసత్త్వుని మాట వినక తల్లి చనిపోయిన మాతంగపోతకమును పెంచుచుండెను. అది పెరిగి పెద్ద దయి, ఋషిని సంహరించి అడవిలోనికి పారిపోయెను. ఋషు లాతని కపరకర్మలు చేసి, బోధిసత్త్వునిచుట్టు చేరి 'భదంతా, మిత్రమునుగాని అమిత్రమునుగాని గురుతించుట యెట్లు?'' అని యడిగిరి. ఈ యీ విధముగా గురుతింపవచ్చు నని బోధిసత్త్వు డీ గాధలు పలికెను:

ఆతడు చూచియు మందహాసమ్ము చేయ
డప్రసన్నుం డగు, నతనిలు కూడ
వాల్పకుండగ పరావర్తనం బొందు.

గ్రహియించి యహితు నాకారాదికమ్ము
తన కమిత్రం బైన జను డెవ్వ డెవడో
ధీమంతు డగువాడు తెలిసికో వలయు.

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు మిత్రామిత్రలక్షణములను చెప్పి బ్రహ్మవిహారములు భావించి బ్రహ్మలోకగామి అయ్యెను.

శాస్త్ర యీధర్మప్రసంగము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున మావటివాడు తపస్విశిష్యుడు; ఏనుగు ఉపాధ్యాయుడు, ఋషులు బుద్ధపరిషత్తు; గణనేత నేను.

198 రాధ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉత్కంఠితచిత్తుడగు ఒకానొక భిక్షుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

'భిక్షూ, నీవు సత్యముగా ఉత్కంఠితుడ వయితివా?' అని శాస్త యడిగెను.

'భన్తే, సత్యముగ.'

'ఎందుచేత?'

'ఆభరణభూషిత యైన అంగనను గాంచి కామమోహితుడ నగుటచే.'

'భిక్షూ, స్త్రీజాతిని కనిపెట్టియుండుట కష్టము. పూర్వకాలమున ద్వారపాలకుని నిలిపియు, స్త్రీ సంరక్షణము జరుగలేదు. నీకు స్త్రీతో నేమి పని? లభించినను నీవు స్త్రీని కనిపెట్టి యుండ జాలవు' అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు చిలుకకడుపున పుట్టి రాధనామము పొందెను. అతని తమ్ముడు ప్రోష్ఠపాదనాముడు. అతిబాల్యముననే వానిని రెంటిని లుబ్ధకుడు పట్టుకొని పోయి, వారాణసిలో నొకబ్రాహ్మణున కిచ్చెను. బ్రాహ్మణుడు వానిని తన బిడ్డలవలె పోషించెను.

ఆయనభార్య దుశ్శీల, ఆపుటకు పీలులేనిది. ఆయన యేదో పని మీద బోవుచు శుకపోతములను బిలిచి "నాయనలారా, నేను వ్యవహారముమీద పోవుచున్నాను. తల్లి చేయుపనులు మీరు రెండువేళల కనిపెట్టియుండుడు. పరపురుషుల రాకపోకలు గ్రహింపుడు" అని బ్రాహ్మణిసంరక్షణ వారల కప్పజెప్పి పోయెను. ఆయన వెడలిపోయి నది మొదలామె దురాచారము మొదలిడెను. రాత్రిగాని పగలుగాని వచ్చిపోవు పురుషుల కంతము లేకుండెను. అది చూచి ప్రోష్ఠపాదుడు

రాధునితో 'బ్రాహ్మణుడు బ్రాహ్మణిని మన కప్పజెప్పి పోయినాడు. ఈమె పాపకృత్యములు చేయుచున్నది. ఈమెను మందలింతమా?' అనెను. రాధుడు వల దనెను. అతనిమాట వినక ప్రోష్ఠపాదుడు "అమ్మా, యేల పాపకర్మము చేయుచున్నా" వని యామె నడిగెను. వానిని చంప నెంచి యామె 'నాయనా, నీవు నాబిడ్డవంటివాడవు. ఇక ముందు పాపకర్మ చేయను. నాయనా, రా' అని యామె ప్రీతి వాక్కులతో వానిని బిలిచెను. వాడు సమీపింపగానే పట్టుకొని యామె 'నీవు నా కుపదేశ మిత్తువా? నీ యంతర మెరుగకున్నావు?' అని గొంతు నులిమి చంపి, విసరి ప్రొయ్యిలో బడవేసెను.

బ్రాహ్మణుడు మరలివచ్చిన తర్వాత విశ్రాంతి తీసికొని, బోధిసత్త్వునితో 'నాయనా, రాధా, నీతల్లి దురాచారము చేసెనా, లేదా?' యని యడుగువాడై యీగాథ పలికెను:

నే ప్రవాసమునుండి నేడె వచ్చితిని
బహుకాలమునకు బాబా, చెప్పుమోయి,
చేయునా అన్యులసేవ నీ తల్లి?

రాధుడు 'నాయనా, పండితులగువారు సత్యము కాని అసత్యము కాని కల్యాణకరము కానిదానిని ఎన్నడు పలుకరు' అను నభిప్రాయము తెలుపు నీగాథ పలికెను.

సుఖదాయకము కాదు సూనృతవాక్కు,
ఆడ సత్యమె, వేడిబూడిదలోన
పొట్టపాదునిబోలె పొరలాడవలయు.

ఇట్లు బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణునకు ధర్మము నిర్దేశించి, 'నే నిచ్చట నివసించుట అశక్యము' అని తలచి బ్రాహ్మణునికడ సెలవు తీసికొని, అరణ్యమునకు వెడలిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున పొట్టపాదుడు ఆనందుడు; రాధుడు నేనే.

199 గాహపతి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక ఉత్కంఠితచిత్తు డగువాని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

స్త్రీజాతిని రక్షించుట అసాధ్య మని స్త్రీలు ఉపాయముచే భర్తలను వంచించి పాపకర్మమునకు సాయపడుదు రనియు శాస్త పలికి పూర్వజన్మ కథ జెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు సంసారులయింట బుట్టి పెద్దవా డయి, కాశీరాష్ట్రమున నివాసము చెయుచుండెను. దుశ్శీల యను నతనిభార్య గ్రామ భోజకునితో దుర్మార్గమున చరించుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు గ్రహించి పట్టుకొన యత్నించుచుండెను.

వర్షాకాలమున బీజములు చల్లగా అకాలమయ్యెను. సస్యములు పొట్టలు పోసికొనెను. గ్రామవాసు లొకచో జేరి ఇక రెండునెలల తర్వాత పొలము కోసి ధాన్యము తెత్తుమని నిశ్చయించి, గ్రామభోజ కునికడనుండి ముసలియెద్దును దీసికొని, మాంసము భుజించిరి.

ఒకనాడు గ్రామభోజకుడు సమయము కనిపెట్టి బోధిసత్త్వుడు వెలుపలికి బోయినప్పు డింటిలో దూరెను. వారి భోగానంతరక్షణములో బోధిసత్త్వుడు గ్రామద్వారమున బ్రవేశించి గృహాభిముఖు డయ్యెను. అటువైపే చూచుచున్న భార్య ఆత డెవ్వ డగు నని తల పోయుచు, గడపపై నిలిచి విలోకించునప్పటికి భర్త యని గ్రహించి ఆమాట భోజకునితో చెప్పెను. వాడు భయమున గడగడ వడకెను.

ఆమె యి ట్లనెను. 'భయపడకు. ఉపాయ మున్నది. మేము నీ గోమాంసము తిన్నాము. నీవు మాంసమువెల అడుగువానివలె నుండుము. నేను కొట్టుపై నెక్కి నిలుచుండి ధాన్యము లే దందును. నీ వింటినడుమ నిలుచుండి మాటిమాటికిని మాయింటిలోని బిడ్డలు ఆకలి కల్లాడుచున్నా రనుచుండుము. మాంసము వెల యిమ్మనుము." ఇట్లు

చెప్పి యామె కొట్టుపై కెక్కి కూరుచుండెను. గ్రామభోజకుడు గృహ మధ్యమున నిలిచి మాంసమూల్యమి మ్మనుచుండెను. 'ధాన్యము లేదు, చేను కోసినతర్వాత ఇత్తుము, పో' అని యామె యనుచుండెను.

బోధిసత్త్వు డింటిలో ప్రవేశించి వారివ్యవహారము చూచి, ఈ పాపాత్మురాలు పన్నిన పన్నాగ మని గ్రహించి, భోజకునితో 'ఓయి గ్రామభోజకా, నీముసలియెద్దుమాంసము మేము తినునపుడు రెండు నెలలతరువాత దానివిలువ యిత్తు మని చెప్పి తింటిమి. నేటికి పక్షము పూర్తిగా గడవలేదు. నీ విప్పుడే ధాన్య మెట్లు తీసికొనగలవు? నీ వీయుద్దేశముతో గాక వేరొక యుద్దేశముతో వచ్చినావు కావా? నీ ప్రవర్తన నాకు నచ్చలేదు. కొట్టులో ధాన్యము లేదని యీ పాపాత్మురాలికి తెలియును. కొట్టుపై కెక్కి ధాన్యము లే దనుచున్నది. నీవు తెచ్చుమనుచున్నావు. మీయుభయులమాటలును నా కేమియు బాగుగా లేవు'' అని, యీ భావమును వివరించు గాథలు పలికెను

> నా కివి రెండును నచ్చనే లేదు,
> కోష్ఠమ్ముపై కెక్కి కూర్చుండి, ధాన్య
> మేమియు లే దను నీమెయుకూడ.
>
> గ్రామణీ, మాది దుర్భరజీవితమ్ము;
> వృద్ధబలీవర్ద మిచ్చుచు రెండు
> మాసాల గడవును మా కొసంగితివి.
> అడిగెదు మూల్యమ్ము నవధికి ముందె
> నా కిది యేమియు నచ్చనే లేదు.

ఇట్లు పలికి గ్రామభోజకుని జుట్టుపట్టుకొని లాగి, నేలపై బడవేసి, 'నేను గ్రామభోజకుడ నని అన్యులగు ప్తవస్తువులను హరింతువా?' అని తిట్టి, తన్ని మెడబట్టి వెలుపలికి నెట్టివేసి, ధూర్తస్త్రీని సిగ పట్టి క్రిందికి లాగి 'మరల ఇట్లు చేసితివేని తెలియును' అని దండించెను.

అటుతరువాత గ్రామభోజకుడు ఆయింటివైపు కన్నెత్తి చూడలేదు. ఆపాపాత్మురాలు మనసులోగూడ అపమార్గచారిణి కాలేదు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున గ్రామణిని దిద్దు సంసారి నేనే.

200 సాధుశీలజాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున నివసించుచు ఒకానొక బ్రాహ్మణుని విషయమై చెప్పినది

వర్తమాన కథ

ఆబ్రాహ్మణికి నలుగురు పుత్రిక లుండిరి. వారు నాలుగువిధములు పురుషులను కోరిరి. అందులో నొకతె సుందరాకారమును ఇంకొకతె దీర్ఘాయుష్మంతుని ఇంకొకతె ఉన్నతవంశమువానిని ఇంకొకతె సదాచారిని కోరిరి. బ్రాహ్మణుడు బిడ్డలను ఎట్టివాని కీయవలెనని తలపోసెను.

ఎంత యోచించినను నిర్ణయింపలేక సంయక్సంబుద్ధున కీవిషయము విన్నవింప నెంచి గంధమాల్యాదులు గైకొని విహారమునకు జని శాస్త్రకు ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన గూరుచుండెను. ఆవల వృత్తాంతము వివరించి బ్రాహ్మణుడు "భన్తే, వీరిలో నెవనికి బిడ్డనిచ్చుట ఉచితము?" అనెను.

"పూర్వముకూడ నీప్రశ్నకు పండితులు సమాధాన మిచ్చియుండిరి. కాని, అది పూర్వజన్మవిషయమగుటచే నీవు గ్రహింపజాలవు" అని శాస్త్ర అతని కోరికపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో సమస్తవిద్యలు గ్రహించి, మరలి వచ్చి, విఖ్యాతాచార్యుడయ్యెను. ఒకానొకబ్రాహ్మణునకు నలుగురు పుత్రిక లుండిరి. వారు నలుగురు వరులను కోరుచుండిరి. బ్రాహ్మణు డిది యెరుగక వీరి నెవరి కిచ్చుట యుక్తమో తెలిసికొనుటకై ఆచార్యుని సన్నిధి కేగి, ఈయభిప్రాయమును తెలుపు గాథ పలికెను.

ఒకనికి సౌందర్య మున్నది, వయసు
కల దొక్కనికి, గొప్పకులమువా డొకడు,

శీలవంతు డొకండు; చెప్పుము బ్రాహ్మ
ణోత్తమా, ఇం దెవ్వ డుత్తమవరుడు.

ఇది విని ఆచార్యుడు 'రూపము, సంపద మొదలగునవి యున్నప్పటికి దుశ్శీల మున్నచో లోకము నిందించును. కావున అట్టివాడు తగడు. మేము శీలవంతునే ఆమోదింతుము' అను నర్థమును ప్రకటించు ఈ గాథ పలికెను:

చారుతయు కులీనత విశిష్టములు సుమ్మ
వందనార్హ మగును పెద్దవయసు; కాని
నాకుమాత్రము శీలమ్మే నచ్చుచుండు.

బ్రాహ్మణు డాయనవాక్యములు విని శీలవంతులకే తనకొమార్తెల నిచ్చెను.

శాస్త జాతకములు పరిపోల్చెను. ఆకాలమున బ్రాహ్మణుడు ఈ బ్రాహ్మణుడే. ప్రసిద్ధ ఆచార్యుడు నేనే.

201 బంధనాగార జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు బంధనాగారవిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆకాలమున కన్నము వేయువారిని, దారిదోపిడిగాండ్రను మనుష్యఘాతకులను కొందరను పట్టుకొని రాజసమక్షమునకు పంపిరి. రాజు వారిని త్రాళ్ళతోను, బేడీలతోను, గొలుసులతోను బంధింప చేసెను.

పల్లెనుండి 30మంది భిక్షువులు శాస్తను సందర్శింపవచ్చిరి. దర్శనమునకు పూర్వదినమున భిక్షాటనము చేయుచు ఈబంధనాగారము కడకు చేరిరి. వారు భటులను చూచి భిక్షాటనము నుండి మరలివచ్చి

శాస్తను సమీపించి ఇట్లు విన్నవించిరి.

"భన్తే, నేడు మేము భిక్షాటనము చేసి వచ్చునపుడు గొలుసులు, జేడీలు, మొదలగునవి తగిల్చియున్న చారులను చూచితిమి. వారు బంధనమున చిక్కుకొని పారిపోవలేకుండిరి. దానికన్న గురుతర బంధనము కలదా?"

"భిక్షువులారా! ఇది ఏమి బంధనము? ధనధాన్యదారపుత్రాది విషయబంధము తక్కిన అన్ని బంధములకంటె వందరెట్లు వేయిరెట్లు దృఢతర మైనది ఛేదించుటకు వీలుకాని ఇట్టిదృఢబంధమునుకూడ పండితులు పూర్వము ఛేదించి హిమాలయమునకు పోయి ప్రవ్రజించిరి" అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు పేదబ్రాహ్మణకుటుంబములో పుట్టెను. ఆయన పెద్దవాడగునప్పటికి తండ్రి కాలముచేసెను. అతడు నౌకరీచేయుచు తల్లిని పోషించుచుండెను. ఆతని కిష్టము లేకపోయినను తల్లి యతనికి పెండ్లి చేసెను. కొన్నాళ్ళ కామె మరణించెను.

భార్య గర్భవతి యన్నసంగతి తెలియక బ్రాహ్మణు డామెతో "భద్రే, నీవు చాకిరీ చేసి జీవనము చేయుము. నేను ప్రవ్రజింతును" అని పలికెను. 'నేను గర్భవతిని. బిడ్డడు పుట్టినపిమ్మట మీరు ప్రవ్రజింపుడు" అని యామె చెప్పెను. మంచి దని బోధిసత్త్వుడు భార్య మగశిశువును ప్రసవించిన తరువాత "భద్రే, బిడ్డని సుఖముగా ప్రసవించినావు. నే నిక పోవుదును" అనెను. "శిశువు స్తన్యము మానిన తరువాత పోవచ్చు" నని యామె పలికెను. అప్పటి కామె మరల గర్భవతి యయ్యెను. 'ఈమెను సమాధానపరచిపోవుట వట్టిది. ఈమెతో చెప్పకుండ బోవలయు' నని యతడు రాత్రివేళ రహస్యముగా ఇలువిడిచి బయలుదేరెను. నగరరక్షకు లతనిని పట్టుకొనిరి. నేను తల్లిని పోషించువాడను. నన్ను విడిచిపెట్టుడు". అని యత డనగా వారు వదలిపెట్టిరి. అంత నతడు ఒక చో కూరుచుండి, ప్రధానద్వారము

వెంటనే నగరము వెలువడి, హిమవంతమునకు బోయి ఋషులరీతిని ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, ధ్యానశీలుడై యుండెను. ఆత డచ్చట నివసించుచు, 'నే నిటు లుండుటచేతనే దారపుత్రరూప మైన బంధనము ఛేదింపగలిగినాను' అని యుత్సాహముతో ఈగాథలు పలికెను:

ధీరు లగువారు దృఢరజ్జు, దారు, లోహ
బంధనమ్ముల దలపరు బంధములుగ;
కోర్కి యున్నను మణిమయకుండలముల,
దారపుత్రులమీద బంధముగ నెంత్రు.

యత్నమున గాని దుర్భేద్య మైన యట్టి
నరకమున కీడ్చు నీబంధనముల ద్రెంచి
ధీరు లాసక్తి విడనాడి తిరుగుచుంద్రు.

బోధిసత్త్వు డిట్లు గానము చేసి, అపరిహీనధ్యానముతో బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెను. మాత మహామాయ; తండ్రి శుద్ధోధనమహారాజు; భార్య రాహులుని తల్లి; పుత్రుడు రాహులుడు; ప్రవ్రజించినవాడు నేనే.

202 కేళిసీల జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు ఆయుష్మాన్ లకణ్టక భద్దియావిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు బుద్ధశాసనమున ప్రసిద్ధి కెక్కినాడు. సమస్తమును గ్రహించినవాడు, మధురస్వరము కలవాడు, మధురముగా ధర్మోపదేశము చేయువాడు. పటిసంభిదాజ్ఞానము పొందినవాడు. మహాక్షీణా

స్రవుడు. అయినను అతడు ఎనుబదిమంది స్థవిరులలో పరిమాణమున పొట్టివాడు. శ్రమణులవలె మఱుగుజ్జు, ఆటలలోని ఆటవస్తువువలె చిన్నవాడు.

ఒకనా డతడు శాస్తకు ప్రణామము చేసి జేతవనద్వారము కడకు పోవునప్పటికి పల్లెనుండి వచ్చిన 30మంది భిక్షువులు బుద్ధునికి ప్రణామము చేయుకోరికతో జేతవనము చేరిరి. వారు విహారద్వారమున స్థవిరుని చూచి అతడు ఎవరో శ్రమణు డనుకొని చీవరముకొంగుపట్టు కొని లాగి అతనిని వేధించి, శాస్తకడకు పోయిరి. అక్కడ శాస్తకు ప్రణామము చేసి కూర్చుండిరి. శాస్త మధురవాక్కులతో వారిని కుశల ప్రశ్న మడిగెను. అంతట వారు– "భన్తే, లకణ్టక భద్దియ అను తమ శిష్యు డొకడు చాల మధురముగ ప్రసంగము చేసెడివాడు. ఆత డిపుడు ఎచ్చట నున్నాడు?" అని యడిగిరి.

"భిక్షువులారా! మీ రాతనిని చూడగోరుచున్నారా!"

"చిత్తము, భన్తే"

"ద్వారప్రకోష్ఠమున మీరు వేధించినవాడే లకణ్టకుడు."

"భన్తే, ఇంత పొట్టివాడు ఎట్లు పుట్టెను?"

"తన పూర్వజన్మమున చేసిన పాపకర్మముచే." వారు ప్రార్థిం చినపిదప శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు దేవరాజగు శక్రు డయ్యెను. ఆరోజులలో బ్రహ్మదత్తుడు ఏనుగు గాని, గుఱ్ఱము గాని, వృషభము గాని ముసలిది కనబడినచో దానివెంట బోయెడువాడు. ప్రాతబండి కానిపించినచో విరుగ గొట్టించును. వృద్ధస్త్రీలు కానవచ్చినచో వారిని బిలిపించి పొట్టమీద కొట్టించును. పడద్రోయించి, లేవ నెత్తించును. వృద్ధులు కనిపించిన చో దొమ్మరివాండ్రవలె వారిచేత తలక్రిందులుగా మొగ్గలు వేయంచును. ఎవ్వరును కనబడనప్పుడు ఏయింట వృద్ధు లున్నారో కనుగొని వారిని పిలిపించి ఆటలాడించును. ఇట్లాతడు కేళిశీలుడై యుండెను. లోకులు

సిగ్గుపడి తమ తమ వృద్ధమాతాపితరులను పరరాష్ట్రములకు బంప నాగిరి. తలిదండ్రులసేవ లోపించెను. రాజసేవకులుకూడ క్రీడాపరా యణులైరి. నరకము నిండిపోవుచుండెను. దేవతలపరిషత్తు తగ్గిపోయెను. నూతన దేవపుత్రులు కానరాకుండుటకు శక్రుడు కారణ మే మని యోచించి తెలిసికొని, వానిని శిక్షింతు నని బయలుదేరెను.

ఉత్సవమునాడు శక్రుడు వృద్ధులరూపములు చేయించి, రెంటుతడకల మీద ప్రాతబండిపై నుంచి, బండికి వృద్ధవృషభములను కట్టించి నడి పించుచు, రాజు అలంకృతహస్తిమీద గూరుచుండి, అలంకృతనగర మున విచరించుచుండు సమయమున చినిగిన గుడ్డలు కట్టుకొని బండిని రాజునెదుటికి దోలుకొని వచ్చెను. రాజు ప్రాతబండిని జూచి 'ఆవలకు తొలగింపుడు' అని యరచెను. 'దేవా, బండి యెక్కడ? మాకు గనబడుట లేదే' అని పరివారజనము పలికెను. శక్రునిప్రభావము వలన శకటము రాజుకుమాత్రము కానవచ్చుచుండెను.

శక్రుడు మాటిమాటికిని తనబండిని రాజురథముమీదికి తోలుచు తుదకు రాజునెత్తిపై చిన్న చట్టి పడవేసెను. రాజుశరీరము తడిసి పోయెను. రెండవచట్టి పడవేయగా మజ్జిగతో నాతని యొడలు తడిసెను. రాజు భయపడి, ఆందోళన చెంది, జుగుప్సతో నుండెను.

రాజు భయభ్రాంతు డైన పిదప శక్రుడు నిజశకటమును అంత ర్ధానము చేసి, నిజరూపము దాల్చి వజ్రహస్తుడై, ఆకసమున నిలిచి "అరె పాపీ, అధార్మికప్రభూ, నీకు వార్ధకము రాదా? నీయొడలిపై జర అడుగుపెట్టదా? కేళిశీలుడవై నీవు వృద్ధులకు వ్యథ కలిగించు చున్నావు. నీయొక్కనిమూలమున అనేకులు నరకమునకు బోవుచు న్నారు. లోకులు తలిదండ్రులకు సేవచేయ వీలు లేకున్నది. ఇట్టిదుష్టత్వ ములనుండి విరమింపవేని వజ్రముతో నీశిరస్సు ఛేదించెదను. ఇది మొదలుకొని యిట్టిపనులు చేయరాదు" అని బెదరించి, తలిదండ్రుల గుణములను వర్ణించి, వృద్ధులస్నేహమాహాత్మ్యమును ప్రశంసించి, సదుపదేశ మిచ్చి, నిజస్థానమునకు వెడలిపోయెను.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డైన పిదప ఈవిషయము నుద్ఘాటించి, యీగాథలు పలికెను.

కాయతుల్యత లేని మృగాలుకూడ
చెందుచుండు మహాభీతి సింహ మన్న-
హంస- బర్హి, నాగ, క్రౌంచ, హరిణములు;
మానవులయందు నిట్లె ధీమంతు డైన
పిన్నవాడు నధికు డౌను; పెద్దతనువు
కలుగువాడు మూర్ఖు డయిన ఘనుడు కాడు.

శాస్త్ర ధర్మప్రసంగము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున రాజు లకుణ్టకభద్దియ, శక్రుడు నేనే.

203 ఖంధవత్త జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచుండగా ఒకానొక భిక్షువు విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆభిక్షువు అగ్నిగృహద్వారమున కట్టెలు పేర్చుచుండగా పురాతనమైన మ్రాను నుండి సర్పము వెడలివచ్చి అతని వ్రేళ్ళపై కాటు వేసెను. ఆతడు అచటనే ప్రాణములు విడిచెను. ఆతని మరణవార్త విహారమం దంతటను వ్యాపించెను.

ధర్మసభలో భిక్షువులు ప్రసంగించుచుండ శాస్త్ర అరుగుదెంచి 'భిక్షువులారా! ఏమి సంభాషించుచున్నారు?' యని అడిగెను. వారు "ఫలాని విషయము" అని చెప్పిన పిమ్మట, "భిక్షువులారా! అతడు నాలుగు సర్పరాజకులములయెడ మైత్రీభావనతో నున్నచో సర్పము కాటువేసెడిది కాదు. ప్రాచీనతపస్వులుకూడ బుద్ధుడు జన్మింపక పూర్వము నాలుగు నాగరాజకులములయెడ మైత్రితో నుండుటచే సర్పభయము లేకుండపోయినది" అని శాస్త్ర పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించెను. అతడు పెద్దవాడయి, గృహము విడిచి ప్రవ్రజించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, హిమవత్ప్రదేశమున గంగానివర్తనమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని ధ్యానకేళీరతుడై, ఋషిగణపరివృతుడై నివసించుచుండెను.

ఆ కాలమున వివిధసర్పములు ఋషులకు బాధాకరముగానుండెను. చాలమంది ఋషులు మరణించుచుండిరి. తపస్వు లీ విషయము బోధిసత్త్వునకు దెలిపిరి. ఆయన తాపసుల నెల్లర నొకచో సమావేశపరచి "మీరు నాలుగు సర్పరాజకులములయెడ మైత్రిని భావించుచో మిమ్ము పాములు కరవవు. నేటినుండి నాలుగుసర్పరాజకులములయెడ ఈ ప్రకారముగా మైత్రిని భావింపు" డని యీగాథ పలికెను.

నాగరాజకులాలు నాల్గింటియెడల
మిత్రభావమ్ముతో మెలగుదు నేను.

ఈప్రకారముగా నాలుగు నాగరాజకులములను దెలిపి, 'వీనియెడ మీకు మైత్రి భావింప నేర్చితిరేని మిమ్ము సర్పములు కరవవు. శ్రమ కలిగింపవు'' అని ఆయన ఈగాథ పలికెను.

పాదాలు లేనట్టివానితో మైత్రి
పాదద్వయం బున్నవానితో మైత్రి
పాదాలు నా ల్గున్నవానితో మైత్రి
బహుపాదముల్ కలవానితో మైత్రి.

ఈవిధముగా మైత్రిభావనాక్రమము నుపదేశించి, ప్రార్థనాక్రమము దెలుపుచు ఈగాథ పలికెను:

పదహీనములు నన్ను బాధింపరాదు,
పదయుగ్మ మున్నవి బాధింపరాదు,
పదచతుష్టయములు బాధింపరాదు,
బహుపదా లున్నవి బాధింపరాదు.

ఇప్పుడు సామాన్యరూపమున భావనాక్రమము ప్రకటించు నీగాథ పలికెను.

అఖిలసత్త్వంబులు, కన్నిజీవులకు
కల్యాణ మగుగాక! కష్ట మెవ్వరికి
ఒక్కింతయును కల్గకుండునుగాక!

ఈ విధముగా సామాన్యరూపమున సర్వప్రాణులయెడ మైత్రి భావననుగూర్చి తెలిపి, త్రిరత్నములగుణములను స్మృతిలో నుంచికొనుటకై యిది చెప్పెను.

బుద్ధ ధర్మ సంఘములకు హద్దు లేదు.

సీమితప్రాణులనుగూర్చి యిది పలికెను.

సీమ యున్నది సరీసృప వృశ్చికములు,
కూర్ణనాభాదుల కున్నది హద్దు.

ఇట్లు బోధిసత్త్వుడు ప్రథమ కర్తవ్యముని-
ఈగాథ పలికెను.

జాగరూకతతోడ సంచరించెదను,
నిజపరిత్రాణంబు నిర్మించుకొంటి.
చేరగాపుత హాని చేయు జంతువులు
ఎక్కడో దూరమ్ము! మ్రొక్కుదు నేను
బుద్ధుని సప్తసంబుద్ధులగూడ.

నాటినుండి ఋషిగణము బోధిసత్త్వుని ఉపదేశానుసారముగా మైత్రీభావన చేయజొచ్చెను, బుద్ధునిగుణములను స్మరింపసాగెను. ఈప్రకారముగా బుద్ధగుణస్మరణము చేసినపిదప సర్పము లన్నియు కదలిచనెను. బోధిసత్త్వుడుకూడ బ్రహ్మవిహారములను భావనచేయుచు బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున ఋషిగణము బుద్ధపరిషత్తు; గణనాయకుడను నేనే

204 వీరక జాతకము

శాస్త జేతవనములో విహారము చేయుచు, బుద్ధుని వేషధారణాదికవిషయమై చెప్పినది

వర్తమాన కథ

దేవదత్తుని పరిషత్తునుండి స్థవిరులు మరలివచ్చినపిదప శాస్త "సారిపుత్రా! దేవదత్తుడు మిమ్ములను చూచి ఏమి చేసినాడు?" అని అడిగెను.

"భన్తే, సుగతుని ఆకారప్రకారములు అవలంబించినాడు."

"సారిపుత్రా! దేవదత్తుడు కేవల మిప్పుడే కాదు. పూర్వము కూడ నన్ను అనుకరించి వినాశము పొందినాడు" అని స్థవిరులు ప్రార్థించినపిదప శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయు చుండ బోధిసత్త్వుడు హిమాలయ ప్రదేశమున నీటికాకి కడుపున బుట్టి సరస్సుకడ వీరకనామమున నివసించుచుండెను. ఆరోజులలో కాశీరాష్ట్ర మున దుర్భిక్ష మేర్పడెను. మానవులు కాకపిండము వేయుటగాని, యక్షనాగబలి యిచ్చుట గాని లేదు. దుర్భిక్ష మున్నప్రదేశములనుండి బయలుదేరి కాకు లడవులకు జేరినవి. వారాణసినుండి సవిట్ఠక మను కాకి భార్యతోగూడ వీరకు డున్న సరస్సుకు సమీపములో నివసింప జొచ్చెను.

ఒకనాడు ఆసరస్సులో ఆహారము గ్రహించి ఈవలకు వచ్చి చేపలు తిని ఒడ లెండబెట్టుకొనుచున్న వీరకుని సవిట్ఠకుడు చూచి ఈకాకివలన బహుమత్స్యములు లభింపవచ్చును. ఇతనిని సేవించెద" ననుకొని సమీపమునకు బోయెను. ఏమి మిత్రమా' అని జలకాక మడుగగా, 'స్వామీ, నీసేవ చేయగోరుచున్నాను' అని సవిట్ఠకుడు పలికెను. మంచి దని వీరకుడు సమ్మతింపగా, అప్పటినుండి సవిట్ఠకు డతని నాశ్రయించెను. వీరకుడు తనకు వలసిన మత్స్యములను భుజించి,

మిగిలినవానిని సవిట్ఠకున కిచ్చుచుండెను. అతడు తిని, తక్కినవి భార్య కిచ్చుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడచెను.

ఒకనాడు సవిట్ఠకుడు "ఈనీటికాకి నల్లనిది, నేనుకూడ నలుపే. కన్నులు, ముక్కు, కాళ్ళలో భేద మేమియు లేదు. ఈత డిచ్చు మత్స్యములతో నాకు నేటినుండి పనిలేదు, నేనే చేపలు పట్టుకొందును' అని భావించి, అతనిని సమీపించి, 'మిత్రమా, నేటినుండి నేనే చేపలు పట్టుకొందును' అని పలికెను. 'మిత్రమా, నీటిలో దిగి చేపలు పట్టు నీటికాకిజాతిలో నీవు పుట్టలేదు. అభిమానము వలదు' అని వీరకుని వాక్కులు లక్ష్యము చేయక సవిట్ఠకుడు సరస్సులో దిగి, నీటిలో ప్రవేశించి, పైకి వచ్చునపుడు నాచులో చిక్కుకొని, తప్పించుకొనలేక నోరు తెరచి, నీటిలో మునిగి ప్రాణములు విడిచెను.

అతడు రాకుండుటచే భార్య సమాచారము తెలిసికొనుటకై వీరకునికడ కేగి, స్వామీ, సవిట్ఠకుడు రాలేదు. ఎక్కడికి పోయినాడో?' అని అడుగున పై యీగాథ పలికెను:

> వీక్షించుచున్నావె వీరకా, నాదు
> భర్త సవిట్ఠకు, బర్హికంఠంబు
> వానిని, మధుర మా వాక్కులవానిని

అది విని వీరకుడు 'నీభర్త పోయినచోటు నాకు దెలియును" అని యీగాథ పలికెను.

> జలముపై నేలపై చరియింపగలిగి
> పచ్చి చేపల దన్ని భక్షించు పక్షి
> విహమునం బోయి సవిట్ఠకు డకట
> శైవాలమున జిక్కి సమసినవాడు.

అది విని కాకి యేడ్చుచు వారాణసికి బోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము జేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. అప్పుడు సవిట్ఠకు దేవదత్తుడు; వీరకుడు నేనే.

205 గంగేయ్య జాతకము

శాస్త జేతవనములో విహరించుచుండగా ఇరువురు తరుణభిక్షువుల విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

వా రిరువురు శ్రావస్తివాసు లగు కులపుత్రులు. బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజించి, అశిభవభావనలలో చిక్కుకొనక సౌందర్యప్రశంసకులై సౌందర్యోపాసన చేయుచు పర్యటించుచుండిరి. ఒకనాడు వా రిరువురకును రూపమునుగూర్చి వివాదము బయలువెడలెను. అం దొకడు 'నేను చక్కనివాడను' అనెను. రెండవవాడు 'నీవు కాదు. నేను చక్కనివాడను' అని వక్కాణించెను.

కొలదిదూరములో ఒకానొకవృద్ధస్థవిరుడు కూర్చుండి యుండుట కాంచి, వారు "మనలో ఎవరు కమనీయరూపులో ఆయనకడ దెలిసికొందము" అనుకొని ఆయనసన్నిధికి చని "మాలో ఎవరు సుందరరూపుడు?" అని ప్రశ్నించిరి.

'మీ ఇరువురకంటెను నేను చక్కనివాడను" అని అతడు పలికెను.'

'ఈవృద్ధుడు మన మడిగిన విషయము చెప్పక అడుగనిది చెప్పినాడు' అని ఆయువకులు వృద్ధుని నిందించి వెడలిపోయిరి.

ఆ జరిగినపని భిక్షుసంఘమునకు దెలిసెను. ఒకనాడు ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండెను. శాస్త అచటికరుగుదెంచి 'భిక్షువులారా, ఈయువకులు ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ సౌందర్యోపాసకులుగా దిరుగుచుండిరి' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు గంగాతీరమున వృక్షదేవతగా నుండెను. ఆరోజులలో గంగాయమునాసంగమస్థానమున గాంగేయ్యుడు, యామునేయ్యుడు నను రెండు మత్స్యములు 'నే నందముగా నున్నాను. నీ వందముగా లే' వని తగవులాడుచు, సమీపములో గంగాతటమున నున్న కూర్మమును జూచి 'ఈతడు మనసౌందర్యమునుగూర్చి నిర్ణయింప

గలడు' అని దగ్గరకు బోయి, 'మిత్రమా, కచ్ఛపా, గంగేయ్యుడు సుందరుడా, యామునేయ్యుడు సుందరుడా?' అని యడిగెను. 'గంగేయ్యుడు సుందరుడు, యామునేయ్యుడును సుందరుడు. కాని మీ యుభయులకంటె నే నెక్కువ సుందరరూపుడను' అను నభిప్రాయమును ప్రకటించు నీగాధను కచ్ఛపము పలికెను:

> గాంగేయు డెంతయు కమనీయమూర్తి
> యామునేయుడు గూడ నధికసుందరుడు
> కాని నావలె నాల్గు కాళులు కలిగి
> న్యగ్రోధమట్లు గోళాకృతి, బండి
> పోలు విధమ్మైన పొడవైన మెడయు
> గలిగిన జీవియే కమనీయతముడు.

మత్స్యములు దానిమాటలు విని 'ఈదుర్మార్గకచ్ఛపము మన మడిగిన విషయము తెలుపక వేరొకవిషయము చెప్పినది. ఆహా' అని ఈగాధ పలికినవి:

> అడిగినది చెప్ప, దడగని యన్యవార్త
> చెప్పు, నాత్మప్రశంసయే చేసికొనును
> ఏమియును నచ్చలేదు మా కితని తీరు.

మత్స్యములు కచ్ఛపముమీద నీరు వెదజల్లి నిజనివాసమునకు వెడలిపోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రెండుచేపలు యీతరుణభిక్షువులు; కచ్ఛపము ఆవృద్ధుడు; వృక్షదేవత నేను.

206 కురుంగమిగ జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహరించుచు దేవదత్తుని విషయమై చెప్పెను.

వర్తమానకథ

ఈసమయమున దేవదత్తుడు వధోద్యుక్తుడై యున్నట్లు విని శాస్త "భిక్షువులారా! దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ఇట్టి ప్రయత్నము చేసినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కురంగమృగ మయి, అరణ్యములో నొకసర స్తీరమున గుల్మములో నివసించుచుండెను. సరస్సున కనతిదూరములో వృక్షాగ్రమున శతపత్రపక్షి వ్రాలుచుండెడిది. సరస్సులో తాబే లుండెను. ముగ్గురును మిత్రు లయి, పరస్పరప్రీతితో నిట్లు నివసించుచుండిరి. ఒక నాడు మృగవ్యాధుడు అడవిలో తిరుగుచు, సర స్తీరమున బోధిసత్త్వుని పదచిహ్నములను జూచి, లోహశృంఖలవంటి తోలువలను పన్ని వెడలి పోయెను. బోధిసత్త్వుడు జలపానార్థము ప్రథమయామమున వెడలి, వలలో జిక్కుకొని ఆక్రందనము చేసెను. ఆ కూయి విని, చెట్టుమీద నుండి శతపత్రపక్షి, నీటినుండి కచ్ఛపము వచ్చి, కర్తవ్య మే మని ఆలోచన చేసినవి. అపుడు పక్షి తాబేలుతో "సౌమ్యా, నీకు దంతము లున్నవి. నీ వీపాశమును ఛేదింపుము. నేను పోయి వ్యాధుడు రాకుండు నట్లు చేయుదును. ఇట్లు మన మిరువురము చేయు ప్రయత్నమువలన మన మిత్రునిప్రాణములు దక్కును" అనునర్థమును ప్రకాశింపజేయు ఈగాధ పలికెను.

> చర్మనిర్మితంబు జాలంబు దంతాల
> గొరకివేయవలయు కూర్మరాజ!
> ఏను చూచుచుందు నిటువైపు లుబ్ధకుం
> డరుగుదేర కుండు నట్టి విధము.

కచ్ఛపము చర్మపట్టికలు కొరకసాగినది. శతపత్రము పోయి లుబ్ధ కునియింట వ్రాలినది. వాడు తెల్లవారుజామున లేచి శక్తి పట్టుకొని బయలుదేరెను. ముందు వాకిలివెంట వాడు వెలుపలికి వచ్చుట పక్షి గ్రహించి, రెక్కలు విప్పి, వానిముఖముపై గొట్టెను. అపశకునము కొట్టిన దని వాడు లోనికిబోయి కొంతవరకు పండుకొని, మరల శక్తిని చేతబట్టుకొని లేచెను. వీడు తొలుత ఎదుటివాకిట బయలుదేరినాడు. ఇప్పుడు వెనుక వాకిట వెలువడు నని గ్రహించి, పక్షి పోయి వెనుకటి ద్వారముమీద వ్రాలి, వాడు వచ్చినతోడనే రెక్కలతో మరల ముఖ ముపై గొట్టెను. అపశకునము నన్ను బయలువెడలనీయ కున్న దని వాడు మరల పండుకొని, అరుణోదయమున లేచి, శక్తి ధరించి బయలు దేరెను. పక్షి వేగముగా జని, వ్యాధుడు వచ్చుచున్నా డని బోధి సత్త్వునకు దెలిపెను. అప్పటికి కచ్ఛపము తోలుపట్టీలు కొరికివేసినది. ఒక్కటిమాత్రము మిగిలి యుండెను. దానిదంతము రాలిపోవున ట్లుండెను. ముఖమున నెత్తురు క్రమ్మినది.

లుబ్ధకుడు వేగముగా వచ్చుచుండుట జూచి, మృగము మిగిలిన పట్టీ (వార) త్రెంచుకొని, అడవిలో జొరబడెను, పక్షి వృక్షాగ్రము మీదికి బోయి వ్రాలెను. దౌర్బల్యముచే కచ్ఛపముమాత్ర మచ్చటనే పడియుండెను. వ్యాధుడు కచ్ఛపమును సంచిలో వేసికొని, కర్రకు దగి లించెను. బోధిసత్త్వుడు మరలివచ్చి, కచ్ఛపముపట్టువడుట గ్రహించి, మిత్రునిప్రాణములు రక్షింతు నని తాను బలము లేనిదానివలె నటిం చుచు కానబడెను. ఈమృగము దుర్బలముగా నున్నది. దీనిని సంహ రింతు నని వాడు శక్తి పట్టుకొని దానివెంట నంటెను. మృగము నాతిదూరము కాక, నాతిసమీపముకూడ కాక పోవుచు వానిని వనము లోని కెలయించుకొని పోయెను. అట్లు పోయి, తాను దూర మరుగుట గమనించి, తనపాదచిహ్నములను మరుగు పరచి, అన్యమార్గమున వాయువేగముతో మరలివచ్చి, కొమ్ములతో సంచి తలక్రిందులు చేసి, కచ్ఛపమును వెలువరించెను. శతపత్రము వృక్షముమీదినుండి నేలమీ దికి వ్రాలెను. బోధిసత్త్వు డిరువురకు నుపదేశ మిచ్చువాడై "మీవలన నాప్రాణములు దక్కినవి. మీకు నేను చేయదగినది చేసినాను. ఇప్పుడే లుబ్ధకుడు వచ్చి మిమ్ము పట్టుకొనవగలడు. కావున శతపత్రమా,

నీ బిడ్డలను దీసికొని వేరొకచోటికి బొమ్ము. కచ్ఛపమా. నీవు నీటిలో ప్రవేశింపుము'' అని చెప్పెను. అవి రెండును ఆప్రకారమే చెసెను. వ్యాధు డచ్చటికి వచ్చి చూడగా నేమియు కానబడలేదు. చినిగిన సంచితో విచారముతో వాదు నిజగృహమున కేగెను. ఆమిత్రులు ముగ్గురును యావజ్జీవము పరస్పరము గాఢవిశ్వాసముతో నుండి, తుదకు యథా కర్మం గతో.

శాస్త బుద్ధ డయినపిదప ఈగాథ పలికెను.

సలిలములోన కచ్ఛపము చెరినది.
కారడవిని వేగ దూరె మృగంబు;
శతపత్రమో వృక్షశాఖలనుండి
తనబిడ్డలం గొని చనెను దూరముగ.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి రెండు జాతకములను సరిపోల్చెను.
ఆసమయమున వేటకాడు దేవదత్తుడు; చిరుతపక్షి సారిపుత్రుడు; తాబేలు మౌద్గల్యాయనుడు; కురుంగమృగమును నేనే

207 అస్సక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు పూర్వభార్యయెడ ప్రలోభమునుగురించి చెప్పినది.

వర్తమానకథ

శాస్త ఆభిక్షువుతో 'నిజముగా నీవు ఉత్కంఠితు డయితివా' అని అడిగెను.

'చిత్తము. సత్యముగ నే.'

'ఏల ఉత్కంఠ చెందితివి?'

'పూర్వభార్యవలన.'

శాస్త 'భిక్షూ! ఆమెకు నీయెడ ప్రీతి లేదు. పూర్వము ఆమె మూలమున నీవు మహాక్లేశము నొందితివి' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము కాశీరాష్ట్రమున పోతలి యను నగరమున అశ్వకు డనురాజు పరిపాలన చేయుచుండెను. ఆయన పట్టమహిషి పేరు ఉబ్బరి: ఆమె ప్రీతిపాత్రురాలు, మనోజ్ఞరూప, దర్శనీయాకృతి, మానవుల వర్ణమునకు దేవతల వర్ణమునకు నడుమ వన్నెకలది. ఆమె మృతినొందగా రాజు ఆమెకళేబరమును తైలద్రోణిలో భద్రపరచి, మంచముక్రింద నుంచి, తాను మంచముపై బండుకొని, ఆహారనిద్రలు మాని, దుఃఖించుచుండెను. తలిదండ్రులు, జ్ఞాతులు, మిత్రులు అమాత్యులు, బ్రాహ్మణులు, గృహపతులు మొదలగువారు వచ్చి "మహారాజా, దుఃఖింపవలదు. సంసారము లనిత్యములు" ఇత్యాది విషయములు చెప్పి, ఓదార్ప లేరైరి. అట్లాతడు విలపించుచుండ ఏడురోజులు గడచెను.

ఆకాలమున పంచాభిజ్ఞలు అష్టసమాపత్తులును పొంది తపస్వియై హిమాలయమున విచరించుచున్న బోధిసత్త్వుడు జంబూద్వీపముపై దివ్యదృష్టి బరపగా దుఃఖాక్రాంతుడై యున్న రాజు కానవచ్చెను. ఇతనికి తోడ్పడవలెనని బోధిసత్త్వుడు నిజప్రభావముచే ఆకసమున కెగసి వచ్చి రాజోద్యానమున దిగి, మంగళశిలాఫలకముపై బంగరువిగ్రహామువలె గూరుచుండెను. పోతలనగరనివాసి యగు బ్రాహ్మణమాణవకు డొకడు ఉద్యానములోనికి జని, బోధిసత్త్వుని గాంచి నమస్కరించి కూరుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు అతనితో సల్లాపము లాడి "మాణవకా, రాజు ధార్మికు డేనా?" అని యడిగెను.

'అవును. రాజు ధార్మికుడే. ఆయనభార్య చనిపోయినది. రాజామె కళేబరమును తైలద్రోణిలో నుంచి, యేడ్చి మొత్తుకొనుచున్నాడు. నేటి కేడురోజులు గడచినవి. రాజుదుఃఖము మీ రేల తొలగింపరాదు? మీవంటి శీలవంతు లుండగా రాజిట్లు దుఃఖించుట యుక్తమా?'

'మాణవకా, నేను రాజు నెరుగను. ఆయన వచ్చి అడిగినచో ఆయనభార్య యెచట జన్మించెనో తెలిపి, రాజసమక్షములోనే ఆమెచే మాటాడించెదను.'

'భన్తే, నేను రాజును గొనివచ్చువరకును మీ రిక్కడనే

యుండుడు' అని మాణవకుడు బోధిసత్త్వునిసమ్మతి పొంది రాజుకడకు జని వృత్తాంతము చెప్పి, "ఆదివ్యచక్షుష్మంతునిసన్నిధికి బోవుట ముఖ్య" మని పలికెను. ఉబ్బరిని మరల జూడవచ్చు నని రాజు సంతుష్టుడై రథ మెక్కి, ఉద్యానములోనికి జని బోధిసత్త్వునికి నమస్కరించి, ప్రక్కన గూరుచుండి "తాము దేవి జన్మమెత్తినచోటు సత్యముగా నెరుగుదురా?" అనెను.

"అవును. మహారాజా!"

"ఆమె యెచట నున్నది?"

'మహారాజా, ఆమె రూపగర్వితయగుటచే ప్రమాదమున జిక్కుకొని సత్కార్య మేమియు జేయలేదు. కావున నామె యీయుద్యానములోనే పేడపురుగుకడుపున బుట్టినది.'

'నేను విశ్వసింపను.'

'అట్లయిన మీ కామెను జూపి మాటాడింతును.'

'మంచిది. అటులే చేయుడు.'

బోధిసత్త్వుడు నిజప్రభావముచే రెండుగోమయపిండములు దొరలుచు రాజుకడకు వచ్చునట్లు చేసెను. వానిని జూపుచు 'మహారాజా, ఉబ్బరీదేవి నిన్ను విడిచిపోయి, పేడపురుగువెంట వచ్చుచున్నది. చూడు' మనెను.

'భన్తే, ఉబ్బరీదేవి పేడపురుగుకడుపున బుట్టునని నేను నమ్మను.'

'మహారాజా, ఆమెచేతనే చెప్పింతునా?'

'భన్తే, చెప్పింపుడు.'

బోధిసత్త్వుడు నిజప్రభావముచే ఆమెచే పలికించువాడయి, 'ఉబ్బరీ ఆయనతో మనుష్యవాక్కున మాటాడు' మనెను.

'చిత్తము, భదంతా, ఏమి చెప్పుదును?'

'వెనుకజన్మలో నీ పే రేమి?'

'భన్తే, అస్సకరాజుపట్టమహిషినై ఉబ్బరి యను పేర నుంటిని.'

"ఇప్పుడు నీవు అస్సకరాజుమహిషివా, పేడపురుగువా?"

"అది నాపూర్వజన్మకథ. ఆకాలమున ఈయుద్యానములోనే ఆయనతో శబ్దస్పర్శరూపరసగంధముల సంతోషముతో విహరించితిని. కాని నూతనజన్మ వచ్చినతరువాత ఆయనతో నా కేమి? ఇప్పుడు అస్సక

రాజుకంఠరక్తముతో నా ప్రకృతభర్తపాదములు కడుగగలను” అని జనమధ్యమున మానుషవాక్కుతో ఈగాథలు పలికెను.

భర్తయైనట్టి అశ్వకప్రభునితోడ
తిరిగితిని పూర్వ మేతత్ప్రదేశమందు
ఉండెను పరస్పరప్రీతి యుభయులకును.

నూతనసుఖాలు దుఃఖాలు ప్రాతవాని
పారద్రోలవె అశ్వకప్రభునికన్న
ఇంపుగూర్చును కీటక మిపుడు నాకు.

ఈవాక్కులు వినగానే పశ్చాత్తాపము చెంది రాజు తక్షణమే శవమును తీసివేయించి, తలనిండ స్నానము చేసి, బోధిసత్త్వునకు వందనము చేసి, మరల నగరములో ప్రవేశించి, వేరొక యువతిని పట్టమహిషిని జేసికొని, న్యాయపరిపాలనము చేయజొచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు రాజు కుపదేశ మిచ్చి, దుఃఖము పోగొట్టి హిమాలయమున కరిగెను

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున ఉబ్బరి పూర్వభార్య; అస్సకరాజు ఉత్కంఠితభిక్షువు; మాణవకుడు సారిపుత్రుడు; తపస్వి నేనే.

208 సుంసుమార జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచూ దేవదత్తుని వధోద్యమ విషయమున చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆసమయమున దేవదత్తుడు వధోద్యుక్తుడై యున్నాడని శాస్త “భిక్షులారా! దేవదత్తుడు కేవలము ఇప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ ఇట్టిప్రయత్నము చేసినాడు. కాని, కొలదిగానైన బెదిరింపలేకపోయినాడు” అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున వానరముకడుపున బుట్టి, నాగబలుడు, స్థామసంపన్నుడు, మహాశరీరుడు, సౌభాగ్యయుక్తుడు నయి, గంగానివర్తనస్థానమున అడవిలో నివసించుచుండెను. ఆరోజులలో గంగానదిలో నివసించుచున్న మొసలిభార్య బోధిసత్త్వుని దేహము గాంచి, ఆయనగుండెలోని మాంసము తిన నభిలాష పొడమగా భర్తతో "స్వామీ, ఈ కపిరాజహృదయమాంసము భుజింప గోరిక పుట్టినది'' అని పలికెను. "భద్రే, మనము జలచరులము. ఈయన స్థలచరుడు. ఇతని నెట్లు పట్టుకొనగలము? "ఏయుపాయముచేత నైన పట్టుకొనుడు. అతడు లభింపనిపక్షమున నేను జీవింపను." "భయపడవలదు; ఉపాయము కలదు. నీ వతని హృదయమాంసము తినగలవు" అని మొసలి భార్య నోదార్చెను.

బోధిసత్త్వుడు నీరు త్రాగి, గంగయొడ్డున గూరుచున్నసమయమున మొసలి యతని సమీపమునకు జని "వానరేంద్రా, ఈ ప్రదేశమున కసరుగాయలు తినుచు, తిరిగిన తావుననే యేల చరించుచుందువు? గంగ కావలియొడ్డున అంతులేని ఆమ్రలికుచాదిమధురఫలములు కలవు. నీ వచ్చటికి బోయి ఫలాదులు తినగూడదా?'' అనెను. 'కుంభీలరాజా, గంగానది నిండుగా మహావిశాలముగా నుండును. అక్కడికి నే నెట్లు పోగలను?' "నీవు పోదలచినచో నావీపుమీద నెక్కించుకొని నిన్నావలి తీరమునకు జేర్పగలను." బోధిసత్త్వుడు విశ్వసించి, మంచి దని యంగీకరించెను. 'రమ్ము, నావీపుమీది కెక్కుము' అని మొసలి పలుకగా వానరము వాని వీపుమీదికి జనెను. మొసలి కొంతదూరముపోయి, వానరమును నీటిలో ముంపసాగెను. 'సౌమ్యా, నన్ను నీటిలో ముంచుచున్నావు. ఏ మిది?'' అని బోధిసత్త్వు డనెను. 'నిన్ను నేను ధర్మబుద్ధితో గొనిపోవుట లేదు. నాభార్యకు నీహృదయమాంసముమీద కోరిక పుట్టుటచే నీగుండెకాయ తినిపింప నెంచినాను. 'సౌమ్యా, ఈసంగతి చెప్పుట మే లాయెను. మా కడుపుననే గుండె యుండునేని మే మిటునటు శాఖలపై దుముకునప్పుడు పొడిపొడి యయిపోవును."

'అట్లయిన దాని నెచ్చట నుంచితివి? సమీపమున తీరమున నున్న ఉదుంబరవృక్షమును పక్వఫలసంపన్న మయినదానినిని జూపి, అదిగో, మా గుండెలు మేడిచెట్టున వ్రేలాడుచున్నవి' అనెను. 'నీగుండెకాయ నా కిత్తువేని నిన్ను చంపను.' 'అట్లయిన నన్నచటికి గొనిపొమ్ము. చెట్టున వ్రేలాడు గుండె నీ కిత్తును.'

మొసలి వానరము నచటికి గొనిపోయెను. బోధిసత్త్వుడు దాని వీపుపైనుండి యెగిరి లేచి ఉదుంబరవృక్షముపై కెక్కి, కూరుచుండి 'మూర్ఖమిత్రమా, జంతువులగుండెలు చెట్లపై వ్రేలాడు ననినమ్మితివి. బుద్ధిహీనుడవు నిన్ను వంచించినాను. కాయగసరులు నీకే యుండ నిమ్ము. నీ దేహమో పెద్దది, బుద్ధిమాత్రము లేదు' అను నర్థమును స్పష్టముచేయు ఈగాథలు పలికెను:

> నీటి కావల నున్న నేరేడు, మావి,
> పనస లేటికి? ఉదుంబరములే చాలు.
>
> తావకీన విశాలతనువు కాదు
> సమము నీప్రజ్ఞ వంచన పొందినావు!
> ఇక నిచ్చ చొప్పున మకరమా, పొమ్ము.

మకరము జూదమున నోడినదానివలె దుఃఖించుచు, దుర్మనాయితమయి, చింతించుచు నిజనివాసస్థానమునకు జనెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున మకరము దేవదత్తుడు. ఆడుమొసలి చించామాణవికుడు; కపిరాజు నేనే.

209 కక్కర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ధర్మసేనాపతియగు సారిపుత్రస్థవిరుని శిష్యుడగు తరుణభిక్షుని విషయమై చెప్పినది

వర్తమాన కథ

అతడు తనశరీరసంరక్షణవిషయమున ఉత్సాహముతో నుండెడి వాడు. శరీరమున ఆరోగ్యము కొరవడు నేమో యను భీతిచే అతడు అత్యుష్ణముగాని అతి శీతముగాని కలిగించు పదార్థములు భుజించెడి వాడు కాడు. చలివలనగాని వేడివలనకాని దేహమునకు క్లేశము కలుగు ననుభయముచే ఇల్లు వెడలెడువాడు కాడు. బాగుగా ఉడికిన పదార్థముగాని మాడినవస్తువుగాని తినెడివాడు కాడు; అతనిశరీర పోషణవార్త సంఘమున వ్యాప్తమయ్యెను. ధర్మసభలో భిక్షువులు సంభాషించుచుండ శాస్త అరుగుదెంచి సంగతి తెలిసికొని, "భిక్షువు లారా, ఈ తరుణు డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ శరీరపోషణ వ్యగ్రుడై యుండెడివాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అరణ్యములో వృక్షదేవత యయ్యెను. ఒకానొక పిట్ట వేటకాడు పెంపుడుకౌజుపిట్టను, రోమజాలకమును, యష్టిని బట్టుకొని అడవిలో కౌజుపిట్టలను బట్టుకొనుచు, పరుగెత్తిపోయి అడవిలో జొర బడిన ముసలికౌజుపిట్టమీద వలవేసెను. నేర్పుతో ఆపిట్ట వలలో జిక్కు కొనక తప్పించుకొని యెగిరిపోవుచుండెను. వేటకాడు శాఖాపత్రముల మాటున దాగుచు మాటిమాటికి వలను యష్టిని విసరివేయుచుండెను. కౌజుపిట్ట వానిని సిగ్గుపరచు తలపుతో మనుష్యవాక్కులతో ఈగాథ పలికెను :

> పెక్కు గాంచితి అశ్వకర్ణ, వి
> భీతకాదులం తరువు లీవని;
> కాని అయ్యవి నీవిధమ్మున
> కదలజేరవు వృక్షమా !

ఇట్లు పలికి కౌజు ఎగిరి వేరొకచోటికి బోయెను. అది పోవునపుడు వేటకాడు ఈగాథ పలికెను :

> పంజరము భేదించుకొని యీ
> ప్రాతతిత్తిరి యెగిరివచ్చెను,
> బంధనాదిరహస్య మెరిగిన
> పక్షి కావున నవ్విపోయెను

వా డిట్లు పలికి, అరణ్యములో తిరిగి దొరికిన దానితో నిజగృహమునకు జనెను.

శాస్త ఈధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున వేటకాడు దేవదత్తుడు; పిట్ట తరుణభిక్షువు వృక్షదేవత నేనే.

210 కందగళక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు, సుగతుని వేషభాష లనుకరించుటను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమానకథ

దేవదత్తుడు సుగతుని వేషభాష లవలంబించుచున్నాడని విని శాస్త "భిక్షువులారా, దేవదత్తు డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ న న్ననుకరించి వినాశము పొందినాడు" అని, పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు పాలగుమ్మిపిట్టకడుపున పుట్టి ఖదిరవనమున మేతమేయుచుండుటచే ఖదిరవనీయ మని పేరువచ్చెను. దానికి కందగళక మను మిత్రము కలదు. అది యొకనాడు ఖదిరవనీయమువద్దకు వచ్చినది. అది "మిత్రమా, వచ్చితివా" అని కందగళకమును వెంటగొని ఖదిరవనములో ప్రవేశించి, ముక్కుతో చంద్రబోదెలన్ను పొడిచ్చి, వృక్షము

నుండి కీటకములను తీసియిచ్చెను. అది తియ్యని అపూపములవలె వానిని తినెను. తినుచుండగా దానికి అభిమానము కలిగి "చెట్లు పొడుచుకొని తినుజాతిలో ఇది పుట్టినది. నేనుగూడ అంతే. ఇది యిచ్చుచున్నయెర నా కేల? స్వయముగా ఖదిరవనమున ఆహారము సంపాదించుకొని తినెదను" అని భావించి, ఖదిరవనీయముతో 'మిత్రమా, నీకు శ్రమవలదు. నేనే చంద్ర చెట్లలో ఆహారము గ్రహింతు' ననెను.

"మిత్రమా, నీవు బూరుగ, పారిభద్రము మొదలగు మెత్తనిచెక్కలను పొడుచుజాతిలో పుట్టినావు. ఖదిరమో సారవంతము, కఠోరము. నీకోరిక విడిచిపెట్టుము" అని ఖదిరవనీయము పలికెను.

'నేను మాత్రము చెట్లు పొడిచెడు జాతిలో పుట్టలేదా?' అని కందగళకము మిత్రునిమాట వినక, వేగముగా జని, ముక్కుతో చంద్రబోదెను పొడిచెను. తక్షణమే దానిముక్కు చితికిపోయెను, గ్రుడ్లు వెలికి వచ్చినట్లయ్యెను. తల తిరిగిపోయెను. అది చెట్టుపై నిలువలేక నేలపై బడి ఈగాధ పలికెను.

> సౌమ్య, నామం బేమొ చెప్పుమి
> సన్నయాకుల ముండ్లతరువుకు
> ఒకప్రహారము తోడనే నా
> యుత్తమాంగము బ్రద్దలాయెను.

అది విని ఖదిరవనీయము ఈగాధ పలికెను.

> నేటివరకును పులుగు మెత్తని
> నీరసములౌ చెట్లు ముట్టెను
> సారవంతం బైన ఖదిర
> స్పర్శచే తల బ్రద్దలాయెను.

ఇట్లు ఖదిరవనీయము పలికి, 'ఓకందగళకా, నీవు దేనిపై తల పగులగొట్టుకొంటివో అదియే సారవంతమైన ఖదిరవృక్ష' మనెను. కందగళక మక్కడనే ప్రాణములు విడిచెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము కావించి జాతకములు మేళవించెను. ఆకాలమున కందగళకుడు దేవదత్తుడు, ఖదిరవని నేనే.

211 సోమదత్త జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు లాలుదాయీ స్థవిరుని విషయమై చెప్పినది

వర్తమాన కథ

ఇరువురు ముగ్గురు నడుమ నైన ఆతడు ఒక్కమాటకూడ పలుక లేదు. లజ్జాశీలుడగుటచే ఒకటి చెప్పబోయి వేరొకటి చెప్పెను. ధర్మ సభలో గూరుచుండి భిక్షువులితనినిగూర్చి చర్చించుచుండిరి. శాస్త్ర అచటి కరుగుదెంచి ప్రశ్నించి, విషయము దెలిసికొని, "భిక్షువులారా! లాలుదాయి ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ అధికలజ్జా శీలుడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో బ్రాహ్మణవంశమున పుట్టెను. అతడు పెద్దవాడయి తక్షశిలకు బోయి విద్య లభ్యసించి, ఇంటికి మరలి వచ్చెను. తలిదండ్రులు దుర్గతిలో నుండుట చూచి చితికిపోయిన వంశము నుద్ధరింతు నని తలచి యతడు వారితో చెప్పి, వారాణసికి బోయి రాజుకొలువులో జేరెను. క్రమముగా రాజుకు ప్రీతిపాత్రు డయ్యెను.

ఆతనితండ్రి రెండెద్దులతో వ్యవసాయము చేయుచు, జీవనము చేయుచుండగా అందులో నొకయెద్దు చనిపోయెను. ఆతడు కుమారుని కడకు బోయి "నాయనా, యెద్దొకటి మరణించినది. వ్యవసాయము సాగుట లేదు. ఎద్దు కావలె నని రాజును యాచింపు" మనెను. నాయనా, రాజుకొలువులో నేను ప్రవేశించి కొలదికాలమే యయి నది. నే నడుగుట అయుక్తము. నీవే అడుగు" మని కుమారుడు చెప్పెను. "నాది సిగ్గుపడు స్వభావ మని నీ వెరుగవా? ఇరువురు ముగ్గురు జనుల సమక్షములోనే మాటాడలేను. అట్టిస్థితిలో రాజసన్ని ధానమున వృషభముకయి యెట్లు యాచింపగలను? అచ్చటికి బోయి నచో ఈవృషభమునుగూడ ఇచ్చివత్తు నేమో" అని తండ్రి పలికెను.

"కావలసినది కాక మానదు. నేను రాజుగారి నడుగలేను. నీవు అడుగుటకై అభ్యాసము చేయింతును." "సరే. అభ్యాసము చేయింపుము." బీరణఘాస మున్న శ్మశానముకడకు తండ్రితో జని బోధిసత్త్వుడు గడ్డి కోసి మోపులు కట్టి, ఇది రాజు, ఇది ఉపరాజు, ఇది సేనాపతి అని పేర్లు పెట్టి, వరుసగా చూపి, "నాయనా, నీవు రాజసన్నిధికి బోయి, మహారాజునకు జయము అని, ఈగాథ పలికి వృషభమును యాచింపు" మని గాథ ఇట్లు నేర్పెను:

కృషి చేయుదుము రెండు వృషభాలతోడ
అందులో నొక్కటి అంత మొందినది;
తాము వేరొకదాని దయచేయవలయు.

బ్రాహ్మణు డొక్క వర్ష మీగాథను అభ్యసించి, కుమారునితో 'సోమదత్తా, గాథ నోటికి వచ్చినది. ఎవరియెదుట నయినను దీనిని పలుకగలను. నన్ను కడకు గొనిపొమ్ము' అనెను. సరే అని బోధిసత్త్వుడు తండ్రిని రాజసముఖమునకు దీసికొనిపోయెను. మహారాజునకు జయము అని బ్రాహ్మణుడు కానుక సమర్పించెను. 'సోమదత్తా, ఈ బ్రాహ్మణుడు నీ కే మగును?' అని రా జడిగెను. "మహారాజా, మా నాయన" 'ఏ కోరికతో వచ్చినారు?' ఆక్షణమున బ్రాహ్మణుడు వృషభమును కోరువాడై ఈగాథ పలికెను.

కృషిచేయుదుము రెండు వృషభాలతోడ
అందులో నొక్కటి అంత మొందినది;
తాము వేరొకదాని దయచేయవలయు.

అప్రమత్తు డగు చతండు హాయనమ్ము
తోరముగ నభ్యసించెను వీరణతృణ
జటిల మైన శ్మశానాన: సభకు వచ్చి
పలికె తలక్రిందుగా తడబాటువలన
అల్పబుద్ధిని రక్షింప దభ్యసనము.

రాజు వైముఖ్యము చెంది, దానియభిప్రాయము గ్రహించి, మందహాసము చేసి, 'సోమదత్తా, మీయింట అనేకవృషభము లుండు నని తోచుచున్న' దనెను. 'చిత్తము, మహాప్రభూ. తమ రనుగ్రహించిన

పక్షమున' అని బోధిసత్త్వు డనునప్పటికి రాజు ప్రసన్నుడై, అలంక రించిన పదునారు వృషభములను, నివాసమున కగ్రహారమును, విశేష ధనమును ఇచ్చి, బ్రాహ్మణుని గౌరవించి, వీడ్కొలిపెను. బ్రాహ్మ ణుడు తెల్లని సైంధవములు పూన్చిన రథ మెక్కి బహుపరివారముతో గ్రామము జేరెను. తండ్రివెంట రథములో నున్న బోధిసత్త్వుడు "నాయనా, వత్సరము పూర్తిగా అభ్యాసము చేయించినాను. కాని తుదకు నీవే రాజుకు వృషభము నిచ్చినావు' అని ఈగాథ పలికెను:

అగును లాభ మలాభంబొ యాచకునకు
చూడ నీరెండె స్థితిగతుల్ సోమదత్త!
ఎంతకును యాచనాధర్మ మింతె తండ్రి!

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున సోమదత్తునితండ్రి లాలుదాయి. సోమదత్తుడు నేనే.

212 ఉచ్ఛిట్ఠభత్త జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు పూర్వభార్యయెడ ఆసక్తుడగువానిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

"భిక్షూ, నీవు నిజముగ ఉత్కంఠితుడ వయితివా?' అని శాస్త అడిగెను.

'నిజముగా నే.'

'నిన్ను ఎవరు ఆకర్షించిరి?'

'పూర్వభార్య.'

'భిక్షూ, ఈమె నీకు అపకారము చేయునది. పూర్వముకూడ ఈమె తన జారునితో రహస్యముగ క్రీడించినది.' అని శాస్త పూర్వ జన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు దరిద్రనటవంశమున బుట్టి భిక్షాటనము చేసి జీవించుచుండెను. ఆరోజులలో కాశీరాష్ట్రమున ఒకానొక కుగ్రామమున ఒక బ్రాహ్మణుని భార్య దుర్మార్గురాలు, అసతి, దుశ్శీలయు, నయియుండెను. ఒకనాడేదో పనిమీద బ్రాహ్మణుడు ఇలు వెడలిపోవగా, ఆమె జారుడు కనిపెట్టి తక్షణమే యింటిలో బ్రవేశించెను. ఆమె యతనితో క్రీడించి, 'భోజనము చేసి పోవుదువుగాని' యని, సూపవ్యంజనసంపన్నమైన వేడియన్నము వడ్డించి, బ్రాహ్మణుని రాకకై యెదురుచూచుచు ద్వారముకడ నిలుచుండెను.

అక్కడ భోజనపిండము లభించునేమో యని బోధిసత్త్వుడు కనిపెట్టుకొని యుండెను. ఇంతలో బ్రాహ్మణుడు గృహాభిముఖుడయి వచ్చుచుండెను. బ్రాహ్మణి భర్తను జూచి వేగముగా లోనికి బోయి, 'లే, బ్రాహ్మణుడు వచ్చుచున్నాడు' అని జారుని కొట్టులోనికి బంపి, భర్త వచ్చి భోజనమునకు గూరుచుండువేళకు పీట వేసి, చేతులు కడుగుకొనుటకు నీరు పెట్టి జారుడు విడిచిపోయిన యన్నముమీద వేడియన్నము పరచి, వడ్డించెను. ఆయన అన్నములో చేయిపెట్టునప్పటికి పైభాగమున వేడిగను, లోపల చల్లగను ఉండెను. అది ఉచ్ఛిష్టాన్నము కానోపు నని బ్రాహ్మణుడు తలచి, భార్య నడుగదలచినవాడై ఈగాథ పలికెను:

> నేను ప్రశ్నించుట నిన్నె ఓ బ్రాహ్మ
> ణీ, కారణం బేమి నిమ్నభాగమున
> అన్నము చల్లగా నున్నది, పైన
> నున్నది యెంతయు నుష్ణంబుగాను?

బ్రాహ్మణుడు మాటిమాటికి ప్రశ్నించుచున్నను తనపని బయటపడునన్న భయముచే బ్రాహ్మణి మిన్నకుండెను. అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు తనలో 'కొట్టులో కూరుచున్నవాడు జారుడు కానోపును. తాను చేసినపని బయటపడు నని యీామె భర్తకు ప్రతివచన మీయలేదు.

ఈమె చేసినపని ప్రకటమగునట్లును, జారుడు గదిలో నున్నట్లును బ్రాహ్మణునకు తెలియునట్లు పలుకుదు' నని తలచి, సమస్తము తెలియ జెప్పి యీగాథ పలికెను.

> అరుగుదెంచితిని భిక్షార్థము, నటుడ
> నే స్వామి, మీర లన్వేషించు నతడు
> కూర్చున్నవాడు పైకోష్ఠంబునందు.

బోధిసత్త్వుడు జారుని జుట్టుపట్టుకొని కొట్టులోనుండి లాగి బ్రాహ్మణికి బుద్ధి చెప్పి వెడలిపోయెను. బ్రాహ్మణు డిరువురను శిక్షించి భయపెట్టెను. మరల వా రెన్నడును దుష్కార్యము చేయలేదు.

బ్రాహ్మణుడు యథాకర్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున యీ బ్రాహ్మణి పూర్వభార్య; బ్రాహ్మణుడు ఉత్కంఠిత బ్రాహ్మణుడు; నటపుత్రుడను నేనే.

213 భరు జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోసలరాజుల విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

భగవానుని భిక్షుసంఘమునకు పదార్థములు సత్కారము లభించు చుండెను. కొందరు "శ్రమణ గౌతముడు సమస్తజంబూద్వీపమున ఉత్తమస్థానమున శ్రేష్ఠభూమిపై నున్నారు. కావున ఆయనకు సత్కారాదులు లభించుచున్నవి" అన్నారు. మరి కొందరు, "అవును, ఇదియే కారణము. మనముకూడ జేతవనమున తైర్థికఆశ్రమము నిర్మితము. ఇందువలన మనకుగూడ లాభము కలుగును." అన్నారు.

ఇది ఈలాగునున్న దని వారు నిశ్చయించికొని "రాజుగారితో ముందుగా సూచన చేయుట మంచిది. అచటి భిక్షువులు మనపని నడ్డగింప వచ్చును, రాజుగారికి మనము కొంత ముట్టచెప్పినచో స్థలము

లభించును” అని ఉపస్థాపకులద్వారా ప్రభువునకు లక్ష నాణెములు పంపి ఇట్లు చెప్పించిరి: “మహారాజ, మేము జేతవనమున తైర్థికఆశ్రమము నిర్మించికొందుము. అచటి భిక్షువులు తమతో మమ్ము నివాసము నిర్మింపనీయ మని చెప్పవచ్చును. తాము సమ్మతింపరాదు” అని విన్నవించిరి.

రాజు లక్షనాణెములు ముట్టుటచే సంచిద నెను తైర్థికులు వడ్రంగులను పిలువనంపి పని ప్రారంభించిరి. చాలసందడి యగుచుండుటచే శాస్త ఆనందా, ఈ గడబిడ యేమి? ఈసందడి చేయువా రెవ్వరు! అని యడిగెను.

“భన్తే, అన్యతైర్థికులు జేతవనమున తైర్థికాశ్రమము నిర్మించుచున్నారు. ఇది దానిసందడి.”

“ఆనందా, ఈస్థానము తైర్థికులకు తగినది కాదు. వారు కోలాకల ప్రియులు. వారితో మనము కలసియుండజాలము.

శాస్త భిక్షుసంఘమును ఒకచో సమావేశపరచి,” భిక్షువులారా, తైర్థికులు ఆశ్రమము నిర్మించు చున్నారు. తాము నివారింపవలెను. అని రాజునకు విన్నవింపుడు” అని చెప్పెను,

భిక్షువులు పోయి ప్రవేశద్వారముకడ నిలచిరి. ఈ వార్త విని రాజు తాను ఇంటిలో లేనట్టు బదులు పంపెను. భిక్షువులు మరలివచ్చి శాస్తకీవిషము విన్నవించిరి. తన ప్రధానశిష్యులను శాస్త రాజుకడకు పంపగా విని రాజు తా నింట లేనట్టు బదులు పంపెను. వారు మరలి వచ్చి ఈవిషయము శాస్తకు విన్నవించిరి.

“సారిపుత్ర, రాజు మందిరములో నుండగా దొరకడు. వెలుపల కలిసికొనవలయును” అని శాస్త మరునాడు పూర్వాహ్ణమున వస్త్రములు దాల్చి పాత్రపట్టుకుని అయిదువందలమంది భిక్షువులతో రాజుగారి ప్రవేశద్వారముకడ నిలిచెను. విని రాజు మేడదిగి వాత్ర తీసికొని శాస్తను లోనికిగొనిపోయి భిక్షుసంఘమునకు యవాగుఇచ్చి, శాస్తకు ప్రణామముచేసి ఒకప్రక్కకు కూరుచుండెను. శాస్త రాజునకు ఒకవిధముగా ధర్మోపదేశము చేయుచు “మహారాజా, వెనుకటిరాజులు లంచము గైకొని శీలవంతులకు జగడము పెట్టెడివారు. ఆరాజులు ప్రభుత్వమును కోల్పోయి చాల విపత్తు లొందిరి” అని, రాజు ప్రార్థించిన

పిదప పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున భరురాష్ట్రమున భరురాజు పాలనము చేయుచుండెను. ఆసమయమున బోధిసత్త్వుడు పంచాభిజ్ఞలను, అష్టసమాపత్తులను పొందెను. ఆయన తపస్విగణమునకు నాయకు డయి, హిమాలయమున బహుకాల ముండి, లవణామ్లములకొరకు హిమవంతము నుండి అయిదువందలమంది తాపసులతో దిగి, క్రమముగా భరునగరము చేరి భిక్షాటనము చేసి, ఉత్తరమున శాఖాపత్రసంపన్న మైన వటవృక్షముక్రిందికి జేరి, భోజనము చేసి అచ్చటనే నివసించెను. అర్ధమాస మిట్లు గడవగా వేరొక ఋషిగణనాయకుడు పంచశతతాపసపరివృతుడై వచ్చి, నగరమున భిక్షాటనము చేసి, దక్షిణద్వారమున అట్టు వంటి వటవృక్షమూలమున భోజనము చేసి, అచ్చటనే నివసించెను. ఆఋషిగణద్వయము ఇచ్చవచ్చిన ట్లుండి. హిమాలయమునకు వెడలి పోయెను. వారు వెడలిపోయిన తరువాత దక్షిణదిశలోని వటవృక్ష మెండిపోయెను.

దక్షిణద్వారముకడ వటవృక్షముక్రింద మొదట దిగిన ఋషిగణము మరలవచ్చి, చెట్టు శుష్కించుట చూచి, నగరములోనికి బోయి భిక్షాటనము చేసి, ఉత్తరద్వారముకడ వటవృక్షముక్రిందికి బోయి భోజనము చేసి, అచ్చటనే నివసింపజొచ్చెను. రెండవఋషిగణము మరలివచ్చి నగరములో భిక్షాటనము చేసి, తమవృక్షమూలమును జేరి భుజించి, అక్కడనే యుండెను.

ఇది మాచెట్టు ఇది మాచెట్టు అని వారిలో కలహ మంకురించి ప్రబలనుయ్యెను. 'మే మిచ్చట నుంటిమి. కావున మీ కీస్థానముపై నధికారము లేదు' అని ఒకపక్షమువా రనిరి. 'ఈపర్యాయము మే మిచటికి ముందు వచ్చినాము. కావున మీ కధికారము లేదు' అని రెండవపక్షమువా రనిరి. మాది అధికారము, మాది అధికార మని వారు జగడమాడి తుదకు రాజసన్నిధికి బోయిరి. మొదటిసారి అచట ఋషిగణమునకే అధికార మున్నదని రాజు నిర్ధారణ చేసెను.

*'మేము ఓడిపోయినట్లు సమ్మతింపక వాదింతుమ' మని రెండవపక్షమువా రని, చక్రవర్తికి తగిన అరదపుచట్టమును దివ్యదృష్టితో గ్రహించి, తెచ్చి రాజునకు లంచ మిచ్చి 'మహారాజా, అధికారము మాకుకూడ నొసగు' మని పలికిరి.

రాజు లంచము తీసికొని రెండుపక్షములకు నధికార మిచ్చెను. మిగిలిన ఋషిగణము ఆరధచక్రమునకు రత్నములు పొదిగి తెచ్చి, "మహారాజా, మాకే అధికార మిమ్ము" అని కోరిరి. రా జాప్రకారమే చేసెను.

"మనము వస్తువులమీదను భోగములమీదను ప్రీతి విడిచి ప్రవ్రజించుట మంచిది" అని ఋషులు తలపోసిరి; కాని వృక్షమూలప్రదేశములకై మరల కలహించి లంచ మిచ్చుచుండిరి. తుట్టతుదకు పశ్చాత్తాపము చెంది, అందరును హిమాలయమునకే వెడలిపోయిరి.

భరురాష్ట్రమందలి దేవత లెల్లరు సమావేశమై. "శీలవంతు లగు వారికి రాజు జగడము పెట్టుట యుక్తముకా" దని, క్రుద్ధులై భరురాష్ట్రమున మూడువందల యోజనముల ప్రదేశము సముద్రములో మునిగిపోవునట్లు తుపాను కల్పించిరి. ఒక్క రాజువలన భరురాష్ట్ర ప్రజ లీవిధముగా నాశము పొందిరి.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డయినపిదప అతీతమగు నీవిషయమునుగూర్చి యీగాథలు పలికెను :

> భరురాజు ఋషులలోపల సంఘటించి
> కలహమ్ము, నాశమ్ము గనెనంట మున్ను.
> పండితుల్ మెచ్చరు పక్షపాతమును
> నిందుచే : ద్వేషవిహీనచిత్తమున
> సత్యవాక్కులు పల్క సముచితం బగును.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి "మహారాజా, పక్షపాతము తగదు. ప్రవ్రజితులకు కలహము కల్పింపరాదు" అని జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున నేను జ్యేష్ఠ ఋషిని; తథాగతుడు భోజనము చేసి వెడలినతరువాత రాజు పురజనులను పంపి తైర్థికుల ఆశ్రమము పడగొట్టించెను.

214 వుణ్ణనదీ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ప్రజ్ఞాపారమితవిషయమై చెప్పినది.

వర్తమానకథ

ఒకనాడు ధర్మసభలో భిక్షువులలో తథాగతుని ప్రజ్ఞాపారమితను గూర్చి చర్చ జరుగుచుండెను.

"ఆయుష్మంతులారా, సంయక్ సంబుద్ధుడు మహాప్రజ్ఞావంతుడు; విస్తృత, ప్రసన్న క్షిప్ర ప్రజ్ఞావంతుడు; ఉపాయకుశలుడు" అనుచుండిరి శాస్త అచటి కరుగుదెంచి, విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, తథాగతుడు ఇప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ ప్రజ్ఞావంతుడు, ఉపాయకుశలుడు" అని పూర్వవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు పురోహితకులమున పుట్టి పెద్దవాడయి, తక్షశిలకు బోయి, అన్నివిద్యలు నేర్చి, తండ్రిమరణానంతరము రాజుకు అర్థధర్మానుశాసనకు డయ్యెను. కొంతకాలమునకు రాజు కొండెగాండ్ర మాటలు విని క్రుద్ధుడై నాసన్నిధిలో నుండరాదని బోధిసత్త్వుని వారాణసినుండి వెలికిబంపెను. ఆయన భార్యాపుత్రులతో జని కాశీరాష్ట్రములో నొకగ్రామమున నివసించుచుండెను. కొంతకాలము చనగా రాజు బోధిసత్త్వునిగుణములను స్మరించి 'ఆయనకడ కెవ్వరినైన పంపి పిలిపించుట యుక్తముకాదు. గాథ రచించి, పత్రిక లిఖించి, వండిన కాకిమాంసము తెల్లని వస్త్రములో కట్టి, రాజముద్రిక వేయించి పంపెదను. ఆయన పండితు డయినచో పత్రిక చదివి, కాకమాంసాభిప్రాయము గ్రహించి. యిచ్చటికి వచ్చును' అని యీగాథ పత్రికలో లిఖించెను.

ఏది త్రాగుటచేత వాహినికి నిండు
తనము నెంత్రు, యవక్షేత్రమునకు వృద్ధి

పరిగణింతురు దేని గప్పంగ దూర
బంధువార్త దెలియు దేని పలుకువలన—
తెచ్చితిని దాని బ్రాహ్మణా తినవలయును.

ఇట్లు వ్రాసి రాజు బోధిసత్త్వునకు పంపెను. ఆయన పత్రిక చదివి, రాజు నన్ను చూడగోరుచున్నాడని గ్రహించి ఈగాథ పలికెను :

కాకమాంసమె లభియింపగానె నాకు
ప్రభువు పంపెను, క్రౌంచము, బక్కి, హంస
మాంసములు చిక్క నన్నెట్లు మరువగలడు ?

ఇట్లు పలికి బోధిసత్త్వుడు బండి కట్టించి యెక్కిపోయి, రాజును సందర్శించెను. సంతుష్టచిత్తుడై రాజు మరల పురోహితపదవియం దాయనను నియోగించెను

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; పురోహితుడు నేను.

215 కచ్ఛప జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు కోకాలికుని గురించి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ మహాతక్కారి జాతకమున వచ్చును. ఆసమయమున శాస్త 'భిక్షువులారా, కోకాలికుడు తన వాక్కుమూలమున ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ దెబ్బలుతినెను' అని చెప్పి పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వుడు అమాత్యకులమున బుట్టి, పెరిగి పెద్దవాడయి, ఆయన కర్థధర్మానుశాసకు డయ్యెను. ఆరాజు అతిభాషి. ఆయన మాటాడు చుండ నన్యుల కొక్క మాటకుగూడ నవకాశము లేదు. ఆతని బహుభాషిత్వమును మాన్పదలచి బోధిసత్త్వు డుపాయము యోజించుచుండెను.

ఆకాలమున హిమవత్ప్రదేశమున నొకసరస్సులో కచ్ఛపము నివసించుచుండెను. ఆహారార్థ మచట చరించు హంసపోతకములజంటకును కచ్ఛపమునకును మైత్రి కుదిరెను. దృఢవిశ్వాసము కలవై అవి యొకనాడు కచ్ఛపముతో 'మిత్రమా, చిత్రకూటపర్వతతలమున కాంచనగుహలో మానివాసస్థానము మిగుల రమణీయము. మావెంట నచటికి రమ్మ' అని పలికెను. 'నే నచటి కెట్లు రాగలను?' 'మేము నిన్ను తీసికొనిపోవుదుము. నీ వేమియు మాటాడక నోరు కాపాడుకొనదలచి నచో కొనిపోవుట సులభము' 'నోరు మెదల్పను. నన్ను గొనిపోవుడు.' 'మంచిది' అని హంసపోతకములు చిన్నకర్రను కచ్ఛపమును కరచి పట్టుకొమ్మని, రెండుకొనలను ముక్కుల గరచి పట్టుకొని ఆకాశమున బోవుచుండెను. పల్లెటూరిపిల్లలు వానిని జూచి 'రెండుచలు తాబేటిని కర్రకు పట్టించి మోసికొనిపోవుచున్నవి' అని యరచిరి.

కచ్ఛపము 'ఓరి దుష్టబాలకులారా, నన్ను మిత్రులు తీసికొనిపోవుచుండగా మీ కెందులకురా' అన దలచుకొని, హంసలు వేగముగా వారాణసిరాజమందిరనుమీదుగా బోవునపుడు నోరు తెరచి, దండము విడిచి నేలపై బడి రెండుముక్క లయ్యెను. కచ్ఛపము నేలపై బడిన దని కోలాహలము పుట్టెను.

రాజు బోధిసత్త్వుని దీసికొని అమాత్యపరివృతు డై అచ్చటికి వచ్చి దానిని జూచి బోధిసత్త్వునితో "పండితోత్తమా, ఇది యేమి చేసి పడిపోయినదో?" అనెను. బోధిసత్త్వు డిట్లు చింతించెను. "రాజుకు సదుపదేశము చేయ బహుకాలమునుండి ఉపాయము నన్వేషించుచు తిరుగుచున్నాను. ఈకచ్ఛపమునకు హంసలతో మైత్రి కుదిరియుండును.

అవి దీనిని దండమునకు బట్టించి హిమవంతమునకు గొనిపోవుచుండును. ఇది యేదో పలుకబోయి నోటిపట్టు విడిచి నేలపైబడి ప్రాణములు విడిచి యుండును.'' ఇట్లు తలపోసి ఆయన ''మహారాజా, అవును. వదరు బోతులు మాటలకు హద్దులేనివారు ఇట్లే దుఃఖభాజను లగుదురు'' అని యీగాథలు పలికెను,

మాటలవలన కూర్మము కాంచె మృతిని;
గట్టి యష్టిని నోట పట్టియుఁగూడ
పలుకులమూలాన ప్రాణముల్ విడిచె

కావున నరవరా! గమనింపవలయు;
తరుణాన భాషింప దగును, విశేష
భాషణం బెన్న డపాయకరంబు;
కచ్ఛపదుర్గతి కంటివి కాదె!

తననుగూర్చియే అతడు పలికినాడని రాజు గ్రహించి, పండితో త్తమా, నన్నుగూర్చియే పలికినావు'' అనెను. ''మహారాజా, మిమ్ము గూర్చి కానిండు అన్యులనుగూర్చి కానిండు, హద్దుమీరి ప్రసంగించు వారు ఇట్లే యగుదురు'' అని విస్పష్టముగా జెప్పెను. నాటినుండి రాజు అధికప్రసంగము విరమించి, మితభాషి యయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కచ్ఛపము కోకాలికుడు; రెండు హంసపోతకములు ఇరువురు మహాస్థవిరులు, రాజు ఆనందుడు; పండితామాత్యుడు నేనే.

216 మచ్ఛ జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు పూర్వభార్య ఆకర్షణమునుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

''భిక్షూ, నీవు సత్యముగ ఉత్కంఠితుడ వయితివా?'' అని శాస్త్ర అడిగెను.

"భదన్తే, నిజముగ."

"ఎవరు నిన్ను ఉత్కంఠితుని చేసిరి?"

"పూర్వభార్య."

"భిక్షూ, ఈమె నీకు అనర్థదాయిని. ఈమెవలననే పూర్వముకూడ నీవు గాలము మ్రింగి అగ్నిలో పక్వమై భక్షితుడవు కానుంటివి. పండితుని సహాయమువలన ప్రాణములు దక్కించుకొంటివి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

[సంపుటి 1 · 34]

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడాయనపురోహితుడయ్యెను. ఒకనాడు కైవర్తకులు జాలములో చిక్కుకొన్న మత్స్యమును తీసి, వేడియిసుకపై బడవేసి, "బొగ్గులపై దీనిని వండుదము" అని కొయ్యతో శూలమును చెక్కుచుండిరి. మత్స్యము తక్కిన చేపలనుగూర్చి ఈగాధలు పలికెను :

ఆగ్ని, శూలాల భయంబుచే గాదు;
అన్యకామినికడ కరిగితి నేమొ
యని సంశయం బొందు ననుచు నాకాంత
రగులును శోకంబు;

రాగాగ్ని నాదు
హృదయంబు నెంతయు నెరియించు; కామి
మరణింపకూడదు; మత్స్యమ్ములార,
విడిపింపవలయును వేగమే నన్ను.

ఆక్షణమున బోధిసత్త్వుడు నదీతీరమున బోవుచు మత్స్యపరిదేవనము విని కైవర్తులను సమీపించి, ఆచేపను విడిపించెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున మత్స్యము పూర్వభార్య; పురుషమత్స్యము ఉత్కంఠితభిక్షువు; పండితుడు నేనే;

217 సేగ్గు జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు కూరలు విక్రయించు ఉపాసకుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈకథ ప్రథమనిపాతమున వచ్చియున్నది. ఈకథలో శాస్త్ర 'ఉపాసకుడా, ఏల ఇంత ఆలస్యముగ వచ్చితివి?' అని ప్రశ్నించెను.

"భన్తే, నాబిడ్డ నిరంతరము మందహాసముతో నుండును. ఆమెను నేను పరీక్షించినపిదప ఒకానొక యువకునికి ఇచ్చితిని? కావున యీపని తొందరలో తమ దర్శనము చేయుట కవకాశము లేకపోయెను."

"ఉపాసకా. నాబిడ్డ ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ సదాచారవంతురాలు, నీ విప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ పరీక్షచేసితివి" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

[పణ్ణిక జాతకము సంపుటి 1 102]

పూర్వమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచున్న కాలమున బోధిసత్త్వుడు వృక్షదేవత యయ్యెను. కూరగాయలవర్తకుడైన ఉపాసకుడు తనకొమార్తెను పరీక్షింప గోరి ఆమెను వనములోనికి గొనిపోయి కామవాంఛతో నున్నవానివలె చేయి పట్టుకొనగా నామె రోదనము చేసెను. అపుడత డీగాథ పలికెను.

ఆనందమే కోరు నఖిలలోకంబు
గ్రామ్యధర్మము నీకు కాదు పరిచితము.
నిన్ను బిడ్డా, పట్టుకొన్న నేడ్చెదవు
నీధర్మ మెరుగను సేగ్గు.

కుమారి అది విని "అవును నాయనా, నేను కుమారికనే. మైథునధర్మము నాకు తెలియదు" అని యేడ్చుచు ఈగాథ పలికెను.

సహజముగ నార్త యగు పుత్రి సాకి ప్రోచు
తండ్రియే నట్టడవిని ఘాతం బొనర్చె
ఈవనస్థలి రక్షింప నెవరి బిలుతు
త్రాత కాదగువా డిట్లు తలప నెగ్గు!

ఇట్లాతడు కుమార్తెను పరీక్షించి, ఇంటికి గొనిపోయి, తరుణ వయస్కున కిచ్చి పెండ్లి చేసెను. తుదకు యథా కర్మంగతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున నున్న బాలిక నేటి బాలికయే; తండ్రి తండ్రియే; ఆవిషయముమ ప్రస్ఫుటము చేసిన వృక్షదేవత నేనే:

218 కూటవాణిజ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒక కుతంత్రివ్యాపారుని గురించి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో నివసించు వ్యాపారు లిరువురు—ఒకడు మోసగాడు, రెండవవాడు యోగ్యుడు,—ఉమ్మడివ్యాపారము చేయనారంభించి సరకులు 5వందలబండ్ల కెక్కించి, తూర్పుపడమర దిక్కులలో వ్యాపారము చేసి లాభముతీసి శ్రావస్తికి మరలివచ్చిరి. పండితవ్యాపారి మోసగానితో "మిత్రమా! సామానులు పంచికొందము" అనెను.

మోసగాడు తనలో 'ఇతడు బహుదినములు సరియైన భోజనము విశ్రాంతియు లేని కారణమున ఇప్పుడు అన్నివిధములైన ఖాద్యములు భుజించి అనారోగ్యమున చనిపోవును. అప్పుడు సరుకులన్నియు నావే యగును' అని తలచి, ఇందువలన అతడు 'నేడు నక్షత్రము మంచిది కాదు, రేపు చూతము' అనుచు కాలము గడపజొచ్చెను.

యోగ్యుడు విధిలేక సామానులు పంచెను, తరువాత గంధమాల్యానులేపనములు తీసికొని శాస్తసన్నిధికి జని పూజాప్రణామములు కావించి ఒకప్రక్క గూరుచుండెను.

శాస్త 'ఎప్పుడు వచ్చితిరి?' అని అడిగెను. 'భన్తే, నేను వచ్చి పక్షమురోజు లైనది.'

'అట్లగుచో బుద్ధులసేవకు ఇంత విలంబన మేల?'

అతడు పరిస్థితులను వివరించెను. 'ఉపాసకా, ఇతడు ఇప్పుడే మోసగాడు కాదు, పూర్వముకూడ మోసగాడే' అని, అతని ప్రార్థనపై శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు అమాత్యకులమున బుట్టి వినిశ్చయామాత్యు డయ్యెను. ఆరోజులలో గ్రామవాసివణిజుడు, నగరవాసివణిజుడును మిత్రు లయిరి. గ్రామవాసి నగరవాసి కడ అయిదువందల కర్రులు ఉంచెను. వా డవి విక్రయించి సొమ్ముచేసుకొని, కర్రులు ఉంచినచోట ఎలుకపెంటిక లుంచెను. కొన్నాళ్ళకు గ్రామవాసి వచ్చి, నా కర్రులు ఇమ్మని యడిగెను. "నీ కర్రులు ఎలుకలు తినివేసిన" వని ధూర్తవర్తకుడు ఎలుకపెంటికలు చూపెను. రెండవవాడును మూషికములు తినియుండ వచ్చును. మూషికములు తిన్నచో ఏమి చేయగలము!" అనెను. అనంతర మాతడు స్నానమునకు బోవుటచూచి ధూర్తునికుమారుని తన మిత్రునియింట దాచి వీనిని పోనీయవల దని చెప్పి తాను స్నానము చేసి, ధూర్తునియింటికి మరలిపోయెను.

"మాకుర్రవా డేడి!" అని వా డడిగెను "మిత్రమా, నీకుమారుని ఒడ్డుననుంచి నేను నీటిలో దిగినపుడు డేగ వచ్చి వానిని గోళ్ళతో బట్టుకొని ఆకాశమున కెగసిపోయెను. నేను నీరు ఎగజిమ్మి, అరచి, యత్నించినప్పటికిని దానిపట్టు విడిపింపలేకపోతిని."

"అసత్యము. పక్షి పిల్లవాని నెత్తుకొనిపోలేదు."

"మిత్రమా, అసంభావ్య మయినను జరిగినదానికి నే నేమి చేయుదును? నీపుత్రుని పక్షి ఎగురదన్నుకొని పోయినది."

"అరే దుష్టచోరా, మనుష్యఘాతుకా, ఇప్పుడే న్యాయస్థానమునకు బోయి బయటికి దీయించెదను," అని బయలుదేరెను. మంచి దని గ్రామవాసి అతని వెంటనే నడచెను. ధూర్తవర్తకుడు బోధిసత్త్వునితో

"స్వామీ, ఇతడు స్నానమునకు బోవుచు నాకుమారుని తనవెంట గొని చని, మరలివచ్చినపిమ్మట పిల్లవా డేడీ అని నే నడుగగా పక్షి తన్నుకొనిపోయిన దన్నాడు. తమరు న్యాయనిర్ణయము చేయవలెను" అని విన్నవించెను.

"నిజము చెప్పుము" అని బోధిసత్త్వుడు రెండవవాని నడిగెను.

"చిత్తము స్వామీ! నే నితనికుమారుని దీసికొనిపోవుట సత్యము. డేగ బాలకుని తన్నుకొనిపోవుటకూడ నిజము."

"లోకములో డేగ బాలకుని ఎత్తుకొనిపోవుట సంభావ్యమా?"

"తమ నడుగగోరుచున్నాను. లోకములో శ్యేనములు బాలకుని తన్నుకొని ఆకాశమున కెగురలేవు, మూషికములు మాత్రము ఇనుపకర్రులు తినగలవు."

"ఏ మిది?"

"నే నీతనియింట అయిదువందల యినుపకర్రులు ఉంచినాను. మరల నడిగినప్పుడు మూషికములు వానిని భక్షించినవి" అని ఎలుకపెంటికలు చూపినాడు. స్వామీ, మూషికములు ఇనుపకర్రులు తిన్నచో డేగలుకూడ బిడ్డలను హరింపగలవు. అవి తిన్నవో తినలేదో తమరు నిర్ణయింపుడు.

బోధిసత్త్వుడు తనలో "శఠునకు ఇతడు ప్రతిశాఠ్యము చూపి, జయింప దలచినట్లు తోచుచున్నది" అనుకొని, గ్రామవాసితో "నిజమే. నీవు బాగుగా యోచించినావు" అని ఈగాథలు పలికెను :

శఠునియెడలను శాఠ్యమ్ము సముచితమ్ము
కుటిలతావాగురయె కట్టె కుటిలచిత్తు
ఫాలముల మ్రింగ మూషికా, లేల బాలు
పుల్గుతండము తన్నుకపోవరాదు?

హాలఫలకమ్ముల నాతని కీవె
అర్పించుపక్షాన ఆతడు మరల
నీపుత్రకుని దెచ్చి నీ కీయవచ్చు.

ఈవిధముగా ధూర్తవణిజునకు కుమారుడును, గ్రామవాసివణిజునకు కర్రులు లభించినవి. వా రుభయులు యథా కమ్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున మోసగాడు ఇప్పటి మోసగాడు; ఉత్తమవ్యాపారి ఇప్పటి ఉత్తమవ్యాపారి; అమాత్యుడు నేనే

219 గరహిత జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమానకథ

ఈ భిక్షువు మనస్సు దేనిమీదను నిలిచెడిదికాదు. అన్యమనస్కుడై కాలము గడపుచున్న యీభిక్షువును శాస్తసన్నిధికి కొనిపోయిరి.

'నీవు నిజముగా ఉత్కంఠితుడ వయితివా?' అని శాస్త అడిగెను.

'చిత్తము. సత్యముగ.'

'ఏకారణమువలన?'

'కామాసక్తిచే.'

'భిక్షూ, పశువులుకూడ కామాసక్తిని నిందించినవి. నీవు బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజితుడ వయ్యును పశువులుకూడ నిందించిన కామమునకు లోబడితివే' అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు హిమవంతమున వానరముకడుపున బుట్టెను. వనేచరుడు కోతిపిల్లను పట్టుకొని పోయి రాజుకు సమర్పించెను. చిరకాలము రాజనివాసమున నుండుటచే మర్కటమునకు సభ్యవర్తన మలవడెను. రాజు దానివర్తనమునకు సంతసించి వనేచరుని పిలిపించి, దీనిని ఎక్కడ పట్టుకొంటివో అక్కడనే విడిచిపెట్టుము అని ఆనతీయగా వాడట్లే చేసెను.

బోధిసత్త్వుడు వచ్చినట్లు వానరములు విని, తద్దర్శనార్థము విశాలపాషాణఫలకముమీద సమావేశము చేసెను. బోధిసత్త్వుని కుశల

మడిగి వానరములు "ఇంతకాల మెక్కడ నుంటివి?" అని ప్రశ్నించెను. "వారాణసిలో రాజనివాసములో" "ఎట్లు ముక్తి పొందితివి?" "రాజు నన్ను కేళీమర్కటమును జేసి, నావర్తనమునకు ప్రసన్నుడై నన్ను విడిపించినాడు." "మానవలోకములో ప్రవర్తనము మీకు తెలియును; మాకు తెలియ జెప్పుడు. వినవేడుకపడుచున్నాము." "మనుష్యులవ్యవహారములను గూర్చి న న్నడుగవలదు." "చెప్పుడు. విన గోరిక కలదు."

"మానవులు క్షత్రియులు కాని, బ్రాహ్మణులు కాని అంతయు నాది నాది యనుచుందురు. వస్తువుల అనిత్యత గ్రహింపరు. ఆయంధమూర్ఖులసంగతి "వినుడు" అని బోధిసత్త్వుడు ఈగాథలు పలికెను.

ఆర్యధర్మము లెరుగని యజ్ఞు లెపుడు
ముచ్చటించుదురు సువర్ణమునుగురించి
నాది యిది యనుటయె కాని లేదు లేదు

గృహపతు లిరువురు గృహమునం దుందు;
రుండవు శ్మశ్రువు లొక్కరి కందు;
వ్రేలాడు కుచములు; వేణియు నుండు
శ్రవణరంధ్రము లుండు; చాల ధనంబు
వ్యయముచే గొనివచ్చి నట్టిది సకల
జీవులను బాధించు సదనంబునందు.

విని వానరము లన్నియు "చెప్పవలదు, చెప్పవలదు! వినగూడని మాటలు వింటిమి!" అని రెండుచేతులతో చెవులు మూసికొని "ఈ ప్రదేశమున అయోగ్యవిషయములు విన్నాము" అని యాస్థానమును గర్హించి, అన్యస్థానమునకు బోయినవి. గర్హితపాషాణఫలక మని దానికి పేరు వచ్చెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున వానరగణము బుద్ధపరిషత్తు, వానరేంద్రుడను చేనే.

220 ధమ్మద్ధ జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచుండగా వధోద్యమవిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

"భిక్షువులారా, దేవదత్తు డిప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ నన్ను వధించుటకై యత్నము చేసెను. కాని ఎంతమాత్రము బెదరింపలేక పోయెను" అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో యశపాణి యనురాజు పరిపాలనము చేయుచుండెను. కాళకు డతనిసేనాపతి. ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు ధర్మధ్వజు డనుపేర పురోహితు డయ్యెను. ఛత్రపాణి రాజుకు తల దువ్వి అలంకరించువాడు. రాజు న్యాయపరిపాలన చేయుచుండెను. సేనాపతి నిర్ణాయకుడై లంచము తినుచు స్వామి కానివానిని స్వామిని చేయుచుండెను.

ఒకనాడు అభియోగములో నోడిపోయినవాడు బాహువులు చాచి ఆక్రందించుచు న్యాయస్థానము వీడి, రాజదర్శనార్థము పోవుచున్న బోధిసత్త్వుని పాదములమీాద వ్రాలి, "మీావంటివారు రాజున కర్థ ధర్మము లనుశాసించుచుండ, కాళక సేనాపతి లంచముతిని అన్యాయము చేయుచున్నాడు" అని తనయోటమి వివరించెను. జాలిపుట్టగా బోధిసత్త్వుడు 'రావోయీ, నీవ్యవహారమును నిర్ణయించెదను' అని వానిని గొనిపోయి న్యాయస్థానమున కేగెను. జనులు గుమిగూడిరి. బోధిసత్త్వు డాయభియోగమును విచారించి, యోగ్యునిపక్షముగా తీర్పు చెప్పెను. మహాజనము సాధుకారము చేసెను. కలకలము విని రాజు "ఏ మాకోలాహలము?" అని ప్రశ్న వేసెను. 'దేవా, ధర్మధ్వజ పండితుడు అపనిర్ణయమును సరిదిద్దినాడు. అది సాధుకారకోలాహలము' అని జనులు విన్నవించిరి. రాజు సంతుష్టచితుడై బోధిసత్త్వుని బిలువనంపి; "ఆచార్యా, మీారు ధర్మనిర్ణయము చేసినారట" అనియెను. 'అవును మహారాజా, కాళకుడు చెప్పిన తప్పుతీర్పును సరి

దిద్దినాను.' 'ఇకనుండి మీరే ధర్మనిర్ణయము చేయుడు. నాకు కర్ణో త్సవము, లోకమునకు వృద్ధియు కలుగును.'

బోధిసత్త్వు డంగీకరింపలేదు. రాజు "సత్యములయెడ కరుణతో న్యాయనిర్ణయమునకు కూరుచుండుడు" అని ఆయనను ప్రార్థించి యొడబరచెను. నాటినుండి బోధిసత్త్వుడు ధర్మస్థానమున కూరుచుండి తగినతీర్పులు చెప్పుచుండెను. అప్పటినుంటి కాళకునకు లంచము ముట్ట లేదు. లాభము కోలుపోయి వాడు రాజుతో "దేవా, ధర్మధ్వజపండి తునకు రాజ్యాభిలాష కలిగినది" అని కొండెములు చెప్పెను. రాజు విశ్వసింపక అట్లు పలుకవల దని నిషేధించెను. "నామాటలు నమ్మ రేని అతడు వచ్చునపుడు వాతాయనమునుండి చూడుడు. నగరము నతడు తనచేతిలో బెట్టుకొను భావమును గ్రహింపగలరు" అని వాడు మరల చెవికొరికెను. న్యాయస్థానమందలి జనసమూహమును గాంచి రా జది బోధిసత్త్వునిపరివార మని భ్రమించి "సేనాపతీ, ఏమి చేయుదు?" మనెను. "దేవా, వీనిని సంహరించుట యుక్తము" "మహాపరాధము చేయనివానిని ఎట్లు సంహరింపగలము?" "ఉపాయ మున్నది." ఏ మా యుపాయము?" "అసంభావ్య మైనపని చెప్పి, చేయలేనపుడు వానిని సంహరింపవచ్చును." "ఇతని కసాధ్యకార్య మే మున్నది?" "మహా రాజా, సారము కల భూమిలో తోటవేసినను మొక్కలు మొలిచి ఫలించుటకు రెండు మూడు వర్షములు పట్టును. మీ రితనిని బిలిపించి ఉద్యానమున రేపు మేము క్రీడింపవలయును. ఉద్యానము నిర్మింప వలెను అని చెప్పుడు. ఇతడు నిర్మాణము చేయులేడు. అది దోషముగా నెంచి వీనిని సంహరింతము."

రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిపించి, "పండితోత్తమా. మేము బహు కాలమునుండి ప్రాచీనోద్యానములో విహరించుచున్నాము. ఇప్పుడు నూతనారామములో క్రీడింప గోరిక కలదు, రేపటి కారామము నిర్మిం పవేని నీప్రాణములు దక్కవు" అని పలికెను.

బోధిసత్త్వుడు యోజించి "తనకు లంచము లభింపకపోవుటచే కాళ కుడు రాజు మనసు విరిచినా డని గ్రహించి "మహారాజా, చేతనైనచో చేసెదను" అని పలికి ఇంటికిబోయి సుష్ఠుగా భుజించి, 'ఆలోచనా మగ్నుడై శయనముపై బండుకొనెను. శక్రునిభవనము వేడిమెక్కెను.

శక్రుడు యోచించి బోధిసత్త్వునివ్యథ గ్రహించి వేగముగా వచ్చి కోష్ఠము ప్రవేశించి, ఆకాశమున నిలిచి "పండితోత్తమా, ఏమి యోచించుచున్నా?" వని యడిగెను. "తమ రెవరు?" "శక్రుడను." "ఉద్యానము నిర్మింపు మని రాజు కోరినాడు. ఆవిషయమే యోజించు చున్నాను." "పండితోత్తమా, విచారింపకుము. నందనవన, చిత్రలతావనములను బోలినయుద్యానము సిద్ధము చేసెదను. ఏప్రదేశమున నిర్మింతును?" "ఆచోట."

శక్రుడు వననిర్మాణము చేసి, దేవలోకమునకు జనెను. మరునాడు బోధిసత్త్వుడు నిర్దిష్టస్థలమున నూతనోద్యానము గాంచి "ఉద్యానము సిద్ధమయినది. పోయి క్రీడింపవచ్చును" అని పలికెను. పదునెనిమిది మూరల యెత్తు, మనశ్శిలావర్ణము కల ప్రాకారములతోను, ద్వారాట్టాలికలతోను, పుష్పఫలభారభరితము లగు వివిధవృక్షములతోను మనోహర మగు నారామమును గాంచి రాజు, కాళకునితో "మనము చెప్పినపని పండితుడు చేసినాడు. ఇప్పుడు మన మేమి చేయవలెను?" అనెను.

"మహారాజా, ఒక్కరాత్రిలో ఇంతటి యారామము నిర్మించిన వాడు రాజ్యము హరింపలేడా?" "ఇపుడు ఏమి చేయుదము?" "ఇంకొక యసాధ్యకార్యము వానికి చెప్పుడు." "ఏమి కార్యము?" "సప్తరత్నమయ మగు పుష్కరిణిని నిర్మింపు మనుడు." "మంచి"దని రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిపించి, "ఆచార్యా, ఉద్యానము నిర్మించితివి. దీనికి దగిన సప్తరత్నమయపుష్కరిణిని నిర్మింపుము. అట్లుచేయవేని ప్రాణములు దక్క" వనెను. 'చేతనైనచో చేసెదను మహారాజా!' అని బోధిసత్త్వుడు పలికెను. రాత్రివేళ శక్రుడు నందనపుష్కరిణీసదృశ మగు సరోవరమును నిర్మించెను. అందు నూరుఘట్టములు, వేయివంపులు, పంచవర్ణముల పద్మములు, నిండుగా గలవు. బోధిసత్త్వుడు మరునా డారమణీయసరోవరమును జూచి రాజుకడకు బోయి, 'దేవా పుష్కరిణి సిద్ధమయినది' అని తెలిపెను. రాజు పోయి చూచి కాళకునితో 'ఇప్పు డేమి చేయుద' మనెను. 'దేవా, ఉద్యానమున కుచితమైన మందిరము నిర్మింప నాజ్ఞయిండు' అని వాడు సూచించెను.

రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిపించి, 'పండితోత్తమా, యుద్యానమునకు

పుష్కరిణికి ననుగుణ్యమైన మందిరము సంపూర్ణముగా గజదంతముతో నిర్మింపుము అట్లు చేయవేని ప్రాణములు దక్కవు' అనెను. శక్రు డీమందిరమునుగూడ నిర్మించెను. మరునాడు బోధిసత్త్వుడు తెలుపగా రాజు పోయి చూచి 'ఇప్పు డేమి చేయుద' మని కాళకు నడిగెను. 'మందిరమున కనువగు మణిని సిద్ధముచేయు మని యాజ్ఞాపింపుడు.'

రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిపించి 'పండితోత్తమా, ఈదంతమయమందిరమున కనువగు మణిని సిద్ధముచేయవలెను. మణికాంతిలో విహరింతుము. అట్లు చేయవేని ప్రాణములు దక్క' వనెను.

శక్రు డామణినికూడ సంతరించెను. మరునాడు బోధిసత్త్వుడు దానిని జూచి రాజుకు దెలుపగా నతడు పోయి చూచి 'ఇప్పు డేమి చేయుద' మని కాళకు నడిగెను. 'మహారాజా, ఈబ్రాహ్మణుడు ధర్మధ్వజునకు ఇష్టదేవత యున్నదని తోచుచున్నది. ఆదేవతగూడ నెరవేర్పజాలని దుర్ఘటకార్యము వీనికి జెప్పుడు. చతుర్గుణసమన్వితు డగు మానవుని దేవతగూడ సృజించుట వట్టిది. కావున అట్టియుద్యానపాలకుని సృజింపుమని యాజ్ఞాపింపుడు' అని వాడు చెప్పగా రాజు బోధిసత్త్వుని రావించి 'ఆచార్యోత్తమా, మాకు ఉద్యానమును, పుష్కరిణిని, దంతప్రాసాదమును దానిలో కాంతికై మణిరత్నమును సిద్ధము చేసినావు. ఉద్యానరక్షణార్థము చతుర్గుణసమన్వితు డగు వనపాలకుని సిద్ధము చేయుము. అట్లు చేయనిచో ప్రాణములు దక్క' వనెను. 'మంచిది. లభించునేమో కనుగొందును' అని బోధిసత్త్వు డింటికి బోయి భోజనము చేసి, పండుకొనెను. ప్రత్యూషమున లేచి యతడు శయనముపై గూరుచుండి యిట్లు తలపోసెను 'దేవరాజు శక్రుడు స్వశక్తిచే సృజింపదగినదానిని సృజించెను. చతుర్గుణసంయుతు డగు వనపాలుని సృజింపజాలడు. నేను పరులచేతులలో మడియుటకన్న వనములో అనాధమరణము చెందుట మేలు!' ఇట్లు తలపోసి యాత డెవరితో జెప్పకుండ ప్రాసాదము దిగి అగ్రద్వారమున నగరము వెలువడి. అరణ్యమునకు జని, చెట్టుమొదట గూరుచుండి, సజ్జనుల ధర్మమునుగూర్చి ధ్యానము చేయుచుండెను. శక్రు డావిషయము గ్రహించి, వనచరవేషమున బోధిసత్త్వుని దగ్గరకు వచ్చి, 'బ్రాహ్మణోత్తమా, సుకుమారుడవు. ఇదివరలో కష్టము లెరుగనివానివలె నున్నావు. అడవిలో

జొచ్చి యేమి చేయగోరుచున్నావు?' అను ప్రశ్నాత్మక మగు గాథ పలికెను :

జీవితమ్ము సుఖమ్ముగా నీవు గడపు
వానివలె దోచెదవు జనస్థానములను
విడిచి నిర్జనవనములో విటపిక్రింద
ఏమి చింతింతు వొంటిమై కృపణు నట్లు ?

విని బోధిసత్త్వుడు ప్రత్యుత్తరముగా నీగాథ పలికెను :

కడపువాడ జీవితము సుఖమ్ముగానె;
ఉత్తముల ధర్మము స్మరించి యుర్విజంబు
చాయగూర్చుండి ధ్యానంబు చేయువాడ

"అట్లయిన బ్రాహ్మణోత్తమా, ఇక్కడ గూరుచుండి యేమి చేయు చున్నావు?" అని శక్రు డడిగెను.

"చతుర్గుణసంయుతు డగు వనపాలుని సృజింపు మని రా జన్నాడు. అట్టివానిని తేజాలను. కావున పరులచేతులలో మడియుటకన్న అరణ్యములో అనాధమరణము మంచిదని యిచ్చటికి వచ్చి కూరుచున్నా" నని బోధిసత్త్వు డనెను.

"నేను దేవరాజు శక్రుడను. నేనే యుద్యానాదులు నిర్మించినాను. ఉద్యానపాలకుని సృజింపలేను. రాజుకు తలదువ్వి అలంకరించు మంగలి ఛత్రపాణి కలడు. అతడు చతుర్గుణసంపన్నుడు. అతనిని వనపాలకుని జేయు మనుము" అని శక్రు డుపదేశించి, భయపడ వలదని ధైర్యము చెప్పి, నిజనగరమునకు బోయెను.

బోధిసత్త్వు డింటికి వచ్చి, భోజనము చేసి రాజద్వారమునకు బోయి అచ్చట ఛత్రపాణిని జూచి, హస్తము గ్రహించి 'మిత్రమా, ఛత్రపాణీ, నీవు చతుర్గుణసంపన్నుడవట. నిజమేనా?' అనెను. నాగుణగణమునుగూర్చి మీా కెవరు చెప్పినారు?' 'దేవరాజు శక్రుడు.' 'ఏల చెప్పెను?' 'ఈకారణముచేత' అని బోధిసత్త్వుడు సర్వము వివరించెను. 'అవును, నేను చతుర్గుణోపేతుడను' అని మంగలి పలుకగా, నతని చేయి పట్టుకొని బోధిసత్త్వుడు రాజసన్నిధికి జని 'మహారాజా, ఈ ఛత్రపాణి చతుర్గుణోపేతుడు వనపాలకుడు, వలయుచో నితనిని నియ

మింపుడు' అని చెప్పెను. అంతట రాజు మంగలితో 'నీవు చతుర్గుణ సంపన్నుడవట. నిజమేనా?' అనెను. 'అవును మహారాజా' 'ఏనాలుగు గుణములు?' ప్రత్యుత్తరముగా నాత డీగాథ పలికెను .

ఈర్ష్య లేదు నాకు నెవరిపై, మద్యంబు
త్రావలేదు, లేదు దేవ. యెపుడు
ఎవరిమీద రాగ మేని ద్వేషం బేని;
కూడియుండు నిట్టి గుణగణమున.

"ఛత్రపాణీ, నీవు ఈర్ష్యారహితుడ నన్నావుకదా?"
'అవును, మహారాజా, ఈర్ష్యారహితుడనే.'
'నీ వేవిషయము చూచి ఈర్ష్య విడిచితివి?'
'వినుడు దేవా!' అని యతడు అసూయారహితత్వమును దెలుపు నీగాథ పలికెను :

స్త్రీకారణమ్మున దేవ, పురోహి
తుని బంధనమ్మున ద్రోయించినాను
కాని నన్ను సద్ధర్మకలితుని జేసె.
హేతువుచే నాకు నీర్ష్యయే లేదు

అనంతరము రాజు "మిత్రమా, ఛత్రపాణీ, ఏమి చూచి అమద్యపాయి వయితివి?" అని యడిగెను. ఆవిషయమును దెలుపు నీగాథ నీతడు పలికెను.

మద్యమ్మ గ్రోలుచు మత్తిల్లియుండి
ఆత్మజు మాంసంబు నారగించితిని
మానితి దుఃఖాన మద్యపానమ్ము

"మిత్రమా, ఏమి చూచి నీవు వీతరాగుడ వయితివి?" అని రాజు ప్రశ్నింపగా నతడు బదులుగా నీగాథ పలికినాడు ·

నరపతిన్ కితవాస నాముడ నేను
ప్రత్యేకబుద్ధునిపాత్ర మదీయ
పుత్రుండు భేదించి చనిపోయినాడు.
ఆకారణమున స్నేహము కోలుపోతి.

"మిత్రమా, ఏమి చూచి అక్రోధనుడ వయితివి?" అని రాజడుగగా నాతడు తత్కారణమును దెలుపు నీగాథ పలికెను :

అరకనామ తపస్వినై మహారాజ,
ఏడేండ్లు మైత్రి భావించుటచేత
గడపినాడను సప్తకల్పముల్ బ్రహ్మ
లోకమ్మునన్; లేదు నాకు క్రోధమ్ము.

ఇట్లు ఛత్రపాణి తన నాలు గంగములను దెలుపగా రాజు పరివారమునకు సైగ చేసెను. తక్షణమే అమాత్యులు, బ్రాహ్మణులు, గృహపతిప్రభృతులు సరభసముగా లేచి కాళకునితో 'ఓరి లంచగొండీ, దుష్ట చోరా, లంచములు లభింపకుండుటచే పండితోత్తమునిపై ప్రభువుతో చాడీలు చెప్పి, ఆయనను సంహరింప నెంచితివి" అని వానికాలుసేతులు కట్టి రాజనివేశమునుండి క్రిందికి దింపి, చేతికి దొరకిన రాళ్ళతో కట్టెలతో మోది వాని శిరసు బ్రద్దలు చేసి, ప్రాణములు బాపి, కాలు పట్టి యీడ్చి పెంటపోగుమీాద బారవేసిరి.

నాటిరాజు ధర్మప్రకారము పాలన చేయుచు తుదకు యథాకర్మంగతో.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకము సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కాళక సేనాపతి దేవదత్తుడు; ఛత్రపాణి అగు మంగలి సారిపుత్రుడు; ధర్మధ్వజుడు నేనే.

221 కాసావ జాతకము

ఈధర్మోపదేశము శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా దేవదత్తునివిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకసారి ధర్మసేనాపతి (సారిపుత్రుడు) 500మంది భిక్షువులతో వేళువనమున నివసించుచుండెను. దేవదత్తుడుకూడ తనవంటి దుర్మార్గులచే

పరివేష్టితుడై గయాశీర్షమున నివసించుచుండెను.

ఆసమయమున రాజగృహనివాసులు చందాలు వసూలుచేసి దానము చేయ సిద్ధముగా నుండిరి. వ్యాపారార్థము అరుగుదెంచిన ఒకానొక వర్తకుడు విలువగల సుగంధితకాషాయవస్త్రమును సమర్పించుచు, 'ఈవస్త్రమునుకూడ దానద్రవ్యములో చేర్చి నన్ను ఈ పుణ్యకార్యమున పాలుపంచికొననిండు' అని విన్నపముచేసెను. నాగరకులు మహాదానము ఇచ్చిరి. చందా లన్నియు ఒకచో చేర్చిరి. కార్షాపణములుకూడ నిండుగా లభించినవి. ఈవస్త్రము మిగిలిపోయినది. ఈవస్త్రమెవరికీయవలెనని ప్రజలు సమావిష్టులై ఆలోచించుచుండిరి. కొందరు సారిపుత్రస్థవిరున కనిరి. వేరొక కొందరు 'సారిపుత్రస్థవిరుడు కొలదికాలమునుండియే ఇచట నున్నాడు. ఇచ్చవచ్చినపుడు వెడలిపోవును. దేవదత్త స్థవిరుడు ఎల్లప్పుడు మన నగరపార్శ్వమున నివసించుచున్నాడు. శుభాశుభములలో మనకు తోడ్పడును. కావున ఆయనకే ఇత్తము' అనిరి. అభిప్రాయము కనుగొన్న పిదప దేవదత్తు నామోదించినవారిసంఖ్య అధికముగ నుండెను. వా రావస్త్రమును దేవదత్తున కర్పించిరి. దేవదత్తుడు దానిని ఖండములు చేయించి, పైన కప్పుకొను వస్త్రముగా కుట్టించి, రంగువేయించి అందమైన పట్టుత్తరీయము చేసి పైన దాల్చెను.

ఆసమయమున 30 మంది భిక్షువులు రాజగృహమునుండి శ్రావస్తి వచ్చి, ప్రణామము చేసి, కుశలప్రశ్నము లయినతరువాత –

'భన్తే, ఈవిధముగ దేవదత్తుడు తనకు తగని చీవరమును ధరించినాడు' అని విన్నవించిరి.

శాస్త 'భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు కేవల మిప్పుడేకాదు, పూర్వము కూడ తన కనర్హమైన చీవరమును ధరించినాడు' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున హస్తిజాతిలో పుట్టి, పెరిగి, అనీతిశతసహస్రమత్తవారణపరివృతు డయి, యూథపతి యయి అరణ్య

మున నివసించుచుండెను. ఒకానొక దరిద్రుడు వారాణసిలో దంతపు పనివారలవీధిలో పోవుచు ఏనుగుదంతములతో వలయాదులు చేయు చున్నవారిని జూచి "ఏనుగు దంతములు లభించినచో తీసికొందురా?" అని యడుగగా అవును, తీసికొందు మని వారు చెప్పిరి. వా రాయుధ ములు గ్రహించి, కాషాయవస్త్రములు ప్రత్యేకబుద్ధునివలె (సన్యాసి వలె) ధరించి, ఏనుగు లుండుత్రోవకు జని, ఆయుధములతో మాతంగ మును సంహరించి, దంతములు తెచ్చి, వారాణసిలో విక్రయించి జీవ నము చేయుచుండెను. కొంతకాలమునకు వారు బోధిసత్త్వునిపరివార మాతంగములలో చిట్టచివరి దానిని జంపుచుండెను. ఆనాటి కానాడు వారణములసంఖ్య తగ్గిపోవుచుండుట గమనించి ఏనుగులు బోధిసత్త్వు నితో ఈవిషయము చెప్పినవి.

బోధిసత్త్వుడు బాగుగా యోజించి, "ఒకడు సన్యాసివేషము ధరించి హస్తివీధిమీద నిలుచుండును. అతడు ఏనుగులను చంపుటలేదు కదా? పట్టుకొందును" అని, ఒకనాడు తాను యూథమునకు వెనుక నిలిచెను. వాడు ఆయుధ మెత్తి బోధిసత్త్వునివైపు దుమికెను. బోధి సత్త్వుడు ఆగి, వీనిని నేలపై మట్టము చేయుదు నని తొండము పైకెత్తెను. కాని వానికాషాయాంబరములు చూచి, అర్హతుల ధ్వజ పటమును గౌరవింపవలయును అని తలచి, తొండము ముడిచి, "ఓయీ మానిసీ, ఈఅర్హతులధ్వజపటము నీకు తగదు. ఏల దీనిని ధరింతువు?" అని యీగాథ పలికెను.

> మనసులోపలి కాషాయమార్జనంబు
> సలుప డెవ్వడు, సత్యంబు సంశయంబు
> ఎవని కుండునో అతడు ధరించుగాక
> కావివస్త్రము లర్హత కలుగబోదు.
>
> సూనృతము, సంయమము, చిత్తశుద్ధి కల్గి
> యుక్తమైన సదాచార మొప్పువాడు
> తగినవాడు కాషాయవస్త్రములు దాల్ప.

ఇట్లు పలికి "నేటినుండి యిటు రావలదు. వచ్చితివేని ప్రాణములు దక్కవు" అని వానిని బెదిరించి తరిమివేసెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపాలించెను. ఆసమయమున ఏనుగును కొట్టిన వాడు దేవదత్తుడు; దళపతి నేనే.

222 చూలనందియ జాతకము

శాస్త్ర వేళువనమున విహరించుచు దేవదత్తునివిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆసమయమున ధర్మసభలో భిక్షువులు ఇట్లు చర్చించుచుండిరి : "ఆయుష్మంతులారా! దేవదత్తుడు క్రూరుడు, దుస్సాహసుడు, సంయక్ సంబుద్ధుని సంహరించువారిని నియోగించెను. ఆయన వారిపై అప నిందలు మోపినాడు, నలగిరి అను ఏనుగును మీదికి తోలించినాడు. తథాగతుని విషయమున ఆతనికి శాంతి, మైత్రిభావము, దయ మొదలగున వేమియును లేవు.

శాస్త్ర అరుగుదెంచి విషయము తెలిసికొని 'భిక్షువులారా! దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ కఠోరుడు, దయాహీనుడు" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను,

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున నందియ నామ వానరమై పుట్టెను. అతనితమ్ముడు చిన్ననందియ. ఉభయులును అశీతిసహస్రవానరపరివృతులై, అంధమాతకు ఉపచారములు చేయుచుండిరి. వారు తల్లిని పొదరింట నుంచి, అరణ్యమునకు బోయి మధురఫలములను కోసి తల్లికి పంపుచుండిరి; కాని వానిని గొనిపోవువారు వృద్ధురాలికి చేరనిచ్చెడివారు కారు. ఆమె ఆకలిబాధచే చిక్కిపోయి చర్మశల్యావశిష్టయయ్యెను. ఒకనాడు బోధిసత్త్వుడామెను జూచి "అమ్మా, నీకు తియ్యనిపండ్లు పంపుచుంటిమి. ఏల నీవు చిక్కిపోయినావు?" అనెను.

"నాయనా, నాకు పండ్లు చేరలేదు" అని యామె పలికెను. 'నేను యూథమునకు పనిచేయుచున్నచో తల్లి చనిపోవును. యూథనాయకత్వము విడిచి తల్లి కుపచారము చేసెదను' అని బోధిసత్త్వుడు తలపోసి చిన్ననందియను పిలిచి 'నాయనా, నీవు యూథమును నడపుము. నేను అమ్మ కుపచారము చేయుచుందు' ననెను. 'అన్నా, నాకు నాయకత్వముతో పనిలేదు. నేనుకూడ అమ్మకు సేవచేయుదును' అని యతడు చెప్పెను. ఇరువురును నొకమాటమీద యూథము విడిచి హిమవంతమునుండి తల్లిని దీసికొని సీమాంతప్రదేశమున మఱ్ఱిచెట్టుక్రింద నివసించుచు మాతృపోషణ చేయుచుండిరి.

వారాణసీనివాసి యగు బ్రాహ్మణమాణవకుడు తక్షశిలలో సుప్రసిద్ధాచార్యునికడ సమస్తవిద్యలు గ్రహించి, సెలవువేడెను. విద్యాప్రభావమువలన నతడు కఠినహృదయుడు, పరుషస్వభావుడు, సాహసికుడు నగుట యెరిగి ఆచార్యుడు 'నాయనా, నీవు కఠినముగా నుండుట మంచిది కాదు. అన్నికాలములు అనుకొన్నట్లు జరగవు. చాల కష్టములు నష్టములు సంభవించును. కాఠిన్యము వలదు. పశ్చాత్తాపము పొందవలసినపని చేయవలదు' అని ఉపదేశించెను. అత డాచార్యునకు నమస్కరించి, వారాణసికి జని, కాపురము పెట్టి, ఏ విద్యవలనను జీవిక నడవక, ధనుష్కోటితో జీవనము చేయుదు నని భావించి, వారాణసి వెలువడి, పొలిమేరగ్రామములో నివాసము ప్రారంభించెను. అతడు ధనుర్బాణములు ధరించి, అడవికి బోయి వివిధజంతువులను వధించి, మాంసము విక్రయించి జీవనము చేయుచుండెను.

ఒకనా డతనికి వనములో నేమియు లభింపలేదు. ఇంటికి మరలుచున్నవాడు మైదానముచివర వటవృక్షము జూచి, అచట నేమైన లభించునేమో యని యావైపు చనెను.

ఆసమయమున సోదరు లిరువురు తల్లికి పండ్లు పెట్టి, చెట్టుకొమ్మలలో కూరుచుండియుండిరి. వేటకాడు వచ్చుచుండుట గమనించి, వృద్ధమాతజోలికి బోవడని భావించి వారు కొమ్మలమాటున దాగియుండిరి. వేటకాడు వృక్షమూలమున అంధవృద్ధవానరిని గాంచి, వట్టిచేతులతో బోవ నేల? ఈమర్కటిని వధించి కొనిపోవుదు' నని తలచి విల్లు పైకెత్తెను.

బోధిసత్త్వుడు తమ్మునితో 'నాయనా, వీడు మనతల్లిని చంపున ట్లున్నాడు. ఈమెరక్షణకై నాప్రాణము లొడ్డెదను. నా యనంతరము నీవు తల్లిని పోషింపుము' అని కొమ్మలమాటునుండి యావలకు వచ్చి, 'ఓయీ, నాతల్లిని సంహరింపవలదు. ఈమె గ్రుడ్డిది, ముసలిది, దుర్బల శరీర. నన్ను సంహరింపుము'' అని వాని సమ్మతి బడసి, బాణమున కెదురుగా గూర్చుండెను. ఆక్రూరహృదయుడు బోధిసత్త్వుని బాణ ముతో గొట్టి, తల్లినిగూడ కొట్టుటకై వి ల్లెత్తెను. చిన్నానందియ అది చూచి 'వీడు నాతల్లిని చంపదలచినాడు. ఒకనా డయినను నాతల్లి జీవింపగలిగినచో ధన్యజీవి నగుదును. నాప్రాణముల నొడ్డెదను' అని కొమ్మలచాటునుండి యీవలకు వచ్చి, 'ఓయీ, నాతల్లిని కొట్టవలదు. నన్ను సంహరింపుము. మాసోదరు లిరువురను గొనిపోయి. మాతల్లికి ప్రాణదానము చేయుము' అని వానిసమ్మతి బడసి, బాణమున కెదు రుగా గూరుచుండెను. వేటకా డతనిని వధించి 'ఇంటిలో బిడ్డలకు సరిపోవు' నని ముసలికోతినిగూడ సంహరించి, యింటివైపు చను చుండెను.

ఆసమయమున నామహాపాపియింటిపై పిడుగు పడి, వానిభార్యయు ఇరువురుబిడ్డలును ఇంటితోపాటు దగ్ధమయిరి. నిట్టాడి స్తంభము మాత్రము నిలిచియుండెను.

వాడు గ్రామద్వారముకడకు చనునప్పటి కెవరో యెదురుపడి జరి గినవృత్తాంతము తెలిపిరి. వాడు దుఃఖాభిభూతు డై, మాంసపుసంచిని విడిచి యేడ్చుచు నింటికి జనెను. అప్పుడు స్తంభము విరిగి నెత్తిపై బడగా వానిశిరస్సు పగిలెను. భూమి బ్రద్దలయి, ఆవివరములనుండి అవీచిమహానరకజ్వాలలు వెలువడెను. వా డందులో దిగబడినపుడు ఆచార్యుని యుపదేశము జ్ఞప్తికి వచ్చెను పారాశర్యబ్రాహ్మణగురు వాక్యములు స్మరించి వా డీగాథలు పలికెను.

పాపమును చేయబోకుము, ప్రతిఫలమ్ము
గాంతు వంచు పారాశర్యఘనుని వాక్కు.

పాపకర్మము చేయుచో పాపఫలము
పుణ్యకర్మము చేయుచో పుణ్యఫలము.

పొందుచుండు చేసినదాని పూరుషుండు
ఉప్తబీజము బట్టియే యుండు ఫలము.

వా రీవిధముగా పలికి రోదనము చేయుచు భూవివరములో మునిగి పోయి, అవీచి మహానరకమునకు జేరెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున వేటకాడు దేవదత్తుడు; ఆచార్యుడు సారిపుత్రుడు; క్షుద్రనందియుడు ఆనందుడు; మాత మహాప్రజాపతి గౌతమి; మహానంది నేనే;

223 పుటభత్త జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక కుటుంబిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తి నగరనివాసి యగు ఒకగృహస్థుడు, జనపదనివాసి యగు గృహస్థునికడ ఇచ్చిపుచ్చుకొనువాడు. అతడు భార్యతోకూడ ఋణప్రదాత కడకు అరిగెను. ఆతడు 'ఏమియు ఇయ్యజాల' నని చెప్పి యీయకుండెను. ఆతడు కోపించి భోజనము చేయక కదలిచనెను.

మార్గమున పోవువారు ఆతడు భుజింపలేదని గమనించి ఆహారపుమూటను ఇచ్చుచు, 'నీభార్యకుకూడ పెట్టి భుజింపుము' అని చెప్పిరి. అతడు దానిని గైకొని ఆమె కిచ్చు తలపులేక 'భద్రే, ఇది దొంగలు కొట్టుచోటు. కావున నీవు ముందుముందు నడచుచుండుము' అని తాను ఆహారమంతయు భుజించి ఖాళీమూట చూపి 'భద్రే, ఆహారములేని వట్టిమూట ఇచ్చినారు' అనెను.

ఆత డొక్కడే ఆహారమంతయు భుజించె నని గ్రహించి, ఆమె విచారపడ్డది.

వా రిరువురు జేతవనవిహారమునకు వెనుకభాగమునుండి నీరుత్రాగ బోవువారివలె లోనికి ప్రవేశించిరి. శాస్త వారిరాకకై ఎదురు చూచుచు మార్గము మలుపుతిరిగి ఎవరో వేటకాడు కూరుచుండునట్లు

గంధకుటీచ్ఛాయలో కూర్చుండియుండెను. వా రుభయులు శాస్త్ర నుద్ధరించి ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్క గూరుచుండిరి.

శాస్త్ర వారిని కుశలప్రశ్న మడిగి ఆమెతో భద్రే, నీభర్త నీమేలు కోరువాడేనా ? నీయెడ ప్రీతి కలిగియుండునా?' అనెను.

భ_స్తే, నాకు ఈయనయెడ ప్రీతియున్నది. కాని ఈయనకు నాయెడ అనురక్తి లేదు' అని జరిగిన వృత్తాంతము తెలిపెను.

'ఉపాసికా, నీవు ఎల్లప్పుడు ఈతనియెడ అనురక్తురాలుగనే వున్నావు? ఈతడు మాత్రము స్నేహరహితుడు. కాని పండితులనోట నీ సద్గుణములను విన్నచో యీతడు నీ కైశ్వర్య మొసగును' అని. పూర్వజన్మవృత్తాంతము శాస్త్ర చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అమాత్యకులమున బుట్టి పెద్దవాడయి రాజున కర్థధర్మాను శాసకు డయ్యెను. కుమారుడు కుట్ర పన్నుచున్నా డన్నసంశయముచే రా జతనిని నగరమున కావలకు బంపెను. అతడు భార్యాసహితుడై నగరము వెలువడి, కాశీరాష్ట్రములో నొక కుగ్రామమున నివసింప జొచ్చెను కొంతకాలమునకు తండ్రిమరణవార్త విని కులక్రమాగత మైన సింహాసనమధిష్ఠించుటకై అతడు వారాణసికి మరలెను. మార్గ మధ్యమున భార్యకు పెట్టకుండ తానే భోజనము చేసెను. భర్తకఠోర హృదయు డని భార్య దుఃఖించెను.

అతడు సింహాసన మెక్కి భార్యను పట్టమహిషిని జేసి, ఈమె కిది చాలును అని మరియెట్టిగౌరవము చేయలేదు. కాలమెట్లు గడుపుచున్నా వని ఆమె నడుగనే లేదు. బోధిసత్త్వుడిది గ్రహించి "ఈమె రాజుకు మిక్కిలి ఉపకారము చేయుచున్నను, ప్రీతి కలిగియున్నను రాజు మాత్ర మీమె నించుకయు గౌరవింపకున్నాడు. ఈమెకు నేను సమ్మా నము చేయింతును" అని తలపోసి, ఆమెసన్నిధికి జని, ఆదరపూర్వక ముగా నొకప్రక్క నిలిచెను. ఏమి నాయనా, అని యామె యడుగగా బోధిసత్త్వుడు "దేవీ, మేము మీసేవ చేయుచున్నాము. వృద్ధులకు వస్త్రఖండము గాని, భోజనపిండము కాని ఈయగూడదా?" అనెను.

'నాయనా, నా కేమియు లభించుట లేదు. నీ కేమి ఈయగలను? ఇప్పుడు రాజుగారు నా కేమియు నిచ్చుట లేదు. అన్యవస్తువుమాట అటు లుంచుము. రాజ్యస్వీకరణార్థము వచ్చునప్పుడు ప్రభువు త్రోవలో నాకు భోజనము పెట్టక తానే భుజించెను' అని రాణి పలికెను. 'అమ్మా, రాజసముఖమున నిట్లు పలుకగలరా?' 'పలుకగలను, నాయనా!" "అట్లయిన ఈవేళ నేను రాజసమక్షములో నిలిచి అడిగి నప్పుడు చెప్పవలెను. మీగుణములు నేడే ప్రకటింతును" అని, బోధి సత్త్వుడు ముందుగా రాజసన్నిధికి జని నిలిచెను. ఆమెకూడ రాజు కడకు బోయి నిలుచుండెను.

'అమ్మా, మీరు కఠినహృదయులు. వృద్ధులకు వస్త్రఖండము గాని, భోజనపిండము గాని ఈయగూడదా?'

'నాయనా, రాజుగారివలన నా కేమియు లభించుట లేదు. నీ కేమి ఈయగలను?' 'తాము పట్టపుదేవి కారా?' 'నాయనా, ఆదర మేమియు లభింపనప్పుడు పట్టపుదేవి అయిన నేమి? నా కిప్పుడు మీరాజుగారు ఏమి యిత్తురు? త్రోవలో భోజనము నాకు పెట్టక తామే భుజించినారు.'

'మహారాజా, ఇంతియేనా?' యని బోధిసత్త్వు డనెను. రాజు నిజమే అనెను. బోధిసత్త్వుడు దేవితో నిట్లనెను. 'దేవీ, రాజుగారికి ఇష్టము లేనపుడు మీ రిచట నున్న నేమి లాభము? లోకములో అప్రియులతోడి సంసర్గము దుఃఖదాయకము. మీ రిచ్చట నుండుట వలన రాజుగారికి అప్రియసంసర్గమయి దుఃఖదాయక మగును. ప్రాణులు తమతో కలియువానితో కలియును, కలియని వారితో కలియవు అని గ్రహించి వేరొకతావునకు జనుట యుక్తము. ప్రపంచము మహావిశాలము.' ఇట్లు చెప్పి యీగాథలు పలికెను:

> వినయవంతులయెడ వినయమ్ము, యోగ్య
> జనులతో సంగతి, పనియున్నవాని
> కార్యంబు నెరపుట కడు నవర్థంబు
> తలపెట్టు జనుపని సలుపక యుంట.
>
> వర్జియింపదగువారి వర్జించుచుంట
> కూటమి లేకుంట కుజనులతోడ

వై ముఖ్యముంజూపువానితో మైత్రి
సలుపకుండుట మేలు : ఫలములు లేని
వృక్షముల్ విడనాడి విహగముల్ చేరు
అన్యవృక్షము : జగం బతివిశాలంబు.

ఇది విన్నతరువాత వారాణసీరాజు దేవికి సమస్తసంపదలను సమకూర్చెను. నాటినుండి వారు సంపూర్ణముగా కలిసి మెలిసి, ప్రసన్న చిత్తులై నివసించిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున భార్యాభర్తలు ఈభార్యాభర్తలే; పండితామాత్యుడు నేనే.

224 కుంభీల జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచు దేవదత్తుని విషయమై చెప్పినది.

[మిగిలినకథ కుంభీలజాతకములో వానరింద జాతకములో [1–57] చెప్పబడినది.]

ధర్మంబు, ధృతియును, త్యాగమ్ము, సత్య
మున్నయెడ వానరోత్తమా, నీకు
గలయట్టు లాతండు గెలుచు శత్రువుల.

త్యాగమ్ము. ధృతి, సత్య, ధర్మముల్ లేని
వాడు జయింపండు వైరిసంఘమును.

తక్కినవి పూర్వోక్త కుంభీలజాతకము (57) వలె నుండును. జాతకసమ్మేళనము అట్లే యుండును.

225 ఖంతివణ్ణన జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండగా కోసలనరేశుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆయనకు మిగుల నుపకారి యగు నమాత్యుడు అంతఃపుర ద్రోహము చేసెను. అతడు తన కుపకారి యని తలచి రాజు సహించి శాస్తకడకు జని విన్నవించెను. "మహారాజా, పూర్వరాజులుకూడ ఈవిధముగానే సహనము పూనిరి" అని, రాజు వేడిన పిదప శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా అమాత్యు డొకడు అంతఃపురదోషము చేసెను. అమాత్యుని సేవకుడు అమాత్యునిగృహము కలుషితము చేసినాడు. వానిదోషమును సహింపనేరక అమాత్యుడు వానిని రాజసన్నిధికి గొనిపోయి 'దేవా, మా యింట అన్నిపనులు చేయు సేవకుడు గృహము కలుషితము చేసినాడు. వాని కేమి శిక్ష?' అనుభావము నీగాథలో పలికెను .

సకల కార్యంబులు సమకూర్చువాడు
కలడు మా యింటిలో; కాని యాతండు
దేవ, దుష్కార్యంబు కావించినాడు
ఏ మాన తిచ్చెద రీ విషయాన.

అది విని రాజు ఈగాథ పలికెను :

ఇట్టివా డొకడు మా యింటను గలడు
అన్నిగుణాలున్న యట్టివా డతడు.

రాజు తననుగూర్చియే పలికె నని గ్రహించి, అమాత్యుడు నాటి నుండి అంతఃపురద్రోహము చేయ సాహసింపలేదు. అది తెలిసికొని సేవకుడుకూడ నాటినుండి దుష్కృత్యము చేయ సాహసింపలేదు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున నేను వారాణసీ నరేశుడను. ఆయమాత్యుడుకూడ శాస్తకు తనవిషయమై రాజు చెప్పెనని తెలిసికొని, నాటినుండి దుష్కార్యము మానుకొనెను.

226 కోసియ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోసలనరేశుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

కోసలరాజు సరిహద్దుప్రదేశమును శాంతపరచుటకై ఉచితముకాని సమయమున బయలువెడలెను. ఈకథ 176 జాతకమువలె నుండును.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసీరాజు అకాలమున బయలుదేరి ఉద్యానమున స్కంధావార మేర్పాటు చేసెను. ఆసమయమున గ్రుడ్లగూబ వెదురు పొదలో దూరి దాగెను. కాకిసేన వచ్చి, దానిని చుట్టుముట్టెను. సూర్యాస్తమయమునకై యెదురుచూడక అకాలములో ఉలూకము ఈవలకు వచ్చి పరుగువార జొచ్చెను. కాకులు దానిని పరివేష్టించి, ముక్కులతో పొడిచి చంపివేసినవి. రాజు బోధిసత్త్వుని బిలిచి, 'పండితోత్తమా, గ్రుడ్లగూబను కాకు లేల పొడిచిచంపివేసినవి?' అని యడిగెను. బోధిసత్త్వుడు 'మహారాజా, అకాలమున నిజనివాసమును విడిచినవారు ఇట్లే దుఃఖముపాలగుదురు' అను నభిప్రాయమును తెలుపు నీగాథలు పలికెను :

మంచి సమయంబునన్ నిష్క్రమించు టొప్పు
అసమయంబున లాభదాయకము కాదు
నిహతు జేయుదు రొక్కని బహుజనములు
గ్రుడ్లగూబను కాకులగుంపువోలె.

వివిధవిధము లెరింగిన వీరు దన్య
సరణి జనశత్రుపుల వశపరచికొనుచు,
కౌశికమువోలె సౌఖ్యంబు గాంచుచుండ్రు.

రాజు బోధిసత్త్వునిమాట విని మరలెను.

శాస్త్ర యీధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; పండితామాత్యుడు నేనే.

227 గూఢపాణ జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున నున్నప్పుడు ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆసమయమున జేతవనమునకు గవ్యూతి (అర్ధయోజన) దూరమున ఒకానొక నిగమగ్రామము కలదు. అచట శలాకాభోజనము విశేషముగా లభించును. అచట పొట్టివాడొకడు .వచ్చినవారిని ప్రశ్నించుచుండును. శలాకాభోజనమునకు పాక్షికభోజనమునకు వచ్చు చిన్న భిక్షువులను, శ్రమణులను 'ఎవరు భుజింతురు? ఎవరు త్రాగుదురు? ఎవరు భోజనము చేయుదురు?' అను నిట్టి ప్రశ్నలు వేయుచుండును. వారు ప్రత్యుత్తరము చెప్పలేక సిగ్గుపడి మరల ఆగ్రామమునకు పోవరు.

ఒకనాడు ఒకానొక భిక్షువు శలాకలు పంచి ఇచ్చుచోటికి బోయి 'భన్తే, ఫలాని గ్రామమున శలాకాభోజనము కాని, పాక్షికభోజనము కాని లభించునా?' అనెను.

'ఆయుష్మన్, లభించును. కాని అచట పొట్టివాడు ప్రశ్నలు కురిపించును. జవాబు చెప్పలేని పక్షములో వారి నతడు దూషించి దుష్ట శబ్దములుకూడ వాడును. అతని భయమువలన అచటి కెవరును పోరు.'

'భన్తే, నేనచట భోజనము చేయగలను. ఆ పొట్టివానిని వంచి నిర్విమనంతుని చేసి మనలను చూచినచో వాడు పారిపోవునట్లు

చేయుదును.'

భిక్షువులు మంచి దని అచటి భోజనమును ఆ భిక్షువునకు నిర్ణయించిరి.

ఆతడు ఆ గ్రామము చేరి చీవరములు ధరించెను. అతనిని జూచి పొట్టివాడు పొట్టేలువలె శీఘ్రముగా వచ్చిపడి 'శ్రమణా నా ప్రశ్నములకు సమాధాన మీయవలెను' అన్నాడు.

'ఉపాసకా, గ్రామములో భిక్షాటనము చేసి యవాగు కొనివచ్చి భోజనశాలకు మరలి రానిమ్ము' అని ఆభిక్షువు కొంతతడవునకు శాలకు మరలివచ్చెను. పొట్టివాడు ప్రశ్నలు వేయుదు ననెను. భిక్షువు యవాగు త్రాగనిమ్ము. ఆసన శాలకు పోవనిమ్ము, శలాకాభోజనము తీసికొనిరమ్ము' అని ఆహారము తెచ్చుకొనె పాత్ర పట్టుకొని 'రమ్ము, నీ ప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తర మిత్తును' అని పొట్టివానిని గ్రామము వెలుపలకు కొనిపోయి చీవరములను కట్టుకట్టి బుజముపై వేసుకొని పాత్ర పుచ్చుకొని నిలుచుండెను. పొట్టివాడు, "శ్రమణా నా ప్రశ్నలకు సమాధాన మిమ్ము" అనెను. శ్రమణుడు "నీ ప్రశ్నలకు ఇదిగో సమాధానము" అని ఒక్క దెబ్బతో క్రింద పడవేసి ఎముకలు విరుగగొట్టి ముఖముపై మురికి చల్లి "జాగ్రత్త, నేటినుండి ఈ గ్రామమునకు వచ్చు ఏ భిక్షువునైనను ప్రశ్నించితివా! నాకు వార్త చేరును" అని బెదరించి వెడలిపోయెను. ఆనాటినుండి పొట్టివాడు ఏ భిక్షువును చూచినను పారిపోవుచుండెను.

అనంతరము ఆ వృత్తాంతము ధర్మసభలో ప్రకటమయ్యెను. శాస్త 'భిక్షువులారా, యిప్పుడే కాదు, ఈ పొట్టివాడు పూర్వముకూడ ఇట్లే పరిభవము పొందినాడు, అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము అంగ మగధ దేశవాసులు అన్యోన్యరాష్ట్రములలో ప్రవేశించుచు, ఒకనాడు రెండురాష్ట్రములకు సరిహద్దులో నున్న యొక తటాకముకడ జేరి, సురాపానము చేసి, మత్స్యమాంసములు తిని, ఉదయకాలమున బండ్లుకట్టుకొని వెడలిపోయిరి. వారు వెడలిపోయిన పిమ్మట మలభక్షణ చేయు కీటక మచ్చటికి వచ్చి, జనులు విడిచిపో

యున మద్యము నీర మనుకొని త్రాగి మత్తిల్లి,
కెక్కెను. కీటకము పైకి ప్రాకగా కుప్ప కొంచెము జారెను.
నాభారము వహింపలేకున్నది' అని కీటకము కేకవేసెను.

ఆసమయమునకు మత్తమాతంగ మచ్చటికి వచ్చి, పురుగుకంపు వలన జుగుప్స చెంది మరలెను. "నా భయమువలన ఏనుగు పరుగెత్తుచున్నది. దీనితో యుద్ధము చేయవలెను" అని తలచి కీటకము కేక వేసి ఈగాథ పలికెను :

ఉన్నయది నీకు శౌర్యమ్ము యుద్ధమందు
సాటి యగు శూరు లుండగా సమ్ముఖమున
పరుగిడెద వేల నాగమా, భయము చెంది.
రమ్ము, కొంచెము నీ నా పరాక్రమములం
చూచెదరుగాక మగధాంగ శూరజనులు.

హస్తి ఆలకించి దానివాక్కులు విని మరలి, దానిదగ్గరకు బోయి అసహ్యించుకొనుచు ఈగాథ పలికెను :

తుండదంతపాదమ్ములతోడ కాదు
నేను పరిమార్తు వేరొకదాన నిన్ను
దుష్టవస్తువు దుష్టవస్తువున మడియు.

ఇట్లు పలికి హస్తి దానిపై లద్దెవేసి, మూత్రోత్సర్జనము చేసి దానిని హతమార్చి, క్రౌంచనాదము చేసి, యరణ్యమునకు జనెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములం సరిపోల్చెను. ఆకాలమున మలభక్షణము చేయు కీటకము పొట్టివాడు; ఏనుగు ఆ భిక్షువు; ఆ విషయము ప్రత్యక్షముగా చూచి, వనఖండమున నున్న దేవత నేనే.

228 కామనీత జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించువేళ కామనీత బ్రాహ్మణినిగూర్చి చెప్పినది

[12 భాగములో కామజాతకములో (467) వర్తమానకథయు, అతీతకథయును వచ్చును.]

ఆరాజపుత్రు లిరువురిలో పెద్దవాడువచ్చి వారాణసికి రాజయ్యెను. కనిష్ఠుడుఉపరాజయ్యెను. రాజుకు కామభోగములందును, ధనము నందునుతనివి తీరదాయెను.

ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు దేవరాజగు శక్రుడై యుండి జంబూద్వీపముపైపు చూచుచు రాజుస్థితి గ్రహించి అతనిని నిగ్రహించి సిగ్గు పాలుచేయుదు నని యెంచి, బ్రాహ్మణమాణవకరూపమున వచ్చి రాజుకు కనబడెను. 'బ్రహ్మచారీ, ఏల వచ్చితి?' వని రాజనెను. 'మహారాజా, నేను మూడుపట్టణములను జూచినాను. అవి శాంతముగా, భద్రముగా, సుభిక్షముగా నున్నవి. అశ్వ హస్తి రథ పదాతులతో సువర్ణాలంకారములతో నిండియున్నవి. కొలదిసేనతో ఆనగరములను జయింపవచ్చును. ఆనగరత్రయమును జయించి నీకిచ్చుటకై వచ్చినాను" అని మాణవకు డనెను.

'మాణవకా, ఎప్పుడు బయలుదేరుదము ?'

'ఉదయము మహారాజా '

'అట్లయిన నేడు పోయి, రేపుదయము రమ్ము.

"మంచిది మహారాజా, శీఘ్రముగా సైన్యము నాయత్తపరుపుము" అని మాణవకుడు నిజస్థానమునకు జనెను.

మరునాడు రాజు భేరి వేయించి సైన్యమును సిద్ధపరచి అమాత్యులను బిలిపించి 'నిన్న బ్రాహ్మణయువకుడు వచ్చి, ఉత్తరపాంచాల, ఇంద్రప్రస్థ, కేకయ రాజ్యనగరములను జయించియిత్తు నని చెప్పినాడు. ఆమాణవకుని వెంటగొని మూడునగరములను జయింతును. శీఘ్రముగా నతనిని బిలిపింపుడు" అని పలికెను.

"దేవా, అతనినివాసస్థాన మెచట నన్నారు?"

"ఎచట నని నే నడుగలేదు. '

"అతనిభోజనమున కేమైన నిచ్చితివా?"

"అదియును ఈయలేదు."

"అతని నెక్కడ కనుగొందుము?"

"నగరవీధులలో జూడుడు."

వా రతని నన్వేషించి వచ్చి, కనబడలే దని విన్నవించిరి.

మాణవకుడు కనబడకపోవుటచే రాజు "ఇంతటి మహైశ్వర్యము కోలుపోతి" నని విచారింప జొచ్చెను. అతనిరక్త ముడుకెక్కెను. గుండె వేడియెక్కెను. రక్తగ్రహణి పట్టుకొనెను. వైద్యులు చికిత్స చేయలేక పోయిరి.

నాలుగు రోజు లయిన తరువాత శక్రుడు యోచించి రాజుస్థితి గ్రహించి చికిత్స చేయనెంచి, బ్రాహ్మణరూపము ధరించి రాజద్వారముకడ నిలిచి "బ్రాహ్మణవైద్యుడు మీకు చికిత్స చేయవచ్చినా" డని లోనికి వార్త నంపెను.

"గొప్పగొప్ప వైద్యులు వ్యాధి కుదుర్పలేకపోయినారు. ఖర్చులిచ్చి ఈయనను బంపివేయు" డని రాజు పలికెను.

"నాకు ఖర్చులతో, భోజనముతో పనిలేదు. వైద్యలాభముకూడ పుచ్చుకొనను. వ్యాధి నయముచేయుదును. రాజు నన్ను జూచిన చాలును" అని శక్రుడు మరల వార్త నంపెను. రాజు విని "మంచిది అటులయినచో రావచ్చు" నని అనుజ్ఞ యిచ్చెను.

శక్రుడు ప్రవేశించి జయ మని పలికి, ప్రక్కగా నిలుచుండెను. రాజు చూచి "నీవు నాకు చికిత్స చేయుదువా?" అనెను.

"అవును, దేవా." "అట్లయిన చికిత్స చేయుము." "మంచిది. మహారాజా, వ్యాధిలక్షణములు నాకు దెలుపుడు. ఏకారణముచే వ్యాధి పట్టుకొన్నది? భోజనాదికమువలననా? ఏదయిన చూచుట, వినుట వలననా?" "నాయనా, వినుటవలన" "ఏమి వింటివి?" "నాయనా, బ్రహ్మచారి వచ్చి, మూడురాజ్యములు జయించి నీ కిత్తు నని చెప్పిపోయినాడు. నే నతనినివాసముసంగతి, భోజనముసంగతి అడుగలేదు. నాపై గోపము వచ్చి అతడు వేరొకరాజుకడకు జని యుండును. మహైశ్వర్యము కోలుపోయితి నని విచారించుటచే ఈ వ్యాధి అంకురించినది. కోర్కెవలన కలిగిన రోగమును నీ చేతనయి

నచో నయముచేయుము” అను నభిప్రాయము వెలిబుచ్చు నీగాథ రాజు పలికినాడు .

> శ్లో॥ కేకయ పాంచాల కురువుల పయి
> త్రిపురములు రాజధాను లీదేశములకు
> కలదు వేరొక పేరాస: కామ్యరోగి
> నైన నాకు చికిత్స చేయంగ వలయు.

అప్పుడు శక్రుడు “మహారాజా, జడము లయిన యౌషధములవలన నీకు చికిత్స కానేరదు. జ్ఞానౌషధముచే కాగలదు” అని యీగాథ పలికెను :

> కృష్ణసర్పదష్టులకు చికిత్స, భూత
> బాధకు చికిత్స చేసెడివారు కలరు
> అధిక కామితరోగార్తు డైనవాని
> వ్యథ కుదుర్పగ జాల రెవ్వరునగూడ;
> వ్యక్తకుశలధర్మునకు వైద్యమ్ము లేదు.

మహాసత్త్వు డీవిధముగా రాజుకు బోధచేసెను. “మహారాజా, నీ కామూడు నగరములు లభించినచో, నాలుగురాజ్యములు నేలుచు, ఒక్కసారిగా నాలుగువస్త్రములు కట్టుకొందువా? నాలుగు బంగరు పళ్ళెములలో నొక్కసారిగా భోజనము చేయగలవా? పోనీ, ఒక్కమారుగా నాలుగుశయ్యలపై బరుండగలవా? తృష్ణకు వశము కాగూడదు. ఇది విపత్తికి మూలము. వృద్ధియయిన కొలదిని తృష్ణ మానవుని అష్టమహానిరయములలోను, షోడశ – ఉపనిరయములలోను, నానావిధ అపాయములలోను పడవేయును.”

మహాసత్త్వు డిట్లు నిరయభీతితో రాజును బెదరించి, ధర్మోపదేశము చేసెను. విని, రాజు శోకరహితు డయ్యెను. అతని వ్యాధి వెంటనే నివర్తించెను. శక్రు డతని కుపదేశ మిచ్చి శీలములందు ప్రతిష్ఠించి, దేవలోకమున కేగెను. నాటినుండి రాజు దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు తుదకు యథా కర్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రాజు కామనీత బ్రాహ్మణుడు, శక్రుడు నేనే.

229 పలాసీ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు పరువెత్తు పరివ్రాజకుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆతడు శాస్త్రార్థము చేయు వాంఛతో జంబూద్వీప మంతయు పర్యటనము చేసెను. శాస్త్రార్థము చేయువాడు తనకు లభింపలేదు. పర్యటించుచు, ఆతడు శ్రావస్తి చేరెను. లోకులను చూచి "నాతో శాస్త్రార్థము చేయువా రెవరైనను కలరా?" అనెను. వా రిల్లు బుద్ధుని గుణములను ప్రశంసించిరి. 'నీవంటివారు వేయి మంది యైనను ఆయనతో శాస్త్రార్థము చేయనేరరు. ఆయన సర్వజ్ఞుడు. పురుషులయందు ఉత్తముడు, ధర్మప్రభువు, అన్యవాదములను ఖండింపగల మహాప్రభువు. సమస్తజంబూద్వీపమున ఉత్పన్నమైన విరోధిమతము లన్నియు భగవానుని జయింపనేరవు. సర్వమతములవారును ఆయనపాదముల చేరినంతనే తరంగములు తీరమున విరిగినట్లు విచ్ఛిన్నమై పోవుదురు.'

'ఈ సమయమున వా రెచట నున్నారు?' అని పరివ్రాజకు డడిగెను.

'జేతవనమున.'

'నేడు ఆయనతో శాస్త్రార్థము చేయుదును' అని అతడు తలపోసి జనులవెంట చని, నవకోటినాణెములు వెచ్చించి జేతకుమారుడు నిర్మించిన జేతవనద్వారము వీక్షించెను. 'ఇది శ్రమణగౌతముడు నివసించు ప్రాసాదమా?' యని ప్రశ్నించెను.

'ఇది వెలుపలి' ద్వారము (ధఛ్ఛోఢీ)

'ఇది 'బహిర్ద్వారము అగుచో నివాసస్థాన మెచట?'

"ఇట్టి శ్రమణునితో నే నేమి శాస్త్రార్థము చేయగలను" అని తలపోసి ఆతడు పలాయనము చేసెను.

కోలాహలముచేయుచు కొందరు జేతవనమున ప్రవేశించిరి.

'అకాలమున వచ్చితి రేమి?' అని శాస్త అడుగగా వారు అతని వృత్తాంతము దెలిపిరి.

'ఉపాసకులారా, ఈతడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ నానివాస ముఖద్వారములుచూచి పలాయనము చేసినాడు' అని వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము గంధార రాష్ట్రమున తక్షశిలానగరమున బోధిసత్త్వుడు రాజ్యము చేయుచుండెను. వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు పరిపాలన చేయుచుండెను. తక్షశిలను పట్టుకొందునని బ్రహ్మదత్తుడు మహాసైన్యముతో జని, నగరమున కనతిదూరమున విడిసి "ఈవిధముగా ఏనుగులను, ఈరీతిగా అశ్వములను, ఈప్రకారముగా రథములను, ఈతీరున పదాతులను పంపుడు. ఇట్లు పరుగిడి శస్త్రములతో శత్రువులను ప్రహరింపుడు. మేఘములు ఘనవర్షము కురిసినట్లు, శరవర్షము వర్షింపుడు" అని సైన్యమున కానతిచ్చుచు ఈ గాథలు పలికెను.

హస్తిమేఘాలతో, అశ్వపంక్తులతోడ,
అరదంపుతరగలన్, శర పుంఖవర్షాన,
కరవాలధారివర్గముతోడ వేగమే
నలుదెసలలో తక్షశిల ముట్టడింపుండు

నానాధ్వనులతోడ నాగబృంహితముతో—
ఉరుము మేఘమునుండి మెరుపుతీగవిధాన—
తుములభారముతోడ దుమికి పైకొనవలయు.

ఇట్లు గర్జించి యారాజు సైనికుల కానతిచ్చి, నగరద్వారము సమీపమున కరిగి, ద్వారకోష్ఠము చూచి "ఇది రాజనివాసమా?" అని యడిగి, నగరద్వారకోష్ఠక మని తెలిసికొని, "ఇదియే యిట్లుండగా రాజనివాస మింక నెట్లుండునో" యని యడుగగా అచ్చటివారు వైజయంతప్రాసాదమువలె నుండు నని చెప్పిరి. ఇంతటి మైశ్వర్యసంపన్నుడైన రాజుతో యుద్ధము చేయజాల నని ద్వారకోష్ఠముకడనుండియే

మరలిపోయి వారాణసి చేరుకొనెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకము లు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున వారాణసి నరేశుడు పరువెత్తు పరివ్రాజకుడు; తక్షశిలాప్రభువు నేనే

230 దుతియపలాయి జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు పరువెత్తు పరివ్రాజకుని గూర్చి చెప్పెనది.

వర్తమాన కథ

ఈకథలో ఆపరివ్రాజకుడు జేతవనము ప్రవేశించినాడు. ఆసమయమున జనులు పరివేష్టించియుండగా, మనశ్శిలాతలముపై గర్జసేయు సింహపోతమువలె అలంకృతధర్మాసనముపై ఉపవిష్టుడై శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేయుచుండెను. బ్రహ్మతేజస్సు కలిగి, చంద్రశోభ కలిగిన ముఖమును, స్వర్ణపట్టమువంటి లలాటము కేల దశబలధారిని చూచి ఆపరివ్రాజకుడు "ఇట్టి ఆకారప్రకారము గల ఉత్తమపురుషుని ఎవరు జయింపగలడు?" అని తలపోసి రెండవగుంపులోదూరి పలాయనము చేసెను. జనులు ఆతని వెంట పడి, ఆపి, వృత్తాంతము శాస్త్రకు నివేదించిరి.

"భిక్షువులారా! ఈపరివ్రాజకు డిప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ నాస్వర్ణవర్ణవదనమును గాంచి పలాయనము చేసినాడు" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము బోధిసత్త్వుడు వారాణసిలో రాజ్యము చేయుచుండ, ఒకానొక గంధారరాజు తక్షశిలను పాలించుచుండెను. వారాణసిని పట్టుకొందు నని గంధారరాజు చతురంగబలముతో వచ్చి నగరమును

పరివేష్టించి, ద్వారముకడ నిలిచి తనసేననుజూచుచు "ఇంతటిసైన్యము నెవరు జయింపగలరు?" అని నిజసేనను వర్ణించుచు, ఈగాథ పలికెను:

> నే నజేయుండను నేడు : పతాక
> లంతు లేనివి, సేన అపరిమేయంబు.
> కాకులు దరియింపగలవె సాగరము?
> పర్వతమ్మును గాలి పడగొట్టగలదె?

పూర్ణచంద్రసదృశమైన తనముఖము కనబరచుచు బోధిసత్త్వుడాతనితో "మూర్ఖుడా, ప్రతాపములు వలదు. మత్తవారణము నాళవనమును నాశము చేయునట్లు నీబలము నాశము చేయుదును" అని బెదరించి ఈగాథ పలికెను :

> అజ్ఞానవశమున ఆర్భాట మేల?
> ఎదిరి లేడనుకొని ఎగిరెద వేల?
> ఎదురైతివోయి, నీ వేకాకిహస్తి
> కదినినుం శరషండ మట్లు మర్దింతు.

ఇట్లు తర్జన చేసిన యాతనివాక్కులు విని గంధారరాజు కాంచనపట్టసంకాశ మగు మహాలలాటమును చూచి, పట్టుపడుదు నని భయపడి, వెనుదిరిగి పలాయనము చేసి, నిజనగరము చేరుకొనెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెను. ఆసమయమున గంధారరాజు పలాయనశీలు డగు పరివ్రాజకుడు; వారాణసిరాజు; నేనే.

231 ఉపాహన జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా దేవదత్తునివిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ధర్మసంఘమున భిక్షువులు సంభాషించుచుండిరి. "ఆయుష్మంతు లారా! దేవదత్తుడు ఆచార్యుని విడనాడి తథాగతునకు విరోధి యయి, వినాశము చెందినాడు." వారిట్లనుచుండగ శాస్త అచటికి కరుగు దెంచి సంగతి తెలిసికొని "భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ఆచార్యుని విడనాడి నాకు విరోధి యయి మహావినా శము పొందినాడు" అని, పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయు చుండ, బోధిసత్త్వుడు గజాచార్యకులమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, గజ శాస్త్రపారంగతుడయ్యెను కాశీరాష్ట్రములోని యొక కుగ్రామము నుండి మాణవకుడు వచ్చి ఈతనివద్ద హస్తివిద్య అభ్యసించెను. విద్య నేర్పునపుడు బోధిసత్త్వుడు ఆచార్యముష్టిని (విద్యామర్మమును) నిలుపు కొనక, నిరవశేషముగా తనకు తెలిసిన దంతయు నేర్పెను. విద్య యంతయు గ్రహించిన పిదప మాణవకుడు "ఆచార్యా, నేను రాజు కొలువులో చేరుదును" అనెను. మంచిది నాయనా, అని బోధిసత్త్వుడు రాజుతో 'నాశిష్యుడు తమకొలువులో జేరగోరుచున్నాడు' అని విన్న వించెను.

'మంచిది, చేరవచ్చును.' 'అయినచో అతనికి వేతన మెంత? దయ చేయుదురు?' 'మీశిష్యుడు మీకు సమానుడు కాజాలడు. మీకు వంద ముట్టినచో అతనికి ఏబది, మీకు రెండువందలు ముట్టినచో అత నికి వంద.'

అత డింటికి బోయి జరిగినది అంతేవాసికి దెలిపెను. "ఆచార్యా, మీతో సమానముగా విద్య నేర్చినాను. మీ కిచ్చునంత వేతనము నా కిచ్చుచో రాజసేవలో నుందును. అట్లు కానిచో ఉండజాలను"

అని మాణవకుడు పలికెను.

బోధిసత్త్వుడు రాజు కీసంగతి చెప్పెను.

"మీతో సమానముగా అతడు విద్య నేర్చినచో, మీవలె విద్యను ప్రదర్శించినచో మీ వేతనముతో సమానమైన వేతనము అతనికి లభించును" అని రాజు పలికెను. బోధిసత్త్వు డాసంగతి వానికి తెలుపగా వా డంగీకరించినతోడనే రాజుకు విన్నవించెను. 'రేపు విద్యాప్రదర్శనము' అని రాజుపలుక, "చిత్తము. రేపు ప్రదర్శింతము. నగరమున చాటింపబంపుడు" అని శిష్యుడు విన్నవించెను. "రేపు ఆచార్యుడు, శిష్యుడు విద్యాప్రదర్శనము చేయుదురు. చూడగోరు వారు ప్రాసాదాంగణమున సమావేశము కావచ్చును" అని రాజు నగరమున భేరీ వేయించెను.

'నాశిష్యు డుపాయకుశలుడు కా' డని యెంచి ఆచార్యుడు ఒక గజమునకు రాత్రివేళ విలోమశిక్ష యిచ్చెను నడువుము అన్నప్పుడు వెనుకకుబోవుట, వెనుకకుబొమ్ము అన్నప్పుడు ముందరికి బోవుట, ఆగుము అన్నప్పుడు పండుకొనుట, పండుకొమ్ము అన్నప్పుడు నిలుచుట, పట్టుకో అన్నప్పుడు (వస్తువును) ఉంచుట, ఉంచుము అనగా పట్టుకొనుట—ఈప్రకారముగా నేర్పి, మరునా డాచార్యు డాయేనుగు నెక్కి రాజసభకు వచ్చెను. మాణవకుడుగూడ సుందరహస్తిపై నెక్కివచ్చెను. మహాజనము సమావేశ మయ్యెను. ఉభయుల విద్యాప్రదర్శనము సమానముగా నుండెను. ఆచార్యుడు హస్తిని విలోమ మార్గమున నడిపెను. పొమ్ము అన్నప్పు డది వెనుకకు జరిగెను వెనుకకు అనగా ముందరికి, పట్టుకొమ్ము అనగా ఊరకుండి, ఊరకుండు మనగా పట్టుకొని, ఇట్లు తలక్రిందులుగా విద్యా వినోదములు చూపెను. అప్పుడు మహాజనము శిష్యునితో 'దుష్టమాణవకా, నీవు ఆచార్యునితో తగవుపెట్టుకొన్నావా?' నిజసామర్థ్య మెరుగక ఆచార్యు నియంత వాడ ననుకొంటివి' అని మట్టిపెళ్ళలు కర్రలు విసిరివేసి వాని నచ్చటనే చంపి పారవేసిరి.

బోధిసత్త్వు డేనుగు దిగి రాజసన్నిధికి బోయి 'మహారాజా, విద్యానైపుణివలన నిజసుఖము కలుగును, కాని కొందర కొందరకు వినాశహేతువై వ్యధ గలిగించును' అని ఈగాథ పలికెను:

సుఖమునకొరకు కొన్న జోడు వేడెక్కుచు
కాలిక్రింద నలిగి కరచినట్లు
నీచవంశజాతు డాచార్యుకడ నేర్చు
చదువు వెలుగు వలన సమసిపోవు

అధమకులజు డైన ఆర్యేతరుని దుష్ట
పాదరక్షక్రింద పరిగణింత్రు.

రాజు సంతుష్టచిత్తుడై బోధిసత్త్వుని ఘనముగా గౌరవించెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆకాలమున శిష్యుడు దేవదత్తుడు; ఆచార్యుడు నేనే.

232 వీణాధూణ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక కుమారిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆమె శ్రావస్తిలో ఒకానొక శ్రేష్ఠికూతురు. తమఇంట వృషభరాజమునకు సత్కారము జరుగుట చూచి "దాదితో, అమ్మా ఇట్లు పూజజరుగుటకు ఈవృషభ మెట్టిది?" అనెను.

"బిడ్డా, ఇది వృషభరాజము."

ఒకనా డాకుమారి ప్రాసాదముపై నిలుచుండి గల్లీ వెంట పోవు గూనివానిని చూచి ఎద్దులలో పెద్ద వానికి వీపున మూపుర ముండును. మానవులలో పెద్దవారల వీపుపై కూడ మూపుర ముండవలెను. ఈతడు మానవులయందు ఉత్తముడు కానోపును. నేను ఈతనికి చరణదాసిని కావలయును" అని తలపోసి దాసిని పిలిచి "శ్రేష్ఠికొమార్తె నీ వెంట రా గోరుచున్నది. నీవు ఫలానిప్రదేశమునకు జని వేచియుండుము?" అని వార్త పంపెను. అనంతర మామె విలువ గల వస్తువులు సమకూర్చుకొని, వేషము మార్చి మేడ దిగి ఆతని వెంట పలాయనము చేసెను.

అటు తరువాత ఆవృత్తాంతము నగరమునను భిక్షుసంఘమునను వ్యాపించెను. ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండగ శాస్త్ర అరుగు దెంచి సంగతి తెలిసికొని "భిక్షువులారా, ఆమె ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ గూనివానినే కోరినది" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు నిగమగ్రామములో శ్రేష్ఠికులమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, గృహస్థధర్మము స్వీకరించి, కూతురు కొడుకులతో వర్ధిల్లుచు, తన కుమారునకై వారాణసీశ్రేష్ఠిపుత్రికను మాటాడి, తిథి నిర్ణయించి నాడు. తనయింట వృషోత్సర్జనము జరుగుచుండుట చూచి శ్రేష్ఠి కూతురు దాదితో "ఏమిది?" యనెను వృషభ మని ధాత్రి చెప్పెను. కుమారి వీధివెంట బోవుచున్న గూనివానిని జూచి ఇతడు పురుషర్షభు డయియుండు నని తలచి విలువగల వస్తువులు తీసికొని వానివెంట పలాయనము చేసెను.

శ్రేష్ఠికుమార్తెను తనయింటికి గొనివచ్చు తలంపుతో బోధిసత్త్వుడు భూరిపరివారముతో ఆమార్గముననే పోవుచుండెను. వా రుభయులు రేయి యంతయు త్రోవన ప్రయాణము చేయుచుండిరి. గూనివానికి రాత్రివేళ చలిగాలి తగులుటవలన అరుణోదయవేళ శరీరమున వాతము ప్రకోపించి, విశేషముగా వేదన కలిగెను. బాధవలన వాడు త్రోవలోనే ఆగి, వీణాదండమువలె మెలితిరిగి పడియుండెను. శ్రేష్ఠికూతురు వాని పాదములకడ కూర్చుండెను.

బోధిసత్త్వు డామెను చూచి గురుతించి, దగ్గరకు బోయి, సల్లాపము చేయువాడై యీగాథ పలికెను.

> ఈతలపు నీకె కల్గెం: దితడు బండ!
> పరుల తోడ్పాటు లేనిది జరుగ లేడు
> వామనుం డైన యీగూనివానితోడ
> అరుగదలచుట యెంతయు ననుచితమ్ము.

ఆమనవాక్కులు విని, శ్రేష్ఠికూతు రీగాథ పలికెను :

పురుషపుంగవ మని యెంచి బుద్ధిలేక
గూనివానిని కామించినాను, కాని
అన్నితంత్రులు తెగిపోయి నట్టి వీణ
పోలికం బడియున్నాడు నేలమీద.

కన్య అజ్ఞానముచే ఇలు వెడలినసంగతి తెలిసికొని, స్నానము చేయించి, అలంకారము చేయించి, రథ మెక్కించి యింటికి గొని పోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున ఈమెయే ఆశ్రేష్ఠికూతురు; నేనే వారాణసిశ్రేష్ఠిని

233 వికణ్ణక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారముచేయుచు ఒకానొక ఉత్కంఠితభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతనిని ధర్మసభకు కొనివచ్చిరి. శాస్త అతనితో 'భిక్షూ! నిజముగా నీవు ఉత్కంఠితు డయితివా.'

ఆత డవునని పలికిన పిదప శాస్త 'ఎందుచేత?' అనెను.

'కాముకతచేత.'

'భిక్షూ, కాముకత్వము చుఱుకైన శల్యమువంటిది. ఒకసారి హృదయమున తగిలెనేని బాణము గ్రుచ్చుకొన్న మొసలి గతిపట్టును' అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము బోధిసత్త్వుడు వారాణసిలో ధర్మపాలనము చేయుచు, ఒకనాడు ఉద్యానములో పుష్కరిణీతీరమునకు బోయినాడు. నృత్య గీతాదికమున కుశలు లగువారు నృత్యగీతములు సాగించిరి. పుష్కరిణి లోని మత్స్య కచ్ఛపాదులు గీతానాదలోలములై గుమిగూడి రాజు సమీపమునకు వచ్చినవి. తాళప్రమాణమున ఏకీభూతము నైన మత్స్యములను జూచి అమాత్యులతో 'ఈచేపలు నాసమీపాన తిరుగుచున్న వేల?' అనెను. 'దేవరవారిసేవార్థము' అని సంతుష్టచిత్తుడై అనుదినము వానికి భోజన మేర్పాటు చేసెను. పాచకులు ప్రతిదినము పదునొకండు ద్రోణముల బియ్యము వండుచుండిరి. భోజనసమయమునకు కొన్ని చేపలు వచ్చుచు, కొన్ని చేపలు రాకుండెను. అన్నము నష్ట మగుచుండెను. ఈవిషయము రాజుకు దెలిసెను. 'నేటినుండి భోజనవేళ భేరీ వాయించి, మత్స్యములు సమావేశమయినపుడు అన్నము వేయవలెను' అని రాజు చెప్పెను. నాటినుండి వంటవాండ్రు భేరి మ్రోగించి, సమకూడిన చేపలకు అన్నము వేయుచుండిరి. శబ్దము విని అవి గుమిగూడి అన్నము తినుచుండగా, మొసలి యొకటి వచ్చి చేపలను తినుచుండెను. పాచకులు రాజు కీవిషయము తెలిపిరి. అది విని రాజు 'మొసలి వచ్చి చేపలను తినునప్పుడు బాణముతో గొట్టి దానిని పట్టుకొనుడు' అనెను. చిత్తమని వారుపోయి నావలో నిలుచుండి, వచ్చిన మొసలిని బాణముతో గొట్టిరి. బాణము వీపులోనికి దిగబడగా బాధచే మకరము నీటిలోనికి బరుగెత్తెను. బాణము దిగబడినట్లు తెలిసికొని పాచకులు దానిని సంబోధించి ఈగాథ పలికిరి:

> ఉద్ధి పుట్టిన యట్లు పోవచ్చు నీవు
> వెరకున గాలమ్ము తిరిగిపోయినది,
> స్వాదిష్టభుక్తి లోభాన మత్స్యాల
> వెన్నాడి, ప్రాణముల్ విడువనున్నావు.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డయినపిమ్మట ఈవిషయమునుగూర్చి ఈగాథ పలికెను.

మిగుల లౌకికలాభాలమీది ప్రీతి
పరుగువారచు నిద్రింప పరవశు డగు
నతను జ్ఞాతి మిత్రుల మధ్య నంతమొందు
మత్స్యముల వెంటనంటిన మకరమట్లు

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సమాప్తించెను. ఆకాలమున వారాణసిప్రభువు నేనే

234 అసితాభు జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక కుమారుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తినగరమున ఇరువురు ప్రధానశిష్యులకు పరిచర్య సేయుచున్న ఒకానొక కుటుంబములో కుమారి కలదు. ఆమె సౌందర్యవతి, సౌభాగ్యశాలిని. ఆమె పెద్దదయినపిదప తనకు సమానమైన గౌరవ ప్రతిపత్తులు గల కుటుంబమునకు పోయెను. ఆమెభర్త ఆమెను ఏమాత్రము గ్రహింపక అన్యప్రదేశమున మనస్సు నిలిపెను. ఆమె అతని అనాదరమును లక్ష్యము సేయక అశ్రావకుల నిరువురను ఆహ్వానించి మహాదాన మిచ్చి, ధర్మోపదేశములు వినుచు, శ్రోతాపత్తిఫలము పొందెను. నాటినుండి ఆమె మార్గసుఖము, ఫలసుఖము ననుభవించుచు తనలో 'స్వామికి నే నక్కరలేదు. గృహస్థజీవనమువలన లాభము లేదు. నేను ప్రవ్రజించెదను' అని తలపోసి తల్లిదండ్రులతో ప్రవ్రజించి, అర్హత్త్వము పొందెను. ఆమె చేసినపని భిక్షువులకు తెలిసెను.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో గూరుచుండి ఈవిషయము ప్రసంగించుచుండగా శాస్త అరుగుదెంచి సంగతి తెలిసికొనెను. "భిక్షువులారా, ఆమె ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ సదర్థము నన్వేషించునదియే' అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు ప్రవజించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది హిమవత్ప్రదేశమున నివాసము చేయుచుండెను. వారాణసీరాజు తనపుత్రుడు బ్రహ్మదత్తకుమారుని వెంట విశేషపరివార ముండుటచే శంకించి, అతనిని రాష్ట్రము వెలుపలికి బంపివేసెను. అతడు అసితాభు అను భార్యను వెంటబెట్టుకొని హిమవంతమునకు జేరి మత్స్యమాంసఫలాదులు తినుచు, పర్ణశాలలో నివసించుచుండెను. కిన్నరస్త్రీని జూచి యతడు ప్రతిబద్ధచిత్తుడై దీనిని భార్యగా స్వీకరింతు నని తలచి, అసితాభును పరిగణింపక దాని ననుసరించెను. "ఇతడు నన్ను నిర్లక్ష్యము చేసి, కిన్నరివెంట దిరుగుచున్నాడు. ఇతనితో నేల' అని విరక్తి చెంది, అసితాభు బోధిసత్త్వుని సన్నిధిని బోయి నమస్కరించి, తన 'కసిణ' మడిగి, భావన చేసి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, బోధిసత్త్వునకు ప్రణామము చేసి వచ్చి తనపర్ణశాలాద్వారమున కూరుచుండెను. బ్రహ్మదత్తకుమారుడు కిన్నరి ననుసరించి తిరుగుచు, తుదకది చనినత్రోవకూడ కనుగొనలేక, హతాశుడై పర్ణశాలాద్వారమువైపు చనెను. వచ్చుచున్న యతనిని జూచి అసితాభు ఉప్పరమున కెగసి, మణివర్ణితమైన నగరితలమున నిలిచి 'ఆర్యపుత్రా, మీమూలమున నాకీధ్యానసుఖము లభించినది' అని ఈగాథ పలికెను

> నీయెడ నా కుండు నిబిడానురక్తి
> వదలించివేసినవాడవు నీవె,
> చేతింపమున కోసిన యేన్గుదంత
> మాపల నేరీతి నదుకును మరల ?

ఇట్లు పలికి అతడు చూచుచుండగనే ఆమె గగనమార్గమున వేరొక చోటికి జనెను. ఆమె పోవగనే అతడు దుఃఖముతో ఈగాథ పలికెను :

> ఎల్లతావులయందు నిచ్చమూలమున,
> లోభమదమ్మున, లాభమ్ము పోవు
> అసితాభు నన్విడనాడినయట్లు

అరణ్యమున నతడు విచారముతో ఏకాకిగా నివసించుచు, తండ్రి మరణించిన పిమ్మట, పోయి సింహాసన మెక్కెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకము ఇట్లు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున రాజపుత్రుడు రాజకన్య వీరిరువురే; తపస్వి నేనే.

235 వచ్ఛనఖ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు రోజమల్లుని గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

ఆనందుడు గృహస్థాశ్రమమున నుండగా ఆతడు మిత్రుడు. ఒకనా డతడు స్థవిరుని కొనివచ్చుటకు ఆహ్వానము పంపెను. స్థవిరుడు శాస్త ఆనతి పొంది చనెను. ఆతడు స్థవిరునకు వివిధరసములు కల పెద్దవిందు చేసి, ఒకప్రక్కన కూర్చుండి, కుశలసమాచార మడుగుచు స్థవిరునకు గృహస్థభోగములను, పంచవిషయములనుగూర్చి తెలిపెను.

"భన్తే, ఆనంద, నాకు స్థిరచరాస్తులు మెండుగా నున్నవి. వీనిని సమముగా విభజించి మీకు సగము నిత్తును. దయచేయుడు. మన మిరువురము మాయింట నుందము" స్థవిరుడు కామభోగముల దుష్పరిణామముగూర్చి దెలిపి పీఠమునుండి లేచి విహారమునకు జనెను.

"ఆనందా, నీవు రోజమల్లుని చూచితివా" అని శాస్త అడిగెను.

"చిత్తము, భన్తే!"

"ఆత డే మనెను?"

"నన్ను గృహస్థు కమ్మని కోరినాడు. నేను గృహస్థజీవనములోని లోపములను చూచితిని."

"ఆనందా, రోజమల్లు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ప్రవ్రజితులను గృహస్థులు కండు అని ఆహ్వానించినాడు" అని, శాస్త అతని కోరిపై పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు ఒకానొక నిగమగ్రామములో బ్రాహ్మణకుటుంబమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, ప్రవ్రజించి, హిమాలయమున నివసించుచుండెను. అచ్చట బహుకాలమునుండి, ఉప్పుపులుసుకొరకు వారాణసికి వచ్చి, రాజోద్యానమున విడిసి, మరునాడు వారాణసిలోనికి బోయెను. వారాణసిశ్రేష్ఠి ఆయనపై ఖరికి సంతుష్టుడై, యింటికి గొనిపోయి, భోజనముపెట్టి, అంగీకారము పొంది ఉద్యానములో నిలిపెను. వారి కన్యోన్యము మైత్రి యుత్పన్నమయ్యెను. ఒకనాడు శ్రేష్ఠి బోధిసత్త్వునియెడ ప్రీతివిశ్వాసములు కలుగుటచే నిట్లు చింతించెను 'ప్రవ్రజ్య కష్టదాయకము. నా మిత్రమయిన వజ్రనఖ పరివ్రాజకుని గృహస్థును జేసి, సమస్తధనము నుభయులము సమముగా పంచికొందుము. ఇరువురము కలిసి యుందుము' ఇట్లు తలచి యొకనాడు శ్రేష్ఠి భోజనానంతరము బోధిసత్త్వునితో మధురముగామాటలాడుచు 'భదన్తా వజ్రనఖా, ప్రవ్రజితుడై యుండుట కష్టము. గృహస్థుగా నున్నచో సుఖము. రండు, ఉభయులమును సుఖము లనుభవించుచుందము' అని యీగాథ పలికెను.

సప్తరత్నాలతో సర్వఖాద్యాలతో
పరిపూర్ణమైన మందిరము సౌఖ్యప్రదము;
భక్ష్యముల్ భుజియించి పానీయములు త్రాగి
నిద్రింపగా వచ్చు నిశ్చింతగా నచట

ఆయనవాక్కులు విని బోధిసత్త్వుడు 'శ్రేష్ఠి, నీవు అజ్ఞానవశమున కామభోగములయెడ నాసక్తి కలవాడ వయి, గృహస్థుని గుణములను పరివ్రాజకుని యవగుణములను చెప్పినావు. నేను చెప్పెదను వినుము. గృహస్థుని దోషములను జూపెదను' అని యీగాథ పలికెను.

ఆడవలయు నసత్యము, లన్యజనుల
మోసగింపగవలయును, మోదవలయు
ఇలు నడుపనెంచు పక్షాన : ఎవడు కోరు
ఛిద్రకష్టభూయిష్ట మీ జీవితంబు?

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు గృహస్థునిలోపములను దెలిపి, ఉద్యానమునకు వెడలిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెను. ఆసమయమున వారణాసిశ్రేష్ఠి గోజమల్లు; వచ్చునఖ పరివ్రాజకుడు నేనే.

236 బక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒక బకమును గూర్చి చెప్పినది.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు ఒకానొక సరస్సులో హిమవత్ప్రదేశమున మత్స్యమయి పుట్టి, మహాపరివారముతో నివసించుచుండెను. మత్స్యములను భుజింతు నని బకము సరస్సునకు సమీపమున తల వాల్చి, రెక్కలు విప్పి, మత్స్యముల యజాగరూకతకై నెమ్మదిగా చూచుచు నిలుచుండెను. ఆసమయమున మత్స్యసమూహపరివృతుడై బోధిసత్త్వుడాహారము గొనబోవుచు నచ్చటికి వచ్చెను. చేపలు కొంగను జూచి ఈగాథ పలికినవి :

ఏతద్విజంబు కుముదము
భాతి శుచిద్యుతులతోడ, బహుమందముగా
ఆతతపక్షంబులతో
నీతలమున చేయు ధ్యాన మేకాగ్రముగన్.

దానిని జూచి బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను :

ద్విజమును పొగడ రెవడు న
క్కజముగ నిజ మెరుగకుండ! కావించునె యం

దజమే మన సంరక్షణ ని
నిజపక్షము లార్పకుండ నిలుచుట యేలా ?

ఇట్లు పలికినమీాదట మత్స్యసమూహము నీటిలో కల్లోలము కలి గించి, బకమును పారద్రోలినవి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున బకము ఇప్పటి మోసగాడు; మత్స్యరాజు నేనే.

237 సాకేత జాతకము

[అతీతకథయు వర్తమానకథయును ఏకనిపాతములోని సాకేత జాతకమున (68) చెప్ప బడినవి.]

తథాగతుడు విహారమునకు బోయిన పిమ్మట భిక్షువు లాయనతో "భన్తే, ఈస్నేహ మెట్లు సుస్థాపిత మగును!" అను భావముతో ఈగాథ పలికెను :

కారణం బేమియో! కనుగొన్న మాత్రాన
కొందరఁ లోకాన పొందు హృదయము చలువ,
చెందు భగవఁ, శాంతి చిత్తమ్ము తోడనే.

శాస్త ప్రేమకు కారణము వారికి దెలుపువాడై, ఈగాథ పలికెను:

జలములో కమలమ్ము జన్మించెడి విధాన
పుట్టుచుండును ప్రీతి పూర్వజన్మములోని
బంధంబుచేగాని, ప్రకృతజన్మములోని
లాభాదికం బైన లోభంబుచే కాని.

238 ఏకపద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక కుటుంబిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆకుటుంబికుడు శ్రావస్తి నివాసి. ఒకనాడు తనయొడిలో కూర్చున్న కుమారుడు అర్థద్వారనామక ప్రశ్న మడిగెను. తండ్రి అది కఠినప్రశ్న యనియు, అన్యు లెవ్వరును సమాధాన మీయజాలరనియు గ్రహించి, పుత్రుని వెంటబెట్టుకొని జేతవనమునకు బోయి శాస్తకు ప్రణామము చేసి, "భన్తే, యీబాలకుడు ఒడిలో కూర్చుండి అర్థద్వారప్రశ్నము అడిగినాడు. అదియేమో నాకు తెలియదు; కావున నిచటికి వచ్చి నాను. భన్తే, ఈప్రశ్నమునకు సమాధాన మనుగ్రహింపుడు" అని విన్నవించెను. శాస్త యిట్లు చెప్పెను. "ఉపాసకా, ఈతెడు ఈ ప్రశ్నము ఇప్పుడే అడుగ లేదు. పూర్వముకూడ పండితులను అడిగి నాడు. ప్రాచీనపండితులు దీనికి సమాధానముకూడ చెప్పినారు. కాని జన్మాంతరవిషయ మగుటచే ఈతనికి జ్ఞప్తిలేదు"

ఇట్లు పలికి, ఉపాసకుడు ప్రార్థించినపిమ్మట శాస్త పూర్వజన్మ వృత్తాంతమును చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వుడు శ్రేష్ఠికులమున బుట్టి, పెద్దవాడయి తండ్రియనంతరము శ్రేష్ఠిపదవిని పొందెను. ఆయనకుమారుడు పసితనమున ఒడిలో గూరు చుండి 'నాయనా, నాకు ఒక్కటేమాట అనేకార్థములు కలది చెప్ప వలెను' అనెడి భావముతో ఈగాధ పలికెను.

నాకు దెలుపవలయు నాయనా, బహ్వార్థ
యుక్త మైన యట్టి యొక్కపదము,
నేర్చినంత దాని నిఖిలార్థలాభంబు,
నాకు దెలుపు మట్టి యేకపదము.

తండ్రి ఈగాథ పలికినాడు :

దక్షత అన్న యర్థము లున్న పదము
చెప్ప నద్దానికి శీలమ్ము బాబు!
మిత్రు లౌవారికి మేలు, వైరులకు
వ్యథయును సమకూరు నద్దానివలన.

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు కుమారుని ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పినాడు. ఆతడు పితృవాక్యానుసారముగా నిజార్థమును సాధించి యథా కమ్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, ఆర్యసత్యములను ప్రకటించి రెండు జాతకములను సరి పోల్చెను. సత్యప్రకాశన మైన పిదప పితాపుత్త్రులు స్రోతాపత్తిఫలము నొందిరి. ఆకాలమున కుమారుడు ఈతడే; వారాణసీశ్రేష్ఠి నేనే

239 హరితమాత జాతకము

శాస్త వేళువనమున నివసించుచు, అజాతశత్రువిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

కోసలరాజుతండ్రి మహాకోసలుడు బింబిసారప్రభువునకు తనకుమార్తె నిచ్చునపుడు పుత్రికాస్నానమూల్యమునకై కాశీగ్రామము నిచ్చెను. అజాతశత్రువు తండ్రిని సంహరించిన పిదప ఆమె శ్రీఘ్రకాలమున మృతి నొందెను. తల్లి చనిపోయిన పిమ్మటకూడ అజాతశత్రువు ఆగ్రామ మూల్యమును వాడుకొనుచుండెను. తనతండ్రిని సంహరించిన చోరు నకు నిజకులక్రమాగత మగు గ్రామము నుండనీయనని కోసలరాజు ఆత నితో పోటునకు దిగెను. ఒకసారి మామయు, ఇంకొకసారి అల్లుడును యుద్ధమున గెలుచుచుండిరి. అజాతశత్రువు గెలిచినపుడు రథమునకు ధ్వజము కట్టి మహావైభవముతో నగరమున ప్రవేశించువాడు. పరా

జితు డై నష్టుడు విచారముతో మౌనమవలంబించి యెవరికిని తెలియకుండ నగరమున ప్రవేశించువాడు.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో కూర్చుండి సంభాషించుచుండగా శాస్త్ర అచటి కరుగుదెంచి, విషయము తెలుసుకొని, 'భిక్షువులారా, అజాతశత్రువు కేవల మిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ జయించినపుడు ప్రసన్నచిత్తముతో, పరాజయ మొందినపుడు విచారముతో నుండెడివాడు' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు నీలమండూక మయి పుట్టెను. ఆరోజులలో జనులు నదీకందరాదులలో చేపలు పడుటకై వలలుపన్నిరి అందొకదానిలో చేపలనేకములు పట్టుపడినవి. నీటిపాము చేపలను తినుచు దానిలో బ్రవేశించెను. బహుమత్స్యములు గుమిగూడి దానిని కరచి రక్తమయము చేసినవి. శరణము కానక మరణభయముచే నీటిపాము జాలముఖమునుండి వెలువడి, బాధచె ఉదకపర్యంతము ఎగిరిపడెను. ఆక్షణమున నీలమండూకముకూడ ఎగిరి జాలముఖమును జేరెను. నీటిపామునకు నిర్ణాయకుడు కనబడక, అచ్చట జేరిన నల్లకప్పను జూచి "మిత్రమా, నీలమండూకమా, ఈ మత్స్యములు చేసినపని నీకు నచ్చినదా?" అని యడుగుచు ఈగాధ పలికెను :

సర్పమైన నేను జాలమునం జిక్క—
సమయమందు మత్స్యసంఘ మెల్ల
నన్ను పీక జొచ్చె, న్యాయ మందువె దీని?
కప్పకుఱ్ఱ, నీవు చెప్ప వోయి!

అంతట హరితమండూకము దానితో "మిత్రమా, నాకు నచ్చినది. కారణము వినుము, నీచోటికి చేపలు వచ్చినచో భక్షింతువు, నీవు చేప లున్నచోటికి వచ్చినప్పుడు నిన్ను చేపలు భక్షించును. తమ తమ ప్రదేశములలోని ఆహారభూతులలో ఎవ్వరును దుర్బలులు కారు" అని యీగాధ పలికెను :

శక్తి యుండగ పరపీడ సలుపుచుంద్రు
పోవ శక్తి తామె వ్యథలు పొందుచుంద్రు

బోధిసత్త్వుడు నిర్ణయము చేయగానే చేపలు జలసర్పముబలహీన తను గ్రహించి, శత్రువును పట్టుకొందుమని జాలముఖమునుండి వెలువడి, దానిప్రాణముల నచ్చటనే తీసి, వెడలిపోయినవి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున నీటిపాము అజాత శత్రువు; నల్లకప్ప నేనే

240 మహాపింగళ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు దేవదత్తుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమానకథ

దేవదత్తుడు శాస్తపై పగతీర్చుకొనుటకు తొమ్మిదిమాసముల క్రిందట జేతవనద్వారముకడ భూమిలో క్రుంగిపోవగా జేతవనవాసులు, నగర నివాసులు 'బుద్ధునిమార్గములో కంటకమువంటి దేవదత్తుడు భూగర్భమున లీనమైనాడు. సంయక్ సంబుద్ధునిశత్రువు మరణించినాడు' అని మిక్కిలి సంతోషించిరి. సమస్తజంబూద్వీపవాసులు జనశ్రుతిద్వారా ఈవృత్తాంతము దెలిసికొని సంతసించిరి. యక్షభూత దేవతలుకూడ ఆనందించిరి.

ఒకనాడు ధర్మసభలో భిక్షువులు సమావిష్టులై యీవిషయము చర్చించుచుండగా శాస్త అచటికి జని సంగతి గ్రహించి 'భిక్షువులారా! దేవదత్తుని మరణమునకు జనసమూహములు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ సంతోషించి సుప్రసన్నములైనవి' అని శాస్త పూర్వ జన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము మహాపింగళుడను రాజు వారాణసిలో అధర్మముగా విషమముగా పరిపాలన చేయుచు, ఛందాదులకు వశ్యుడై, పాప కర్మలు చేయుచు, దండబలి జంఘకార్షాపణాదులు హరించుచు గానుక చెరకుగడను పీడించినట్లు లోకులను పీడించుచుండెను. అతడు క్రౌర్యస్వభావుడు, కఠినుడు, సాహసికుడు. పరు లన నతనికి లేశమాత్రముకూడ భీతిలేదు. ఇంటిలో స్త్రీలకు, బిడ్డలకు అమాత్యబ్రాహ్మణ గృహపతి ప్రభృతులకు అతనియెడ ప్రీతి లేదు. కంటిలో నలుసువలె, అన్నముముద్దలో ఇసుకవలె, మనసులో దిగబడిన కంటకము వలె పీడాకరుడై యుండెను.

ఆసమయమున బోధిసత్త్వుడు మహాపింగళునికుమారుడై జన్మించి యుండెను. మహాపింగళుడు బహుకాలము రాజ్యము చేసి మృతినొందెను. వారాణసీవాసులు మహానందము చెంది, వేయిబండ్లకట్టెలతో రాజుశరీరము దహనము చేసి, వేయికడవల నీటితో చల్లార్చిరి. బోధిసత్త్వుని రాజ్యమున ప్రతిష్ఠించి, 'మాకు ధర్మప్రభువు లభించినా' డని ప్రసన్నచిత్తులై జనులు నగరములో ఉత్సవభేరులు మ్రోయించి, ఉన్నతధ్వజపతాకలతో నగర మలంకరించి ప్రతిద్వారముకడను మండపములు నిర్మాణము చేయించి, లాజలు పుష్పములు చల్లిన మండపములలో కూర్చుండి ఖాదనపానములు చేయజొచ్చిరి.

అలంకృతమహాతలమున ఉత్తమాసనమునడుమ, శ్వేతచ్ఛత్రచ్ఛాయలో బోధిసత్త్వుడు మహావైభవమున కూరుచుండెను. అమాత్యులు బ్రాహ్మణులు గృహపతులు రాష్ట్రియులు ద్వారపాలకులు మొదలగువారు రాజును పరివేష్టించియుండిరి. ద్వారపాలకు డొకడు కొంచెము దూరముగా నిలిచి, ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు శ్రమతో చేయుచు కన్నీరు విడుచుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు వానిని జూచి "సౌమ్యా, మానాయనగారు మరణించిన అందరు సంతోషముతో ఉత్సవము చేయుచున్నారు. నీవు మాత్రము దుఃఖించుచున్నావు. మానాయనగారియెడ నీ కిష్టమా?" అని అడుగువాడై యీగాథ పలికెను :

పింగళుఁడు సర్వజనులకు పీడ గూర్చె
అతనిమృతికి హర్షించిరా రఖిలజనులుఁ;
ద్వారపాలక, ఏల రోదనము చేసె ని
దతఁడు నీ కిష్టబాంధవు డగునో యేమొ.

వా డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను: "పింగళమహారాజు పోయినాఁ డను దుఃఖముచే నేను కన్నీరు విడుచుట లేదు. నిజముగా నా శిరస్సుకు బాధ తప్పినది. పింగళరాజు ప్రాసాదమునుండి దిగునపుడును ప్రాసాద మెక్కునపుడును చిన్నసమ్మెటతో నాశిరసుమీఁద ఎనిమిది యెనిమిది దెబ్బలు కొట్టుచుండువాఁడు. ఆయన పరలోకమునకు బోయినను నా తలమీఁద కొట్టు నభ్యాసముచే నిరయపాలకులను యమరాజును కొట్టును. ఈయన మనలను మిక్కిలి బాధించుచున్నాఁ డని యమరాజు పింగళరాజును మరల నిచ్చటికెదెచ్చి విడిచిపోవచ్చును. ఆయన మరల నా నెత్తిపై మోదుచుండును. ఈభయముచే దుఃఖించుచున్నాను." అని ఈయర్థము ప్రకటించు నీగాథ పలికినాఁడు:

కాఁడు నా కాతఁడు కంటిలోపాప!
ఆత డిచ్చటనుండి యమసద్మమునకు
నరిగి కష్టముగూర్చ యముఁడు పింగళుని
బంపు నిచ్చటికని భయపడువాఁడ

బోధిసత్త్వుఁడు వాని నిట్లూరడించెను "ఆయనను వేయిబండ్ల కట్టెలతో దహనముచేసినారు. వందలకొలది కడవలనీటితో చితాగ్ని చల్లార్చినారు. కాల్చినచోటు నాలుగుప్రక్కలనుండి త్రవ్వివేసినారు. చనిపోయినవారు వేరొకచోట పుట్టుచుండుట స్వభావసిద్ధము. వెనుకటి శరీరము కాదు. నీవు భయపడవలదు.' ఇట్లు చెప్పి ఈగాథ పలికెను:

బహుకాష్ఠములతోడ భస్మంబు చేసి
చల్లార్చ బహుభాండజలమున చితిని
త్రవ్విరి తద్భూమి : క్రమ్మర రాఁడు
పింగళుఁ డికమీఁద భీతి చెందకుము.

అప్పుడు ద్వారపాలకుఁడు సంతుష్టచిత్తుఁ డాయెను. బోధిసత్త్వుఁడు

న్యాయపరిపాలన చేయుచు, దానాదిపుణ్యకార్యము లొనర్చుచు, తుదకు యథా కమ్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున దేవదత్తుడు పింగళుడు; నేనే కుమారుడను,

241 సబ్బదార జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహరించుచు దేవదత్తుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

దేవదత్తుడు అజాతశత్రువును సుప్రసన్నుని చేసికొని పొందిన లాభసత్కారములు బహుకాలము నిలుపుకొనలేకపోయెను. నడగిరి హస్తిని ప్రయోగించినపుడు జరిగిన అద్భుతసంఘటన తరువాత అతనికి లాభములు సత్కారములు తొలగిపోయెను.

ఒకనాడు ధర్మసభలో భిక్షువులకడకు శాస్త చేరి 'భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ తనలాభములు, సత్కారములు కోల్పోయినాడు' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడాయనపురోహితుడై మూడు వేదములలో అష్టాదశ విద్యలలో పారంగతుడయ్యెను. ఆయనకు పృథ్వీజయమంత్రముకూడ తెలియును. దానిని ఆవర్జనమంత్ర మందురు.

ఒకనాడు బోధిసత్త్వుడు తన్మంత్రసిద్ధికొరకు వివిక్తప్రదేశమున శిలాఖండముపై గూరుచుండి జపము చేయఁజొచ్చెను. నియమహీనుడయినవానికి దానిని వినిపింపగూడదు. కావున ఆయన విజనప్రదేశ

మున గూరుచుండి జపము చేయుచుండెను. ఆసమయమున నక్క కలుగులోనుండి వినుచు ఆమంత్రము నభ్యసింపసాగెను. అది పూర్వ జన్మలో పృథ్వీజయమంత్రమును పురశ్చరణ చేయుచున్న బ్రాహ్మణుడు. బోధిసత్త్వుడు జపము ముగించి, 'నా కీమంత్రము సిద్ధించినది' అనెను. నక్క బిలములోనుండి యీవలకు వచ్చి, 'బ్రాహ్మణోత్తమా, నీకన్న నాకే యెక్కువగా మంత్ర మభ్యస్త మయినది' అని పరుగెత్తెను.

నక్క చాల గడబిడచేయు నని యెంచి బోధిసత్త్వుడు దానిని వెంబడించెను. అది పరుగిడి అడవిలో దూరి, ఆడునక్కయొడిలో నక్కెను. ఆడునక్క "ఏమి స్వామీ?" యనెను. "న న్నెరుగవా?" 'ఎరుగుదును స్వామీ.'

నక్క పృథ్వీజయమంత్రము జపించి అనేకసృగాలములను రావించెను, ఏనుగులు, సింహములు, పులులు, వరాహములు, లేళ్ళు మొదలగు చతుష్పాత్తులను తనకడకు పిలిపించి, తాను సబ్బదార నామము ధరించి రాజై, ఆడునక్కను రాణిని జేసికొనెను. గజద్వయము వీపులపై సింహమును నిలిపి, దానివీపుమీద రాణితో గూడ సబ్బదారుడు కూరుచుండును. మహావైభవము నడచుచుండును.

నక్క ఐశ్వర్యమదమత్తమై వారాణసీరాజ్యమును పట్టుకొనగోరి చతుష్పాత్తులను వెంటగొని నగరమును సమీపించెను. దాని పరివారము పండ్రెండు యోజనములమేర నిండియుండెను. నగరమునకనతిదూరములో ఆగి నక్క "వారాణసీరాజ్య మిత్తువా, యుద్ధము చేయుదువా?" అని రాజుకు సందేశమంపెను. నగరవాసు లెల్లరు విభ్రాంతులై, మరణభీతిచే నగరద్వారములు బంధించిరి.

బోధిసత్త్వుడు రాజుకడకు బోయి "మహారాజా, భయపడవలదు. సబ్బదారసృగాలముతో యుద్ధము చేయు భారము నాయది. నేను తప్ప నితరు లెవ్వరు దానితో పోరాడజాలరు" అని రాజును నగరవాసులను ఊరడించి, సబ్బదారు డేవిధముగా రాజ్యమును జయించునో తెలిసికొనగోరి, నగరద్వారముమీది బురు జెక్కి, "సబ్బదారా, నీవు రాజ్య మెట్లు గెలుతువు?" అని యడిగెను.

"సింహనాదము చేయించి, గర్జారావముచే జనులను భయభ్రాంతులను జేసి, రాజ్యము స్వాధీనము చేసికొందును" అని సబ్బ

దారుడు పలికెను.

"ఓహో యిదియా!" అనుకొని బోధిసత్త్వుడు బురుజు దిగి, ద్వాదశ యోజనపరిమితి కల వారాణసిలోనివా రెల్లరు తడిపిన మినపపిండితో చెవులు మూసికొనవలె నని భేరీ వేయించెను. జనులు ప్రకటన విని, పిల్లులు మొదలగు జంతువుల చెవులుకూడ పిండితో మూతవేసి, ధ్వని వినబడకుండ జేసిరి.

బోధిసత్త్వుడు మరల బురు జెక్కి 'సబ్బదారా!' అని పిలిచెను.

'ఏమి బ్రాహ్మణోత్తమా?'

'ఈ రాజ్య మెట్లు గ్రహింతువు?'

'సింహనాదము చేయించి, మానవులను భయపెట్టి, ప్రాణములు వాపి రాజ్యమును గ్రహింతును.'

'సింహనాదము చేయింపనేరవు. జాతిసంపన్నమై స్వచ్ఛరక్తము, హస్తపాదములు కల సింహరాజములు నీవంటి నీచసృగాలముల యానతి నాలకింపవు.'

సృగాల మభిమానపూరితమై, "ఇతర సింహములమాట అటుండ నిండు. నే నధిష్ఠించిన సింహముచే గర్జ చేయింతు" ననెను.

'చేతనయినచో సింహనాదము చేయింపుము.'

సింహనాదము చేయు మని నక్క సింహమును తనకాలితో స్పృశించెను. ఏనుగు కుంభస్థలముపై ముఖ ముంచి, సింహము మూడు మారులు గర్జించెను. అశ్రుతపూర్వము, అనన్యసామాన్యము నగు తద్గర్జారవము విని నంతనే ఏనుగులు భయపడి నక్కను క్రిందికి బడ ద్రోసి, కాళ్ళతో మట్టించి, శిరసు వ్రక్కలుచేసెను. సబ్బదారు డచ్చ టనే చచ్చెను. ఏనుగులు విభ్రాంతి చెంది ఒకదానితో నొకటి తలపడి మరణించెను. సింహములు తప్ప మిగిలిన జంతువు లన్నియు నక్కడనే ప్రాణములు విడిచెను. సింహములు వనములోనికి జొరబడెను. పండ్రెండు యోజనములమేర మాంసరాశి పేరుకొనెను.

బోధిసత్త్వుడు బురుజు దిగి, నగరద్వారములు తెరపించి, చెవులలో నుండి మినపపిండి ఎల్లరు తీసివేయవచ్చు ననియు, వలయువారు మాంసము తీసికొని పోవచ్చు ననియు భేరి వేయించెను. జనులు తిన్నంత తిని, మిగిలినమాంసము గొనిపోయి యెండబెట్టుకొనిరి. నాటి

నుండియే మాంసము మెండబెట్టుట ప్రారంభ మయ్యెనని జనశ్రుతి.

> తెగని యభిమానమున బిర్రబిగిసి నక్క
> కోరకొని హెచ్చుగా పరివార, మవల
> సామి యయ్యె చతుష్పాదజంతువులకు.
>
> ఇట్లె మానవులయం దెవనికి హెచ్చు
> పరివార మేర్పడు, ప్రభు వగు నతడు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం పరిపోల్చెను. ఆకాలమున నక్క దేవదత్తుడు; రాజు సారిపుత్రుడు; పురోహితుడు నేనే;

242 సునఖ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు అంబలికోష్ఠకశాలలో అన్నము తిను కుక్కనుగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆకుక్క పుట్టినప్పటినుండియు అచటివారు పెంచుచుండిరి. అది అచట తిండితినుచు, బాగుగా బలిసినది. ఒకనాడు గ్రామవాసి యొకడు అచటికి జనెను. అతడు శునకమును చూచి పోషకులకు వస్త్రము, కార్షాపణములు ఇచ్చి కుక్క మెడకు తోలుపట్టా కట్టి దాసని కొనిపోయెను. తీసికొనుపోవుసమయమున అది మొఱగలేదు. పెట్టినదెల్ల తినుచు కుక్క అతని వెంట పోయెను.

అప్పు డాతడు తనలో ఈకుక్కకు నామీద ప్రీతి కలదు. అను కొని మెడపట్టా తీసివైచెను. తోడనే శునకము పరుగుపరుగున భోజన శాలకు మరలివచ్చెను. భిక్షువులు దానిని చూచిరి. సాయంకాలము ధర్మసభలో సంభాషణ జరుగుచుండగా శాస్త అచటికి చని విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా! ఆశునకము ఇప్పుడే కాదు. పూర్వము కూడ బంధనవిముక్తిలో చతురతకలది" అని పూర్వజన్మవృత్తాం

తము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున నొకానొక ధనికునియింట బుట్టి పెద్దవా. డయి, గృహస్థధర్మము నవలంబించెను.

ఆకాలమున వారాణసిలో నొకనికి కుక్కయుండెను. అది అన్నపు ముద్దలు తిని తిని, బలిసెను. గ్రామవాసి యొకడొకనాడు వారాణసికి వచ్చి, ఆకుక్కను జూచి దాని యజమానునకు వస్త్రము కార్షాపణ ములు నిచ్చి, శునకమును చర్మయోక్త్రమున బంధించి, ఒకచివర పట్టుకొని తీసికొని పోవుచు, అటవీముఖమున నొకచావడిలో జేరి, కుక్కను కట్టివేసి, ఫలకముపై బండుకొని నిద్రించుచుండెను. ఆసమ యమున బోధిసత్త్వు డేదో పనిమీద అడవికి బోవుచు కట్టివేసియున్న కుక్కను జూచి ఈగాధ పలికెను .

కుక్క మందబుద్ధి కొరికివేయదు తన్ను
పట్టియుంచు చర్మపట్టికలను
బంధనములు త్రెంచు పశ్చాన చేరును
నిండు పొట్టతోడ నిజగృహంబు.

ఆవాక్కులు విని శునక మీగాధ పలికెను :

ఇదియే నా సంకల్పము
హృదయాన నిరూఢ మిద్దియే వేచితి నే
నదనునకై, సదనమ్మున
పదుగురు నిద్రించు పిదప పరుగిడిపోదున్.

ఇట్లు పలికి శునకము తోలుపట్టీ కొరికి తిని, కడుపు నింపుకొని, పరుగెత్తి తనయజమానుని యింటికేపోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆనాటిశునకము ఈశునక మే; పండితపురుషుడు నేనే.

243 గుత్తిల జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహరించుచు దేవదత్తునివిషయమై చెప్పినది

వర్తమాన కథ

ఆసమయమున భిక్షువులు దేవదత్తునితో "ఆయుష్మంతుడ వగు దేవదత్తుడా, సంయక్సంబుద్ధుడు నీ ఆచార్యుడు. నీవు ఆయనవలననే, త్రిపిటకములను నేర్చి, నాలుగుధ్యానములు పొందితివి. ఇప్పుడు నీవు ఆచార్యునితో వైరము పెట్టికొనుట తగదు" అనిరి. దేవదత్తుడు ఆచార్యుని ప్రత్యాఖ్యానము చేయుచు "ఆయుష్మంతులారా, శ్రమణ గౌతముడు నాకాచార్యు డెట్లగును? స్వబుద్ధిబలముచే నేను త్రిపిటకములు పఠింపలేదా? ధ్యానచతుష్టయమును పొందలేదా?" అనెను.

భిక్షువులు ధర్మసభలో సమావిష్టులై సంభాషించుచుండగా శాస్త అచటి కరుదెంచి, విషయము గ్రహించి "భిక్షువులారా, దేవదత్తుడు ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ ఆచార్యుని ప్రత్యాఖ్యానము చేసి, విరుద్ధభావము వహించి, నష్టపడెను" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు గంధర్వకులమున బుట్టి, గుత్తిలకుమారు డని పేరుపొంది పెరిగి పెద్దవా డయినపిమ్మట గాంధర్వకళలో పారంగతు డయి, యావజ్జంబూద్వీపమున గంధర్వు లందరకంటె మిన్న యయ్యెను. అతడు అంధులగు తనతల్లిదండ్రులను పోషించుచుండెను.

ఆకాలమున వారాణసీనివాసు లగు వర్తకులు వ్యాపారార్థము ఉజ్జయినీనగరము పోయిరి. ఒకనాడు పండుగకై చందాధనము ప్రోగుచేసి విశేషముగా మాలాగంధవిలేపనాదులు ఖాద్యములు గొనిపోయి క్రీడాస్థానమున గుమిగూడిరి. 'వేతన మిచ్చి గంధర్వుని తీసికొనిరం' డని పెద్దవర్తకుడు చెప్పెను. మూసిలుడు అను గాయకుని బిలిపించి పాటకచ్చేరీ చేయించిరి.

మూసిలుడు వీణకూడ వాయించును. అతడు హెచ్చుశ్రుతిలో వాయించెను. గుత్తిలాచార్యునివాదనము విన్న వర్తకులకు అది చాప బరుకుడుగా తోచెను. ఎవ్వరు నేమియు ననలేదు. వారు సాధువాదము చేయలేదని గమనించి మూసిలుడు మధ్యమశ్రుతిలో వాయించెను. అప్పటికిని వారుపేక్షించియుండుటచే వారల కేమియును తెలియదనుకొని మూసిలుడు తీగెలు వదులుచేసి వాయించెను. అప్పటికిని వారు మిన్నకుండిరి.

'వణిజులారా, మీకు నావీణావాదనము నచ్చలేదా?'

'నీవు వీణ వాయించుచున్నావా! అభ్యాసము చేయుచున్నావను కొంటిమి.'

'నాకంటె గొప్ప యాచార్యు నెరుగుదురా? కాక మీకు తెలియక ఆనందింపలేదా?'

'వారాణసిలో గుత్తిలాచార్యుని వీణావాదనము విన్న తరువాత మీవాదనము శిశువులను స్త్రీలను సంతుష్టిపరచు ననిపించును.'

'మంచిది. మీరు నా కిచ్చినధనము మరల నిత్తును. నా కేమియును వలదు. మీరు వారాణసికి బోవునపుడు నన్ను మీవెంట గొనిపొండు.'

వారు సమ్మతించి, ప్రయాణసమయమున నతనిని వెంటదీసికొని పోయి వారాణసిలో గుత్తిలాచార్యునిగృహము చూపి, తమ నివాసములకు జేరిరి.

మూసిలుడు బోధిసత్త్వునియింటిలో బ్రవేశించి, అచ్చట వ్రేలాడదీసిన యుత్తమవీణను చేబూని వాదనము చేసెను. అతనితల్లిదండ్రులంధులగుటచే వానిని జూడక, యెలుకలు వీణ కొరకుచున్న వనుకొని ఇస్ ఇస్ అనిరి. మూసిలుడు వీణె నచ్చట నుంచి, వారికి నమస్కారము చేసెను.

"ఎక్కడినుండి వచ్చినావు బాబా?" అని వా రతని నడిగిరి.

"ఉజ్జయినినుండి. ఆచార్యునికడ గానకళ నభ్యసింప వచ్చినాను."

"మంచిది."

"ఆచార్యు లెచట నున్నారు?"

'నాయనా, ఎక్కడికో వెళ్ళినారు. త్వరలోనే వచ్చును.'

మూసిలు డచ్చుటనే కూరుచుండెను. గుత్తిలుడు వచ్చినతరువాత నతనిని కుశల మడిగెను. మూసిలుడు తనరాకకు కారణ మెరింగించెను. అంగవిద్యావిశారదు డగు బోధిసత్త్వుడు మూసిలుడు సత్పురుషుడు కా డని గ్రహించి, 'బాబా, నీకు నేను చెప్పునది లేదు' అని పలికెను.

మూసిలుడు ముదుసళ్ళకాళ్ళపై బడి ప్రార్థించి, సేవచే వారిని సంతుష్టచిత్తులను జేసి, ఈసంగతి మాటిమాటికి వారిచే కుమారునకు జెప్పించెను. జననీజనకులమాట తీసివేయలేక, బోధిసత్త్వుడు మూసిలునకు విద్య నేర్పెను. ఆచార్యునివెంట మూసిలుడు దర్బారునకు బోవుచుండును. ఒకనాడు రాజు 'ఆచార్యా, ఇత డెవరు?' అనెను.

'మహారాజా, నాశిష్యుడు.'

క్రమముగా నతడు రాజుకు విశ్వాసపాత్రు డాయెను. బోధిసత్త్వు డేమియు దాపక తనకు దెలిసిన విద్యయంతయు నతనికి నేర్పి, "నాయనా, విద్య పూర్తియయినది" అని చెప్పెను. "వాడు తనలో నేను విద్య పూర్ణముగా నభ్యసించినాను, జంబూద్వీపములో వారాణసి శ్రేష్ఠమైన నగరము. ఆచార్యుడు పెద్దవా డయినాడు. నే నిచటనే యుండవలెను" అని తలపోసి, "ఆచార్యా, నేను రాజును సేవింతు" ననెను. "మంచిది. నేను మహారాజుకు విన్నవింతును" అని బోధిసత్త్వుడు రాజుకడకు బోయి "మహారాజా! నాశిష్యుడు దేవరవారి కొలువులో నుండగోరుచున్నాడు. దేవరవారు అతని కేమి యనుగ్రహింతురో తెలుపుదురుగాక" అనెను.

"మీకు ముట్టెడిదానిలో సగము మీశిష్యునకు ముట్టును" అని రాజు పలికెను. బోధిసత్త్వు డాసంగతి మూసిలునకు జెప్పెను. "మీతో సమానముగా నిచ్చు పక్షమున కొలువులో నుందును. కాని పక్షమున నుండజాలను" అని యతడు పలికెను.

"ఎందుచేత?"

"మీకు తెలిసినంత విద్య నాకును తెలియునుగదా?"

"తెలియును."

"అప్పుడు నాకు సగ మిచ్చు టేల?"

బోధిసత్త్వు డీసంగతి రాజుకు దెలిపెను. "మీతో సమానముగా నతడు విద్యానైపుణి చూపుచో నతనికి సమానవేతనము లభించును."

అని రా జనెను. బోధిసత్త్వు డీమాటలు తెలుపగా మూసిలుడు "మంచిది, నైపుణి చూపగల" ననెను. ఈమాటలు విని రాజు "సరే, నేటి కేడవనాడు పోటీ" అనెను.

రాజు మూసిలుని బిలిపించి "నిజముగా నీవు ఆచార్యునితో పోటీ చేయుదువా?" అనెను.

"నిజమే, దేవా?"

"ఆచార్యునితో స్పర్థ తగదు. పోటీ చేయవలదు."

"మహారాజా, నేటి కేడవనాడు విద్యాస్పర్థ కానతిండు. జ్ఞానము సంగతి తెలియును."

సరే, అని రాజు "నేటి కేడవనాడు ఆచార్యగుత్తిలునకు ఆయన శిష్యుడు మూసిలునకు సంగీతములో పోటీ. వారు తమతమ నైపుణ్యము చూపుదురు. నగరవాసులు సమావిష్టులై విద్యాప్రదర్శనము చూడవచ్చును" అని భేరీ వేయించెను.

బోధిసత్త్వు డిట్లు తలపోసెను. 'ఈమూసిలుడు వయసునచిన్నవాడు, తరుణవయస్కుడు, నేను పెద్దవాడ నయినాను. శక్తి తగ్గిపోయినది. వృద్ధునివలన పనులు కావు. శిష్యు డోడిపోయినచో నా విశేషము లేదు. అతడు జయించినచో సిగ్గున నే నడవిపా లయి మరణింపవలెను.

ఇట్లు తలపోసి, అత డడవికి బోవును, కాని మరణభయముచే మరలి వచ్చును. లజ్జచే మరల కాననమున కరుగును. ఈవిధముగా ఆరురోజులు గడచెను. త్రోవలో గడ్డి నలిగి యెండిపోయెను. మార్గము పరిష్కృత మయ్యెను.

అప్పుడు శక్రునిసింహాసన ముడు కెక్కెను. బోధిసత్త్వు డడవిలో వ్యథ చెందుచున్నా డని శక్రుడు ధ్యానబలముచే గ్రహించి, తోడ్పడవలె నని శీఘ్రముగా ఆయనకడకు వచ్చి, నిలిచి 'ఆచార్యా, అడవిలో ఏల చేరినా?' రని యడిగెను.

'మీా రెవరు?'

'శక్రుడను.'

'దేవరాజా, శిష్యునివలని భయముచే అడవిపా లయినాను' అని బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను :

మూసిలు డను శిష్యునకు నేను మున్ను నేర్పి
నాను సప్తతంత్రీవీణమైన సకల,
మిపుడు నను రంగమున నెదిరించువాడు ;
నీవు శరణము నా కింక దేవరాజ !

శక్రు డీవాక్కులు విని 'భయపడవలదు, నీకు నేను త్రాణమిత్తును, శరణ మిత్తును' అని ఈగాధ పలికెను :

శరణ మిచ్చువాడ సౌమ్య ! నే గురుపూజ
చేయువాడ సుమ్మ ; శిష్యు డెపుడు
నిన్ను గెలువ లేడు—నీవే జయింతువు
ఎచట నైన గురువుకే జయమ్మ.

ఆవల శక్రు డిట్లనెను 'మీరు వీణ వాయించునపుడు ఒకతీగె తొలగించి, ఆరుతీగెలమీద వాయింపుడు. స్వాభావికస్వరము వెలువడును. మూసిలుడుకూడ తీగె త్రెంపును. ఆతని వీణ పలుకదు. అతడు తోడనే పరాజితు డగును. గ్రహించి, మీరు రెండవ, మూడవ, నాల్గవ, అయిదవ, ఆరవ, ఏడవ తీగెలు తీసివేసి కేవల వీణాదండము మీద వాయింపుడు. తీగెలు లేని మెట్లనుండి స్వరము వెలువడి, పండ్రెండు యోజనముల వారాణసీనగరము నిండిపోవును.'

ఇట్లు చెప్పి బోధిసత్త్వునకు శక్రుడు మూడు గోలీలు ఇచ్చి 'స్వరము నగరమున నిండినపుడు ఒక గోలీ ఆకాశములోని కెగుర వేయుడు మీ యెదుటికి మూడునందలమంది యచ్చరలు దిగి, నాట్యము చేయుదురు. ఆసమయమున రెండవగోలీ ఎగురవేయుడు. వీణాదండము చివర మూడువందలమంది యచ్చరలు నాట్యముచేయ నారంభింతురు. అంతట మూడవగోలీ ఎగురవేయుడు. మూడువందల క్రొత్తయచ్చరలు పిండు వచ్చి, రంగస్థలముపై నాట్యమాడును. నేనుగూడ మీ వెంట నదృశ్యుడనై యుందును. పొండు, భయములేదు' అని బోధించెను.

బోధిసత్త్వుడు పూర్వాహ్ణమున సదనమునకు జనెను. దర్బారులో మంటపము నిర్మించి సింహాసనము నిలిపిరి. రాజు ప్రాసాదమునుండి దిగి, అలంకృతమంటపమున పీఠముపై గూరుచుండెను. అలంకారము చేసికొన్న స్త్రీలు, అమాత్యులు, బ్రాహ్మణులు, రాష్ట్రికాదులు

రాజును పరివేష్టించి యుండిరి. నగరవాసులు సమావిష్టు లయిరి. అంగణమున మంచెలు వరుసగా కట్టిరి.

బోధిసత్త్వుడు స్నానము చేసి, భుజించి, వీణ చేకొని. తనకై పరచిన ఆసనముపై గూరుచుండెను. శక్రుడు వచ్చి, ఆకసమున నదృశ్యుడై యుండెను. బోధిసత్త్వునకు మాత్రము కానబడుచుండెను. మూసిలుడు వచ్చి, నిజాసనముపై గూరుచుండెను. జనము పరివేష్టించి యుండెను.

ఆరంభములో వారు ఒకరికొకరు సమానముగా వీణావాదనము చేసిరి. ఉభయులవాదనములకును జనులు సంతుష్టులై హర్ష ధ్వనులు చేసిరి.

బోధిసత్త్వునకుమాత్రము వినబడునట్లు శక్రుడు 'ఒకతీగె తీసివేయు, మనెను. అతడు భ్రమరతంత్రిని త్రెంచి వేసెను. తెగన పిమ్మటగూడ తీగెకొననుండి దేవగంధర్వస్వరము వినవచ్చుచుండెను. మూసిలుడు గూడ తీగె త్రెంపెను. స్వరము వెలువడ లేదు. ఆచార్య గుత్తిలుడు వరుసగా ఏడుతీగెలు త్రెంపి, తుదకు దండము ప్రయోగించెను. అందుండి వెలువడిన నాదము వారాణాసీనగర మంతయును నిండిపోయెను. హర్ష ధ్వనులు మిన్నుముట్టినవి. బోధిసత్త్వు డొక గోలీ నెగురవైచెను. అచ్చర పిండు వచ్చి నాట్యము చేయ జొచ్చెను. క్రమముగా నతడు రెండవ, మూడవ గోలీలు ఎగురవైచెను. శక్రుడు చెప్పినట్లే అచ్చరలు వచ్చి నానావిధనాట్యములు చేసిరి.

అప్పుడు రాజు జనులకు సంజ్ఞ చేసెను వారు లేచి మూసిలునితో "ఆచార్యునితో నీవు పోటీపెట్టుకొందువా? ఆయనతో సమానము కాగలవా? నీ యంతర మెరుగవు?" అని బెదరించి, చేతి కందిన రాలతో, కర్రలతో వానిని గొట్టి, ప్రాణములుతీసి, కాళ్ళుపట్టి యీడ్చి చెత్తదిబ్బపై బారవైచిరి.

రాజు సంతుష్టుడై బోధిసత్త్వునకు మేఘము వర్షించినట్లు ధనము వర్షించెను. నగరవాసులుకూడ ఆప్రకారమే చేసిరి.

శక్రుడు ఆయనకడ సెలవు తీసికొనుచు "పండితోత్తమా, వేయి గుర్రములు పూన్చిన ఆజానీయరథములో మాతలిని నీకై పంపుదును. నీవు ఆశ్రేష్ఠ వైజయంత రథ మెక్కి దేవలోకమునకు రావలెను",

అని చెప్పెను. శక్రుడు దేవలోకమునకు జని పాండుకంబళశిలాతల
ముపై గూరుచున్న పిదప దేవకన్యలు ఆయనతో "మహారాజా,
ఎచ్చటికి వెళ్ళితిరి" అని అనిరి. శక్రుడు జరిగినవృత్తాంతమును వివ
రించి చెప్పి, బోధిసత్త్వుని సదాచారమును ప్రజ్ఞను ప్రశంసించెను.
దేవకన్యలు "మహారాజా, మేము ఆచార్యుని దర్శింపగోరుచున్నాము.
వారిని ఇచటికి గొనిరావలెను" అని విన్నవించిరి.

శక్రుడు మాతలిని పిలువనంపి "బాబా, అప్సరసలు గుత్తిలగంధ
ర్వుని చూడగోరుచున్నారు. పోయి ఆయనను వైజయంతరథమున
గూరుచుండబెట్టుకొని తోడ్కొనిరమ్ము" అని చెప్పగా 'మంచి' దని
మాతలి చని బోధిసత్త్వుని తోడ్కొని వచ్చెను. శక్రుడు బోధిసత్త్వుని
కుశలప్రశ్న లడిగి "ఆచార్యోత్తమా, దేవకన్యలు మీగాంధర్వమును
వినగోరుచున్నారు" అనెను.

"మహారాజా, గంధర్వులమైన మేము విద్యవలననే జీవిక నడుపు
దుము. మూల్యము లభించుచో పాడుదుము." "వాద్యములను
ప్రయోగింపుడు, నేను మూల్యమిత్తును." "ఇప్పుడు మూల్యముతో
పనిలేదు. దేవకన్యలు తాము చేసిన సత్కృతములను విడివిడిగా వివ
రించుచో నేను వాదనము చేయుదును."

అప్పుడు దేవకన్యలు "ఆచార్యోత్తమా, మేము చేసిన సత్కార్య
ములను సంతుష్టచిత్తులమై వివరింతుము. ఇప్పుడు తాము గానమున
మమ్ము తనుపుదురుగాక!" అనిరి. బోధిసత్త్వుడు సప్తాహపర్యంతము
దేవతలను గానమున ముంచెత్తెను. ఆయనవాదము దేవతలవాదనను
మించిపోయినది. ఏడవనా డాయన దేవకన్యలను వారివారి సత్కృతము
లను వివరింపు డని కోరెను.

కాశ్యపబుద్ధునికాలమున ఒకానొకభిక్షువునకు ఉత్తమవస్త్రమును
దానమిచ్చుటచే శక్రుని పరిచారికగా పుట్టి వేలకొలది అచ్చరలు పరివే
ష్టించియుండ నడుమ నున్న ఉత్తమదేవకన్యను బోధిసత్త్వుడు చూచి
'నీవు పూర్వజన్మమున ఏసత్కార్యము చేయుటచే నిట్లు జన్మించి
తివి?' అని ప్రశ్నించెను, ఆమె దానికి తగు సమాధాన మిచ్చెను

ఒకతె భిక్షార్థ మేతెంచిన భిక్షువునకు పూజార్థము పూల నిచ్చెను.
ఒకతె చైత్యమున పంచాంగుళిచిహ్నములు వేయుటకై సుగంధ

మొసగెను. మరియొకతె మధురఫలముల నిచ్చెను. ఇంకొకతె ఉత్తమ రసవత్పదార్థము లిచ్చెను. వేరొకతె కాశ్యపబుద్ధుని చైత్యమున సుగంధపంచాంగుళీచిహ్నములను ముద్రించెను. ఒకతె మార్గమున పోవు భిక్షువులను, భిక్షుణులను ఇంటికి గొనిపోయి వారివలన ధర్మము లను వినెను. ఒకతె నౌకలో గూరుచుండి భోజనము చేయు భిక్షువు లకు తాను పానీయ మిచ్చెను. ఒకతె సంసారము చేయుచు క్రోధ రహితచిత్తముతో అత్తమామలకు సేవచేసెను. ఒకతె తనకు లభిం చిన భోజ్యపదార్థములనుండి కొంతభాగము విడదీసి శీలవంతురాలై యుండెను. వేరొకతె అన్యగృహమున దాసిగా నుండి క్రోధరహితయు అభిమానరహితయునై తనభాగమును విడదీసి భుజించెను. ఈప్రకార ముగా వీరు శక్రునిపరిచారికలుగా జన్మించిరి.

దేవకన్యలు తమ తమ సత్కార్యములను విన్నవించిరి. బోధి సత్త్వుడు విని "చాల మేలయ్యెను; ఎంతో ప్రీతి కలిగెను, స్వల్పకార్య ములు సలుపుటచే సంప్రాప్తమైన సంపదలనుగూర్చి విన్నాము. ఇక నేను మానవలోకమునకు జని దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుదును" అని పలికెను.

సప్తాహమైనపిదప శక్రుడు మాతలిని పిలువనంపి "బోధిసత్త్వుని రథమున గూరుచుండ బెట్టుకొని వారాణసిలో దింపు" మని ఆజ్ఞా పించెను. ఆయన వారాణసి చేరి దేవలోకమున తాను కనుగొన్న విశేషములను మానవులకు తెలిపెను. నాటినుండి జనులు ఉత్సాహ పూర్వకముగా పుణ్యకార్యములు చేయుట కంగీకరించిరి.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెను ఆకాలమున మూసిలుడు దేవ దత్తుడు; శక్రుడు అనురుద్ధుడు రాజు ఆనందుడు, గుత్తిలగంధర్వుడు నేనే.

244 వీతిచ్ఛ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు పలాయనశీలు డగు పరివ్రాజకునిగురించి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

సమస్తజంబూద్వీపమున శాస్త్రార్థము తనతో చేయువాడు ఎవడును లభింపలేదు. అతడు శ్రావస్తి చేరి "ఇచట నాతో ఎవరు శాస్త్రార్థము చేయగలరు?" అనెను.

సంయక్సంబుద్ధుడు కల డని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. అతడు జనులతో కలిసి జేతవనము చేరి చతుర్విధపరిషన్మ మధ్యమున ధర్మప్రసంగము చేయు శాస్తను చూచి ప్రశ్నింపగా, ఆయన దానికి తగు సమాధానము ఇచ్చి ఆతనిని మరల ప్రశ్నించెను—

"ఒకే పదార్థ మేది?" అను ప్రశ్నమునకు ప్రత్యుత్తర మీయజాలక ఆతడు లేచి పలాయనము చేసెను. సమావిష్టులైన సభ్యులు—

"భన్తే, ఒక్కమాటతో తాము పరివ్రాజకుని పరాజితుని చేసినారు?" అనిరి.

"ఉపాసకులారా, కేవల మిప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ ఒకే పదముతో ఓడించియున్నాను" అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో బ్రాహ్మణకులంబమున జన్మించి, పెద్దవాడయి, కామము విడిచి, ప్రవ్రజించి, బహుకాలము హిమవత్ప్ర దేశమున నివసించెను. ఒకనా డతడు పర్వతము దిగి, ఒకానొకగ్రామ నిగమము చేరి, గంగానివర్తనమున పర్ణశాల వేసికొని, నివాసము చేయజొచ్చెను.

ఒకానొక పరివ్రాజకుడు సకలజంబూద్వీపమున తనకు ప్రతివాది లభింపనివాడాగ్రామనిగమము చేరి "ఎవరయినను నాతో వాదింప గలవారున్నారా ఓహో" అని కేక వేసెను. కల డని బోధిసత్త్వుని

ప్రశంస విని, బహుజనపరివృతుడై, ఆయననివాసమునకు బోయి, కుశల మడిగి, కూరుచుండెను. అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు "వనగంధపరి భావిత మైన గంగాజలము పుచ్చుకొందురా?" అని యడిగెను.

పరివ్రాజకుడు శాస్త్రార్థము ప్రారంభించువాడై "ఏది గంగ? నాలుక గంగయా? ఉదకము గంగయా? ఆతీరము గంగయా? ఈతీరము గంగయా?" అనెను. బోధిసత్త్వు డాతనితో "పరివ్రాజకా, జలము, నాలుక, ఈతీరము, ఆతీరము కన్న గంగ యెక్కడ లభించును?" అనెను. పరివ్రాజకు డప్రతిభుడై యచటినుండి లేచి వెడలిపోయెను. ఆతడు వెడలిపోయిన పిమ్మట బోధిసత్త్వు డచ్చటి జనసమూహమునకు బోధ చేయువాడై యీగాథలు పలికెను:

అగపడుదానిపై నాసక్తి లేదు,
కనరానిదానిపై కామము మెండు,
ఎంతకాలమొ చను నీప్రకారముగ,
ఏదియు లభియింప చెతము కోరినది.

దొరకిన దాన సంతుష్టుడు కాడు;
అనుకొన్నయది లభ్య మైన పక్షమున
మృగ్యమా నాదర; మిచ్ఛావిధాన
పంకము లేనిది; ఆవాంఛవిడుచు
నతనికి ఘటియింతు మంజలి మనము.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున ఆపరివ్రాజకుడే నేటి యీ పరివ్రాజకుడు తపస్విని నేనే

245 మూలపరియాయ జాతకము

శాస్త ఉక్కట్ఠాసమీపమున సుభగివనమున విహరించుచు మూలపరియాయసూత్ర విషయమై చెప్పినది

వర్తమానకథ

ఆకాలమున వేదత్రయపారంగతు లగు పంచశతబ్రాహ్మణులు బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజితులయి త్రిపిటకములు నేర్చి, అభిమానవశంగతు లయి తమలో 'సంయక్సంబుదుడు త్రిపిటకములు అభ్యసించినాడు. మనము నభ్యసించినాము. అప్పుడు ఆయనకు మనకు నేమి అంతరము?' అని తలపోసి బుద్ధసేవార్థము చనుట మాని, శాస్తతో సమానుల మని ఎంచుకొని తిరుగుట మొదలిడిరి.

ఒకనాడు వారు వచ్చి, పార్శ్వమున కూర్చున్నసమయమున అష్ట భూమికలతో సిద్ధము చేసి మూలపరియాయసూత్ర ముపదేశించెను. వారి కేమియును దెలియ లేదు. అంతట వారు తమలో 'మనకు సాటివా రెవరు లే రని గర్వముతో నున్నాము. కాని ఇప్పుడు ఆయన చెప్పునది మన కేమియును తెలియ లేదు. బుద్ధునివంటి పండితుడు లేడు' అనుకొని నాటినుండి కోరలు పీకిన పామువలె వినమ్రులైరి.

శాస్త ఇచ్చవచ్చి నన్నినాళ్ళు, ఉక్కట్ఠాలోనుండి అనంతరము వైశాలికి చని అచట గోతమకచైత్యమున గౌతమక సుత్త ముపదేశ మిచ్చెను. వేలకొలది లోకధాతువులు కంపించినవి. అది విని, ఆభిక్షువులు అర్హత్వము పొందిరి.

ఉక్కట్ఠాలో శాస్త ఉన్నరోజులలో ఒక్కనాడు భిక్షువులు ధర్మ సభలో గూర్చుండి 'ఓహో, బుద్ధుల ప్రభావ మేమి? ఆబ్రాహ్మణులు ప్రవ్రజితు లయ్యు అభిమానముతో నుండిరి' అనుచుండగా శాస్త అచటికి జేరి సంగతి దెలిసికొని, 'భిక్షువులారా, ఆపరివ్రాజకులు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ అభిమానమున శిరము లెత్తుకొని, ఆవల వంచి నారు' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణకులమున బుట్టి, పెద్దవాడయి, త్రివేదపారగుడయి, జగద్విఖ్యాతుడయిన ఆచార్యుడై, అయిదువందలమాణవకులకు విద్య చెప్పుచుండెను. వారెల్లరు నిష్ఠతో విద్య లభ్యసించి "మన కెంత తెలియునో ఆచార్యునకుగూడ అంతవరకే తెలియును. అంతకన్న విశేషము లేదు" అని యోచించి అభిమానముచే ఆచార్యుని సన్నిధికి పోవుట మానిరి, శుశ్రూషలు మానివేసిరి. ఒకనాడాచార్యుడు రేగుచెట్టుక్రింద ఆసీనుడై యున్నప్పుడు ఆయనను వంచించుటకై బదరీవృక్షమును గోటితో గీరుచు "ఈవృక్షము నిస్సారము" అనిరి. బోధిసత్త్వుడు వారిభావము గ్రహించి, "అంతేవాసులారా, మి మ్మొక ప్రశ్న మడుగుదును" అనియెను. వారు సంతుష్టచిత్తులై "అడుగుడు, ప్రత్యుత్తరమిత్తుము" అనిరి. ఆచార్యుడు ప్రశ్న వేయువాడై యీగాధ పలికెను:

> కాలము భూతాల కబళించుచుండు
> తనను నైతము; మరి దానిని మ్రింగ
> గల ప్రాణి యున్నచో కాల్చు సర్వంబు.

ఈప్రశ్న విన్న మాణవకులలో నొకనికిని సమాధానము తోచ లేదు. అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు వారితో "ఇది మూడు వేదములలో నున్న దని తలపవలదు. పొండు. మీకు ఏడురోజుల గడు విచ్చుచున్నాను ఈలోపున మీ రీప్రశ్నను యోజింపుడు" అని పలికెను.

వారు బోధిసత్త్వునకు నమస్కరించి నిజనివాసములకు బోయిరి. ఏడురోజులు యోచించినను ఆప్రశ్న కాద్యంతములు వారికి తోప లేదు. ఏడవనాడు వా రాచార్యునిసన్నిధికి వచ్చి వందనముచేసి కూరుచుండిరి. "భద్రముఖులారా, ప్రశ్నకు సమాధానము తోచినదా?" అని ఆచార్యు డడుగగా వారు "మాకు తోచలేదు" అని చెప్పిరి. అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు వారిని మందలించుచు. ఈ గాధ పలికెను

ఎన్నియో మెడలపై నెన్నియో శిరము
లుండును, వానిపై నుండు కేశములు:
కాని యెన్నింటికి కర్ణంబు లుండు?

ఇట్లు మాణవకులను మందలించి "మీకు చెవులు మాత్రము కుట్టి నారు. ప్రశ్న తెలియలేదు. మందబుద్ధులు!" అని గర్హించి ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరము బోధిసత్త్వుడు వివరింపగా, విని వారలు "ఓహో, ఆచార్యులవారు మహానుభావులు" అని క్షమాపణ వేడి, వినమ్రు లయి, బోధిసత్త్వుని సేవించిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున ఐదువందల మంది భిక్షువులు, ఈ మాణవకులు, ఆచార్యుడు నేనే.

246 తేలోవాద తజాకము

శాస్త వైశాలిలో కూటాగారశాలలో నుండగా సింహసేనాపతినిగూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు, బుద్ధుని శరణుజొచ్చి, ఒకనాడు ఆహ్వానించి, మరునాడు మాంసపూరిత మైన ఆహారము వండించెను. నిర్గ్రంథులు ఆవృత్తాంతము విని దూషించిరి. "శ్రమణ గౌతముడు తెలిసియే తనకొరకు వండిన మాంసము తినుచున్నాడు."

ధర్మసభలో భిక్షువులు సంభాషించుచుండ, శాస్త అచటి కరుదెంచి విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా! ఇప్పుడే కాదు, పూర్వము కూడ అతడు నాకొరకు వండినమాంసమునేను తిన్నా నని నిందించి నాడు" అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణకుటుంబమున బుట్టి వయసు వచ్చిన పిమ్మట ప్రవ్రజించి, హిమవత్ప్రదేశము నుండి లవణామ్లములకై వారాణసికి వచ్చి, మరునాడు భిక్షార్థము నగరములోనికి జనెను. అప్పు డొక కుటుంబి తాపసుని బాధించు తలంపుతో ఇంటిలోని కాహ్వానించి, పరచిన యాసనముపై గూరుచుండబెట్టి, మత్స్యమాంసములు వడ్డించి, భోజనప్రారంభమున ఒకప్రక్కగా గూరుచుండి "ఈమాంసము మీ కొరకే జంతువును సంహరించి సిద్ధము చేయించినది. ఇయ్యది అకార్యము. మాకుమాత్రము కాక మీకుకూడ పాపమే' అని ఈగాథ పలికెను

మర్దించి పీడించి మ్రందించు దాని
సలుపును దాన మసంయతచిత్తు
డిట్టిదానిని భుజియించినవాడు
నైతము పాపాన స్వామ్యభాజను డగు.

బోధిసత్త్వు డది విని ఈగాథ పలికెను:

సంయమహీనుండు చంపి కుమారు
భార్యను వండింప, దానిని తిన్న
ప్రజ్ఞా క్షమాశాలి పాపాన పోడు.

ఇట్లు బోధిసత్త్వుడు వానికి బోధించి, ఆసనమునుండి లేచి, వెడలి పోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున గృహస్థు నిగంఠనాథ పుత్రుడు, తపస్విని నేనే

247 పాదంజలి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు లాలుదాయి స్థవిరుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకనాడు ప్రధానశిష్యు లిరువురు ప్రశ్నలను విచారించుచుండిరి. భిక్షువులు ధర్మసభలో స్థవిరులను ప్రశ్నించుచుండిరి. పరిషత్తులో నున్న లాలుదాయి స్థవిరుడు పెదవులు చప్పరించి వారితో సమానముగ వారి కేమి తెలియును?' అన్నాడు. భిక్షువులు ధర్మసభలో గూర్చుండ శాస్త అరుగుదెంచి, విషయము తెలిసికొని లాలుదాయి యిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ పెదవులు చప్పరించుట తప్ప మ రేమియు నెరుగడు' అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వు డాయనకు అర్థధర్మానుశాసకు డగు నమాత్యుడయ్యెను. రాజుకు పాదంజలి యను కుమారుడు మూర్ఖుడు, సోమరి కలడు. కాలక్రమమున రాజు మృతిచెందెను. అమాత్యులు కర్మలు చేయించి పాదంజలికి రాజ్యాభిషేకము చేయుదమా యని ఆలోచించిరి. బోధిసత్త్వుడు వారితో "రాజకుమారుడు మూర్ఖుడు, అలసుడు. కావున నితనిని పరీక్షించినపిమ్మట అభిషేకము చేయుదము" అని పలికెను.

అమాత్యులు న్యాయస్థానము సిద్ధము చేసి, నిర్ణయమునకై రాజకుమారుని సమీపమున గూరుచుండబెట్టుకొని, అభియోగమును విచారించి, తలక్రిందుతీర్పు చెప్పి, కుమారునితో "కుమారా, నిర్ణయమె ట్లున్నది? సరిగా నున్నదా?" అనిరి. అతడు పెదవులు చప్పరించెను. "కుమారుడు పండితుడు. నిర్ణయము సరిగా లే దని గ్రహించినట్లు తోచుచున్నది" అని తలచి బోధిసత్త్వు డీగాథ పలికెను:

బాలుం డందరకన్న ప్రజ్ఞ కలాడు
అరసియే పెదవిని విరిచినవాడు—
ఈతంత్ర మెల్ల గ్రహించియే యుండు.

అమాత్యులింకొకనాడు వేరొకయభియోగము విచారించి యోగ్యముగా నిర్ణయించి "దేవా, ఎట్లున్నది? నిర్ణయము యుక్తమేనా?" అనిరి. పాదంజలి మరల పెదవులు చప్పరించెను. వాని యజ్ఞానము గ్రహించి బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ పలికెను:

> ధర్మంబు కాని యధర్మంబు కాని
> అర్థంబు కాని యనర్థంబు కాని
> ఎరుగడు పెదవిని విరుచుట తప్ప.

అమాత్యులు పాదంజలి కుమారుని మూర్ఖత గ్రహించి, బోధిసత్త్వునికి రాజ్యాభిషేకము చేసిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున పాదంజలి లాలుదాయి; పండితామాత్యుడు నేనే.

248 కింసుకోపమ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండ కింసుకోపమసూత్రవిషయమై చెప్పినది.

వర్తమానకథ

నలుగురు భిక్షువులు తథాగతుని సన్నిధికి చేరి కర్మస్థానముల తెలిసికొనగోరిరి. శాస్త వారికి కర్మస్థానములు దెలిపినపిదప వారు కర్మస్థానములను గ్రహించి తమనివాసములకు చనిరి. అందులో నొకడు ఆరుస్పర్శాయతనములను పరిగ్రహించి అర్హత్వము పొందెను. ఒకడు పంచస్కంధములను, వేరొకడు చతుర్మహాభూతములను మరియొకడు అష్టాదశధాతువులను గ్రహించి, తమ అర్హత్వప్రాప్తిని తథాగతునికి నివేదించిరి. భిక్షువులలో నొకనికి "ఈకర్మస్థానములు భిన్నభిన్నములుగా నున్నవి; నిర్వాణ మొక్కటే; అందరకు అర్హత్వప్రాప్తి ఎట్లు సిద్ధించినది?" అను సంశయము కలిగెను.

"భిక్షూ, కింసుకము జూచు సోదరులకువలె నీకు భేదము ఎట్లు

కలిగెను ?" అని, శాస్త్ర వారి ప్రార్థనపై పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండు కాలమున నతనికి నలుగురుపుత్రు లుండిరి. వా రొకనాడు సారథిని బిలిచి "మిత్రమా, మాకు కింశుకవృక్షమును జూచుకోరిక కలిగినది. మాకు చూపుము" అనిరి. మంచిది అని వాడు నలువుర నొకసారి తీసికొనిపోవక, పెద్దవానిని రథమున గూరుచుండబెట్టుకొని, అరణ్యమునకు గొని పోయి అంకురించుచున్న కింశుకమును జూపెను. చిగురుటాకులు దొడుగుకాలమున నొకనిని, పూవులు విడుచుకాలమున నొకనిని, పండ్లు పండుకాలమున నొకనిని గొనిపోయి సారథి కింశుకవృక్షమును జూపెను. కొంతకాలమునకు సోదరు లొకచో జేరి కింశుక మిట్టిది అను విషయము ప్రస్తావించిరి.

అం దొకడు కాలిన మోడువలె నుండు నన్నాడు. రెండవవాడు న్యగ్రోధమువలె నుండు ననెను. మూడవవాడు మాంసపేశివలె నుండు నని పలికెను. నాలుగవవాడు పలాశమువలె నుండు ననెను. పరస్పరవర్ణనమున నసంతుష్టులై వారు తండ్రికడ కేగి "దేవా, కింశుక మె ట్లుండును?" అని యడిగిరి.

"మీ రే మనుకొన్నారు?" అని తండ్రి యడుగగా వారు జరిగిన వృత్తాంతము తెలిపిరి.

"మీరు నలుగురు కింశుకము నొక్కసారిగా చూడలేదు. ఏయే కాలమున కింశుక మేవిధముగా నుండు నని విభజించి అడుగలేదు. కావున వివాదము పుట్టినది" అని రాజు ఈగాథలు పలికెను

> ఎల్లరు కింశుక మీక్షించినారు
> కాని సంశయ మేల కలిగెను మీకు?
> అన్నియవస్థలయందు సారథి నె
> ప్రశ్నించుచో నేమి ఫలము లభించు?
>
> ఎల్లధర్మంబుల నెరుగ కెవ్వండు
> కింశుకమ్మును గూర్చి సంశయం బొందు

నన్నుదమ్ములవోలె ననుమాన మొందు
ధర్మసూక్ష్మములశోధనలోన జనుడు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెన; ఆసమయమున వారణాసి రాజా శేనే.

249 సాలక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక మహాస్థవిరుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆతడు ఒక కుమారుని ప్రవ్రజితుని చేసి వానికి శ్రమకలిగించుచుండెను. బాధపడలేక అతడు చీవరములు త్యజించెను. స్థవిరుడు పోయి 'కుమారా, నీ చీవరము నీకడనే యుండుగాక; పాత్రకూడ ఉండుగాక; నాకడ నున్న చీవరములు పాత్రయు నీవే యగును. రమ్ము, ప్రవ్రజింపుము' అనెను. నేను ప్రవ్రజింపను. అనుచు, మాటిమాటికి అతడు పట్టుదల పట్టుటచే కుమారుడు ప్రవ్రజించెను.

నాటినుండి స్థవిరుడు అతనిని శ్రమపెట్టసాగెను. అతడు బాధల కోర్వలేక చీవరము త్యజించెను. స్థవిరుడు ఎన్ని పర్యాయములు చెప్పినను ఆతడు ప్రవ్రజింపక 'నీవు నన్ను బ్రదుకనిచ్చుట లేదు. నేను లేకుండ నీ వుండజాలవు. పొమ్ము, నేను ప్రవ్రజింపను' అని పలికెను.

భిక్షువులు ధర్మసభలో ఈవిషయమై సంభాషించుచుండ, శాస్త అచ్చటి కరుగుదెంచి, విషయము తెలిసికొని 'భిక్షువులారా, ఈతడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ సుహృదయుడే. ఒక పర్యాయము ఆతనిదోషము తెలిసికొని మరల పరిగ్రహింపలేదు' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడొక కుటుంబియింట పుట్టి పెద్దవాడయి ధాన్యవ్యాపారము చేసి జీవనము చేయుచుండెను. ఒకానొక పాములవాడు కోతికి ఆట నేర్పి, ఓషధులు సంగ్రహించి, పాముల నాడించుచు జీవనము చేయుచుండెను. వారాణసిలో ఉత్సవము జరుగు నను ఘోషణ విని, వేడుకలో పాల్గొన దలచి వాడు ధాన్యవిక్రేతకడ తనకోతిని విడిచి కనిపెట్టి యుండు మని చెప్పిపోయి, సప్తాహమునకు మరలివచ్చి 'నాకోతి యేది' అని అడిగినాడు. కోతి తన యజమానుని కంఠధ్వని విని, ధాన్యవిక్రయశాలనుండి వేగముగా వెలువడెను. వాడు దానివీపుమీద వెదురుబద్దతో కొట్టి దానిని గొనిపోయి ఉద్యానములో నొకమూల కట్టివేసి, తాను పండుకొని నిద్రించెను. వాడు నిద్రించుట గ్రహించి మర్కటము బంధనమునుండి విడిపించుకొని, పారిపోయి, మామిడిచెట్టెక్కి పండు తిని, టెంక పాములవాని యొడలిపై బడవేసెను మెలకువ వచ్చి వాడు చూచి మర్కటమును మధురవాక్కులతో వంచించి చెట్టునుండి దింపగలను అని తలంచి, దానిని ఉపలాలించుచు ఈగాధ పలికెను

> ఏకపుత్రునివలె నుండి మాకులమున
> పంచికొందువు మాభోగభాగ్యములను
> అవతరింపుము భూరుహా, మన్మదీయ
> మందిరము సాలకా, చెరకొందమోయి

అది విని మర్కట మీ గాధ పలికెను

> నన్ను కోరెద నిందు మనమ్ము తోడ
> నీవు. వేణుదండముతోడ చావమోదినాడ! వింటికి సుఖముగా నడవవచ్చు;
> ఉండు పక్వామ్రఫలవనమందు నేను.

ఇట్లు పలికి మర్కట మెగిరి వనములో జొరబడెను. అహితుండికుడు అసంతుష్టచిత్తముతో నిజగృహమున కరిగెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున వానరము శ్రమణుడు, పాపులవాడు మహాస్థవిరుడు, ధాన్యవ్యాపారి నేనే.

250 కపి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు మోసగాడైన భిక్షువు విషయమై జెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆతని మోసము భిక్షువులకు స్పష్టమయ్యెను. వారు ధర్మసభలో కూరుచుండి ఈవిషయమై మాటాడుచుండగా శాస్త అరుగుదెంచి, "భిక్షువులారా, ఈభిక్షువు ఇప్పుడే మోసగాడు కాదు. పూర్వము గూడ మోసగాడే. ఈతడు వానరముగా నున్నప్పుడు కేవలము అగ్ని కోసమై మోసము జేసెను" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించెను. ఆయనకు కుమారుడు కలిగి, వాడు గంతులు వేయుచు ఆటలాడు కాలమున బ్రాహ్మణి మృతిపొందగా నతడు పుత్రు నెత్తుకొని హిమాచలమున కరిగి, ప్రవ్రజించి, కుమారునిగూడ తపస్విని జేసి, పర్ణశాలలో నివసించుచుండెను. వర్షఋతువులో ముసలవృష్టి కురియుచుండగా మర్కట మొకటి దంతములు కటకటలాడుచుండ వణకుచు త్రోవ తప్పిపోయెను. బోధిసత్త్వుడు పెద్దపెద్ద దుంగలు తెచ్చి నిప్పు చేసి, మంచెపై బండుకొనెను. కుమారుడు తండ్రిపాదములు పట్టుచు కూరుచుండి యుండెను.

కపి మృతతాపసుని వల్కలాదులు సంగ్రహించి ధరించి, ఒకభుజముపై అజినము వేసికొని, కమండులువు పట్టుకొని ఋషివేషమున పర్ణశాలాద్వారముకడకు బోయి అగ్నికొరకు నిలుచుండెను.

తాపసకుమారుడు దానిని జూచి "నాయనా, ఎవరో తపస్వి శీత పీడితుడై వణకుచు నిలుచున్నాడు. ఇక్కడకు పిలువుడు. చలి కాచు కొనును" అని తండ్రిని వేడువాడయి ఈగాధ పలికెను:

> సంయమి నాయనా, చలిచేత బాధ
> పడుచున్నవాడు లోపలికి రావించి
> ఋషికష్టమును తొలగించి వేయుదము.

బోధిసత్త్వుడు కుమారునివాక్కులు విని, చూచి, అది కపి యని గ్రహించి, ఈగాధ పలికెను.

> కాదు సంయమి యితడు; వృక్షములమీద
> తిరుగుచుండెడి దుష్టవానరము సుమ్ము,
> దీని కెంతయు క్రోధమ్ము లోని కిద్ది
> వచ్చునెడ పాడుచేయు నావాస మెల్ల.

ఇట్లు పలికి బోధిసత్త్వుడు మండుచున్న కొరవి తీసి బెదరించెను. మర్కటము గంతువేసి, అడవిలోనికి పరుగెత్తి, మరలి రాలేదు.

బోధిసత్త్వుడు అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొంది, కుమారునకు 'కసిణ-పరికమ్మ' బోధించెను. అతడుకూడ అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొందెను. ఉభయులును అపరిహీనధ్యానులై బ్రహ్మలోకపరాయణు లయిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆ కాలమున వానరము మోస గాడైన భిక్షువు; పుత్రుడు రాహులుడు; తండ్రి నేనే.

251 సంకప్ప జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండగా ఒకానొక ఉద్విగ్నచిత్తుడైన భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తినివాసి యగు ఈయువకుడు బౌద్ధధర్మమున విశేషశ్రద్ధా పూర్వకముగ ప్రవ్రజించెను. ఒకనా డతడు నగరమున భిక్షార్థము పర్యటించుచు ఆభరణాలంకృత మైన కామినిని చూచి ఉద్విగ్నచిత్తుడై అన్యాయత్తచిత్తుడై తిరుగజొచ్చెను. అతడు వివరము లన్నియు తెలిసి గృహస్థు కాగోరెను. ఆయుష్మన్, రాగాదిక్లేశపీడితు లయిన వారిని శాస్త క్లేశదూరులను చేసి శ్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠించును. రమ్ము, శాస్తసన్నిధికి కొనిపోవుదుము'' అని వారు అతనిని తీసికొని పోయిరి.

''భిక్షువులారా ? ఇచ్ఛలేని యీ భిక్షువును ఏల కొనివచ్చితిరి?'' అని శాస్త అడిగెను. వారు వృత్తాంతము వివరించిరి.

''భిక్షూ, నీవు నిజముగ ఉద్విగ్నచిత్తుడ వైతివా !'' అని శాస్త ప్రశ్నించెను.

''భన్తే, నిజమే ''

''ఎందువలన !''

అతడు హేతువును వివరించెను.

''భిక్షూ, పూర్వకాలమునకూడ నీమె ధ్యానబలమున తమ మనో మాలిన్యమును ప్రక్కకు త్రోసివేసిన పవిత్రప్రాణుల చిత్తములనుకూడ కామగ్రస్తములుగ చేసినది. అట్టివారలే ఉద్విగ్నులయినపుడు నీవంటి సామాన్యునివిషయమై చెప్పనేల ? ఉత్తములగువారుకూడ అపకీర్తి చెందుదురన్నచో అపవిత్రులమాట చెప్ప నేల ? సుమేరుపర్వతమును ఊపగల వాయువు ఎండుటాకులను ఎగురగొట్టజాలదా ? బోధివృక్షము క్రింద కూరుచుండి సాధనచేయువ్యక్తినికూడ కోర్కె కదలించినపుడు నీవంటివాని సంగతి ప్రత్యేకింప నేల ?'' అని శాస్త పలికి, భిక్షువు ప్రార్థనమీద పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు ఎనుబదికోట్ల ధనము గల ఉన్నతబ్రాహ్మణ వంశమున పుట్టి, పెరిగి పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో సర్వవిద్యలు నేర్చి వారాణసికి మరలివచ్చి, వివాహముచేసికొని, తలిదండ్రులు పోయినపిమ్మట వారికి దహనాది సంస్కారములు చేసి, ధనముమీద ధ్యానముంచెను. ధనము కానబడు చున్నది, కాని ధనమును కేంద్రీకరించినవాడు కనబడుట లేదు అను విషయమును గమనించినప్పు డతనికి ఆవేశము కలిగినది. ఒడలు చెమటలు పోయసాగెను.

చాలకాల మతడు గృహస్థుగా నుండి, భూరిదానములు చేసి, కామభోగములు విడిచి, కన్నుల నీరుకారుచుండ, జ్ఞాతులను విడనాడి, హిమాలయము ప్రవేశించి రమణీయప్రదేశమున పర్ణశాల నిర్మించుకొని, ఉంఛవృత్తి నవలంబించి, కాననములోని కందమూలఫలములను భుజించుచు, జీవనయాత్ర నడపుచుండెను. కొలదికాలములోనే అభిజ్ఞలను, సమాపత్తులను పొంది, ధ్యానరతుడై బహుకాల మచట నివాసము చేసెను. "జను లున్నచోటికి బోయి ఉప్పుపులుసు సేవింతును. శరీరము స్వస్థమగును, ప్రయాణముకూడ చేసిన ట్లగును. నావంటి సదాచారునకు భిక్ష మిచ్చి అభివాదనముచేసి లోకులు స్వర్గగాము లగుదురు" అని ఒకనా డాయన తలపోసెను.

ఆయన హిమాలయమునుండి దిగి, పర్యటనము చేయుచు, వారాణసి చేరి, సూర్యాస్తమయసమయమున రాత్రి నివాసము వెదకుచు, రాజోద్యానమును గాంచెను. ఆప్రదేశము యోగాభ్యాసమున కనుకూల మని, అచట నిలవ దలచి, ఉద్యానమున ప్రవేశించి, ఒకానొక వృక్షమూలమున కూరుచుండి, రాత్రి ధ్యానసుఖమున గడపెను. మరునాడు కాలకృత్యములు నిర్వర్తించి, పూర్వాహ్ణమున అజినవల్కలములు ధరించి, భిక్షాపాత్రము చేతబట్టుకొని, శాంతచిత్తముతో, శాంతిముద్రతో, వర్చస్సుతో, నిజసౌందర్యముతో లోకులనేత్రముల నాకర్షించుచు నగరములో ప్రవేశించి, భిక్ష వేడుచు, రాజనివాసము చేరెను.

పైయంతస్తున నున్న రాజు వాతాయనములనుండి బోధిసత్త్వుని గాంచి, ఆయనపై ఖరికి ప్రసన్నుడై, "శాంతధర్మమున్నచో ఈయనలో నుండును" అని యోచించి, అమాత్యుని బిలిచి, ఆతపస్విని గొని రమ్ము" అని పంపెను. అమాత్యుడు పోయి బోధిసత్త్వునకు ప్రణామము చేసి, భిక్షాపాత్ర చేతబట్టుకొని, "భన్తే, ప్రభువు మిమ్ము ఆహ్వానించుచున్నారు" అని విన్నవించెను. "పుణ్యాత్ముడా, రాజును నే నెరుగను" అని ఆయన చెప్పగా, "అయినచో భదన్తా, నేను వచ్చు వరకును తా మిచ్చటనే యుండుడు" అని అమాత్యుడు రాజుకడకు బోయి సమాచారము తెలిపెను. "రాజకులమునకు విశ్వాసయోగ్యు డగు తాపసి యెవ్వడు లేడు. పోయి ఆయనను తీసికొని రమ్ము" అని రాజు లేచి, కిటికీలోనుంచి చేతులు వెలుపలికి పెట్టి ప్రణామము చేసి "భన్తే, ఇటు దయచేయుడు" అనెను. బోధిసత్త్వుడు భిక్షాపాత్ర నమాత్యుని చేతి కిచ్చి, మేడమీది కెక్కెను.

"మేము హిమాలయనివాసులము మహారాజా, మేము హిమాలయమునుండి వచ్చినాము."

"ఎందువలన?"

"మహారాజా, వర్షాకాలమున నిలుకడగా నుండుటకు చోటు కావలసి.

"అయినచో భన్తే, రాజోద్యానమున నివసింపుడు. మీకు నాలుగు ప్రత్యయములకు లోటుండదు. నన్ను స్వర్గమునకు గొనిపోవు పుణ్యము లభించును."

బోధిసత్త్వునిచే సరే అనిపించి, రాజు భోజనానంతరము ఆయన వెంట ఉద్యానమునకు జని, అచ్చట పర్ణశాలయు, పచారుచేయు చోటును ఏర్పాటుచేయించి, పగటివేళను రాత్రివేళను ఉండుటకు స్థానములు నిర్మాణము చేయించెను. ప్రవ్రజితులకు వలసిన వస్తువులు నిచ్చి, "భన్తే, సుఖముగా నుండుడు" అని, ఆయనను కనిపెట్టి యుండుమని ఉద్యానపాలకునితో చెప్పెను.

బోధిసత్త్వు డక్కడ పండ్రెండు సంవత్సరము లుండెను.

కొన్నాళ్ళకు ఉపరాష్ట్రమున విద్రోహము చెలరేగెను. దాని నణచ గోరిన రాజు పోవునపుడు దేవితో "భద్రే, నీవో నేనో నగరమున

ఆగిపోవలెను'' అని పలికెను.

"దేవా, ఏల ఇట్లనుచున్నారు?"

"భద్రే, సదాచారుడైన తాపసికోసము."

''దేవా, నేను ప్రమాదము జరుగనీయను. ఆర్యుని సేవాభారము నామీద విడిచి, మీరు నిర్విచారముగా చనుడు."

రాజు బయలుదేరిపోయెను. దేవి యథాప్రకారముగా బోధిసత్త్వునికి సేవలు చేయుచుండెను. రాజు వెడలిపోయిననాటినుండి బోధిసత్త్వుడు నియమితిసమయములో కాక తన యిచ్ఛ వచ్చినప్పుడు రాజమందిరమునకు బోయి భోజనము చేయుచుండెను.

ఒకనాడు బోధిసత్త్వుడు మిగుల నాలసించుటచే దేవి భోజనపదార్థములు సిద్ధము చేసి, జలకమాడి అలంకారము చేసికొని, చిన్న మంచము వాల్చుకొని, బోధిసత్త్వుని రాక కెదురుచూచుచు బుటేదారీపనితనము గల వస్త్రమును వదులుగా ధరించి పండుకొనియుండెను. బోధిసత్త్వుడు ప్రొద్దుపోవుట చూచి, భిక్షాపాత్రము కైకొని, ఆకాశమార్గమున వచ్చి పెద్దకిటికీవద్ద ద్వారముకగ నిలిచెను. ఆయనవల్కలము చప్పుడు విని, తొందరతో లేచుచున్న రాణి పసుపుపచ్చని వలిపెము జారిపోయెను. బోధిసత్త్వుడు* విపక్ష - ఆలంబనము లగు నింద్రియములను చూచి విచలితు డయినను శుభము భావించి, చూచెను. ధ్యానబలముచే నతడు శాంతించినను బుట్టలోనుండి పాము పడగ విప్పినట్టు వికారము ప్రకోపించి నిలిచెను. పాలచెట్టుబెరడును బాడిదతో చెక్కినట్టులాయెను. వికార ముత్పన్న మైనతోడనే ధ్యానబలము నశించెను, ఇంద్రియములు మాలిన్యయుక్తము లాయెను. కాకి తనను తాను పొడుచుకొనుచున్నగతి ఆయనకు పట్టెను. యథాప్రకార మాయన భోజనము చేయజాల డయ్యెను. కూరుచుండు మన్నను కూరుచుండ లేదు.

భోజనపదార్థము లన్నియు దేవి భిక్షాపాత్రమున నుంచెను. అనుదినము భోజనానంతరము కిటికీవెంట గగనమార్గమున పోవు తాపసి ఆనాడు పోవజాలక, పాత్రను కొని పెద్దమెట్లవరుసవెంట దిగి, ఉద్యానమునకు బోయెను. తనయెడ ఆయన ఆసక్తు డయినాడని దేవి

* స్త్రీకి పురుషుడు, పురుషునకు స్త్రీ విపక్ష ఆలంబనము.

గ్రహించెను. తాపసి ఉద్యానము చేరి, భుజింపక, పాత్రను మంచము క్రింద బడవైచి "దేవిగారి కరసౌందర్య మిట్టిది, పాదశోభ యిట్టిది, నడుము క్రిందిభాగ మిట్టిది, జంఘ లిట్టివి" అను ప్రలాపములు చేయుచు, వారము దినములు పడియుండెను. ఆహారపదార్థములు కుళ్ళి పురుగులు పడెను.

రాజు రాష్ట్రమును శాంతపరచి, అలంకరించిన నగరమునకు ప్రదక్షిణము చేయకుండనే బోధిసత్త్వుని చూచుకోరికతో ఉద్యానము చేరి ఆశ్రమమున కసవు పడియుండుటచే తాపసి వెడలిపోయె ననుకొని, పర్ణశాలాద్వారము తెరచి, లోపల ప్రవేశించిన పిదప ఆయన పండుకొని యుండుట గాంచి, వ్యాధిగ్రస్తు డై యుండు నని భావించి, కుళ్ళినయాహారమును పారవేయించి, పర్ణశాల బాగుచేయించి 'భన్తే, ఏమి రోగము?' అని యడిగెను.

"మహారాజా, బాణవిద్ధుడ నయినాను."

నాశత్రువులు నాకు హాని కలిగించుటకై అవకాశము దొరకక, ఈయనను మర్మస్థలమున కొట్టించి యుందు రని భావించి రాజు, గాయము చూచుటకై తాపసిని ప్రక్కకు దొరలు మని కోరెను. ఆయన గాయము చూపనందున 'భన్తే, గాయ మెక్కడ?' అనెను.

'మహారాజా, నన్ను వే రెవ్వరు గాయపరచ లేదు. నాయంతన నేనే హృదయమును బాణముతో కొట్టుకొన్నా' నని బోధిసత్త్వుడు లేచి, ఆసనమున కూరుచుండి ఈగాథలు పలికెను.

ధానుష్కు డెవ్వడో తనకర్ణమూలంబు
పరకు నాకర్షించి వదలు నలుగునగాని;
పదను వెట్టుచు సానపై, మయూరము పింఛ
పత్రముల్ కట్టిన బాణమ్ముచే గాని
ఘటియిల్ల దీఘాత;

కనరాదు రక్తంబు
స్రవియించు గాయమ్ము; స్వాంతమ్మం బోనిచ్చి
కుపథాన, దుఃఖమ్ము గొనితెచ్చికొన్నాను.

కామాదు లొకనాడు క్షాళనం బొనరించి
సంకల్పబలముచే సంతరించిన యెడద

మరల కామమ్మచే మండు ఘాతము పొంది
కాయంబు సర్వంబు కాల్చివేయును సుమీ!

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వుడు మూడు గాథలు పలికి, రాజుకు ధర్మోపదేశముచేసి, ఆయనను పర్ణశాలవెలుపల కంపి, నష్టమైన ధ్యానమును యోగమున సంతరించుకొని, పర్ణశాలలోపలినుండి యీవలకు వచ్చి, ఆకసమున కెగసి కూరుచుండి రాజు కుపదేశ మిచ్చువాడై 'మహారాజా, నేను హిమాలయమునకు పోవుదు" ననెను. "వీలు లేదు" అన్నాడు రాజు. ఆయన యిట్లు ప్రార్థించినను బోధిసత్త్వుడు "మహారాజా, ఇక్కడ నుండుటచేత నా కీయాందోళనము కలిగినది ఇక నే నిచ్చట నుండలేను" అని గగనమార్గమున హిమాలయము చేరెను.

బోధిసత్త్వు డక్కడ యావజ్జీవితము నివసించి. తుదకు బ్రహ్మలోక గామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకమును సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రాజు ఆనందుడు; తపస్వి నేనే

252 తిలముట్ఠి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక క్రుద్ధచిత్తుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకానొక భిక్షువు క్రోధస్వభావము కలవాడు; మిగుల చంచల చిత్తుడు. కొలదిమాటలతోనే అతనికి ఒడలు మండిపోవును.

భిక్షువులు ధర్మసభలో చేరి ఒకనాడు సంభాషించుచు "ఆయుష్మంతులారా, ఫలాని భిక్షువు క్రోధరహితమైన బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజించియు నాతడు నిప్పుమీద ఉప్పువేసినట్లు భగ్గున మండిపడుచు కోపము నాపుకొనజాల కున్నాడు" అనిరి. శాస్త విని, ఆభిక్షువును పిలిపించి-

"ఏమి భిక్షూ, నీవు నిజముగా కోపపరవశుడవా?"

"భన్తే, సత్యమే."

"భిక్షువులారా, యీతడిప్పుడే కాదు; పూర్వముకూడ కోపనుడే" అని శాస్త్ర పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఆయనకు బ్రహ్మదత్తకుమారు డను పుత్రు డుండెను. నగరమున ప్రసిద్ధ విద్వాంసు లున్నను వెనుకటిరాజులు విద్యాసంగ్రహణార్థము తనబిడ్డలను దూరప్రదేశములకు పంపుచుండెడివారు. అందువలన బిడ్డల యహంకారము తొలగు ననియు, శీతోష్ణసహిష్ణుత యేర్పడు ననియు, లోకవ్యవహారముకూడ తెలిసికొందు రనియు వారి యభిప్రాయము. ఈరాజుకూడ పదునారువత్సరముల నిజపుత్రుని పిలిచి, జతపాదరక్షలు, గొడుగు, వేయి కార్షాపణములు నిచ్చి, 'నాయనా, నీవు తక్షశిలకు పోయి, విద్య లభ్యసింపుము' అని పంపెను. మంచి దని యతడు తలిదండ్రులకు ప్రణామము చేసి, సెలవు తీసికొని, పోయి తక్షశిల చేరెను. చేరి ఆచార్యునిగృహ మడిగి తెలిసికొని, ఆచార్యుడు శిష్యులకు పాఠములు చెప్పి, గృహద్వారముకడ నిలిచి యుండగా నచటికి పోయెను. అచార్యుడు కానబడినంతనే కాలిజోడు విడిచి, గొడుగు మూసి, ఆయనకు ప్రణామము చేసి నిలుచుండెను. అతడు బడలి యుండుట చూచి ఆచార్యు డతని కాతిథ్య మిప్పించెను. భోజనానంతరము రాజకుమారుడు కొంచెము విశ్రమించి, గురువుకడకు బోయి ప్రణామము చేసి నిలిచెను.

'నాయనా, ఎక్కడనుండి వచ్చినావు?' "వారాణసినుండి." "ఎవరి కుమారుడవు?" "వారాణసిరాజుకుమారుడను." "ఏల వచ్చితివి?" "విద్య లభ్యసించుటకు." "ఆచార్యభాగము తెచ్చినావా? ధర్మశిష్యుడవు కాగోరుచున్నావా?"

"ఆచార్యభాగము తెచ్చినా" నని యతడు వేయి కార్షాపణముల సంచిని ఆచార్యునిపాదసన్నిధిలో నుంచి, ప్రణామము చేసెను.

ధర్మశిష్యులు పగలెల్ల గురువుగారిపనులు చేయుచు రాత్రుల

లందు విద్య లభ్యసింతురు. ఆచార్యభాగ మిచ్చువారు జ్యేష్ఠపుత్రుని వలె నుండి కేవలము విద్యాభ్యాసము చేయుదురు. ఆచార్యుడు మంచినక్షత్రము చూచి, రాజకుమారునకు విద్య ప్రారంభించెను.

విద్యలు నేర్చుచు రాజకుమారు డొకనాడు స్నానార్థ మాచార్యుని వెంట నేగెను. అచట వృద్ధురాలు నూవులు బాగుచెసి, ఆరబోసి, కనిపెట్టుకొనియుండెను. రాజకుమారుడు చూచి గుప్పెడు నువ్వులు తీసికొని తినెను. వీడు లోభి యని ముసలిది తలపోసి ఏమియు నన లేదు. మరునాడు రాజకుమారు డటులే చేసెను. ముసలిది ఏమియు ననలేదు. మూడవనాడుకూడ రాజకుమారు డట్లే చేయగా వృద్ధు రాలు చేతు లెత్తి యేడ్చుచు "ప్రసిద్ధగురువుగారు శిష్యులచేత దోపిడి చేయించుచున్నారు" అనెను. ఆచార్యుడు ఆగి "అమ్మా, ఏమిది?" అని అడిగెను.

"నేను పరిశుభ్రము చేసిన నువ్వులు తమశిష్యు డీనాడు గుప్పెడు, నిన్న గుప్పెడు, మొన్న గుప్పెడు తిన్నాడు. ఇట్లు చేసినచో నువ్వు లన్నియు నష్టమయిపోవా?" అన్నది వృద్ధురాలు.

"అమ్మా, విచారించకు. వానివెల ఇప్పింతును."

"నాకు వెల వద్దు. ఈకుమారుడు మరల ఇట్లు చేయకుండ శిక్షిం పుడు."

"చూడు అమ్మా!" అని ఆచార్యుడు ఇరువురు బాలురచేత రాజ కుమారుని పట్టించి, వెదురుకర్ర తీసికొని, "మరల ఇట్లు చేయవుగద" అని మూడుమారులు వాని వీపుమీద కొట్టెను. రాజకుమారుడు క్రుద్ధుడై ఆచార్యుని నఖశిఖపర్యంతము ఆరక్తనేత్రములతో వీక్షిం చెను. కుమారునకు చాలకోపము వచ్చెనని ఆచార్యుడు గ్రహించెను.

"విద్య పూర్తి అయినతరువాత ఆచార్యుని వారాణసికి బిలిపించి హతమార్చెదను" అనుకొని, రాజకుమారు డాచార్యునిపని మనసున నుంచికొనెను.

వారాణసికి వెడలిపోవునపుడు రాజకుమారుడు ప్రణామము చేసి, సస్నేహముగా "ఆచార్యా, నేను వారాణసిప్రభువు నయినతరువాత మిమ్ము పిలువనంపుదును. మీరు తప్పక దయచేయవలెను" అని, సమ్మతిపొంది చనెను. అతడు వారాణసికి పోయి, తలిదండ్రులకు ప్రణా

మము చేసి, విద్యాప్రదర్శనము కావించెను. "నేను జీవములతో యుండగా కుమారుని చూడగలిగితిని; జీవించియుండగనే ఇతనికి పట్టము కట్టెదను" అని యోచించి, రాజు కుమారునకు రాజ్య మిచ్చెను.

అతడు రాజ్యము చేయుచు, ఆచార్యుడు తనకు చేసిన శిక్ష జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఉత్తేజితుడై "హతమార్తును" అనుకొని ఆయనను కొని వచ్చుటకై దూతను పంపెను. 'రాజు తరుణావస్థలో నున్నాడు, గ్రహింపజాలడు.' అని తలచి ఆచార్యుడు బయలుదేరి రాలేదు. కొంతకాల మయిన పిమ్మట మధ్యవయస్సులో నున్న రాజు గ్రహింపగల డని యెంచి, ఆచార్యుడు పోయి వారాణసిలో రాజద్వారమున నిలిచి, తక్షశిలనుండి ఆచార్యుడు వచ్చినా డని వార్త పంపెను. రాజు సంతుష్టచిత్తుడై బ్రాహ్మణుని పిలువనంపి, ఆయన తనసన్నిధికి రాగా కోపోద్దీపితుడై ఎర్రబారిన కన్నులతో అమాత్యులవంక జూచి, ఆచార్యుడు నావీపుమీద గాయము చేసిన చోట నేటికిని నొప్పిగా నున్నది. ఆచార్యుడు మృత్యుగ్రస్తుడై వచ్చినాడు. నేటితో ఈయన బ్రదుకు సమాప్త మగును' అని ఈగాధలు పలికినాడు

> జ్ఞప్తి యున్నది యానాటి సంఘటనము;
> తిలలం గుప్పెడుమాత్రము తీయ నన్ను
> పట్టి ముమ్మారు కర్రతో గొట్టినావు:
> వచ్చితివి, జీవితముమీద వాంఛ లేద
> నీకు అపనీసురోత్తమా, నిశ్చయముగ?

ఈవిధముగా ఆయనకు మృత్యుభయము చూపినాడు. విని ఆచార్యుడు ఈగాధ పలికినాడు.

> అనుచితకార్యంబు నొనరించువాని
> దండప్రయోగాన దమియించు నార్య;
> డద్ది వైరమ్ముగా పెద్దవా రెనరు.

> ఓప్రసన్ననేత్ర, ఉత్తమకులమున
> పుట్టి ప్రవ్రజించి నట్టు లోచు.
> కామభోగములను కాంచనాదికమును
> విడిచి యెట్లు గృహము వెడలినాడ.

ఇట్లు తెలిపి ఆచార్యు డీవిధముగా చెప్పెను:

"మహారాజా, ఇట్టి వానిపై వైరము వహింపరాదు. నేను మిమ్ము అట్లు శిక్షింపకపోయినచో మీరు సమయము దొరకినపుడు పూరీలు, తినుబండములు, ఫలాఫలములు అపహరించుచు చౌర్యమున ఆసక్తులై క్రమముగా కన్నములు వేసి దారులుకొట్టి గ్రామాదుల నాక్రమించి యుందురు. మిమ్ము చోరునిగా నెంచి పదార్థములతో పట్టుకొని రాజ సమ్ముఖమున నుంతురు. వీని అపరాదమునకు తగిన దండన మిందు' అని రాజు శిక్ష విధించెడివాడు. మీకు రాజదండనము తగిలియుండెడిది. నేటిసంపత్తి మీకు ఎట్లు లభించెడిది? నావలననే మీ కీయైశ్వర్యము లభించినది.'

ఆయన చుట్టును అమాత్యులు చేరి ఆయనవాక్కులు విని రాజుతో 'దేవా, తమకు లభించిన ఈ యైశ్వర్యము ఆచార్యునివలననే సంప్రాప్తమైనది' అని పలికిరి. రాజు ఆచార్యునిగుణములను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని 'ఆచార్యా, రాజ్యము, ఐశ్వర్యము తమకు సమర్పించు చున్నాను. స్వీకరింపుడు.' అని విన్నవించెను. 'నాకు రాజ్యముతో పనిలేదు' అని ఆచార్యు డంగీకరింపడయ్యెను.

రాజు భటులను తక్షశిలకు పంపి ఆచార్యునిభార్యను, బిడ్డలను రప్పించి విశేషసంపద వారి కొసంగి ఆచార్యుని నిజపురోహితునిగా చేసికొని తండ్రిస్థానమున నిల్పెను. ఆయన ఉపదేశానుసారముగ ఆచరించుచు, దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు రాజు తుదకు స్వర్గ గామి యయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. అకాలమున రాజు క్రుద్ధభిక్షువు; ఆచార్యుడు నేనే.

253 మణికంఠ జాతకము

శాస్త ఆళవి సమీపమున అగ్గాళవ చైత్యమున విహరించుచు కుటిలకార శిక్షాపదము గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమానకథ

ఆళవగ్రామమున భిక్షువులు కుటీరనిర్మాణసమయమున తమకు సాయముచేయుడని లోకులను కోరుచు తిరుగుచుండిరి. మనుష్యులు బెదరుచు భిక్షువులను చూచినపుడు వెరపు చెందుచు దూరముగా పోవుచుండెడివారు.

ఆయుష్మాన్ మహాకాశ్యపుడు ఆళవిలో ప్రవేశించి, భిక్షాటనము చేయజొచ్చెను. లోకులు స్థవిరుని చూచి నిజప్రవర్తనమును మానరైరి. ఆయన భిక్షాటనమునుండి మరలివచ్చి భిక్షువులను సమావేశపరచి— "ఆయుష్మంతులారా! పూర్వము ఈ ఆళవిగ్రామములో భిక్ష సులువుగా దొరకుచుండెడిది. ఇప్పుడు దుర్లభమగుటకు కారణమేమి?" అని ప్రశ్నించి తెలిసికొనెను. భగవాన్ ఆళవిగ్రామమునకు వచ్చి చైత్యమున నివసించునపుడు కశ్యపుడు ఆయనసన్నిధికి జని యీవిషయము విన్నవించెను. శాస్త భిక్షువులందరను సమావేశపరచి, ఆళ్వాక నివాసులగు భిక్షువులతో "భిక్షువులారా, మీరు నిజముగ యాచన చేసి కుటీరము నిర్మాణము చేయించితిరా?" అని అడిగెను.

"సత్యమే" అని వారు పలికినపిమ్మట భగవానుడు వారిని మందలించి, "భిక్షువులారా, సప్తరత్నములతో నిండిన నాగభవనవాసులకు కూడ యాచన యన్నచో అసహ్యము. మానవులసంగతి చెప్పనేల? పాషాణమునుండి మాంసమును వెలువరించుట యెట్లో ఒక్క కార్షాపణము వారికడనుండి సంగ్రహించుట అట్లే" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు మహాధనికుడైన బ్రాహ్మణునియింట పుట్టెను. అతడు పెరిగి యిటునటు గంతులు వేయు కాలమున పుణ్యవంతుడొకడు

ఆతని తల్లికడుపున బుట్టెను. వా రిరువురు పెరిగి పెద్దవా రయిరి. తలి దండ్రుల మరణానంతరము వారు వైరాగ్యము చెంది ప్రవ్రజించి, గంగాతటమున పర్ణశాలలు నిర్మించుకొని నివసించుచుండిరి. జ్యేష్ఠుని కుటీరము గంగపై ఎత్తునను, కనిష్ఠుని కుటీరము క్రిందియెత్తునను ఉండెను.

ఒకనాడు మణికంఠు డను నాగరాజు నిజభవనమునుండి బయలు దేరి బ్రహ్మచారివేషముతో గంగయొడ్డున తిరుగుచు కనిష్ఠునికుటీరము దరిసి, ఆయనకు నమస్కరించి, ఒకప్రక్కగా గూరుచుండెను. పరస్పర కుశలప్రశ్నానంతరము వారికి విశ్వాసము జనించెను. ఒకరిని విడిచి ఒకరు విడిగా నుండలేకుండిరి. మణికంఠు డనుదినము కనిష్ఠునికడకు బోయి సల్లాపము లాడి, వెడలిపోవునపుడు ప్రీతిభరమున నిజరూపము దాల్చి ఆతెపస్విశరీరమును చుట్టి కౌగిలించుకొని విశాలఫణము ఆయన శిరస్సుపై విప్పి యుంచుక విశ్రమించి, ప్రణామము చేసి, నిజభవనము నకు కదలిపోవును. భీతిచే తపస్వి కృశింపజొచ్చెను. వివర్ణుడై పాండు వదను డయ్యెను. ఆయననాడులు శరీరముపై కుబికెను.

ఆయన ఒకనాడు జ్యేష్ఠునికడకు జనెను. ఇట్లయితి వేమని అన్న తమ్ము నడిగెను. తమ్ముడు స్థితిగతులు వివరించెను. "ఆనాగుడు వచ్చుట నీ కిష్టమా కాదా?" అని అన్న యడిగెను.

"ఇష్టము లేదు."

"నీవద్దకు వచ్చునపుడు ఆనాగరాజు ఏ యలంకారము ధరించి వచ్చును?"

"మణిరత్నహారము."

"అట్లయిన, నాగరాజు వచ్చి కూరుచుండగానే ముందుగా మణి యిమ్మని అడుగుము. అతడు నిన్ను చుట్టుకొనకుండనే వెడలిపోవును. మరునాడు నాగుడు ఆశ్రమద్వారము చేరగానే మణి అడుగుము. మూడవనాడు నీవు గంగాతీరమున నిలిచి నాగుడు నీటిలోనుండి పైకి వచ్చుచుండగా మణి అడుగుము. ఇక నీకడ కాతడు రాడు."

విని మంచి దని తపస్వి నిజకుటీరమున కరిగెను. మరునాడు నాగ రాజు వచ్చినంతనే నీవు ధరించిన మణి నా కిమ్మనెను. అతడు కూరు చుండక త్వరితముగా వెడలిపోయెను. మరునాడు తపస్వి ఆశ్రమ

ద్వారముకడ నిలిచి నాగుడు రాగానే, నిన్న మణి నీయవైతివి. నే డయిన నిమ్ము అని యడిగెను. ఆశ్రమములోనికి రాకుండనే నాగుడు తిరిగిపోయెను. మూడవనాడు నాగరాజు నీటిలోనుండి పైకి వచ్చుచుండగా తపస్వి, నిన్ను కోరి నేటికి మూడవరోజు. ఈనా డయినను మణి ఈయవలెను అనెను. నాగరాజు నీటిలో నిలిచియే నిషేధించుచు ఈగాథలు పలికెను .

నాకు లభియించు నన్నపానమ్ము లెపుడు
మెండుగా దీన; అతియాచకుండ వీవు!
ఈమణి నొసంగ నీను, నే నింకమీద
అడుగు నైతము పెట్ట నీ యాశ్రమమున!

తరుణు డెవ్వడో పాషాణతలముమీద
పదను పెట్టిన ఖడ్గంబు పట్టి యొరుని
భీతచిత్తుని జేసెడి రీతి, నీవు
కోరి దీనికి త్రాసంబు గూర్చినావు.

ఇట్లు పలికి నాగరాజు నీటిలో మునిగి నిజభవనమునకు బోయి, తిరుగ నెన్నడు ఆశ్రమమునకు రాలేదు. దర్శనీయు డైన యానాగరాజు కనబడకపోవుటచే తపస్వి పూర్వముకంటెను ఎక్కువగా కృశించిపోయెను. తమ్మునిస్థితిగతులు తెలిసికొనుటకై అన్న వచ్చి చూడగా కనిష్ఠుడు పాండురోగివలె నుండెను. ' వెనుకటికంటె ఎక్కువగా పాలిపోయి యున్నా వేమి?'' అని అన్న అడుగగా తమ్ముడు ''దర్శనీయు డైన ఆనాగరాజు కనబడకుండుటచే'' అని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. నాగరాజు లేకుండ కనిష్ఠు డుండలే డని గ్రహించి అన్న యీగాథ పలికెను

అన్యునకు ప్రియ మైన వస్తువు
నడుగ నెడ నదయించు ద్వేషము:
భూసురుడు యాచింప మణికై,
పోయె నాగ మదృశ్య మై.

ఇట్లు పలికి ఇకపై నితనినిగూర్చి యోజింపగూడ దని తలచి అన్న నిజాశ్రమమునకు బోయెను. అనంతరము వారు అభిజ్ఞలను సమా

పత్తులను పొంది, బ్రహ్మలోకపరాయణు లయిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున తమ్ముడు ఆనందుడు; అన్న నేనే.

254 కుండకకుంచ్చి సింధవ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు సారిపుత్ర స్థవిరుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఒకప్పుడు సమ్యక్సంబుద్ధుడు శ్రావస్తిలో చాతుర్మాస్యాలు గడపి మరలి వచ్చిన పిదప బుద్ధుని భిక్షుసంఘమునకు లోకులు అతిధిసత్కారము చేయుటకై నియమప్రకారమున దానము లిచ్చిరి. విహారమున ధర్మఘోష చేయు భిక్షువును నియమించిరి. భిక్షార్థము వచ్చినవారిని వెంటనే ఎన్నుకొనెడివారు.

ఒకానొక దరిద్రవృద్ధస్త్రీ ఖాద్యవస్తువులు సిద్ధముచేసి భిక్షువుల నెన్నుకొన్న పిమ్మట ప్రొద్దెక్కి ధర్మభిక్షువు కడకు పోయి "నాకు ఒక భిక్షువును అనుగ్రహింపుడు" అనెను.

"నేను భిక్షువులందరను ఎన్నుకొన్నాను. సారిపుత్రస్థవిరుడు విహారమున నున్నాడు. నీవు ఆయనకు దానమిమ్ము" అని ఆతడు చెప్పెను.

ఆమె ప్రసన్నచిత్తురాలై "మంచి" దని జేతవనద్వారసమీపమున నిలిచి స్థవిరుడు వచ్చినంతనే ప్రణామము చేసి చేతిలోని పాత్ర తీసికొని ఇంటికి కొనిపోయి కూర్చుండబెట్టెను. ధర్మసేనాపతిని వృద్ధస్త్రీ ఇంట గూర్చుండబెట్టె నని వార్త వ్యాపించెను. కోసలనరేశు డగు ప్రసేనజిత్తు ఈవార్త వినినంతనే వస్త్రములు, వేయికార్షాపణములు వేసిన సంచి, ఆహారము నింపిన పాత్రలు పంపుచు, ఆర్యునకు భోజనసమయమున నీవస్త్రము కట్టబెట్టి, కార్షాపణములు ఖర్చుచేయవలసిన దని కబురంపెను. రాజువలె అనాథపిండకుడు, చిన్ని అనాథపిండకుడు,

మహోపాసిక విశాఖయు కార్షాపణాదులు పంపిరి. తక్క పరివార ములవారుకూడ యథాశక్తి వంద, రెండువందల కార్షాపణములు పంపిరి. ఈవిధముగ ఆనాడే ఆవృద్ధురాలికి లక్ష, కార్షాపణములు లభించినవి. ఆమె ఇచ్చిన యవాగు త్రాగి ఆమె వండిన వంటకములు భుజించి, దానానుమోదనానంతరము ఆమెను శ్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠించి స్థవిరుడు విహారమునకే మరలివచ్చెను.

ధర్మసభలో భిక్షువులు స్థవిరుని ప్రశంసించుట ప్రారంభించిరి. "ఆయుష్మంతులారా ధర్మసేనాపతి ముసలిపేదరాలి దారిద్ర్యము తొల గించినాడు; ఆమెకు సహాయుడైనాడు. ఆమె పెట్టిన భోజనము తప్ప ఆయన అన్య విషయమును తల కెక్కించుకొనలేదు అనుచుండ శాస్త అచటికి వేంచేసి విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ సారిపుత్రుడు ఈమె పెట్టిన భోజనము భుజించి, సహాయభూతుడైనాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున బ్రహ్మదత్తుడు వారాణసిలో రాజ్యము చేయు చుండగా బోధిసత్త్వుడు ఉత్తరాపథమున వణిజులయింట జన్మించెను. ఉత్తరాపథజనపదములోని వణిజుడు ఐదువందలగుఱ్ఱముల వ్యాపార మును చేయుచు వారాణసికి తెచ్చి విక్రయించుచుండును. వేఱొక గుఱ్ఱములవ్యాపారి ఐదువందల హయములను వారాణసీమార్గమున తోలుకొనివచ్చుచుండెను. వారాణసి సమీపములో చిన్నగ్రామము కలదు. పూర్వ మచ్చట మహాధనికుడైన వర్తకు డుండెడివాడు. అయనకు గొప్పసౌధ ముండెడిది. కాని కాలక్రమమున నష్టము సంప్రా ప్తించెను. ఇపుడు వృద్ధురాలుమాత్రము ఆయింట నివసించుచున్నది.

ఆ భారీవ్యాపారి నగరము చేరి బాడుగ యిత్తు నని ఆ యింట నివాసము ఏర్పరచుకొని గుఱ్ఱముల నొకప్రక్క నుంచెను. ఆనాడే ఆతని ఉత్తమాశ్వమునకు శిశువు జన్మించెను. అతడు రెండుదినము లచటనుండి రాజదర్శనార్థము గుఱ్ఱముల గొనిపోయెను.

వృద్ధురాలు ఇంటికి అద్దె యిమ్మని యడుగగా "మంచి దమ్మా, ఇచ్చెదను" అని అతడు అనెను. ఈ గుఱ్ఱపుపిల్ల నిచ్చి దానిమూల్యము

నా కీయవలసిన బాడుగకు మినహాయించుకొనుడు" అని ఆమె కోరగా వ్యాపారి యట్లే చేసి చనెను. వృద్ధురాలు ఆ గుఱ్ఱపుపిల్లను పుత్రుని వలె చూచుచు, గడ్డిగాదము వేయుచు, తౌడు మొదలైనవి పెట్టి పెంచుచుండెను.

బోధిసత్త్వుడు ఐదువందలగుఱ్ఱములను వెంటగొని వచ్చి ఆయింటనే మకాము వేసెను. కుండక, ఖాదక, సైంధవ శాబకము నివసించు చోటి వాసనతగిలి ఒక్కగుఱ్ఱముకూడ నింటిలో ప్రవేశింపజాలక పోయెను. అపుడు బోధిసత్త్వుడు వృద్ధురాలితో 'అమ్మా! ఈయింట గుఱ్ఱ మేమైన యున్నదా?' అనెను.

'నాయనా, ఈయింట మ రెవ్వరును లేరు. కాని గుఱ్ఱపుపిల్ల ఉన్నది. దానిని నేను బిడ్డవలె పెంచుకొనుచున్నాను.'

'అమ్మా! అది ఎచ్చట నున్నది?'

'నాయనా, అది మేత మేయుటకు పోయినది.'

'అమ్మా! అది ఎపుడు మరలి వచ్చును?'

'సాయంకాలము వచ్చును.'

బోధిసత్త్వుడు దాని రాకకై ఎదురుచూచుచు తక్కిన గుఱ్ఱము లను వెలుపలనే నిలిపి, కూర్చుండెను. అశ్వశాబకము సాయంకాల మున కింటికి మరలి వచ్చెను.

బోధిసత్త్వుడు దానిని చూచి సులక్షణముల గమనించి, అయ్యది అమూల్య మని గ్రహించి, దానిని కొనవలచెను. సైంధవశాబకము ఇంటిలో ప్రవేశించి నిజస్థానమునకు పోయి నిలిచెను. తోడనే గుఱ్ఱము లన్నియు లోపల ప్రవేశింపగలిగెను. బోధిసత్త్వుడు రెండు మూడు దినము లచట నుండి గుఱ్ఱములకు విశ్రాంతి యొసగి, వెడలిపోవునపుడు వృద్ధురాలితో 'అమ్మా, దీని విలువ తీసికొని గుఱ్ఱపుపిల్లను నా కిమ్ము' అనెను.

'నాయనా, ఏ మనుచున్నావు? పుత్రుని విక్రయించువా రెచట నైన నుందురా?'

'అమ్మా, నీవు దీనిని ఏమి పెట్టి పోషించుచున్నావు.'

'గంజి, నోకుడు, గడ్డి పెట్టి, కుడితి, యవాగు పోసి పెంచు చున్నాను.'

'అమ్మా, దీని నిచ్చినచో దీనికి మంచి భోజనము, ఉండెడిచోటి పై భాగమున చాందిని క్రిందవస్త్రము ఉంచి దీనిని పోషింతును.'

'నాయనా, ఇన్ని యేర్పాట్లు చేసిన పిమ్మట నా బిడ్డ సుఖముగా నుండును. కొనిపొమ్ము.'

అపుడు బోధిసత్త్వుడు సైంధవశాబపాదములకు, తోకకు ముఖము నకు విడివిడిగా వెలకట్టి ఆరువేలనాణెముల సంచి వృద్ధురాలికి నూత్తన వస్త్రము నిచ్చి గుఱ్ఱపుపిల్లను ఎదుట నిలువబెట్టెను. అది తల్లిని చూచి అశ్రువులు విడిచెను. వృద్ధురాలు దానివీపు చేతితో తట్టి 'నాయనా, నీ పాలన పోషణములఖర్చు నాకు లభించినది. నీవు పొమ్ము' అనెను. అది వెడలిపోయెను.

మరునాడు బోధిసత్త్వుడు గుఱ్ఱపుపిల్లకు సరస మైన భోజనము సిద్ధము చేయించి, దీనిబలము దీనికి తెలియునో లేదో నేడు పరీక్షించెద ననుకొని, మట్టితొట్టితో పురుగుపట్టిన అశ్వశాబము ఆయాహారమును స్వీకరింపలేదు దానిని పరీక్షించుటకై బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ పలికెను:

> ఎండుగడ్డియు నూకలు తిండి మున్ను
> నీకు హాయపోతమా, నేడు తాక వేమి?

ఇది విని పిల్ల ఈగాథలు పలికినది.

> జాతి, గుణము నెఱుంగని స్థానమందు
> నండ బియ్యపుగంజియే మెండు కాదె?
> ఓ మహాబ్రహ్మ, ఇపుడు నే నుత్తమహాయ
> మని యెఱుంగుదు; నీ కిది యవగతంబె,
> కాన త్రాగను నీ చేతి గంజి నిపుడు.

బోధిసత్త్వుడు విని "అశ్వరాజమా! నిన్ను పరీక్షించుటకే ఇట్లు చేసితిని. కోపింపవలదు" అని దాని నోదార్చి మంచియాహార మేర్పాటు చేసి దానిని రాజసభకు గొనిపోయి, ఐదువందలగుఱ్ఱముల నొకప్రక్క నిలిపి, రెండవప్రక్కన బొమ్మలు వేసిన తెర కట్టి, క్రింద వస్త్రము పఱచి పైన వస్త్రముతో చాందిని కట్టించి అందు సైంధవ

శాబమును నిలిపెను,

రాజు వచ్చినతోడనే గుఱ్ఱముల జూచుచు "ఈగుఱ్ఱమును ప్రత్యేకముగా నుంచినా రేమి" అన్నాడు.

"మహారాజా! ఈసైంధవము అన్నిగుఱ్ఱములను మీరిపోకలదు.

"ఏమి, ఈగుఱ్ఱము మంచిదేనా?"

"చిత్తము, మహారాజా!"

"అయినచో దీని నడవడి చూచెదను."

బోధిసత్త్వుడు గుఱ్ఱమును సిద్ధము చేసి 'దీనిపై నెక్కి చూడుడు మహారాజా,' యని మనుజులను తొలగించి రాజాంగణములోనికి చేర్చెను. అంగణ మంతయు గుఱ్ఱముల వరుసతో నిండిపోయిన బోధిసత్త్వుడు "మహారాజా! దీనివేగము చూడు" డని గుఱ్ఱమును వదిలెను. ఒకనికి కూడ ఆగుఱ్ఱము కంటబడలేదు. ఆవల వీపుమీద ఎఱ్ఱని వస్త్రమును కట్టి గుఱ్ఱమును వదలిరి. లోకులకు ఎఱ్ఱని వస్త్రముమాత్ర మగపడినది. నగరములోని ఉద్యానమున తటాకము కలదు. బోధిసత్త్వుడు దానిజలముమీద గుఱ్ఱమును పరుగెత్తించినాడు. నీటిపై బరుగిడు గుఱ్ఱపుడెక్కల ముందుభాగ మైనను తడియలేదు. రెండవ మారు తామరపత్రములమీద పరుగెత్తించినాడు. ఒక్క తామరాకయినను నీట మునగలేదు. ఈప్రకారముగా అశ్వరీతిని ప్రదర్శించి, దిగి, చప్పట చరచి, అరచేయి చాపినాడు. గుఱ్ఱము ముందరికి పోయి, నాలుగుకాళ్ళు ఏకత్ర చేర్చి, అరచేతిపై నిలుచుండెను.

అంతట బోధిసత్త్వుడు "మహారాజా, ఈసైంధవపోతము నైపుణి అన్నిరీతుల చూపవలె నన్న సముద్రపర్యంతము కల భూమి చాలదు" అని పలికెను.

రాజు సంతుష్టుడై, బోధిసత్త్వున కర్ధరాజ్య మిచ్చి, సైంధవమును సక్రమముగా మంగళాశ్వముగా ఏర్పాటు చేసెను. అయ్యది రాజున కత్యంతప్రీతికరము, మనోహరము నయ్యెను.

అశ్వమునకు సత్కారముకూడ జరిగెను. అది యుండెడి ప్రదేశమును రాజనివాసముతో సమానముగా సుసజ్జితమై, అలంకృత మయ్యెను. నాలుగు విధముల సుగంధద్రవ్యములతో భూమి నలికిరి. పరిమళపుష్పమాలికలు వ్రేలాడదీసిరి. బంగరు నక్షత్రములు చెక్కిన

చాందినీ పై భాగమున కట్టిరి. నలువైపులను బొమ్మలు వేసిన గుడ్డ తెర కట్టిరి. సుగంధతైలదీపము నిత్యము వెలిగించుచుండిరి. మల మూత్రవిసర్జనలకై బంగారుకడవ లుంచిరి. అనుదినము రాజభోజనము పెట్టుచుండిరి. దానిని కొనివచ్చిన నాటినుండియు రాజుకు సమస్త జంబూద్వీపము నిజరాజ్యమువలె నయ్యెను.

రాజు బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారము ఆచరించుచు, దానాది పుణ్యకార్యములు చేయుచు, తుదకు స్వర్గగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకము లం సరిపోల్చెను. ఆకాలమునాటి వృద్ధరాలు ఇప్పటి వృద్ధురాలే; సింధవకుమారుడు సారిపుత్రుడు; రాజు ఆనందుడు; అశ్వ వ్యాపారిని నేనే.

255 సుక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు, ఎక్కువగా భుజించి అజీర్ణవ్యాధివలన చనిపోయిన ఒక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు ఈవిధముగ మరణించుటవలన ధర్మసభలో భిక్షువులు అతనిని నిందించుచుండగా శాస్త అచటికరుదెంచి సంగతి తెలిసి కొని "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు, ఈతడు పూర్వముకూడ విశేష భోజనముచే మృతినొందినాడు" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు హిమవత్ప్రదేశమున చిలుకకడుపున బుట్టి, సముద్రాను గత మగు పర్వతముపై అనేకసహస్రశుకములకు ప్రభు వయ్యెను.

ఆయనకు కుమారుడు కలిగెను. శుకపోతమునకు బలము వచ్చునప్పటికి బోధిసత్త్వునిదృష్టి మందగించినది. చిలుకలు వేగముగా పారును. కావున వానికి వార్ధకమున ముందుగా దృష్టి మందగించును. కుమారుడు తలిదండ్రులను గూటిలో నుంచి, తాను మేత తెచ్చిపెట్టి, వారిని పోషించుచుండెను.

అత డొకనా డాహారార్థము చని, పర్వతశృంగముపై నిలిచి, సముద్రమును విలోకించుచుండగా దీవి కానవచ్చెను. మధురరుచియు, బంగరు వన్నెయు కల మామిడిపండ్లతోపు ద్వీపమున కనబడెను. మరునాడు మేతకు బోయినపుడు శుకము మామామిడితోటపై వ్రాలి, పండ్లరసము త్రాగి, మామిడిపండు ముక్కున గరచుకొనిపోయి తలిదండ్రులకు పెట్టెను. దాని నారగించుచు బోధిసత్త్వుడు రసమును గ్రహించి "నాయనా, ఇది ఆ దీవిలోనిది కాదా?" అనెను. అవు నని కుమారుడు పలుకగా తండ్రి "నాయనా, ఆద్వీపమునకు బోవు చిలుకలు బహుకాలము జీవింపవు. కావున నీ వచటికి పోవలదు" అని చెప్పెను.

అతడు తండ్రిమాటలు వినక అక్కడకే పోవుచు, ఒకనాడు ఫలరసమును బాగుగా గ్రోలి, తలిదండ్రులకొరకు మామిడిపండు ముక్కున గరచుకొని ఆకసమున వచ్చుచుండగా బడలి, మైకమున పండు జారవిడిచెను. అనుదినము వచ్చు మార్గము తప్పిపోయి జలమునకు సమీపముగా నెగిరిపోవుచు సముద్రమున బడిపోయెను. చేప శుకమును బట్టుకొని భక్షించెను.

కుమారుడు రావలసినవేళకు రాకపోవుటచే బోధిసత్త్వుడు సముద్రమున బిడ్డడు పడిపోయి యుండు నని గ్రహించెను. మేత లేకపోవుటచే తలిదండ్రులు మరణించిరి.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డయి, ఈ యతీతకథ నుద్ఘాటించి, ఈగాథలు వలికెను.

ఆపులుంగు గ్రహించి ఆహారపరిమితిన్
జీవితాధ్వము వెంట పోవుచున్న దినాల
సంరక్షణము చేయజాలె తలిదండ్రులను.

మితి మీరి యొకసారి మెండుగా భుజియింప
అచటనే పడిపోయి అవల గనబడదాయె

256 జరూదపాన జాతకము

మేలు భోజనములో మితి గ్రహించినయెడల:
ఎరుక కల్గినవాని కెపుడు పతనము లేదు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెన. అతిభోక్తయగు భిక్షువు సుకరాజపుత్రుడు సుకరాజు నేనే

256 జరూదపాన జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు శ్రావస్తివాసులైన వ్యాపారులను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

వారు సామానులు బండ్లనిండ నింపుకొని వ్యాపారమునకై పోవునపుడు తథాగతుని నిమంత్రించి, మహాదాన మిచ్చి, త్రిశరణములు గ్రహించి, పంచశీలములు వహించి, నమస్కరించి "భన్తే, మేము వ్యాపార్థము బహుదూరము పోవుచున్నాము. సరకులు విక్రయించి, ప్రయాణము పూర్తి అయిన పిదప మరలి వచ్చి. తమకు పునఃప్రణామము చేయుదుము" అని సాగిపోయిరి.

వారు కాంతారమున జలాశయము చూచి "ఈతటాకమున నీరు లేదు. మనము దప్పిగొని యున్నాము. కావున త్రవ్విచూతము" అని యోచన చేసిరి. త్రవ్వుచున్న కొలది వారికి ఇనుము, తగరము, సీసము, రత్నములు, బంగారము, ముత్యములు, స్ఫటికములు మొదలగునవి లభించినవి. వారు ఆవస్తువులతో సంతుష్టులై శకటములు రత్నములతో నింపి కుశలముగా శ్రావస్తికి తిరిగి వచ్చిరి. వారు ధనము లభించుటచే ప్రయాణము సఫలమైనట్లు భావించి దాన మీయ దలచి, తథాగతుని నిమంత్రించి, దాన మిచ్చి, ప్రణామము చేసి ఒక ప్రక్కన కూర్చుండి, తమకు సంపద లభ్యమయిన విధానమును శాస్త్రకు విన్నవించిరి.

శాస్త్ర వారితో "ఉపాసకులారా, మీరు ఆసంపదతో సంతుష్టి

చెందుటచే సంపత్తితోడను ప్రాణములతోడను మరలివచ్చితిరి. ఇట్లు కాక, పూర్వము పండితులమాటలు వినక కొందరు మృతినొందిరి' అని, వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు వారాణసిలో వణిగ్వంశమున పుట్టి, పెరిగి, సార్థవాహజ్యేష్ఠు డయ్యెను. అతడు వారాణసిలో సామగ్రి సమకూర్చుకొని, బండ్ల కెక్కించి, వర్తకు లనేకులను వెంటబెట్టుకొని ఆకాంతారమున ప్రవేశించి, ఆజలాశయమును గాంచెను. అచ్చట నీరు త్రాగదలచి, వణిక్కులు జలాశయమును త్రవ్వుచు, లోహ ధాతు ప్రభృతులను కనుగొనిరి. బహురత్నములు లభించినవి. కాని వానితో సంతుష్టి చెందక, అందు సుందరతరవస్తువు లింకను దొరుక వచ్చు నని ప్రసన్నచిత్తులై ఇంకను త్రవ్వజొచ్చిరి. బోధిసత్త్వుడు 'వణిజులారా, లోభము వినాశమునకు మూలము. మనకు విశేషధనము లభించినది. దీనితో సంతుష్టి చెంది, త్రవ్వుట మానుడు' అని చెప్పినాడు. ఆయన నివారించినను వారు త్రవ్వుచునే యుండిరి.

ఆజలాశయము నాగపరిగృహీతము. అచ్చట నివసించుచున్న నాగరాజు నిజనివాసము పడిపోయి, దుమ్ము రేగుటచే క్రుద్ధు డయి, బోధిసత్త్వుని తప్ప తక్కినవారిని ఘ్రాతాకారవిషముతో ప్రాణముల బాపి, భవనమునుండి వెలువడి, బండ్లు కట్టించి, ధనముతో నింపి, బోధిసత్త్వుని మంచిబండిలో సుఖాసీనుని జేసి, తన యనుచరులచే బండ్లు లాగించి, ఆయనను వారాణసిలో నిజగృహమునకు జేర్చి, ధన మప్పగించి, తన నివాసమునకు జనెను.

బోధిసత్త్వు డా ధనము స్వాయత్తము చేసికొనక, సకలజంబూద్వీపము నిజకీర్తితో మారుమ్రోగునట్లు దానము చేసి, శీలములు గ్రహించి, ఉపోసథకర్మ చేసి, తుదకు స్వర్గపదవి నొందెను.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డయిన పిదప ఈగాథలు పలికెను:

కానవచ్చె జలాశయఖననమందు
వారికోసము, కొందరు వర్తకులకు

తామ్ర లోహ సీసమ్ములు, త్రపుసరజత
రత్న మౌక్తిక హాటక రాశి మిగుల.

తనివి తీరక వారింక త్రవ్వుచుండ
సర్పముల్ విషార్చుల వారి సంహరించె.

త్రవ్వకముచే లభించెను ధనము, కాని
భూరిఖననమ్ముచే కోలుపోయి రెల్ల.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున నాగరాజు సారిపుత్రుడు; యాత్రికులకు ముఖ్యుడను నేనే.

257 గామణిచండక జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండగా ప్రజ్ఞను ప్రశంసించు సందర్భమున చెప్పినది.

వర్తమాన కధ

భిక్షువులు బుద్ధుని ప్రజ్ఞను ప్రశంసించుచు ధర్మసభలో గూర్చుండి యుండిరి. "ఆయుష్మంతులారా, తధాగతుడు బహుప్రజ్ఞావంతుడు; విస్తృతప్రజ్ఞావంతుడు; ప్రసన్నప్రజ్ఞావంతుడు; శీఘ్రప్రజ్ఞావంతుడు; తీక్ష్ణ ప్రజ్ఞావంతుడు; ఆయనప్రజ్ఞ దేనినైనను భేదించుకొని పోవగలది. ఆయన దేవసహితలోకములనుకూడ ప్రజ్ఞచే అతిక్రమించినాడు" అని వారనుచుండగా శాస్త అచటికరుగుదెంచి, విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, తధాగతుడు పూర్వముకూడ ప్రజ్ఞావంతుడే" అని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కధ

పూర్వము వారాణసిలో జనసంధుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడాతని పట్టమహిషి కడుపున పుట్టెను. ఆతని ముఖము చక్కగా తుడిచిన కాంచనదర్పణతలమువలె పరిశుద్ధము, సుభగము

నగుటచే నామకరణమునా డతనికి ఆదర్శముఖకుమారు డని పేరు పెట్టిరి. అతని కేడుసంవత్సరములు వచ్చినప్పుడు తండ్రి యతనికి వేద త్రయమును సర్వసంసారవిధులను నేర్పించి, ఆ యేడే మరణించినాడు. అమాత్యులు రాజుకు ఘనముగా అపరకర్మలుచేయించి, దానాదు లిచ్చి, ఏడవనాడు రాజాంగణమున సన్నివిష్టులై "కుమారుడు మిక్కిలి చిన్నవాడు. రాజ్యాభిషేకము చేయలేము. పరీక్షించి అభిషే కింతుము" అని నిశ్చయించి, ఒకనాడు నగరము నలంకరించి, న్యాయ స్థాన మేర్పాటుచేసి, పర్యంకము నమర్చి, కుమారునికడకు జని, "దేవా న్యాయస్థానమునకు రావలెను" అని చెప్పిరి. మంచి దని కుమారుడు బహుపరివారముతో జని, పర్యంకమున నిషణ్ణుడయ్యెను. రెండు కాళ్ళపై నడచు మర్కటమునకు వాస్తువిద్యాచార్యవేషము వేసి, అమాత్యులు దానిని న్యాయస్థానమునకు గొనివచ్చి, "దేవా, ఈతడు మీనాయనగారి పాలనమున వాస్తువిద్యాచార్యుడు, మహా ప్రవీణుడు. నేలలో ఏడు మూరల లోతున నున్న దోషమును చూడ గలడు. రాజకులమున కీతడే గృహస్థానము నిరూపించినాడు. దేవర ఈయనకు ఉద్యోగ మిచ్చి జీవనోపాధి కల్పించి అనుగ్రహింపవలెను" అని చెప్పిరి.

కుమారుడు పరికించి చూచి "ఇది మర్కటము" అని గ్రహించి, "అన్యులు చేసిన పనులను మర్కటములు నాశము చేయగలవు. స్వయముగా మంచిపనులు చేయజాలవు" అని యోచించి, రాజవల్లభు లతో ఈ గాథ పలికెను.

> నేర్పు లేదు దేహ నిర్మాణము దీని;
> కధికచపలశీల మైన కోతి
> ఒరులకార్యనాశ మొనరించు టొక్కటే
> తెలియు, నిదియె కోతికులము తీరు.

చిత్తము దేవా, అని వారు మర్కటమును తొలగించి, మూడు రోజులతెరువాత దానినే అలంకరించి, న్యాయస్థానమునకు గొనివచ్చి "దేవా, ఇతడు మీనాయనగారి పరిపాలన కాలములో ధర్మనిర్ణాయకు డై తీర్పులు చెప్పెడివాడు. ఇతని ననుగ్రహించి, ఈతనిచే ధర్మనిర్ణయ

ములు చేయింపుడు" అని విన్నవించిరి. కుమారుడు చూచి "బుద్ధిమంతు డగు పూర్ణమానవునకు రోమము లిట్లుండవు. మతిలేని యీ వానరము నిర్ణయములు చేయలేదు" అని భావించి ఈగాథ పలికెను.

ఈబాలు డేమియు నెరుగనివాడు
శాసనకార్యదక్షత లేనివాడు

'చిత్తము దేవా,' అని యమాత్యులు వానరమును గొనిపోయి, మరల నొకనాడు దానినే యలంకరించి, న్యాయస్థానమునకు గొనివచ్చి "దేవా, ఇతడు మీనాయనగారి పాలనములో మీజననీజనకులకు సేవ చేసి, కుటుంబవృద్ధులను గౌరవించినవాడు. దేవర ఇతనిని స్వీకరించి అనుగ్రహింపవలెను" అని చెప్పిరి. కుమారుడు పరిశీలించి "మర్కటములు చపలచిత్తము కలవి. ఇట్టిపనులు చేయుటకు సమర్థములు కావు" అని భావించి, ఈ గాథ పలికెను :

తల్లిదండ్రులను, సోదరులను గాని
పోషింపనేర డీ బుద్ధిహీనుండు.

'చిత్తము దేవా,' యని అమాత్యులు మర్కటమును గొనిపోయి "కుమారుడు బుద్ధిమంతుడు, రాజ్యపాలనము చేయగలడు" అని భావించి, బోధిసత్త్వునకు రాజ్యాభిషేకము చేసి, ఆదర్శముఖరాజాజ్ఞలు శాసనములు అని నగరమున భేరీ వేయించిరి. బోధిసత్త్వుడు ధర్మపాలనము చేయుచు మేధావి యని జంబూద్వీప మంతటను ప్రశస్తి గాంచెను. ఆయన మేధాసంపత్తిని ఉద్దీపింపజేయుటకై బుద్ధిమంతు లీపదునాలుగు ప్రశ్న లిచ్చిరి. అందు క్రమానుసారముగా నిది మొదటి ప్రశ్న

ప్రసంగ కథ

బోధిసత్త్వుడు పట్టాభిషిక్తు డయినంతనే జనసంధ ప్రభువుపాదసేవకుడు గ్రామణిచండు డనువాడు ఈవిధముగా చింతించెను: "సమవయస్కు లగు వారితో గలిసినచో రాజ్యము శోభించును. నేను వృద్ధుడను. బాలు డగు కుమారప్రభువును సేవింపజాలను. జనపదమున

కృషీవలుడనై జీవింతును.” ఇట్లుతలచి వాడు నగరము విడిచి మూడు యోజనములదూరము పోయి ఒకగ్రామమున నివాస మేర్పరచుకొనెను. వ్యవసాయము చేయుటకు వానికి వృషభములు లేవు. వానలు కురిసిన పిదప నొకానొకమిత్రునికడ వృషభద్వయము నడిగి తెచ్చుకొని పగ లంతయు దున్ని, గడ్డి మేపి, ఎద్దులను యజమానున కప్పగించుటకై యింటికి బోయెను. ఆసమయమున భార్యతోగూడ గృహమధ్యమున గూర్చుండి యజమానుడు భోజనము చేయుచుండెను. అలవాటు చొప్పున వృషభములు లింటిలో బ్రవేశించినవి. అప్పుడు యజమాని కంచము పైకెత్తినాడు. భార్య కంచము దింపినది. తనను వారు భోజనమునకు పిలువకుండుటచే గ్రామణిచండు డెద్దుల నప్పగింపకుండనే వెడలిపోయెను. ఆరాత్రి చోరులు కోష్ఠము భేదించి వృషభములను హరించిరి. యజమానుడు ప్రాతఃకాలమున కొట్టములో ప్రవేశింపగా వృషభములు కానరాలేదు. చోరులు హరించియుండు రని గ్రహించియు, గ్రామణిచండు డచ్చుకొనునట్లు చేయనెంచి వాడు చండుని కడకు జని “ఓయీ, నావృషభముల నిమ్ము” అని అడిగెను.

“ఎద్దులు ఇంటిలో ప్రవేశింపలేదా?”

“నీవు నాకు వాని నప్పగించితివా?”

“అప్పగింపలేదు.”

“ఇదుగో, రాజదూత. రమ్ము.”

“రాయి కాని, కుండపెంకు గాని చూపి ‘ఇదుగో, రాజభటుడు. రమ్ము’ అన్నచో వెంటనే రానివానికి ఆరోజులలో శిక్షపడును. కావున చండుడు తోడనే బయలుదేరెను.

వానివెంట చండుడు పోవుచుండగా మిత్రుడు వసించుగ్రామము త్రోవలో తగులుటచే ‘నా కాకలి వేయుచున్నది ఊరిలోనికి బోయి భుజించి వచ్చెదను,’ అంతవరకును నీ విచట నుండుము’ అని చెప్పి మిత్రుని యింటికి బోయెను. అప్పు డామిత్రు డింటిలో లేడు. ఆతని భార్య చూచి “అయ్యా, వండిన అన్నము లేదు. శీఘ్రముగా వంట చేసి పెట్టెదను. ముహూర్తమాత్రము విశ్రమింపుడు” అని బియ్యపు కొట్టుమీదికి నిచ్చెన నెక్కుచు కాలుజారి క్రిందబడెను. తోడనే యేడు మాసముల గర్భము స్రవించెను. అంతలో యజమాని వచ్చి, చూచి

"నాభార్యను కొట్టి, గర్భస్రావము చేసినావు. ఇదుగో రాజభటుడు" అని వానిని పట్టుకొని రాజకులమునకు బయలుదేరెను.

మొదటివాడును వీడును చండుని తమ వశముగా గొనిపోవుచుండిరి. మార్గములో నొకగ్రామముఖమున అశ్వపాలకుడు గుర్రమును మరలింప లేకుండెను. అశ్వము వారికి సమీపముగా బోవుచుండెను. అశ్వ గోపకుడు గ్రామణిని జూచి "మామా, గుర్రముచు కొట్టి మరలింపుము" అని కోరెను. గ్రామణి రాయి తీసి దానిమీదికి విస్రెను. రాయి దానికాలికి తగిలెను. ఆముదపుమొక్క తూడు విరిగినట్లు దానికాలు విరిగెను. 'నీమూలమున నాగుర్రపుకాలు విరిగినది. ఇదుగో రాజదూత' అని అశ్వగోపకుడు వానిని బట్టుకొనెను. ముగ్గురు తనను గొనిపోవు చుండ చండుడు తనలో 'వీరు నాపై రాజుసన్నిధిని దోషారోపణము చేయుదురు. నేను వృషభమూల్యమీ జాలను. గర్భస్రావమునకు దండనము తప్పదు. అశ్వమూల్యమెక్కడనుండి తెత్తును? మరణము మంచిది" అని తలపోయుచు నడచుచుండగా మార్గముప్రక్కన అడవియు, సమీపమున నిటారు కొండయు, ప్రపాతము కానబడెను. దానినీడలో తండ్రికొడుకులు మేదరులు చాప అల్లుచుండిరి. "బాహ్యమునకు బోవలెను" అని గ్రామణిచండుడు కొంచెముతడ విచ్చటనే వేచియుండుడు. త్వరలోనే వచ్చెదను" అని చని, కొండపై కెక్కి ప్రపాతమునుండి దుమికెను; చాప నేయువారిలో తండ్రివీపుమీద పడగా. ఒక్కదెబ్బన వాడు ప్రాణములు విడిచెను. గ్రామణి లేచి నిలుచుండెను. "నీవు నాతండ్రిని చంపిన చోరుడవు! ఇదుగో, రాజ దూత' అని కుమారుడు చండుని పట్టుకొని వనమునుండి యీవలకు లాగుకొని వచ్చెను. ఏ మిది యని వా రడుగగా "వీడు నా పితృ హంత" అని కుమారుడు చెప్పెను. అంతట వారు నలుగురు చండుని నడుమ నుంచుకొని నడచుచుండిరి.

వేరొకగ్రామకంఠమున గ్రామభోజకుడు చండుని గాంచి "మామా, ఎచ్చటికి బోవుచున్నావు?" అని యడిగెను. రాజదర్శనార్థ మని వాడు చెప్పెను. 'ఓహో, నీవు రాజును జూతువు. నేను రాజుగారికి సందేశము బంప నెంచినాను. కొనిపోవుదువా?' 'సరే, కొనిపోయెదను.' "నేను సహజముగా రూపవంతుడను, ధనవంతుడను, కీర్తివంతుడను,

ఆరోగ్యవంతుడను, ఇప్పుడో, దుర్గతుడను, పాండురోగిని అయినాను. దీనికి కారణ మేమో రాజు నడుగుము. పండితు డైన ప్రభువు నీకు చెప్పగలడు. ఆయనవాక్కులు నాకు వినిపింతువా?'

'మంచిది.'

అనంతరము వేరొక గ్రామద్వారమున నొకానొక గణిక కానబడి "మామా, చండా, ఎక్కడికి బోవుచున్నావు?" అని యడిగెను. 'రాజదర్శనార్థము.' 'రాజు పండితుడట. నాసందేశము గొనిపొమ్ము. పూర్వము నాకు ధనము బాగుగా లభించెడిది. నేడో, తాంబూలపు విలువ యైన దొరుకుట లేదు. నాకడ కొక్కడును రాడు. దీనికి కారణ మేమో రాజు నడిగి నాకు తెలుపుము.' 'మంచిది.'

వా రందరును వేరొకగ్రామకంఠమునకు జనునప్పటికి తరుణి కానబడి సందర్భము తెలిసికొని 'నేను భర్తయింట నుండలేను, పుట్టినింటను ఉండలేను. దీనికి కారణ మేమో రాజు నడిగి నాకు తెలుపుము' అనెను.

అనంతరము మహామార్గసమీపమున పుట్టలో వసించు సర్పము వేచి "చండా, ఎక్కడికి బోవుచున్నావు?" అని యడిగెను. "రాజదర్శనార్థము." "రాజు పండితుడట. నాసందేశము గొనిపొమ్ము. ఆహారార్థము నేను బయలుదేరునపుడు బడలిక చెంది, దప్పిగొని, ఈలావు దేహమును పుట్టలోనుండి యీవల కీడ్చుకొని వచ్చి కష్టము మీద నావలకు బోవుచుంటిని ఇప్పుడో బాగుగా ఆహారము తిని, శరీరము లావెక్కి, లోనికి బోవునవుడు బిలపార్శ్వములు తగులుటయే లేదు. దీనికి కారణ మేమో రాజు నడిగి, నాకు తెలుపుము" అనెను. చండుడు సమ్మతించెను.

వారు మరికొంతదూరము పోవునప్పటికి మృగ మెదురుగా గానవచ్చి "నే నీవృక్షముక్రింది గడ్డి మాత్రము మేయుచున్నాను. మరి యెచ్చటను మేయజాలకున్నాను. దీనికి కారణ మేమో, రాజు నడిగి నాకు జెప్పుము" అని చండునితో ననెను.

ఆతరువాత మార్గములో తిత్తిరిపక్షి కానబడి "నేను ఒకపుట్ట మీదనే నిలిచి గానము చేయగలను. మరి యెచ్చటను గానము చేయలే కున్నాను. దీనికి కారణము రాజు నడిగి చెప్పుము" అనెను?

ఆవల వృక్షదేవత ప్రత్యక్షమై "చండా, ఎచ్చటికి బోవుచున్నావు?" అని యడిగెను. "రాజదర్శనార్థము." "రాజు పండితుడట. పూర్వము నాకు సత్కారము జరుగుచుండెడిది. ఇప్పుడో గుప్పెడు చిగురాకులుగూడ లభించుట లేదు. కారణ మేమో రాజు నడిగి నాకు చెప్పుము" అనెను.

ఆవల నాగరాజు కానిపించి, అడిగి, "రాజు పండితుడట. ఈ సరస్సులోని నీరు మునుపు ప్రసన్నము, స్ఫటికవర్ణము. ఇప్పుడు మురికియై నురుగులు తేరుచున్నది. దీనికి కారణమేమో రాజు నడిగి నాకు తెలుపుము" అనెను.

అనంతరము నగరసమీపారామములో తాపసులు కానబడి విశేషము లడిగి "రాజు ప్రజ్ఞావంతుడట. పూర్వ మీయారామములో ఫలాదులు మధురముగా నుండెడివి. ఇప్పుడో రుచిలేని కసరుకాయలే. దీనికి కారణమేమో రాజు నడిగి చెప్పుము" అనిరి.

ఆవల నగరద్వారసమీపమున నొకానొకశాలలో బ్రాహ్మణమాణవకులు కానబడి "ఎచ్చటికి బోవుచున్నా" వని యడిగిరి. "రాజుసన్నిధికి." అట్లయిన మాసందేశము రాజునకు దెలుపుము. పూర్వము మేము పఠించిన దంతయు జ్ఞప్తియం దుండెడిది. ఇప్పుడు ఛిద్రఘటమున నీరువలె నిలుచుట లేదు; అర్థము తెలియుట లేదు; అంతయు అంధకారముగా నున్నది. దీనికి కారణ మేమో రాజు నడిగి మాకు జెప్పుము."

గ్రామణిచండు డీపదునాలుగు ప్రశ్నలతో రాజసన్నిధికి జేరెను. రాజు న్యాయస్థానమున గూరుచుండి యుండెను. వృషభయజమానుడు చండునితో రాజును సమీపించెను. రాజు చండుని వెంటనే గురుతించి, తనలో "వీడు నన్ను తండ్రిచేతులలోనుండి తీసికొని లాలన చేసెడివాడు. ఇంతకాల మెచట నున్నాడో" అనుకొని, "ఓయీ, చండా, ఇంతకాల మెచట నుంటివి? బహుకాలమునుండి నీవు కానబడుట లేదే. ఏమి పనిమీద వచ్చినావు?" అనెను.

"దేవా, దేవరవారిజనకులు స్వర్గస్థు లయినప్పటినుండి జనపదమునకు బోయి వ్యవసాయమువలన జీవించుచున్నాను. ఇతడు వృషభములను గోలుపోయి, రాజదూతను జూపి, తమసన్నిధికి లాగుకొనివచ్చి

నాడ" అని వాడు విన్నవించెను.

"లాగుకొని వచ్చుటచే వచ్చితివి. అటు కానిచో వచ్చెడివాడవు కావు. నిన్నాకర్షించుటయే మేలయ్యెను. ఇప్పుడు నిన్ను చూడ గలిగితిని. ఆపురుషు డేడి?" అని రాజు పలికెను.

"ఇదిగో దేవా, ఉన్నాను." "నిజముగా నీవు మా చండునకు రాజ దూతను చూపితివా?" "చిత్తము." "కారణము?" "ఇతడు నా యెద్దులజంట నిచ్చినాడు కాడు." "నిజ మేనా చండా?" "దేవా, నావిన్నప మవధరింపుడు" అని వాడు జరిగినవృత్తాంత మంతయు విన్నవించెను. "ఏమోయీ, వృషభములు కోష్ఠములో ప్రవేశింపగా చూచితివా?" "చూడలేదు దేవా!" "ఏమోయీ, ఆదర్శముఖ మహా రాజుపేరు నీ వింతకుముందు వినలేదా? నిజము చెప్పుము" "చిత్తము." "చండా, ఇతనియెద్దుల నీయకుండుటచే నీ వితనికి అప్పుపడితివి. కాని ఇతడు వృషభములను చూడలే దని అసత్యము పలికినాడు. కావున నీవు వీనిగ్రుడ్లు పీకి, గోమూల్యముక్రింద ఇరువదినాలుగు సువర్ణకార్షా పణము లిమ్ము" అని రాజు తీర్పుచెప్పెను. వృషభయజమానిని వెలు పలికి గొనిపోవుచుండ "నాకన్నులు పెరికినపిదప కార్షాపణములతో పని యేమి?" అని వాడు చండునిపాదములపై బడి "స్వామీ, వృషభ మూల్యము నీకడనే యుండనిమ్ము ఇవికూడ స్వీకరింపుము" అని కొన్ని కార్షాపణములు సమర్పించి వెడలిపోయెను.

తరువాత రెండవవాడు వచ్చి "దేవా, ఇతడు నాభార్యను కొట్టి గర్భస్రావ మగునట్లు చేసినాడు" అని విన్నవించెను. "నిజమేనా చండా?" "అవధరింపుడు దేవా!" అని వాడు జరిగినదంతయు వివ రించెను. అంతట రాజు "నీ వతని భార్య నేల కొట్టి గర్భస్రావ మగునట్లు చేసినావు?" అని యడిగెను. "నే నేమియు చేయలేదు దేవా!" "గర్భస్రావము సరిచేయగలవా?" "నా చేతకాదు దేవా!" "అటులయినచో చండా, నీవు ఇతనిభార్యను నీయింటికి గొనిపోయి, కుమారుడు కలిగిన తరువాత ఆమె నితనియింటికి పంపుము."

వాడు చండుని పాదములపై బడి "నాయిల్లు, నాసంసారము ఛిన్నాభిన్నము చేయవలదు" అని వేడుకొని వెడలిపోయెను.

మూడవనాడు ముందిరికి వచ్చి "దేవా, ఇతడు నా గుఱ్ఱము కాలు

విరగగొట్టినాడు” అని చెప్పుకొనెను. “నిజమేనా చండా?” అని రాజు ప్రశ్నించునప్పటికి వాడు జరిగినది విస్తరించి చెప్పెను. అశ్వపాలకునితో రాజు ‘గుర్రమును కొట్టి వెనుకకు మరల్పు మనలేదా?’ అనెను. ‘అనలేదు.’ రాజు రెండవమారు ప్రశ్నింపగా వాడు ‘చిత్తము, దేవా, అన్నాను’ అనెను. రాజు చండుని సంబోధించి ‘ఇతడసత్యము పలికినాడు. కావున వీనినాలుక కోసి అశ్వమూల్యము వేయినాణెములు మాకడ తీసికొని వీని కిమ్ము’ అని యాదేశించెను. అశ్వగోపకుడు కొన్ని నాణెములు చండునికే యిచ్చి, తప్పించుకొనిపోయెను.

అంతట మేదరికొడుకు రాజుతో ‘దేవా, ఇతడు నాతండ్రిని చంపిన చోరుడు’ అని చెప్పుకొనెను. ‘నిజమేనా?’ ‘అవధరింపుడు దేవా!’ అని వాడు జరిగినసంగతి చెప్పెను. రాజు మేదరితో ‘ఇప్పుడేమి చేయుదువు?’ అనెను. ‘దేవా, నాకు తండ్రి లభింపవలెను.’ ‘చండా, ఇతనికి తండ్రి కావలెనట. చచ్చిపోయినవానిని మరల కొనిరాలేము గదా? నీ వీతని తల్లిని దీసికొనిపోయి నీయింట నుంచుకొని, యితనికి తండ్రివి కమ్ము.’

నడకారపుత్రుడు చండునితో ‘స్వామీ, నాతండ్రికుటుంబమును విచ్ఛేదము చేయవలదు’ అని వేడుకొని వానికి కొన్నికార్షాపణములిచ్చి శీఘ్రముగా వెడలిపోయెను.

గ్రామణిచండు డన్నియభియోగములలో గెలుపొంది సంతుష్టచిత్తుడై రాజుతో ‘దేవా, కొందరు పంపిన ప్రశ్న లున్నవి. మనవి చేయుదునా?’ అనెను. ‘చెప్పు చండా!’ అని ప్రభు వనుజ్ఞ నీయగా వాడు ప్రతిలోమవిధానమున బ్రాహ్మణమాణవకులప్రశ్నముతో ప్రారంభము చేసి, వరుసగా అన్నియు ప్రభువునకు దెలిపెను. రాజు వరుసగా సమాధానములు చెప్పెను. మొదటిప్రశ్నకు సమాధానము బ్రాహ్మణకుమారుల నివాసస్థానమున మునుపు వేళ తెలుపు పెంపుడుకోడి యుండెను. దానికూత విని వారు లేచి శ్రద్ధతో స్వాధ్యాయాధ్యయనము తెల్లవారుజాముననే చేసెడివారు. అందుచే వారిధారణశక్తి లోపింపలేదు. ఇప్పుడు వారినెలవున అకాలము లో కూయు కోడి కలదు. అర్ధరాత్రమున కోడికూత విని మాణవకులు లేచి, నిద్రాభిభూతులగుచు స్వాధ్యాయాధ్యయనము చేయక పండుకొందురు. తెల్లవారి

నపుడు కోడికూత విని లేచినను పఠించుట కవకాశము లేదు. పఠించి నను నిలువదు, అర్థముకాదు.

రెండవప్రశ్నకు రాజు సమాధానము: వారు శ్రమణధర్మము మునుపు నిర్వర్తించుచుండెడివారు. ఇప్పు డా ధర్మమును విసర్జించి అకార్యములు చేయుచు, ఆరామమున పండిన పండ్లను ఉపజీవుల కిచ్చి, భిక్షాటనము వలన లభించిన పిండము లింటికడ దినుచు, మిథ్యాజీవనము చేయుచు న్నాడు. కావున ఫలాదులు రుచి కోలుపోయినవి. వారు పూర్వమువలె శ్రమణధర్మము నిర్వర్తించినపక్షమున ఫలాదులు మరల మధురము లగును. రాజకులమున ప్రజ్ఞయున్న దని యీతాపసు లెరుగరు. వారు సక్రమముగా ధర్మమును నిర్వర్తింపవలె నని చెప్పుము.

మూడవప్రశ్నమునకు రా జిట్లు సమాధానము చెప్పినాడు. నాగ రాజులు పరస్పరము కలహించుచున్నారు. అందుచే జల మావిల మయినది. పూర్వమువలెనే వారు సమాధానముతో నున్న పక్షమున మరల నీరు ప్రసన్న మగును.

నాలుగవ ప్రశ్నమునకు రాజు సమాధానము· మునుపు వృక్షదేవత వనమార్గమున బడినవారిని రక్షించుచుండెడిది. కావున వివిధప్రకార పూజలు లభించుచుండెను. ఇప్పుడు సంరక్షణము మానుటచే నైవేద్య ములు లభించుట లేదు. వృక్షదేవత పూర్వమువలెనే రక్షణము చేయుచో ఉపహారములు లభించును. రా జున్నా డని గ్రహించినట్లు కానబడదు. అడవిలో జొచ్చిన మానవులను రక్షించుట కర్తవ్య మని చెప్పుము

అయిదవ ప్రశ్నకు రాజు సమాధానము : తిత్తిరిపిట్ట వ్రాలి పాట పాడు వల్మీకము క్రింద గొప్ప నిధికుంభ మున్నది. త్రవ్వి దానిని తీసికొనుము.

ఆరవ ప్రశ్నకు సమాధానము : ఏవృక్షమూలమున మృగము తృణములు మేయుచున్నదో ఆవృక్షముపై గొప్ప మధుకోశ మున్నది. తేనెబొట్లు రాలిన గడ్డిరుచి మరగి వేరొకచోటి తృణములను మేయ కున్నది. నీ వామధుపటలమును తీసి, అగ్రమధువును మాకు బంపి శేష మారగింపుము.

ఏడవ ప్రశ్నకు సమాధానము . సర్పము వసించు వల్మీకముక్రింద

మహానిధికుంభ మున్నది. దానిని రక్షించుచు, నిష్క్రియుణకాలమున ధనలోభముచే తనువు నీడ్చుకొని పోవుచున్నది. ఆహారము తిని ధన స్నేహాసంసక్తము కాకుండుటచే త్వరితముగా సర్పము లోనికి ప్రవేశించును. త్రవ్వి యెత్తి, నీ వాకుంభమును దీసికొనుము.

ఎనిమిదవ ప్రశ్నకు సమాధానము : ఆమె యత్తవారియూరికిని, పుట్టినింటియూరికిని నడుమ గ్రామమునో ఆమెజారుడు నివసించుచుండను. వానియెడ ప్రీతిచే ఆమె అత్తవారింట నుండలేదు. పుట్టింటికి బోవుదు నని జారునిగృహమున కొన్నినాళ్ళుండి, పిమ్మట తలిదండ్రులయింటికి బోయి కొంతకాల ముండి, ఆవల భర్తకడకు బోవుదు నని మరల జారునియింటికే పోవుచుండును. రాజుగా రున్నా రనియు, ఆమె భర్తయింటనే యుండవలె ననియు, అటు చేయనిచో మరణదండనము సంభవించు ననియు, కావున భద్రముగా నుండవలె ననియు చెప్పుము.

తొమ్మిదవ ప్రశ్నమునకు రాజుసమాధానము : పూర్వ మాగణిక యొకనికడ భృతి తీసికొని వానిని సంతోషపెట్టకుండ వేరొకనికడ నేమియు తీసికొనెడిది కాదు. కావున దానికి చాల లాభమువచ్చెడిది. ఇప్పు డది నిజధర్మమును విసర్జించి, యొకనికడ భృతి గ్రహించి వానిని సంతోషపెట్టకయే వేరొకనికడ ధనమును స్వీకరించుచున్నది. వెనుకటి వాని కనకాశ మీయక యావలివాని కిచ్చుచున్నది. కావున భృతి లభించుట లేదు. నిజధర్మము ననుసరించుట లేదు. వెనుకటివలె తన ధర్మము ననుసరింపు మని చెప్పుము.

పదియవ ప్రశ్నకు సమాధానము· పూర్వ మాగ్రామభోజకుడు నిష్పక్షపాతముగా న్యాయనిర్ణయము చేసెడివాడు. అందుచే జనులకు ప్రీతిపాత్రుడు ఆదరపాత్రుడు నయ్యెను. లోకు లతనికి బహుమానములు కూడ నిచ్చెడివారు. అప్పు డతడు అభిరూపుడు, ధనవంతుడు, యశోవంతుడు నయినాడు. ఇప్పుడో లంచగొండి యయి, అన్యాయముగా తీర్పులు చెప్పుచున్నాడు. కావున దుర్గతి పొంది, కృపణుడు, పాండురోగగ్రస్తుడు నయినాడు. అతడు న్యాయముగా తీర్పులు చెప్పుచో పూర్వమువలె నుండును. రా జున్నా డని గ్రహించినట్లు లేదు. ధర్మముచొప్పున తీర్పులు చెప్పవలె నని తెలుపుము.

ఇట్లు రాజు గ్రామణిచండుని ప్రశ్నముల కన్నింటికిని నిజప్రజ్ఞచే సర్వజ్ఞబుద్ధునివలె వ్యాఖ్యానించి, వానికి ధన మొసగి, నివాసగ్రామమును మాన్యముగా నిచ్చి పంపివేసెను.

వాడు బయలువెడలి, బోధిసత్త్వుడు చెప్పిన సమాధానములు బ్రాహ్మణమాణవకులకు, తాపసులకు, నాగరాజుకు, వృక్షదేవతకును తెలిపి, తిత్తిరిపక్షి నెలవుక్రింది నిధిని తీసికొని, మృగము తృణములు మేయువృక్షముమీదినుండి మధుకోశమును దీసి, రాజుకు పంపి, సర్పనివాస మగు వల్మీకమును భేదించి, నిధిని స్వీకరించి, తరుణి, గణిక, గ్రామభోజకులకు రాజశాసనములు వినిపించి, నిజగ్రామమున కరిగి మహాగౌరవముతో జీవితము గడిపి, తుదకు యథా కర్మం గతో.

ఆ సర్వముఖరాజు దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు జీవితావసానమున స్వర్గపదవికి జనెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున గామణిచండుడు ఆనందుడు; రాజు నేనే.

258 మంధాతు జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక ఉద్విగ్నచిత్త భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు భిక్షార్థము పోవుచుండగా అలంకరించుకొన్న స్త్రీని చూచి ఉద్విగ్నచిత్తు డయ్యెను. అతనిని భిక్షువులు సభలోనికి కొనిపోయి శాస్తతో—

"భన్తే, ఈభిక్షువు ఉద్విగ్నచిత్తు డయినాడు" అని విన్నవించిరి.

"నిజమేనా?"

"భన్తే, నిజమే."

''భిక్షూ, నీవు ఇంటిలోనుండి ఎప్పటికి నీవాంఛ పూర్తి చేసికొన గలవు? కామము సముద్రమువంటిది, ఎప్పటికిని నిండదు. పూర్వులు రెండువేల ద్వీపములనడుమ నున్న నాలుగు మహాద్వీపములలో రాజ్యము చేసి, సశరీరముగ చాతుర్మహారాజిక దేవలోకమును పరి పాలించి, త్రాయత్రింశ లోకమున 36 గురు ఇంద్రులస్థానములలో రాజ్యము చేసిరి. అయినను తమ వాంఛలను నెరవేర్చుకొనజాలక ప్రాణములు విడిచిరి. ఎన్నటికి నీకామతృష్ణ తీరును?'' అని శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము ప్రథమకల్పమునందు మహాసమ్మతుడను రాజుండెను. ఆయనకుమారుడు రోజుడు, అతనిపుత్రుడు వరరోజుడు, అతని సుతుడు కల్యాణుడు, అతని తనూజుడు వరకల్యాణుడు, అతని తనయుడు ఉపో సథుడు, అతని తనుజన్ముడు మంధాత.

మంధాత సప్తరత్నములను, నాలుగుబుద్ధులను పొంది చక్రవర్తియై రాజ్యము చేసెను. అతడు వామహస్తము ముడిచి దక్షిణహస్తముతో తాళము వేయగా ఆకాశమునుండి దివ్యమేఘమువలె తొడప్రమాణ మున సప్తరత్నములు వర్షించును. ఇట్లాతి డత్యద్భుతపురుషుడై యుండెను. ఆతడు 84 వేల వత్సరములు బాల్యక్రీడలతోను, 84 వేల వర్షములు యువరాజుగాను, 84 వేల సంవత్సరములు చక్రవర్తిగాను కాలము గడపెను. అతని యాయుఃప్రమాణ మసంఖ్యేయము.

కోరికలు తీరక ఒకనా డతడు ఉత్కంఠితుడై యుండగా అమా త్యులు 'దేవా, ఏల యి ట్లుద్విగ్నులై యున్నారు?' అని యడిగిరి.

'నా పుణ్యబలము ముందర ఈరాజ్య మెంత? ఇంతకన్న రమణీయ స్థాన మేది?'

'దేవలోకము మహారాజా!'

మంధాత చక్రరత్న మను రథ మెక్కి పారిషదులతో గూడ చాతు ర్మహారాజిక దేవలోకమునకు జనెను. దేవగణపరివృతులై నలుగురు మహారాజులు దివ్యమాలికలు గంధానులేపనములు పట్టుకొని ముందుకు వచ్చి, దేవలోకమునకు గొనిపోయి ప్రభుత్వ మిచ్చిరి. నిజపారిషదు

లతో గూడి మంధాత బహుకాలము రాజ్యము చేసినను తృష్ణ తీరక, ఉద్విగ్నచిత్తుడై యుండెను. నలుగురు మహారాజులు నతనితో 'ఏల యుత్కంఠతో నున్నారు మహారాజా?' అనిరి.

'ఈలోకముకంటె రమణీయతరస్థాన మేది?'

'దేవా, మేము అన్యసేవకులవంటివారము. త్రయస్త్రింశద్దేవలోకము ఇంతకంటె రమణీయము.'

మంధాత చక్రరత్నరథమున నిజపారిషదులతో ముప్పదిమూడవ దేవలోకమునకు జనెను. అప్పుడు దేవరాజు శక్రుడు దేవగణపరివృతుడై, దివ్యమాల్యానులేపనములతో వచ్చి స్వాగతము పలికి, మంధాత చేయిపట్టుకొని, 'మహారాజా, ఇటు రమ్ము' అని పలికెను.

రాజు దేవగణముకడనుండి వెడలిపోవునపుడు పరినాయక చక్రరత్నములను గైకొని, పారిషదులతో మనుష్యపథమున కవతరించి నిజనగరములో ప్రవేశించెను. ఇంద్రుడు మంధాతను ముప్పదిమూడవ భవనమునకు గొనిపోయి దేవతలను రెండు పక్షములుగా విభజించి, తన రాజ్యమునుండి భాగము విభాగించి యిచ్చెను.

నాటినుండి యిరువురు ప్రభుత్వము చేయుచుండిరి. ఇట్లు కాలము గడుచుచుండగా ఇంద్రుడు ముప్పదికోట్ల డెబ్బదివేల సంవత్సరములు జీవించి మరణించెను రెండవ యింద్రుడు జన్మించెను. అతడు రాజ్యము చేసి చనిపోయెను. ఈతీరున ముప్పదిఆరుగురు ఇంద్రులు మరణించిరి. మంధాత మానవదేహముతో దేవరాజ్యపరిపాలన చేయుచుండెను. ఆత డధికోల్లాసముతో నుండుటచే కామతృష్ణ కలిగెను.

"అర్ధరాజ్యమువలన నాకేమి లాభము? ఇంద్రుని సంహరించి, ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యము వహింతును" అని తలచి యత డింద్రుని సంహరింప యత్నించి కృతకృత్యుడు కాలేక మందుడై ఆయుస్సు క్షీణింప వార్ధకము శరీరము నాక్రమించెను మానవశరీరము దేవలోకమున నిలువజాలదు. కావున నతడు దేవలోకభ్రష్టుడై నిజోద్యానమున దిగెను. రాజాగమనవార్త ఉద్యానపాలకుడు రాజకులమునకు నివేదించెను. వారెల్లరును వచ్చి అచ్చటనే రాజునకు శయన మేర్పాటు చేసిరి. దానిపై బండుకొని యతడు మరల లేవలేదు.

"దేవా, మీాయనంతరము లోకుల కేపందేశ మిత్తుము?" అని అమాత్యు లనిరి.

"నాయనంతరము మీార లిట్లు చెప్పుడు: మంధాత మహారాజు వేయిదీవులలో విచారించి, నాలుగు మహాద్వీపములకు చక్రవర్తి యై బహుకాలము చాతుర్మహారాజికులలో ప్రభుత్వముచేసి, ముప్పదిఆరుగురు ఇంద్రు లంతరించువరకును దేవలోకమున పరిపాలన నడపెను. కాని తృప్తి తీరకపోవుటచే తుదకు చనిపోయెను.

అనంతర మతడు మరణించి నిజకర్మానురూప మగు లోకమునకు పోయెను.

అభిసంబుద్ధు డైన పిమ్మట శాస్త యీావిషయమునుగూర్చి యీాగాథలు పలికెను.

చంద్రార్క కాంతిప్రసార మున్నంత
వరకును భూమిపై వార లెల్లరును
దాసులే మాంధాతృధరణీశ్వరునకు.

వర్షించినకూడ కార్షాపణాలు
భోగవాంఛలు తగ్గిపోవలేదాయె.

అల్పభోగమ్ముచే నధికదుఃఖమ్ము
కలుగుచుండును; పోవు కామవాసనలు

బుద్ధిమంతుడు దివ్యభోగాలయెడల
కా డనురక్తుడు గ్రహియించుకతన

శ్రీబుద్ధదేవుని శిష్యసంఘమున
కనురక్తి తృష్ణాక్షయమ్మపై నెపుడు

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున మాంధాత మహారాజు నేనే

259 తిరీటవచ్ఛ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఆనందునకు కోసలరాజకుటుంబమువలన లభించిన వేయి వస్త్రముల విషయమై చెప్పినది.

వర్తమానకథ గుణజాతకమున (157) సవిస్తరముగ చెప్ప బడినది.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున బ్రాహ్మణవంశమున పుట్టెను. నామకరణసమయమున నతనికి తిరీటవచ్ఛకుమారు డని పేరుపెట్టిరి. క్రమముగా నతడు పెరిగి పెద్దవా డయి, తక్షశిలకు బోయి విద్యలు నేర్చి వచ్చి, ఇంటిలోనుండి, తలిదండ్రులు మరణించినపిమ్మట విరక్తు డయి, ఇలు వెడలి ప్రవ్రజించి, అరణ్యమున కందమూలఫలాదులతో కాలక్షేపము చేయుచుండెను.

ఆయన అచట నుండుకాలమున వారాణసీరాష్ట్రము సరిహద్దులలో విద్రోహము చెలరేగెను. రా జచటికి బోయి, యుద్ధమున పరాజితుడయి, మరణభీతు డై ఏనుగు నెక్కి, యొకవైపునకు పలాయనము చేసెను. అరణ్యమున తిరుగుచు తిరుగుచు పూర్వాహ్ణసమయమునకు తిరీటవచ్ఛుని యాశ్రమము చేరెను. ఆసమయమున ఆయన కందమూలఫలాదులు కొనివచ్చుటకై అరణ్యము లోనికి బోయెను. అది తాపసులయాశ్రమ మని గ్రహించి రాజు ఏనుగు దిగి, ఎండకు గాలికి వడలిపోయి పిపాసితు డయి, నీటికొరకు వెదకినాడు; కాని జలము కానరాలేదు. ఇంతలో ఆశ్రమచంక్రమణము సరిహద్దున జలాశయము కానవచ్చెను. నీరు తోడుటకు ఘటము కాని, త్రాడు కాని కానరాలేదు. దప్పికి తాళలేక రాజు ఏనుగునడుమునకు కట్టి యున్నత్రాడు విప్పి, హస్తిని జలాశయపుటంచున నిలువబెట్టి, త్రాడు దానికాలికి కట్టి, తాటివెంట జలాశయములోనికి దిగబోయెను. ఆత్రాడు నీటి ఘట్టమునకు చాలలేదు. కావున మరల పైకెక్కి, ఉత్తరీయమును త్రాటికొనకు కట్టి, దానిని గజముకాలికి బంధించి, దిగినను జలము సరిగా నందలేదు. కాలితో నీరు స్పృశించినాడు; దప్పిక కొలదిగా తగ్గినది. అయినను

పిపాస హెచ్చుగా నుండుటచే మృతినొందక తప్పదనుకొనెను. కాని జలాశయమున దుమికి ఇచ్ఛవచ్చినట్లు నీరు త్రాగినను, పైకి వచ్చు శక్తిలేక, అందేయుండెను. గజము సుశిక్షిత మగుటచే, వేరొకతావున కరుగక, అచ్చటనే నిలిచి రాజుకై ప్రతీక్షించుచుండెను.

బోధిసత్త్వుడు ఫలాదులు కొని సాయంసమయమునకు మరలి వచ్చి, ఏనుగును చూచి, రాజు వచ్చియుండు నని యూహించి, ఏనుగు నలిగిన ట్లుండుటకు కారణ మేమో యని తలచి దాని దగ్గరకు బోయెను. ఏనుగు ప్రక్కకు తప్పుకొనెను.

బోధిసత్త్వుడు జలాశయమునొద్దకు బోయి చూచి "మహారాజా, భయము వలదు" అని ఓదార్చి నిచ్చెన కట్టి, రాజును పైకి రప్పించి, ఆయన శరీరమున తైలము, ఔషధము పట్టించి, స్నానము చేయించి, ఫలహారము పెట్టి, ఏనుగుకట్లు విప్పెను. రాజు రెండుమూడురోజు లచట విశ్రాంతి తీసికొని, తనకడకు వచ్చునట్లు బోధిసత్త్వుని ఒప్పించి, వెడలిపోయెను.

నగరమునకు కొలది దూరములో డేరాలు పాతి తనకై ప్రతీక్షించు చున్న సైన్యమును రాజు చేరగానే వారు చుట్టును మూగిరి.

ఒకటిన్నర మాసములకు బోధిసత్త్వుడు వారాణశికి బోయి, ఉద్యానమున నిలిచి, మరునాడు భిక్షార్థము పర్యటించుచు రాజద్వారము చేరెను. పెద్దతలుపు తెరచి లోనికి చూడగా రాజు కానబడెను. రాజు బోధిసత్త్వుని గురుతుపట్టి, మేడ దిగి వచ్చి, ప్రణామము చేసి, మహా ప్రాసాదమునకు గొనిపోయి, శ్వేతచ్ఛత్రముక్రింద సింహాసనమున కూరు చుండ బెట్టి, తనకై వండిన యాహారము పెట్టించెను. తాను భుజించి ఆయనను ఉద్యానమునకు గొనిపోయి, చంక్రమణాదికముతో నివాస స్థాన మేర్పాటు చేయించి, ప్రవ్రజితులకు వలయు వస్తువు లన్నియు నిచ్చి, ఉద్యానపాలకునితో కనిపెట్టియుండు మని చెప్పి, ప్రణామము చేసి, రాజు వెడలిపోయెను.

నాటినుండి బోధిసత్త్వుడు రాచదర్బారులో భోజనము చేయ నారంభించెను. ఆయనకు విశేషముగా మర్యాదలు జరుగుచుండెను. అసహిష్ణు లగు అమాత్యులు చేరి "యోధు డెవ్వరైనను ఇట్టి సత్కారము పొందగలుగునా?" అనుకొని, ఉపరాజుకడకు జని 'దేవా, మనప్రభువు

గారికి ఒకానొక తాపసియెడల మమత్వ మేర్పడినది. ఆయనయం దేగుణములు కనబడినవో? తమరు రాజుగారికి సలహా ఈయవలెను' అనిరి. మంచిది అని అంగీకరించి, అమాత్యులను వెంటబెట్టుకొని, ఉప రాజు రాజసన్నిధికి బోయి, ప్రణామము చేసి, ఈగాథ పలికెను:

కాడు విద్యావంతు డీతడు,
కాడు బంధువు, కాడు మిత్రము;
ఈత్రిదండికి శ్రేష్ఠభోజన
మేల పెట్టుదురు?

విని, రాజు పుత్రుని సంబోధించి ''నాయనా, నేను సరిహద్దు దాటి పోయి, యుద్ధమున పరాజయ మొందిన, రెండుమూడుదినములు ఇచటికి రాకుండ నుండుట జ్ఞప్తియున్నదా?'' అనెను.

''జ్ఞప్తియున్నది''

''ఈతపస్వివలన నాప్రాణములు దక్కినవి'' అని రాజు వృత్తాంత మంతయు వినిపించి, ''నాయనా, నా ప్రాణదాత, నాకడకు వచ్చిన తరువాత రాజ్య మిచ్చినను ప్రతిఫలము చాలదు'' అని ఈగాథలు పలికెను:

ఓడి యుద్ధమునందు, వనమున
నొంటిగా నాపదల జిక్కిన
నాకు నీతడె దయ నొసంగెను
నాడు చేయూతన్.

ఇతని కృపచే నేను ప్రహ్లాదమున
కేవలం బడి జీవలోకము
దరిసినాడ, తిరీటవచ్ఛుకు
దాన యోగ్యుండే.

కాన, భోగ్యపదార్థములతో
దానయజ్ఞము చేయవలయును;
మనము తండ్రీ, ఇతని మేలును
మరవరాదు సుమా!

ఈవిధముగా రాజువలన బోధిసత్త్వుని గుణగణము ఆకసమున

కెక్కుచున్న చంద్రునివలె ప్రకటమయ్యెను. ఆయనకు లబ్ధియు, ఆదర మును హెచ్చినవి. అప్పటినుండి యువరాజు గాని అమాత్యులు గాని రాజుతో నేమియు అనలేకపోయిరి.

బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారముగా రాజు దానాదిపుణ్యకార్య ములు చేయుచు, తుదకు స్వర్గలోకగామి యయ్యెను.

బోధిసత్త్వుడు అభిజ్ఞలను, సమాపత్తులను పొంది, తుదకు బ్రహ్మ లోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. ఆసమయమున రాజు ఆనందుడు; తపస్వి నేనే.

260 దూత జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు పిసినిగొట్టు భిక్షువు గురించి చెప్పినది. కథ తొమ్మి దవ నిపాతములో కాక జాతకమున వచ్చును.

వర్తమాన కథ

శాస్త ఆభిక్షువును పిలిపించి 'భిక్షూ, నీవు ఇప్పుడే కాదు. పూర్వముకూడ మహాలోభి వగుటచే నీశిరస్సు ఖండిత మైనది' అని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వు డాతనిపుత్రు డయి పుట్టి, వయసు వచ్చిన పిమ్మట తక్ష శిలలో విద్యలు నేర్చి, తండ్రి తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చి, భోజన శుద్ధికు డాయెను. అందుచే నితనికి భోజనశుద్ధికరా జనుపేరు వచ్చెను. ఒక్క భక్ష్యవిశేషమునకు శతసహస్రముద్రలు వ్యయముచేయు చుండెను. అంతఃపురములో భుజింపక, తనభోజనవిధానమును జూచు

విధానమును ధన్యముచేయు కోరికతో రాజద్వారమున రత్నమంటపమును నిర్మించి, భోజనకాలమున దాని నలంకరింపజేసి, కాంచనమయమగు విశాలశ్వేతచ్ఛత్రముక్రింద రాజపర్యంకమున గూర్చుండి క్షత్రియకన్యలచే పరివృతుడై, అమూల్యస్వర్ణభోజనమున రసభరితమగు నాహారము తినుచుండెను.

ఒకనాడు భోజనప్రియు డొకడు రాజభోజనవిధానమును గాంచి, ఆయాహారమును తాను భుజింపదలచి కోరిక నణచుకొనలేక, ఉపాయమూహించి, ఊర్ధ్వబాహువై 'నేను దూతను, దూతను' అని కేకలు వేయుచు రాజును సమీపించెను. నేను దూత ననువానిని ఆకాలమున నెవ్వరును వారించువారు కారు. కావున మహాజనము రెండుపాయలు విడిపోయి, పోవుటకు వాని కవకాశ మిచ్చెను. అతడు వేగముగా జని, రాజు వదలిపెట్టిన ఖాద్యపిండమును దీసి నోట వేసికొనెను. వాని శిరస్సు ఖండించుటకై అసిగ్రాహకుడు కత్తి దూసెను. 'కొట్టవల' దని రాజు వారించి, భయము వీడి భుజింపు' మని వానితో పలికి చేతులు కడుగుకొని కూర్చుండెను. భోజనానంతరము వానికి తనపానీయ తాంబూలముల నిప్పించి "ఓయీ పురుషా, దూత నంటివి. ఎవరి దూతవు నీవు?" అని ప్రశ్నించెను. "మహారాజా, నేను తృష్ణాదూతను; ఉదరదూతను. తృష్ణ ఆజ్ఞాపించి నన్ను దూతగా బంపినది" అని అత డీపూర్వగాథలు పలికినాడు

> ఓమహారాజ, నే నుదరదూతన, సుమ్మ?
> ఏదిద్విశిభూతు లెంతదూరం బైన,
> అరిసీమయే యైన, యాచింప నేగుదురు.
>
> నాపైన కోపంబు జూపబోకుడు దేవ!
> ఉదరదూతను! సర్వు లుదయాస్తమయములన్
> తద్వశంగతు లౌచు తల్లడిల్లుచు నంద్రు.

అది విని రాజు "నిజము నీవు కుక్షిదూతలు. తృష్ణావశవర్తులై విచరింతురు. తృష్ణయే ప్రాణులను చలింపజేయుచున్నది. ఈవ్యక్తి నిజము పలికెను" అని వానిని సంతోషపెట్టి, ఈగాథ పలికెను.

వృషభమ్ముతోపాటు వేయి నీ కిచ్చెదను
రక్తవర్ణముతోడ రంజిల్లు గోవులను,
నేను తృష్ణాదూత నైనపుడు బ్రాహ్మణా'
ఉదరదూతకు దాన మొసగకుండుట యెట్లు ?

ఇట్లు పలికి రాజు 'ఈమహాపురుషుడు ఇతఃపూర్వ మశ్రుతము నపూర్వము నగు కారణమును తెలిపినాడు' అని సంతుష్టచిత్తుడై వానిని మిక్కిలి ఆదరించెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములం సరిపోల్చెను. ఆకాలమున నున్న పిసినిగొట్టు ఇప్పటి పిసినిగొట్టే; రాజు నేనే.

261 పదుమ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, ఆనందబోధివృక్షమునకు పుష్పమాలికలు వేసి పూజ చేయు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది. కథ కాలింగబోధి జాతకమున (479) వచ్చును

వర్తమానకథ

ఆనందస్థవిరుడు పెంచుటచే వృక్షమునకు ఆనందబోధి అని పేరు వచ్చెను. స్థవిరుడు జేతవనద్వారము ప్రక్కన బోధివృక్షమును నాటెనను సంగతి సమస్తజంబూద్వీపమున వ్యాపించెను. ఒకనారి జనపదమునందలి భిక్షువులు ఆనందబోధివృక్షమును పుష్పమాలికలతో పూజింతమని యోచించి జేతవనము చేరి, శాస్తకు ప్రణామము చేసిరి. మరునాడు వారు శ్రావస్తిలో ప్రవేశించి కమలవీధికి పోయి పుష్పమాలలు లభింపక, ఆనందస్థవిరునికడకు వచ్చి నివేదించిరి. 'ఆయుష్మంతులారా, నేను పుష్పమాలికలు కొనివత్తును' అని స్థవిరుడు పలికి కమలవీధికి పోయి నీలోత్పలములు చాల పట్టుకొనివచ్చి వారల కిచ్చెను. వారు పుష్పములతో వృక్షమును పూజించిరి. ఆసంగతి తెలిసి ధర్మసభలో

భిక్షువులు స్థవిరుని గుణగణమును ప్రశంసింపసాగిరి. శాస్త అచటికి చేరుదెంచి విషయము తెలిసికొని 'భిక్షువులారా, ఆనందుడు, సంభాషణలో కుశలుడు, కథాకుశలుడు. ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ ఇట్టివాడే' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు శ్రేష్ఠిపుత్రు డయ్యెను. నగరములోని యొక సరస్సులో పద్మములు పూయుచుండెను. ఛిన్ననాసు డొకడు సరసును కాపాడుచుండెను. ఒకనాడు వారాణసిలో ఉత్సవము ప్రకటించినపుడు 'పుష్ప మాలికలు ధరించి సంబరములో క్రీడించుటకై శ్రేష్ఠిపుత్రులు ముగ్గురు తలపోసి ఛిన్ననాసుని ఉబ్బవేసి మాలికలు గ్రహింతము' అని, వాడు పద్మములు కోయునప్పుడు సరసుకడకు జని ఒకప్రక్కన నిలిచిరి. అం దొకడు వాని నుద్దేశించి ఈగాథ పలికెను:

> వీసముల్ శేశముల్ కోసి వేసినను
> ఎదిగిన రీతిగా నెదుగును నీదు
> నాసిక: అడిగితి నా కబ్జ మిమ్ము.

దానిపై వాడు కుపితుడై పద్మము లీయలేదు. అంతట రెండవవాడు ఈరెండవగాథ పలికెను:

> ఉర్వి శరత్తున నుప్తబీజములు
> మొలచిన రీతిగా మొలచును నీదు
> నాసిక: అడిగితి నా కబ్జ మిమ్ము.

వాడు కోపించి పద్మము లీయలేదు. అంతట మూడవవాడు ఈ గాథ పలికెను:

> కమల మిత్తు వటన్న కాంక్షతో నుభయు
> లాడి రసత్యమ్ము; లౌ నని యన్న,
> కా దన్న, మొలవదు ఖండితనాస:
> యాచింతు మిత్రమా, అబ్జమ్ము నిమ్ము

అది విని, పద్మసరోవరగోపకుడు 'ఏ రిరువురు అసత్యము చెప్పి నారు. నీవు ఉన్నది ఉన్నట్టు చెప్పినావు. నీకే కమలము లిచ్చుట సమంజసము' అని వానికెడు పద్మములు కోసి, ఆతని కిచ్చి, తన తామరకొలనిలోనికి బోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున పద్మములు సంపాదించిన శ్రేష్ఠిపుత్రుడు నేనే.

262 ముదుపాణి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, ఉద్విగ్నచిత్తుడగు భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

అతనిని ధర్మసభలోనికి గొనివచ్చిన పిదప శాస్త "భిక్షూ, నిజమేనా," అని అడిగెను.

"భన్తే, చిత్తము."

"భిక్షూ, స్త్రీలు కాముకత్వమువైపు మొగ్గినపుడు ఆపుటకు వీలులేదు. ప్రాచీనపండితులుకూడ తమబిడ్డలను రక్షించుకొనలేక పోయిరి. తండ్రి చేయిపట్టుకొని యుండియు, ఆయనకు వార్త తెలియనీయకుండ కామవశీభూతయై ఆతని పుత్రిక ఒకానొకని వెంట పలాయనము చేసినది" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు ఆయనపట్టమహిషికడుపున పుట్టి, పెరిగి పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో విద్యలు నేర్చి, తండ్రి పోయిన పిమ్మట ధర్మానుసారముగా

రాజ్యము చేయుచుండెను. తనకొమార్తెను మేనల్లుని ఇంటిలో పెంచుచు, ఒకనాడు అమాత్యులతో కలిసి కూరుచుండి 'నాయనంతరము నా మేనల్లుడు రాజగును. నాపుత్రిక అతని పట్టమహిషి యగును' అని పలికెను.

మేనల్లుడు పెద్దవాడయినపిమ్మట నొకనాడు అమాత్యులతో గలిసి కూరుచుండి రాజు 'నా మేనల్లునికి వేరొకకన్యను తెచ్చెదను. నాపుత్రికను మరియొక రాజకులమున నిచ్చెదను. ఈవిధముగా బంధువర్గము హెచ్చును' అని పలికెను,

మేనల్లునికి రాజు వెలుపలియిల్లిచ్చెను, అంతఃపురములోనికి బోవకుండ కట్టుదిట్టము చేసెను. వారికి పరస్పరప్రీతి యేర్పడినది. మేనల్లుడు తనలో 'ఏయుపాయమున రాజకుమారిని ఈవలకు లాగుకొని వత్తును. ఉపాయము కలదు' అని యోచించి ఆమె దాదికి లంచ మిచ్చెను. దాది 'ఆర్యపుత్రా, ఏమి చేయవలెను?' అని అడిగినది. 'అమ్మా, రాజకుమారిని ఈవలకు గొనివచ్చుటకు వీ లెట్లగును?'

'రాజకుమారితో మాటాడి తెలిసికొందును.'

'మంచిది.'

ఆమె పోయి రాజకుమారితో 'తల్లీ, నీతలలో పేను ఉన్నది. తీసెదను' అని ఆమెను చిన్నపీటపై గూరుచుండబెట్టి, తాను ఎత్తున గూరుచుండి, శిరసు తన మోకాలిమీద నుంచి పేనును తీయుచు కుమారితలపై గోటితో నొక్కెను. 'ఇది నానోటితో నొక్కుడు పడదు మీనాన్నగారి మేనల్లునిగోటితో నొక్కుడు పడగలదు' అని పలుకగా కుమారి 'అమ్మా, నీవు రాజకుమారునివద్దకు పోయినావా?' అనెను.

'అవు నమ్మా!'

'ఆయన ఏమి సందేశము పంపినారు?'

'ని న్నావలకు గొనిపోవు నుపాయము తెలియగోరినాడు.'

'కుమారుడు బుద్ధిమంతు డయినచో తెలిసికొనగలడు' అని రాజకుమారి ఈగాథ పలికె, 'ఈమాటలు నీవు కుమారునితో చెప్పవలెను' అనెను.

చిన్ని కోమలకరము, శిక్షితానేకపం
బంధకారము, వర్ష, మన్ని సమకూడినవి:
నీ యాశయం బింక నెరవేరు ధ్రువముగా.

ఆమె వాక్కులు నేర్చుకొని కుమారునికడ కరిగెను.

'అమ్మా, రాజకుమారి ఏ మన్నది?' అన్నాడు కుమారుడు.

'మ రేమియు చెప్పలేదు. ఈగాథమాత్రము పంపినది' అని యామె గాథ చదివెను. కుమారుడు దానియర్థము గ్రహించి 'అమ్మా, నీవు వెళ్ళు' అన్నాడు.

కుమారుడు దీనిభావము బాగుగా గ్రహించి, కోమలహస్తములు, సౌందర్యము కల చిన్నవానిని తయారుచేసి, భద్రగజమును నడపు మావటివానిని లోనికి పెట్టి, ఏనుగకు శిక్షణ యిచ్చి, తగినసమయము నకై యెదురుచూచుచుండెను.

అది అమావాస్య. అర్ధరాత్రము గడచినతరువాత బాగుగా వర్షము కురిసినది. రాజకుమారి నిర్దేశించిన దిన మిది యని కుమారుడు తలపోసి, యేను గెక్కి, కోమలహస్తములు కల చిన్నసేవకుని భద్రగజముపై కూరుచుండ బెట్టి, పోయి రాణివాసమున నెదురుగా నుండు నంగణమున పెద్దగోడకు గజమును ఆనించి యుంచి, కిటికీ సమీపమున వానలో తడియుచు నిలుచుండెను. రాజు కుమారిని రక్షించుచుండెను. తండ్రి యామెను వేరొకచోట పండుకొననీయక, తన దగ్గరలో చిన్నపరుపుమీద పండుకొనబెట్టుచుండెను. నేడు రాజకుమారుడు వచ్చు నని యామె యోచించి, పండుకొనియుండియే "నాయనా వానలో స్నానము చేయవలె నని కోరిక యున్నది" అన్నది. "అమ్మా, సరే" అని రాజు కిటికీవెలుపల డాబామీదికి బంపి, ఆమెచేయి యొకటి పట్టుకొని యుండి స్నానము చేయు మనెను. ఆమె తడియుచు రెండవచేయి కుమారునివైపు చాపెను. ఆమె చేతి నుండి ఆభరణములను తీసి రాజకుమారుడు సేవకుని చేతికి తొడిగి వానిని లేవనెత్తి రాజకుమారిప్రక్కన నిలిపెను. ఆమె వానిచేయి తండ్రిచేతిలో పెట్టెను. రాజు వానిచేయి పట్టుకొని పుత్రిక చేయి విడిచిపెట్టెను. ఆమె రెండవచేతి యాభరణములు వాని రెండవచేతికి పెట్టి, ఆహస్తము తండ్రిచేతిలో బెట్టి, తాను రాజకుమారుని వెంట

వెడలిపోయెను. చీకటిలో రాజు కుర్రవానిని కుమార్తెనుగా భావించి శయనాగారమున పండుకొన బెట్టి, తలుపుమూసి, గొళ్ళెము వేసి, కాంస్యగడియ తగిలించి, తనశయనముమీాద పండుకొనెను. ప్రాతః కాలమున రాజు తలుపు తెరచి, కుర్రవానిని చూచి "ఏ మిది?" అని యడిగెను. కుమారి కుమారునితో పలాయనము చేసిన వృత్తాంతము వాడు చెప్పినాడు.

రాజు చింతాక్రాంతుడై "చేయి పట్టుకొని, వెంట నిలుపుకొని యున్నను రాత్రి కాపాడలేకపోతిని. స్త్రీలు రక్షణమున నిలువజాలువారు కారు" అనుకొని, ఈగాథలు పలికినాడు :

స్త్రీజనమ్మునకు సంతృప్తి లే దెన్నండు;
సరసవాక్యలు; నదుల చందాన దుష్పూర;
లిట్టివారల కాంచి యెవడేని దూరముగ
పారిపోవక యున్న పక్షాన, ముంచుదురు.

స్వర్ణంబుకొరకేని, స్వచ్ఛందముగ నేని
వారు సేవింతు రెవ్వాని, వహ్నివిధాన
దహియించి వేయుదురు త్వరితంబుగా వాని.

ఇట్లు పలికి ఆ మహాసత్త్వుడు తనలో "నేను మేనల్లుని పోషింపవలెను" అనుకొని, విశేషాదరముతో కుమారిని అతని కిచ్చి వివాహము చేసి, అతనిని ఉపరాజును చేసెను. మామమరణానంతర మతడు రాజయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున రాజు నేనే.

263 చుల్లపలోభన జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉద్విగ్నచిత్తు డగు నొకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

భిక్షువు లతనిని ధర్మసభలోనికి గొనిపోయిన పిదప శాస్త్ర అతనితో "భిక్షూ, నిజమేనా?" అనెను. "భన్తే, నిజమే," "భిక్షూ, స్త్రీలు పూర్వము సచ్చరిత్రుల మనస్సులను గూడ కరగించిరి" అని శాస్త్ర పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతనికి పుత్రులు కలుగలేదు. పుత్రుడు కలుగునట్లు ప్రార్థింపు డని ఆయన భార్యలతో జెప్పెను. వారు ప్రార్థించుచుండిరి. ఇట్లు కాలము గడచుచుండ బ్రహ్మలోకమునుండి బోధిసత్త్వు డవతరించి పట్టపురాణి కడుపున బుట్టెను. అతడు పుట్టగానే స్నానము చేయించి పాలు త్రాగించుటకై దాది చేతి కిచ్చిరి. దాది పాలుత్రాగించి పోవగా బిడ్డడు రోదనము చేయుచుండెను. అంతట వానిని వేరొకరి చేతి కిచ్చిరి. స్త్రీలచేతులలో బిడ్డడు శాంతముగా నుండుట లేదు. అంతట వానిని పరిచారకునిచేతి కిచ్చిరి. వాడు చేతులలోనికి తీసికొనగానే బిడ్డడు శాంతించెను. అప్పటినుండి బిడ్డడు పరిచారకులచేతులలో మెలగుచుండెను. చనుబాలు త్రాగవలసినపుడు పిండి, పిల్లవానికి బోయుచుండిరి. ఒకొక్కొక్కప్పుడు తెరమరుగునుండి స్తనము పిల్లని నోట బెట్టుచుండిరి. పిల్లడు పెరిగిన పిమ్మటకూడ స్త్రీల నతనికి గన బరచుటకు జంకుచుండిరి. వేరుగా అతనికి శయనాగారము పూజా గృహము నేర్పాటు చేసిరి. అతనికి పదునారేండ్లవయసు వచ్చినప్పుడు తండ్రి తనలో "నాకు రెండవ బిడ్డడు లేడు. వీనికి కోరికలమీద భోగ ములమీద రాజ్యమందైనను వాంఛ లేదు. ఇతడు కష్టముమీద లభించినాడు" అని యోచించుచుండెను. నృత్య గీత వాద్యములలో

నేర్పరి యై పురుషులను వశీకరింపగల తరుణనటి యొకతె ప్రభుసన్నిధి కరిగి 'దేవా, ఏమో యోచించుచున్నారు' అనెను. ఆయన కారణము చెప్పెను.

"అట్లయిన దేవా, ఆయనను నేను ప్రలోభపెట్టి రాగరసజ్ఞానము కలిగింతును."

"స్త్రీవాసన యెరుగని నాకుమారుని త్రోవకు తెత్తువేని అతడు రా జయినపిదప నీవు పట్టపుదేవి వగుదువు." "ఈవిషయములో బాధ్యత నాది. తమరు చింతింపవలదు." నటి పహరావారలకడకు బోయి "ఉదయము నేను ఆర్యపుత్రునిశయనాగారమునకు వెలుపలి పూజాగృహమున నిలుచుండి పాట పాడుదును. ఆయనకు కోపము వచ్చినచో నాకు దెలుపుడు. నేను వెడలిపోవుదును. ఆలకించెనేని మీరు నాప్రశంస చేయుడు" అని చెప్పెను. వారు సరే అనిరి.

ఆమె ప్రాతఃకాలమున అచట వీణావాదనము చేయుచు మధుర ముగా పాడుచుండెను. కుమారుడు వినుచు పండుకొనియుండెను. మరు నాడు కుమారుడు తన దగ్గరకు వచ్చి, గానము చేయుమని ఆన తిచ్చెను. తరువాతరోజున పూజాగృహమున నుండి గానముచేయు మని ఆజ్ఞాపించెను. అనంతరము తనవద్దకు ర మ్మనెను. ఇట్లు క్రమ క్రమముగా రాజకుమారుడు తృష్ణ యుదయింపగా లోకధర్మము నను సరించి కామరసము నాస్వాదించి, ఈతరుణిని మరియొకరికడకు బోనీయ నని ఖడ్గము పట్టుకొని, వీధిని బడి, పురుషులను పారద్రోలుచుండెను.

రాజు అతనిని పట్టించి, కుమారుని నటిని నగరమున వెలుపలికి బంపెను. ఇరువురును అరణ్యమున బ్రవేశించి గంగవెంట జని, గంగ కును సముద్రతీరమునకును నడుమ ఆశ్రమము నిర్మించుకొని నివసింప జొచ్చిరి. బోధిసత్త్వుడు అడవికి బోయి కందమూలఫలాదులు తెచ్చు చుండును. కుమారి పర్ణశాలలో గూరుచుండి వంట చేయుచుండును.

ఒకనా డాయన కందమూలఫలాదులకు జనగా, ద్వీపవాసి యగు తపస్వి భిక్షార్థ మాకాశమార్గమున జనుచు, ధూమము చూచి ఆశ్రమపదముప దిగెను. వంట అగువరకును కూరుచుండుడు అని ఆమె చెప్పగా తపస్వి కూరుచుండి, స్త్రీహావభావములచే అతనిని ముగ్ధుని జేసి, ధ్యానచ్యుతుని గావించి, బ్రహ్మచర్యభ్రష్టు నొనర్చెను. రెక్కలు

తెగిన కాకివలె నయి యాతడు స్త్రీని విడువలేక ఆనాడచటనే యుండెను. బోధిసత్త్వుడు వచ్చుట చూచి యతడు సముద్రమువైపు పరుగెత్తెను. అతడు తనకు శత్రువు కానోపు నని బోధిసత్త్వుడు ఖడ్గము తీసికొని ఆతనివెంట జనెను. ఆకాశమున నెగురుటకు యత్నించి తపస్వి సముద్రమున బడెను. బోధిసత్త్వుడు యోచించి, తాపసు డాకాశమార్గమున వచ్చి ధ్యానము నశించుటచే సముద్రమున బడె ననియు, ఆయనకు తాను సాయపడవలె ననియు భావించి సముద్రతీరమున నిలిచి ఈ గాథలు పలికెను:

నీటిమీదుగ గాక నీ బుద్ధిబలముచే
వచ్చి, స్త్రీసంసర్గాన వనధిలో బడినావు.

స్త్రీలు కార్యమునం దారితేరి నట్టి
వారలును, బ్రహ్మచర్యవిదారిణులును
మోసగత్తెలు ననియును ముందె యెరిగి
ధీసులగువార లుందురు దూరముగను

స్వర్ణంబుకోర కేని స్వచ్ఛందముగ నేని
వారు సేవింతు రెవ్వాని, వహ్నివిధాన
దహించివేయుదురు త్వరితంబుగా వాని.

ఈప్రకారముగా బోధిసత్త్వునివాక్కులు విని, తపస్వి సముద్రమున నిలిచియుండి నష్టమైన ధ్యానము పునర్లబ్ధము కాగా ఆకాశమార్గమున నెగిరిపోయెను.

బోధిసత్త్వుడు తనలో 'ఈ తాపసుడు మహాకాయు డయ్యును బూరుగుదూదివలె గగనమార్గమున నెగిరిపోయినాడు. ఈయనవలెనే నేనుకూడ ధ్యానోత్పత్తివలన ఆకసమున విహరింపవలెను' అని యోచించి, ఆశ్రమమునకు బోయి, స్త్రీని గ్రామమువైపు గొనిపోయి 'నీవు పొమ్ము' అని చెప్పి, మరల అరణ్యమున ప్రవేశించి సుందరస్థానమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని, సన్యసించి, ధ్యానము చేసి, అభిజ్ఞలు సమాపత్తులును పొంది తుదకు బ్రహ్మలోకగామి యయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము జేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. ఆకాలమున కుమారుడను నేనే.

264 మహాపణాద జాతకము

శాస్త గంగాతీరమున గూరుచుండి భద్దజి స్థవిరుని శక్తి విషయమై చెప్పినది.

వర్తమానకథ

ఒకప్పుడు శాస్త శ్రావస్తిలో వర్షాకాలము గడిపి, 'భద్దజికుమారుని సంఘములో చేర్తును' అని తలపోసి, భిక్షుసంఘముతో గూడ పర్యటనము చేయుచు భద్దియ నగరము చేరెను. జాతీయవనమున మూడుమాసములదాటు కుమారుని జ్ఞానము పరిపక్వమగుటకు వేచి యుండెను. భద్దజికుమారుడు మహాధనవంతుడు. ఎనుబదికోట్ల సంపద కల శ్రేష్ఠికి ఏకపుత్రుడు. అతనికి మూడుఋతువుల కనుకూల మగు మూడు సౌధములు గలవు. ఒక్కొక్క సౌధమున నాతడు నాలుగు మాసములు నివాసము చేయుచుండును. ఒక సౌధమునుండి నటాదులతో పరివృతుడై మిక్కిలి ఆడంబరముతో రెండవసౌధమునకు పోవుచుండును. ఆక్షణమున కుమారుని వైభవము విలోకించుటకు జనులు వెల్లువగా పోవుచుండిరి. సౌధములకు నడుమ మంచెలపై మంచెలు కట్టుచుండిరి.

శాస్త మూడుమాసము లచట నుండి గ్రామవాసులతో మేము పోవుదు మని చెప్పెను. వా రాయనతో "భన్తే, రేపు దయచేయు" డని ఆయనను మరునాటికి నిమంత్రించిరి. బుద్ధప్రముఖసంఘమునకు మరునాడు మహాదానము సిద్ధము చేసి నగరమధ్యమమున మండపము నిర్మించి అలంకరించి ఆసనములను వేసి తరుణము సూచించిరి. భిక్షుసంఘముతోపాటు శాస్త అచటికి జని కూరుచుండెను. లోకులు మహాదానము చేసిరి. శాస్త భోజనానంతరము మధురస్వరముతో దానాను మోదన మారంభించెను. ఆసమయమున భద్దజికుమారుడు ఒక సౌధమునుండి వేరొక సౌధమునకు బోవుచుండెను. ఆనాడు ఆతని వైభవము వీక్షించుట కెవ్వరును రాలేదు; అతని పరివారము మాత్రము వెంట నుండెను.

భద్దజికుమారుడు తనవారితో ఇట్లనెను. 'ఇదివరలో నేను ఒక సౌధమునుండి మరియొక సౌధమునకు పోవునప్పుడు నగరవాసులు వెల్లు

వగా వచ్చి మంచెపై మంచె నిర్మించెడివారు. ఈనాడు మనవారు తప్ప అన్యు లెవరును లేరు. దీనికి కారణ మేమి?'

'స్వామీ, సమ్యక్ సంబుద్ధుడు ఈనగరసమీపమున మూడుమాసము లుండి, నేడు పోవుచున్నారు. భోజనము కాగానే జనమునకు ధర్మోప దేశము చేయుచున్నారు. నగరవాసు లెల్లరు ఆయుపదేశము ఆక ర్ణించుచున్నారు.'

'అట్లగుచో మనముకూడ విందము' అని భద్దజికుమారుడు అలంకారములు తీసి విశేషపరివారముతో సభ చేరి వెనుకవైపు నిలు చుండి ధర్మోపదేశము వినుచుండగా అతని క్లేశములు క్షయము నొంది ఆతనికి అర్హత్త్వము సిద్ధించెను.

శాస్త భద్దియశ్రేష్ఠిని ఆమంత్రించి 'మహాశ్రేష్ఠీ, నీపుత్రుడు అర్హా త్త్వము పొందినాడు. ఇందుచే నే డతడు ప్రవ్రజింపవలెను; అట్లు చేయనిచో నిర్వాణము పొందవలసివచ్చును' అని చెప్పెను.

"భన్తే, నాకుమారుడు నిర్వాణము పొందగూడదు. అతనిని ప్రవ్ర జింప చేయుడు; కాని అతనిని వెంటపెట్టుకొని మాయింటికి దయచేయ వలెను.'

భగవాన్ నిమంత్రణము స్వీకరించి శ్రేష్ఠిపుత్రుని విహారమునకు గొనిపోయి ప్రవ్రజింప చేసి, ఉపసంపద నొసగెను. అతని తలిదండ్రులు సప్తాహకాలము భగవానుని విశేషముగా సత్కరించిరి.

శాస్త సప్తాహకాల మచట నుండి కుమారుని వెంటకొని పర్యాట నము చేయుచు కోటిగ్రామము చేరెను. ఆ గ్రామవాసులు బుద్ధ ప్రముఖసంఘమునకు మహాదానము నిచ్చిరి. శాస్త భోజనానంతరము దానానుమోదనము ప్రారంభించెను. కులపుత్రుడు అనుమోదన సమయమున గ్రామము వెలుపలికి చని 'శాస్త వచ్చునప్పటికి లేతును' అనుకొని గంగాతీరమున ఒకానొక వృక్షచ్ఛాయలో కూరుచుండి ధ్యాననిష్ఠు డయ్యెను. పెద్ద స్థవిరులు వచ్చినను ఆతడు లేవక, శాస్త వచ్చిన పిమ్మటనే లేచినాడు. సామాన్యభిక్షువులు కోపముతో 'ఇతడు ప్రవ్రజితు డయ్యును పూర్వమువలె పెద్ద స్థవిరులు వచ్చినపుడు లేవ కున్నాడు.'

కోటిగ్రామవాసులు నావల నొక్కచో కట్టివేసిరి. శాస్త నావలపై

కెక్కి 'భద్దజి ఎచట నున్నాడు?' అనెను.

'భన్తే, ఇచట నే.'

'భద్దజీ, రమ్ము. మా వెంట ఈనావలోనే కూరుచుండుము.

స్థవిరుడు ఎగిరి పడవ ఎక్కి కూరుచుండెను.

నావ గంగామధ్యమున చేరిన పిమ్మట శాస్త "భద్దజీ, నీవు మహాపణాద ప్రభువుగా నున్నప్పుడు నీ నివాసస్థాన మెచట?" అనెను.

'భన్తే, ఇచట మునిగిపోయినది.'

సామాన్యభిక్షువులు 'ఇతడు అర్హత్వము పొందినట్లు ప్రకటించుచున్నారు' అనిరి.

'భద్దజి, ఈ బ్రహ్మచారుల సంశయము తొలగింపుము' అన్నాడు శాస్త.

ఆక్షణములోనే స్థవిరుడు శాస్తకు ప్రణామము చేసి, బుద్ధిబలముచే జని ప్రాసాదశిఖరము నంగుళితో పట్టి ఇరువదిఅయిదు యోజనముల దూరము గొనిపోయి ఆకసమున కెగిరెను. ఎగురుచున్న ప్రాసాదము క్రింద జనులు అయ్యది ఉచ్ఛేదము పొందినట్లు గ్రహించిరి. ఆయన ఒక యోజనము, రెండు యోజనములు ఇరువది యోజనములవరకు, ప్రాసాదమును నీటిపై నుండి కొంపోయెను.

పూర్వజన్మములోని ఆయునబంధువులు ప్రాసాదముమీది లోభముచే మత్స్యములుగా, కచ్ఛపములుగా నాగములుగా మండూకములుగా ఆప్రాసాదముననే జన్మించిరి. ప్రాసాదము లేచిన పిమ్మట అవియన్నియు నెగిరి నీట దుముకుచుండుట చూచి శాస్త "భద్దజీ, నీ సంబంధులు క్లేశము పొందుచున్నారు" అనెను.

శాస్తవాక్కులు విని స్థవిరుడు ప్రాసాదమును విడిచిపెట్టెను. అయ్యదితోడనే సుప్రతిష్ఠిత మయ్యెను.

శాస్త గంగానది దాటిన పిదప ఆసనము నదీతీరముననే వేసిరి. పరచిన శ్రేష్ఠాసనముపై కూరుచుండి తరుణసూర్యరశ్మి వెలార్చుచు శాస్త కూరుచుండెను. అప్పుడు భిక్షువులు "భన్తే, భద్దజి స్థవిరుడు ఈస్థానమున ఎప్పు డుండెను?" అని యడిగిరి.

"మహాపణాద ప్రభువుగా నున్నప్పుడు" అని శాస్త పూర్వజన్మ కథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము విదేహరాష్ట్రమున మిధిలానగరములో సుచి యను రా జుండెను. అతనికుమారుడుకూడ సుచియే. ఆతనికుమారుడు మహాపణాదుడు. అతని క్రీప్రాసాదము లభించెను. లభించిన పిమ్మట పూర్వజన్మసహాయకుసికై తండ్రికొడుకులు ఉదుంబరకాష్ఠములతో, వెదుళ్ళతో ప్రత్యేకబుద్ధుని నివాసార్థము పర్ణశాల నిర్మించిరి.

శాస్త సమ్యక్సంబుద్ధు డయి ఈకధనుగూర్చి యీగాథలు పలికెను.

ప్రభు పణాదుని పైడిప్రాసాద మిద్ది
వెడలుపు పదునారు పొడవు సహస్ర
ధనువుల పరిమితి; దాన నంతస్తు
లేడు; పతాకము లెగురు పచ్చనివి.

అందులో గంధర్వు లార్వేలవారు
చేయుచుందురు గానచిత్రనాట్యములు.

భద్దజీ, నీ వన్న భాతిసే యుండె,
నేను శక్రుడ నాడు, నీ సేవకుండ.

శాస్త ఇట్లు ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. అప్పుడు మహాపణాదుడు భద్దజి; ఇంద్రుడు నేనే.

265 ఖురప్ప జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, విశ్వాసము కోల్పోయిన భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

"భిక్షూ, నీవు నిజముగా విశ్వాసము కోలుపోతివా!" అని శాస్త యడిగెను. "భన్తే, నిజమే." "భిక్షూ, నిర్వాణమువైపు గొనిపోవు శాసనమున ప్రవ్రజించియు, విశ్వాసము విడిచితివా? పూర్వముకూడ

నిర్వాణమునకు సంబంధింపని విషయములకై ప్రయత్నము చేసిరి” అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యముచేయుచుండ బోధిసత్త్వుడొకానొక ఏనరక్షకుని వంశమున పుట్టి, పెద్దవాడయి రక్షకజ్యేష్ఠు డయ్యెను. పంచశతపరివారసమేతుడై యతడరణ్యాముఖమున గ్రామమున నివసించుచు, భృతి గ్రహించి మనుజుల నడవి దాటించుచుండెను. ఒకనాడు వారాణసీనివాసి, వణిక్పుత్రుడు అయిదువందలబండ్లతో ఆగ్రామము చేరి బోధిసత్త్వుని బిలిపించి, “మిత్రమా, వేయి నాణెములు స్వీకరించి, మమ్ముల నడవి దాటింపుము” అని కోరగా అతడంగీకరించి వేయి నాణెములు గ్రహించుచుండగనే అతనికై తన జీవమున దిగదుడుపుచేసెను. అతడు వణిక్పుత్రుని గొనిపోయి అడవిలో ప్రవేశించెను. అటవీమధ్యమున పంచశత చోరదళము వారిచుట్టుముట్టెను. చోరులను చూడగనే తక్కినజనుల గుండెలు జారిపోయెను. రక్షకజ్యేష్ఠుడు అరచుచు, గర్జనము చేయుచు, ప్రహరించుచు చోరులను పారద్రోలి, వణిక్పుత్రుని సురక్షితముగా కాంతారము దాటించెను. ఆవల చేరిన పిమ్మట నతడాగి, జ్యేష్ఠునికి బహురసభరిత మగు భోజనము పెట్టించి, తాను భుజించి, సుఖాలాపములు చేయుచు “మిత్రమా, భయంకరులగు చోరులు శాస్త్రాదులతో చుట్టుముట్టినను నీచిత్తమున ఈషణ్మాత్రభీతికూడ కలుగలేదేమి?” అని ప్రశ్నించెను.

ఈగాథ పలికెను :

చాపముక్తము లైన శరములు వేగ
రాలుచునుండంగ, తైలవిశుద్ధ
కిరవాలపంక్తులు కదలుచుండంగ,
నృత్యమాడుచు నుండ మృత్యుదేవతయె
కంప మేటికి మీకు కలుగలేదాయె?

అది విని రక్షకజ్యేష్ఠుడు ఈ గాథలు పలికెను :

సర్వ మట్లున్న ప్రసన్నచిత్తమున
నుంటచే విజయమ్ము గంటిమి మేము;
విడిచితి తొలుత జీవితముపై నాశ.

చేయ శేరెన్నండు జీవితప్రియులు
ధీరులై వీరులై శూరకృత్యములు.

బాణవర్షము కురియుచుండ జీవింపవలె నను తృష్ణ విడిచి, శూర కృత్య మాచరించుట ప్రకటించి వణిక్పుత్రుని వీడుకొల్పి, తనగ్రామము నకు వచ్చి, దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు, తుదకు యథా కర్మం గతో.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, రెండుజాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున రక్షఃప్రము ఖుడు నేనే

266 వాతగ్గ సింధవ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయునపుడు ఒకానొక గృహస్థు విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొక సుందరి ఒక సుందరగృహస్థుని చూచి అతనియెడ ఆసక్తచిత్త యయ్యెను. ఆమెకు శరీరమున సుఖము కాని మనస్సున శాంతి కాని లేవు. ఆమె నిజపరిచారిక 'నీవు ఏల చంచలచిత్త వైతివి? మంచముపట్టి పట్టుకొని ఏల దొరలు చున్నావు? నీకు వచ్చిన కష్ట మేమి?' అని యడిగెను. ఎన్నిసారులో ఆపరిచారికదూతికలు అడిగినగాని యజమానురాలు నిజస్థితి చెప్ప లేదు. అపుడు వారు ఆమె నోదార్చి, 'నీవు చింతింపవద్దు. మేము ఆయనను తీసికొని వత్తుము' అని చెప్పిపోయి ఆగృహస్థుని పిలిచిరి. అతడు సమ్మతింపలేదు; కాని తరచుగా పిలుచుటచే తుదకు సమ్మతించి 'ఫలాని రోజున, ఫలాని సమయమున వత్తును' అని చెప్పి ప్రమాణము

చేసెను. ఆమె శయనమందిర మలంకరించి తా నలంకరించుకొని శయ్య నీయముపై కూరుచుండెను. అతడు వచ్చి శయ్యా కొకకొనను కూరు చుండెను. అప్పు డామె తనలో నేను గాంభీర్యము విడిచి వెంటనే ఇతనికి అవకాశ మిత్తునేని నాకు ఘనత తగ్గును. వచ్చిననాడే అవకాశ మిచ్చుట ఉచితము కాదు. నే డితనిని లజ్జితుని చేసి రెండవనాడు ఈతని కవకాశ మిత్తును' అని తలపోసి చేతులు పట్టుకొనుట మొద లైన క్రీడ ప్రారంభించెను. తుద కామె "వెడలిపో, నీతో నా కేమియు పనిలేదు' అనెను.

హతాశు డై, లజ్జితు డై యతడు నిజగృహమునకు వెడలి పోయెను.

ఆ ప్రజనము ఆమె చేసిన పని గ్రహించి, అతడు వెడలిపోయిన పిదప ఆమెతో 'నీవు అతనియెడ ఆసక్తచిత్త వైతివి ఆహారము విడిచి మంచముపై దొరలుచుంటివి. మేము ఎంతో వేడుకొని ఆయనను పిలుచుకొని వచ్చితిమి నీ వాయన కేల అవకాశ మీయ వైతివి?' అని అనిరి. ఆమె నిజాభిప్రాయము తెలిపెను. అట్లగుచో తెలియునులే యని వారు వెడలిపోయిరి. ఆగృహస్థు మరల రానేలేదు. అతడు లభింపకుండుటచే ఆమె అన్నపానీయములు విడిచి తుదకు చనిపోయెను.

ఆమె మరణవార్త విని విశేషముగా గంధమాల్యానులేపములు వెంటగొని జేతవనమునకు జని శాస్తను పూజించి ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్క కూరుచుండెను. శాస్త అతనిని జూచి, "ఉపాసకా, కన బడుట లే దేమి?" అనెను.

గృహస్థుస్థితి తెలియపరచి 'భన్తే, ఇంతవరకును లజ్జవలన బుద్ధ సేవకు రాజాలనైతిని' అని విన్నవించినాడు.

'ఉపాసకా, ఆమె ఇప్పుడే కాదు. వెనుకకూడ ఇట్లే చేసినది' అని అతని ప్రార్థనపై శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ సైంధవకులమున బుట్టి వాతగ్గ సైంధవ మనుపేర రాజుకు మంగళాశ్వ ముయ్యెను. అశ్వగోపకులు సైంధవమును దీసికొనిపోయి గంగాజల

ములో స్నానము చేయించుచుందురు. కుందలి యను గాడిద గుఱ్ఱమును చూచి మరులుకొని, కామవశమున కంపించుచు తృణభక్షణము మానెను. నీరు త్రాగుట మానెను; శుష్కించి పోయి, అస్థిచర్మావశిష్ట యయ్యెను.

దానిబిడ్డ గార్దభపోతకము చిక్కిపోవుచున్న తల్లిని చూచి 'అమ్మా, పచ్చిక మేయవు? నీరు త్రాగవు? శుష్కించిపోవుచు కంపించుచు అచ్చటచ్చట పడియుందువు? నీ కేమి కష్టము దాపురించినది?' అనెను.

అది మొదట ఏమియు పలుకక, కొమరుడు మాటిమాటికిని ప్రశ్నించుటచే విషయము తెలిపెను. కొమరుడు తల్లి నోదార్చి, "అమ్మా, విచారింపకు. అశ్వమును కొనివత్తును" అని చెప్పి, సైంధవము స్నానము చేయుసమయమున సమీపమునకు జని 'నాయనా, నాతల్లి నీయెడ ప్రతిబద్ధచిత్తురా లయినది. ఆహారము విడిచిపెట్టినది. శుష్కించి పోవుచున్నది. ఆమెకు ప్రాణదానము చేయుము' అని పలికెను. 'మంచిది బాబా, అట్లే చేసెదను. అశ్వగోపకులు నాకు స్నానము చేయించి మేత మేయుటకై నన్ను కొంచెము తడవు గంగాతీరమున విడుతురు. అప్పుడు నీవు తల్లితో నచటికి రమ్ము' అని సైంధవము చెప్పెను. కుమారుడు వెడలిపోయి, తల్లిని గొనివచ్చి అచ్చట విడిచి, కొంతదూరమున ప్రచ్ఛన్నముగా నుండెను. అశ్వగోపకులు గుఱ్ఱము నక్కడ విడిచిరి. అశ్వము గర్దభిని జూచి సమీపమునకు వచ్చి దాని శరీరమును వాసన చూచునప్పటికి గార్దభి తనలో 'నేను గాంభీర్యము వహింపక, అశ్వము వచ్చినంతనే దాని కవకాశ మిత్తునేని నా పేరు ప్రతిష్ఠలు పోవును. కోర్కె లేనిదానివలె నుండుట యుక్తము' అని తలపోసి, గుఱ్ఱపు క్రిందిదాడమీద తన్ని పరుగెత్తెను. అశ్వమునకు దంతము రాలిపోవునంతటి బాధ కలిగెను. గుఱ్ఱము సిగ్గుపడి, అచటి నుండి పలాయనము చేసెను. గాడిద దుఃఖించుచు అచ్చటనే పడియుండెను. అంతట కుమారుడు తల్లిని సమీపించి ప్రశ్నించువాడై ఈగాథ పలికెను :

> ఎవనికోసము నీవు కృశించి పాలి
> పోతి, వెవ్వనికై నీకు భోజనంబు

కూడ రుచించెడిది కాదో, వాడు వచ్చె:
ఇట్టియెడ నీవు పరుగిడ నేల తల్లి.

పుత్రునిమాటలు విని తల్లి ఈగాథ పలికెను .

అమరు పక్షాన సంబంధ మాది యందె
స్త్రీల యభిమాన మంతయు శిథిల మగును;
ఇందుచే తండ్రి, నే పరుగిడినదాన!

ఈవిధముగా గర్దభి స్త్రీస్వభావమును కుమారునకు దెలిపెను.
శాస్త్ర అభిసంబుద్ధుడై ఈగాథ పలికెను :

వచ్చు నుత్తమవంశజు నిచ్చగింప
కివ్వతె యుపేక్షచేయు నా జవ్వని కడు
కందవలె చిరకాలము కుందలివలె.

శాస్త్ర సత్యములను ప్రకటించి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున గాడిద ఆస్త్రీ; జాతర్గ సింధవము నేను.

267 కక్కాట జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక స్త్రీని గురించి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొక గృహస్థు గృహిణితో కూడ బయలుదేరి బాకీలు వసూలుచేయుటకై జనపదమునకు బోయి, వసూలు చేసి, మరలి వచ్చుచుండెను. మార్గమున చోరులు వచ్చిపడిరి. ఆయనభార్య చాల చక్కనిది. చోరనాయకుడు ఆమెయెడ ఆసక్తచిత్తుడై గృహస్థును మోదసాగెను. ఆమె శీలవతి, సదాచారసంపన్నురాలు, భర్తను దైవసమానునిగా భావించెడిది. ఆమె చోరనాయకుని పాదములపై పడి, "స్వామీ! మీరు నామీదికోరికచే నాభర్తను సంహరించుపక్షమున నేను విషము తిని ప్రాణములు కోల్పోవుదును. నేను మీ వెంట రాను;

నాభర్తను నిష్ఫలముగ బాధింపకుము'' అని భర్తను విడిపించుకొన్నది.

వారిరువురు భద్రముగ శ్రావస్తిలో జేతవనవిహారము వెనుకగా పోవుచు, వారు 'విహారములోనికి బోయి శాస్తకు ప్రణామము చేయ దలచి గంధకుటిప్రాంగణము చేరి అఖ్లి చేసి ఒకప్రక్కన గూర్చుండిరి.

'ఎచ్చటికి పోయితిరి?' అని శాస్త అడిగెను.

'బాకీలు వసూలు చేయుటకు.'

'మార్గమున సుఖముగా నుండెనా?'

'భన్తే, మార్గమున చోరులు మమ్ము పట్టుకొనిరి. చోరులు నన్ను కొట్టుచున్నప్పుడు ఈమె చోరనాయకుని వేడుకొని నన్ను విడిపించినది. అందుచే ప్రాణములు దక్కినవి.'

"ఉపాసకా, ఇప్పుడు ఈమె నీప్రాణములు రక్షించినది; పూర్వము పండితులనుకూడ రక్షించినది'' అని శాస్త వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మ వృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండుకాలమున హిమాలయమున మహాసరోవర ముండెను. అందు సువర్ణవర్ణము కల పెద్ద యెండ్రకాయ యుండుటచే దానికి కుళీరహ్రద మని పేరువచ్చెను. కుళీరము చాలపెద్దది, పెద్ద చక్రమంత ప్రమాణము కలది. ఏనుగును పట్టుకొని అది చంపి తినివేయుచుండెను. కావున మడుగులో దిగుటకు ఏనుగులు భయపడుచుండెను. ఆమడుగు సమీపమున నివసించు గజ యూధనాయకుని సహవాసిని యయినకరేణువు కడుపున బోధిసత్త్వుడు పడెను. గర్భమును రక్షించుకొను యోజనతో ఆడయేనుగు వేరొక పర్వతప్రదేశమునకు పోయి మగబిడ్డను కనెను.

హస్తిపోతము క్రమముగా పెరిగి మహాశరీరము, మహాశక్తి, మహా సౌందర్యము కలదై అంజనాద్రిని పోలియుండెను. ఒక కరేణువుతో బోధిసత్త్వునకు సహవాస మేర్పడెను. ఎండ్రిని పట్టుకోదలచి ఆయన భార్యను తల్లిని వెంటగొని గజయూధమును జేరి, తండ్రిని గాంచి, 'నేను కుళీరమును పట్టుకొందును' అనెను. 'నాయనా, పట్టుకొనలేవు' అని వారించి, కుమారుడు మాటిమాటికి పట్టుదల పట్టుటచేత

'సరే, నీకే తెలియును' అనెను.

అతడు కుళీరహ్రదమునకు జని అచట నివసించు నేనుగుల నన్నిటిని ఒకచో జేర్చి, వానితో తీరమునకు బోయి 'ఆకుళీరము మనములోనికి బోవునప్పుడు పట్టుకొనునా? వెలుపలికి వచ్చునప్పుడు పట్టుకొనునా?' అనెను.

'వెలుపలికి వచ్చునప్పుడు.'

'మీరు కుళీరహ్రదములో దిగుడు. ఆహారము కొనుడు. ముందుగా వెలుపలికి రండు. నేను చివరకు వత్తును.'

ఏనుగు లట్టులే చేసెను. తుదకు వెలుపలికి జనుచున్న బోధిసత్త్వుని కుళీరము లోహకారుడు పెద్దపట్టుకారుతో ఇనుపయాచను గట్టిగా పట్టుకొనునట్లు తన గిట్టలతో బట్టుకొనెను. ఆడయేనుగులు సమీపమున నే నిలిచియుండెను. బోధిసత్త్వుడు ఎండ్రిని కదల్చి లాగలేకుండెను. కాని ఎండ్రియే ఆయనను పట్టుకొని తనదగ్గరకు లాగుకొనెను. బోధిసత్త్వుడు మరణభీతిచే బందీవలె అరచెను. ఆడయేనుగులు భయభ్రాంతములై మలమూత్రములు విడుచుచు పరుగెత్తెను. ఆయనభార్యకూడ నిలువజాలక భయమున పరుగెత్తెను. బోధిసత్త్వుడు తన బంధనస్థితిని గూర్చియు, దానిని పరుగెత్తవల దనియు ఈగాథ పలికెను.

> స్వర్ణవర్ణంబు, విశాలనేత్రములు
> గట్టివౌ గిట్టలు కలిగి, రోమములు
> లేని జంతువునకు లోనైతి నీట;
> దయనీయగతి నుండి తప్పింపవలయు;
> ప్రియతమా, ఇపుడు నన్ వీడిపోవకుము!

అంతట కరేణు వాగి ఓదార్చి ఈగాథ పలికెను

> ఆర్య, యెట్లు విడుతు నరువదేడుల నిన్ను?
> ప్రియుడ వీవె నాకు పృథివియందు

ఇట్లు సహకార మిచ్చి 'ఆర్య, నే నీకుళీరముతో కొంచెము మాటాడి విడిపించెదను' అని కుళీరమును యాచించుచు ఈగాథ పలికెను.

ఉదధిలో గాని, నర్మదానదమునందు
కాని, గంగాపగం గాని, కలకుళీర
నిఖిలకులనాయకుండవు నీవె, విడుము
రోదనము చేయుచున్నట్టి నాదుపతిని.

కుళీరము స్త్రీవాక్కులచే రసానుభవము పొంది, మనసు చలించుచుండగా ఏనుగు కాళ్ళపట్టు విడిచిపెట్టెను.

బోధిసత్త్వుడు పాదము లెత్తి దాని వీపుపై కెక్కెను. దాని యెముకలు విరిగినవి. ఏనుగు సంతోషమున ఘీంకారము చేసెను. దానిలో ఆడేనుగులు గుమిగూడి, ఎండ్రిని నీటినుండి నేలమీాది కీడ్చి, త్రొక్కి, పొడిపొడి చేసెను. దాని రెండుగిట్టలు విరిగి యొకచో బడెను. కుళీరహ్రదమునకు గంగానదితో సంబంధము కలదు. గంగోదకము పొరలి వచ్చినప్పుడు హ్రదము నీటితో నిండిపోవుచుండును. గంగ తగ్గినప్పుడు హ్రదోదకము పోయి దానిలో బడుచుండును. ఎండ్రకాయగిట్టలు రెండును గంగలో కొట్టుకొని పోయెను. అం దొకటి సముద్రములో జేరెను. రెండవది జలక్రీడ చేయుచున్న రాజకుమారదశకమునకు లభింపగా వారు ఆనక మను మృదంగము చేయించిరి. సముద్రములోనికి పోయిన దానిని అసురులు తీసికొని ఆలంబరము అను భేరి చేయించిరి. ఒకప్పుడు వారు ఇంద్రునితో యుద్ధము చేయుచు ఆభేరిని విడిచి పలాయనము చేసిరి. ఇంద్రుడు తనకొరకు దానిని సేకరించెను. ఆలంబరము మేఘముతో సమానముగా ధ్వనిచేయును. కావుననే దాని కాపేరు వచ్చినది.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున ఆడయేనుగు ఈ ఉపాసిక; ఏనుగు నేనే.

268 ఆరామదూసక జాతకము

దక్షిణగిరి జనపదమున ఒక ఉద్యానపాలకుని గూర్చి శాస్త చెప్పినది

వర్తమాన కథ

చాతుర్మాస్యలు గడిపినపిదప శాస్త జేతవనమునుండి బయలుదేరి, దక్షిణగిరి జనపదమున పర్యటన చేసెను. ఒక ఉపాసకుడు బుద్ధభగవానుని, సంఘమును ఆహ్వానించి ఉద్యానమున దింపి. యవాగు ఖాద్యములు సంతృప్తిగా వడ్డించి "ఆర్యా, ఉద్యానమున విహరింపదలచినచో ఉద్యానపాలకుడు వెంటనుండును" అని వచ్చినవారికి ఫలాదులొసగు మని ఉద్యానపాలకునితో చెప్పెను.

భిక్షువులు ఉద్యానమున విచరించుచు, ఒకచో వృక్షాదు లేవియు లేకుండుట గమనించి, తోటమాలిని 'కారణ మే' మని అడిగిరి.

తోటమాలి వారితో "నాబిడ్డ పెంచుచున్న మొక్కలకు నీరు చల్లుచు సమూలముగా మొక్కలు పీకి, వ్రేళ్ళపై నీళ్ళు చల్లినాడు. అందువలన ఆప్రదేశమున వృక్షములు లేకున్నవి." భిక్షువులు శాస్త కడకు చని యీవిషయము విన్నవించిరి.

శాస్త "ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ ఆబాలుడు (ఆరామదూసకుడు) తోటను ధ్వంసము చేయుచుండెడివాడు" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో విశ్వసేనుడు రాజ్యము చేయుచుండగా ఉత్సవఘోషణ విని తోటమాలి సంబరములో పాల్గొనవలె నని తలచి, ఆరామములోని కోతులను బిలిచి 'ఈయుద్యానము మీకు మిక్కిలి ఉపయోగకారి. నేను వారముదినములు ఉత్సవమునకు బోవుదును. ఆకుదొడుగు మొక్కలకు మీరు నీరు పోయుడు' అని చెప్పెను. మంచిదని వానరము లంగీకరించెను. వాని కతడు తోలుతిత్తు లిచ్చి వెడలిపోయెను.

పాటమరించు మొక్కలకు కోతులు నీరు పోసెను. మర్కటజ్యేష్ఠ

మిట్లు పలికెను: "కొంచెము మీరు రండు. ఉదకమన్ని వేళల లభించునది కాదు. కావున నీరు పారబోయకుడు. మొక్కలు పీకి, వాని వేళ్ళ పరిమాణము తెలిసికొని, దీర్ఘమూలములు కలవానికి నిండుగను, అల్పమూలము లున్నవాని కల్పముగను నీరు చల్లుడు." మంచి దని వానరములు మొలచుచున్న మొక్కలను పీకి, చూచి, మరల పాతి నీరు చల్లెను.

ఆకాలమున బోధిసత్త్వుడు వారాణసిలో నుండి, ఏదో పనిమీద పోవుచు, ఉద్యానము చేరి, కోతులు చేయుచున్న పనిని చూచి "మీచేత ఈపని చేయించుచున్నవా రెవరు?" అని యడిగెను.

'వానరజ్యేష్ఠము.'

'జ్యేష్ఠునకే ఇట్టి బుద్ధి యుండగా మీ కెట్టి దుండును?' అను భావమును స్ఫురింపజేయు ఈగాథ పలికెను:

> ఇందు శ్రేష్ఠునిబుద్ధి యిట్లున్నయపుడు
> ఇంక నెట్లుండునో యితరులమాట.

ఆపలుకులు విని వానరములు ఈగాథ పలికినవి:

> బ్రాహ్మణా, తెలియక పలుకుచున్నావు:
> ముందుగా నెరుగక మూలరూపంబు
> ఎదిగెడి తరుల గ్రహించుట యెట్లు?

అది విని బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ పలికెను:

> నిందించుటే లేదు నేను మిమ్ములను,
> మిగులు వానరములన్ తెగడుట లేదు,
> వృక్షపాలనముకై విస్ససేనుండు
> నియమించి మిమ్ముల, నింద్యుడైనాడు.

శాస్తృ ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. వానరులలోని ముఖ్యుడే ఆరామదూసకుడు; పండితుడను నేనే.

269 సుజాత జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండగా అనాథపిండకునికోడలును, ధనంజయుశ్రేష్ఠిపుత్రికయు, విశాఖకు చెల్లెలును అగు సుజాతను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆమె మహావైభవముతో అనాధపిండికుని గృహములో చేరెను. తాను ఉన్నతవంశములోనిదాన ననుతలంపుతో ఆమె అభిమానముతో కోపముతో, చురుకుగా, కఠినముగా నుండెడిది. అత్తమామలయెడను, భర్తయెడను కర్తవ్యమును సరిగా నిర్వర్తించునది కాదు. ఇంటిలోని వారిని బెదగించుచు బాధుచుండెడిది.

ఒకనాడు శాస్త 500 భిక్షువులతో అనాధపిండికుని గృహమునకు విచ్చేసి, కూరుచుండెను. మహాశ్రేష్ఠి ధర్మప్రసంగము వినుచు, భగవానుని సమీపమున గూరుచుండెను. ఆసమయమున సుజాత పనివారలతో జగడమాడుచుండెను. శాస్త ధర్మప్రసంగము ఆపి "ఏమి యీధ్వని ?" అనెను.

"భన్తే, ఆమె ఇంటికోడలు. గౌరవములేనిది. అత్తమామలయెడ, భర్తయెడ కర్తవ్యము నెరవేర్పదు; దాన మీయదు; శ్రద్ధావంతురాలు కాదు; అప్రసన్నురాలు; రాత్రింబగళ్లు జగడమాడుచుండును."

"అట్లగుచో పిలిపింపుడు." ఆమె వచ్చి శాస్తకు నమస్కరించి, ఒకప్రక్క నిలుచుండెను.

అప్పుడు శాస్త "సుజాతా, పురుషునకు ఏడురకముల భార్య ఉండవచ్చును; అందు నీవు ఏతరగతికి చెందినదానవు ?" అనెను.

"భన్తే, సంక్షేపముగ చెప్పినమాటల కర్థము నాకు తెలియదు; నాకు సవిస్తరముగ విశదీకరింపుడు."

"అట్లగుచో శ్రద్ధగా వినుము" అని శాస్త యీగాథలు పలికెను.

> ఆహితమొనర్చున, దనుకంపలేని,
> దన్యానురక్త, కోపాంధయు, భర్త
> నవహేళనము చేయునది, దాస
> దాసీ జనాదికదండనశీల
> అగు భార్య వధకురా లని పేరు పొందు.

శిల్పంబుననుగాని సేద్యానగాని
వాణిజ్యమునగాని స్వామిధనంబు
ఇచ్చిన, దానిలో నెంతయో కొంత
హరియించునది «చోర» యని పేరు పొందు.

అలసస్వభావయు, నధిక భోజనయు
కార్యముల్ చేయని కఠినవర్తనయు,
చండస్వభావ, ప్రచండభాషిణియు
దాసదాసీజన దండనశీల
«మొనగత్తె» యనిపించుకొనును లోకమున.

ఎల్లవేళలయందు హితమాచరించు,
దయతోడ పుత్రుని తల్లివిధాన
పతిని పోషించుచు, నత డిచ్చు ధనము
భద్రమ్ము చేసెడి భార్యకు “మాత”
అని వచ్చు మంచిపే రఖిలలోకాన.

ఆదరించెడునట్టు లక్క చెల్లెలిని
భక్తి లజ్జలతోడ పతిని సేవించు
భార్యకు వచ్చును «భగిని» నామంబు.

భర్తను గాంచుచో బహుకాలమునకు
మరలి వచ్చిన మిత్రు తెరగున జూచి
చిత్త ప్రసన్నత చెంద కులీన,
పతిభక్తియుత, శీలవతి యగునట్టి
భార్యకు «సఖి» యను ప్రథ కల్గుచుండు.

స్వామి కోపించిన శాంతితోనుండి,
దండనమ్మునగూడ దమముతోనుండి,
ఉద్ధతి క్రోధమ్ము లుండక, మిగుల
స్వామి సేవావశంవద యైన మంచి
భార్యకు «దాసి» యనా ప్రథ కల్గుచుండు.

మంచి గుణమ్ములు, మర్యాద, దయయు
వర్తనమ్మున లేని «వధక», «చోరలు»
«మొనగత్తె» యనియెడి మువ్వురు భార్య
లంకాన నరకమ్మునందు జేరుదురు

చిర సంయమముచేత, శీలముచేత,
మాతయు, భగినియు, మరి సఖి, దాస
యగువారు పొందుదు రంతాన సుగతి.

"సుజాతా, పురుషునకు ఇట్టి భార్యలు లభింపవచ్చును. ఇందులో వధక, చోర, ఆర్య, – ఈముగ్గురు నరకమున జన్మింతురు. తక్కిన నల్గురు నిర్మానరతి – దేవలోకమున జన్మింతురు.

ఈవిధముగ శాస్త ఏడువిధముల భార్యలను వర్ణించు సమయమున సుజాత స్రోతాపత్తిఫలమున ప్రతిష్ఠితురా లయ్యెను. అంతట శాస్త "ఈయేడుగురు భార్యలలో నీ వెట్టిదానవు?" అనెను.

"దాసీసమానురాలను" అని సుజాత శాస్తకు వందనము చేసి. క్షమాపణ వేడెను.

శాస్త సుజాతను ఒక్కయుపదేశముతోనే శాంతపరచెను. భోజనానంతరము శాస్త జేతవనమునకు జని భిక్షుసంఘము ఆదరప్రదర్శనము చేసిన పిదప గంధకుటిలో ప్రవేశించెను.

ధర్మసభలో భిక్షువులు శాస్తగుణములను చర్చించుచుండిరి. అంతలో ఆయన యచటి కరుదెంచి, విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ నేను ఒక్క ఉపదేశముతోనే సుజాతను శాంతపరచితిని" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వు డాయన పట్టపుదేవికడుపున బుట్టి పెద్దవాడయి, తక్షశిలానగరమున విద్యలు నేర్చి, తండ్రిమరణానంతరము రాజ్యమునకు వచ్చి, ధర్మానుసారముగా పరిపాలన చేయుచుండెను. ఆతనితల్లి, క్రోధన, పరుషస్వభావ, హేళనశీల. అతడు తల్లికి ఉపదేశ మిచ్చువాడై ఉదాహరణము లేకుండ బుద్ధిచెప్పుట యుక్తము కాదని తలచి, అందులకై యన్వేషించుచుండెను.

ఒకనా డుద్యానమునకు తల్లికొడుకులు చనిరి. మార్గమధ్యమున నెమలి కూసెను. బోధిసత్త్వుని అనుయాయు లది విని చెవులు మూసికొని 'అమ్మో, చండవాదినీ, పరుషవాదినీ, ధ్వని చేయకు' మనిపలికిరి.

బోధిసత్త్వుడు నాటక మంటపము నుండి మరలి, జననితో ఉద్యానమున విచరించుచుండగా వికసించిన సాలవృక్షముపైనుండి కోకిల మధురకూజితము చేసెను. జనులు సంతుష్టచిత్తులై అంజలి ఘటించి "కలవాదినీ, మృదుభాషిణీ, పలుకుము పలుకుము" అని మెడలు పైకెత్తి శ్రవణోత్సుకులై చూచుచు నిలుచుండిరి. బోధిసత్త్వుడా రెండు సందర్భములను గమనించి తల్లికి బోధచేయుదు నని యెంచి "అమ్మా, మార్గమధ్యమున జనులు నెమలికూత విని కూయవల దని చెవులు మూసికొన్నారు. పరుషవాక్కు లెవ్వరికిని ప్రియము కావు" అని ఈగాథలు పలికెను.

లలితవర్ణము, కోమలత్వంబు కలిగి
ప్రియదర్శనత్వంబు వెల్లుగా నున్న
తరుణులు ప్రీతి పాత్రములు కాలేదు
ఇహపరలోకాల నెందైన గాని
కార్కశ్య మున్నచో కంఠస్వరాన.

తిలల మచ్చల దాని, నలుపువర్ణము దాని
దర్శనీయము కానిదాని కోయిల పిట్ట
నీక్షించుచున్నవా రే వేళ నెల్లరున్.
కాని విన్నంతనే దాని మధురస్వనము
హాయి జెందును గాదె అఖిలమానవకోటి!

కాన అనుద్ధత కమనీయ లలిత
భాషలాడెడియామె ప్రకటించుచుండు
ధర్మార్థములు; అట్టి తరుణి లోకమున
మధురభాషిణి యని మాన్యత గాంచు.

ఈవిధముగా బోధిసత్త్వుడు తల్లికి ధర్మ ముపదేశించెను. నాటినుండి యామె శీలసంపన్న యయ్యెను. ఒక్క యుపదేశముతో తల్లిని శాంతపరచి, క్రమముగా యథా కర్మం గతో.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను ఆకాలమున వారాణసీ రాజమాత సుజాత; రాజు నేనే.

270 ఉలూక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కాకి - ఉలూకముల కలహమున గూర్చి, చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆకాలమున కాకులు పగటివేళ ఉలూకములను భుజించు చుండె డివి. ఉలూకములు సూర్యాస్తమయ మయినతరువాత నిద్రించు చున్న కాకుల శిరములమీద తన్నులు తన్ని ప్రాణములు తీయుచుండె డివి. జేతవనసమీపమున విహారములో ఒకానొక భిక్షువు కసవూడ్చు చుండగా చెట్టుపైనుండి తెగిపడిన కాకులతలలు చిమ్మవలసి వచ్చెను. ఈవిషయమున ధర్మసభలో చర్చసాగెను." ఆయుష్మంతులారా, అనుదినము ఈవిధముగ కాకులమొండెములు ఊడ్వవలసి వచ్చెను" అనుచుండగా శాస్త అచటి కరుదెంచి విషయము తెలిసికొని "భిక్షు వులారా, ప్రధమకల్పమునుండియు నీవైరము సాగుచునే యున్నది" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున ప్రధమకల్పమున జనులు సమావిష్టులై సుందరుడు, శోభాసంపన్నుడు, ప్రజ్ఞావంతుడు, సమస్తవిధములపరిపూర్ణుడు అగు పురుషుని రాజు జేసికొనిరి. చతుష్పాత్తు లొకచో జేరి, సింహమును రాజుగా నెన్నుకొన్నవి. మహాసముద్రములోని మత్స్యములు ఆనంద నామకమత్స్యమును ప్రభువును జేసికొన్నవి. పక్షులు హిమాలయమున పెద్దరాతిబండపై గుమిగూడి 'మనుష్యులలో రాజు కానబడు చున్నాడు. అట్లే చతుష్పాత్తులలోను మత్స్యములలోను కానవచ్చు చున్నాడు. మనకు రాజు లేడు. అరాజకముగానుండుట ఉచితముగా తోచుట లేదు. మనకుగూడ రాజుండవలెను. ఎవరినో యొకరిని రాజపదమున నుంచవలసి యున్నది' అని ఆలోచించినవి. అవి తగిన పక్షిని నిర్ణయించుటలో ఉలూకము నెన్నుకొని 'ఉలూకము మాకు నచ్చినది' అని పలికినవి.

ఎల్లరసమ్మతిని తెలిసికొనుటకై ఒకపక్షి మూడుమారులు కేకవేసి నది. మూడవమారు ఘోషణచేసినపుడు కాకి లేచి 'కొంచెె మాగుడు. రాజ్యాభిషేకసమయముననే ఈయనముఖ మిట్లున్నది. కోపము వచ్చి నప్పు డెట్లుండునో. ఈయన కోపించి మనలను జూచినపుడు మనము కాలినపెనముమీద నుంచిన తిలలవలె ఉన్నచోటనే వేగిపోవుదుము. కావున ఈయనను రాజునుజేయుట నాకు నచ్చలేదు' అని పలికెను.

పై జెప్పినమాటలు ప్రకటమగుట కీ ఈగాథ చెప్పెను :

బంధువు లందరి ప్రజ్ఞచే నయ్యె
కౌశికుండు ప్రభుండు; కాని యనుజ్ఞ
నొసగుచో పల్కెద నొకమాట నేను.

అది అనుజ్ఞ యీయగా పక్షులు ఈగాథ పలికినవి :

ఓయి సౌమ్య, అనుజ్ఞ నొసగినా మయ్య!
కల యర్థమును మాకు తెలుపుము; బుద్ధి
ప్రజ్ఞయు గల చిన్ని పక్షివి నీవు!

అనుజ్ఞ పొంది కాకి ఈగాథ పలికెను :

భద్రములారా, నాకు బాగుగా లేదు
ఈతని యభిషేక; మిపుడె యీవదన
మిటు లుండ, కోపింప నెటు లుండవచ్చు!

ఇట్లు పలికి కాకి 'నాకు నచ్చలేదు, నాకు నచ్చలేదు' అని యరచుచు ఆకసమున కెగిరిపోయెను. ఉలూకముకూడ లేచి దాని వెంట నంటెను. నాటినుండి వానికి పరస్పరవైర ముద్భవించెను. పక్షులు సువర్ణహంసను రాజుగా నెన్నుకొని అచటినుండి వెడలిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. రాజ్యమున అభిషిక్త డయిన హంసపోతకము నేనే.

271 ఉదపానదూసక జాతకము

శాస్త ఋషిపట్టణమున విహారముచేయుచు జలాశయమును మలినము చేయు సృగాలము గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

భిక్షువులు నీరు త్రాగు జలాశయమున ఒకానొక జంబుకము మల మూత్రములు విసర్జించి కలుషితముచేసి పరుగిడుచుండెను. ఒకనా డది జలాశయయకడకు వచ్చునప్పటికి శ్రమణులు దానిని బెడ్డలతో కొట్టిరి. నాటినుండి ఆజంబుకము అచ్చోటికి ఎన్నటికి మరలిరాలేదు. భిక్షువులు ఈవిషయము తెలిసికొని ధర్మసభలో చర్చచేయుచుండ, శాస్త అచటి కరుదెంచి, విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, ఈజంబుకము ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ జలాశయమును కలుషితము చేసెడిది" అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో ఈఋషిపట్టణమే, ఈజలాశయమే, యుండెను. అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు వారాణసిలో కులీనవంశమున పుట్టి, ఋషులవలె ప్రవ్రజించి ఋషిగణపరివృతుడై ఋషిపట్టణమున నివసించుచుండెను. ఈనక్కయే జలాశయమును మలినము చేసి, పలాయనము చేయుచుండెను. ఒకనాడు తాపసులు సమావిష్టులై ఉపాయముతో నక్కను పట్టుకొని బోధిసత్త్వుని సన్నిధికి గొనిపోయిరి. ఆయన సృగాలముతో సల్లాపము చేయువాడై ఈగాథ పలికెను:

> చిరకాల తపోధనులును
> అరణ్యవాసులును, ఋషులు నగు వారలచే
> గుహకప్రఖాత మగు నీ
> పానిని కలుషితము చేయ సౌమ్యా, తగునా?

అది విని నక్క ఈగాథ పలికెను:

> సలిలము త్రాగిన త్రాగును
> కలుషిత మొనరించుటే సృగాలవిధానం

బల మాపూర్వులు సిల్లే
సలిపిరి, కోపింప మీకు సముచిత మగునే.

అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ పలికెను

అగుచో నియ్యది తావక
సృగాల ధర్మంబె, యెట్టిచెలువున నుండం
దగునో యధర్మం, బిక నవి
యగపడకుండెడును గాక అత్యంతంబున్.

ఇట్లు మహాసత్త్వుడు దాని కుపదేశ మిచ్చి "మరల రావల" దని చెప్పెను. నాటినుండి నక్క తిరిగి చూడనైన చూడలేదు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశమున చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున నక్క యీ నక్కయే, గణశాస్తను నేనే.

272 వ్యాఘ్ర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కోకాలికభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది. కోకాలికుని కథ 13వ నిపాతమున తక్కారియ జాతకము (481)న వచ్చును.

వర్తమాన కథ

సారిపుత్ర మౌద్గల్యాయనులను కొనిపోవ నెంచి, కోకాలికుడు కోకాలికరాష్ట్రమునుండి జేతవనమునకు వచ్చి, శాస్తకు నమస్కరించి, స్థవిరుల సన్నిధికి చని "ఆయుష్మంతులారా, కోకాలికరాష్ట్రవాసులు మిమ్ములను స్మరించుచున్నారు; రండు. దయచేయుడు" అని విన్నవించెను.

"ఆయుష్మన్, నీవు పొమ్ము; మేము రాము" అని వారు పలికిరి. వారు అసమ్మతి చూపిన పిదప అతడు మరలి పోయెను. ఈవిషయమై ధర్మసభలో భిక్షువులు చర్చించుచుండగా, శాస్త అచటికరుగుదెంచి, విషయము తెలిసి కొని– "భిక్షువులారా, కోకాలికుడు ఇప్పుడే కాదు,

సారిపుత్రమౌద్గల్యాయనులతో కలిసియుండ లేక పోయెను; లేకుండ కూడ నుండలేక పోయెను” అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడరణ్యములో వృక్షదేవతగా నుండెను. తత్సమీపమున నొకవనస్పతిపై వేరొకవృక్షదేవత నివసించుచుండెను. ఆవనషండమున సింహవ్యాఘ్రములు వసించుచుండెను. వానిభయముచే లోకు లెవ్వరును అచ్చటిపొలము దున్నుట లేదు, చెట్లుకొట్టుట లేదు, అటువైపు కన్నెత్తి చూచుట లేదు. సింహవ్యాఘ్రములు జంతువులను వేటాడి, మాంసము తిని, మిగిలినదానిని విడిచిపెట్టుచుండెను. కావున వనషండమున దుర్గంధము నిండిపోయెను.

వృక్షదేవత యొకనాడు బోధిసత్త్వునికడకు వచ్చి ‘ఈసింహవ్యాఘ్రములమూలమున మన వనఖండమున శవదుర్గంధము నిండిపోయినది. వీని నిచ్చటనుండి వెడలగొట్టుదు’ ననెను. ‘సౌమ్యా, ఈజంతువులు రెండిటివలన వృక్షషండము సురక్షితముగా నున్నది. ఇవి తొలగినచో జనులు వచ్చి మననివాసవృక్షములను నిర్భయముగా ఖండించి, నేల చదరము చేసి దున్నగలరు. నీపని నాకు రుచింపలేదు’ అని బోధిసత్త్వు డీగాథలు పలికెను :

> ఏమిత్రువలన యోగ
> క్షేమమ్ములు, సద్యశంబు చెందును నష్టం
> బామిత్రుని కూటమి విడి,
> నేమముతో నుంద్రు భద్రనియతిని విబుధుల్.
>
> ఎట్టి మిత్రుసంపర్కాన వృద్ధి గాంచు
> చుండు కల్యాణ మతనితో యోగ్యవృత్తి
> ననుసరించును సర్వకార్యముల బుధుడు.

ఇట్లు బోధిసత్త్వుడు చెప్పినను ఆమూర్ఖదేవత గ్రహింపక యొకనాడు భయంకరరూపము జూపి సింహవ్యాఘ్రముల నచటినుండి పారద్రోలెను. వాని పదచిహ్నములు కనబడనందున లోకు లాజంతువులు

స్థలాంతరమునకు బోయిన వని యూహించి, యడవిలో నొకవైపు చెట్లు నరకిరి. అంతట వృక్షదేవత బోధిసత్త్వునికడకు వచ్చి, 'సౌమ్యా నీమాట వినక నే నాజంతువులను పారద్రోలితిని. అవి వెడలిపోవుట గ్రహించి, జనులు చెట్లు కొట్టినారు. ఇప్పు డేమి చేయవలె?' ననెను.

"ఇప్పు డవి ఆ ప్రదేశమున నున్నవి. పోయి పిలుచుకొని రమ్ము" అని బోధిసత్త్వు డనగా వృక్షదేవత అచటికి బోయి వానియెదుట నిలిచి అంజలి గ్రహించి ఈగాథ పలికెను:

కాననసీమకు క్రమ్మర పులులు,
పోం, డింక మీద లేకుండునుగాక
వ్యాఘ్రవిహీనముల్ వనములు కాని,
వనవిహీనము లైన వ్యాఘ్రముల్ కాని.

ఇట్లు దేవత యాచించినను 'నీవు పొమ్ము, మేము రాము' అని జంతువులు సమ్మతింప లేదు. దేవత ఒంటిగానే మరలి వచ్చెను. జనులు కొలదిరోజులలోనే చెట్లు కొట్టి, భూమి సమతలము చేసి సేద్యము చేసిరి.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కోకాలికుడు మూర్ఖదేవత; సింహము సారిపుత్రుడు; వ్యాఘ్రము మొద్గల్యాయనుడు; పండిత దేవత నేనే.

273 కచ్ఛప జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగా కోసలరాజుమహామంత్రు లిరువురు కలహ శాంతిని గూర్చి చెప్పినది.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రములో నొకానొక బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి

పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో విద్య లభ్యసించి, కామములు విడిచి, ప్రవ్ర జించి, హిమవత్ప్రదేశమున గంగాతీరమున ఆశ్రమము నిర్మించి నివ సించుచు, అభిజ్ఞలను, సమాపత్తులను పొంది, ధ్యానమున క్రీడించు చుండెను. ఈజన్మలో బోధిసత్త్వుడు పరనుమధ్యస్థుడుగా నుండి, ఉపేక్షాపారమితను పూర్తిచేసెను. ఆయన పర్ణశాలాద్వారమున కూరుచుండునపుడు దుష్టమర్కటము వచ్చి, ఆయనచెవిలో తనజన నేంద్రియమును దూర్చుచుండును. దానిని వారింపక బోధిసత్త్వుడు ఉపేక్షాభావముతో కూరుచుండి యుండును.

ఒకనాడు కచ్ఛపము గంగాజలమునుండి తీరమునకు వచ్చి, యెండలో నోరు తెరచుకొని పండుకొనెను. దానిని జూచి లోల మర్కటము తన జననేంద్రియమును తాబేలునోటిలో బెట్టెను. మెలకువ వచ్చి, తాబేలు దానిని నొక్కెను. నొప్పిపుట్టి, కోతి తనలో "ఇప్పుడు న న్నెవ రీకష్టమునుండి తప్పింపగలరు? ఎవ్వరికడకు బోవు దును?" అని యోచించి "తాపసునికంటె వే రెవ్వరును ఈబాధనుండి తప్పించువారు లేరు. ఆయనసన్నిధికి బోవలెను" అనుకొని, కచ్ఛప మును రెండుచేతులతో పట్టుకొని లేవనెత్తి బోధిసత్త్వునిసన్నిధికి జనెను. ఆయన దుష్టమర్కటమును ఎగతాళి చేయుచు ఈగాథ పలికెను

> హస్తమందు నధికమైన యాహార మే
> అమరు వాడ, వెట్టి యపనిసుపడ
> వెట్టి భిక్ష వేడి ఎట్టి శ్రద్ధావంతు
> నంతికమున కెప్పు డరిగినావొ?

అది విని దుష్టమర్కట మీగాథ పలికెను

> నేను మహాదుర్బుద్ధిని
> వానరమున, తాకరాని వస్తుస్పర్శన్
> బూనితి; భద్రస్తే, విడిచిన
> చో నను చేరుదును గిరికి: శుభ మగు మీకున్

బోధిసత్త్వుడు కచ్ఛపముతో సల్లాపము చేయువాడై ఈగాథ పలికెను :

ఉండు వానరములు కౌండిన్యగోత్రజుల్,
కచ్ఛపంబు లెల్ల కాశ్యపములు
కాన కాశ్యపంబ, కౌండిన్య విడువుము
మీను కల్గె నిపుడు మేళనంబు.

కచ్ఛపము బోధిసత్త్వునివాక్కులు వినుటచే ప్రసన్నచిత్తము కలదై మర్కటమును విడిచిపెట్టెను. మర్కటము విముక్తమై బోధిసత్త్వునకు వందనము చేసి వెడలిపోయెను. వెనుదిరిగి యాప్రదేశమును కంటితో చూడలేదు. కచ్ఛపము బోధిసత్త్వునకు వందనము చేసి యథాస్థానమునకు జనెను. బోధిసత్త్వుడు అపరిహీనధ్యానమనస్కుడై, బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కచ్ఛప వానరములు రెండును మహామాత్యులు, తపస్వి నేనే

274 లోల జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు లోభి యగు ఒకానొక భిక్షువును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతనిని ధర్మసభకు కొనిపోయిన పిదప శాస్త అతనితో "భిక్షూ, నీ విప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ లోభివే. లోభకారణమున మృతి నొందితివి. అందుచే ప్రాచీనపండితులుకూడ తమ వాసస్థానములు వీడవలసివచ్చినది" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ వారాణసిశ్రేష్ఠికి వంటచేయువాడు పుణ్యాబుద్ధితో పిట్టలు నివసించుటకు ఉట్టి వ్రేలాడదీసెను. బోధిసత్త్వుడు కపోతముగా పుట్టి ఆయుట్టిలో

నివసించుచుండెను. ఆవంటయింటిమీదుగా పోవుచున్న కాకి మత్స్య మాంసములు వండియుండుట చూచి నోరూరగా ఎవరితోడ్పాటుతో నా కవకాశము లభించును అని యోచించుచు బోధిసత్త్వుని జూచి 'ఈయనసహాయముతో అవకాశము లభించును' అని నిశ్చయించుకొని ఆపావురము మేతకై అడవికి బయలుదేరినపుడు దానివెంట జనెను.

బోధిసత్త్వుడు దానిని జూచి "నీమార్గము వేరు, నామార్గము వేరు. ఏల నా వెంట వచ్చుచున్నావు?" అనెను.

"భన్తే, నీవిధానము నాకు నచ్చినది. నీవెంట మేత తినుచు నీసేవ చేయగోరెదను" అని కాకి పలుకగా బోధిసత్త్వ డంగీకరించెను. కాకి వెంటబోయి ఏకాకివలె మెల్లగా నచటినుండి తొలగిపోయి పేడకుప్ప కదలించి క్రిమికీటకాదులను తిని పొట్ట నింపుకొని, బోధిసత్త్వునికడకు, బోయి "నీ వింకను మేత మేయుచున్నావా! నీకు భోజనప్రమాణము తెలియనక్కరలేదా! రా, చీకటిపడకముందే పోవుద" మనెను. దానితో బోధిసత్త్వుడు నివాసస్థానమునకు జనెను. "ఆపావురము మిత్రుని గొనివచ్చినది" అని వంటవాడు ఉట్టిన్రేలాడదీసెను. కాకి నాలుగైదురోజు లదేపద్ధతిగా నుండెను. ఆనాడు శ్రేష్ఠికోసము మత్స్య మాంసములు హెచ్చుగా వచ్చెను. కాకి చూచి పేరాసకు లొంగి పోయి, ఉదయమే మూలుగుచు పొరలుచుండెను.

"సౌమ్యా, రా, మేతకు పోవుదము" అని పావురము పిలిచెను.

"నీవు పో, నాకు అజీర్ణశంక కలిగినది."

"సౌమ్యా, కాకులకు అజీర్ణ ముండదు. నీవు దీపపువత్తి మింగిన యెడల నీ కడుపులో కొంచెమసేపే ఉండును. నోట బెట్టుకొంటివేని వెంటనే జీర్ణమగును. నామాట విని ఈమత్స్యమాంసములను జూచి యిట్లు చేయకుము."

"ఏమి స్వామీ, ఇట్లనుచున్నారు? నాకు నిజముగా అజీర్ణము చేసినది."

"అట్లయిన భద్రముగా నుండుము" అని పావురము వెడలి పోయెను.

వంటవాడు మత్స్యమాంసములతో వివిధవ్యంజనములు చేసి, ఒడలి మీది చెమట తుడుచుకొనుటకై గుమ్మముకడకు బోయెను. ఇదే

సమయ మని కాకి లేచి కూరలబానలిపై వ్రాలెను. చప్పుడు విని పాచకుడు మరలివచ్చి, కాకిని జూచి లోనికి బోయి దానిని బట్టుకొని ఈకలు లాగి, అల్లము, జీలకర్ర, మొదలగునవి నూరి మజ్జిగతో కలిపి, 'మా శ్రేష్ఠికోసము తెచ్చిన మత్స్యమాంసములను ఎంగిలి చేయుదువా?' అని దాని యొడలినిండ పూసి, దానిని ఉట్టిలో బడవైచెను. కాకి చాల బాధపడెను. బోధిసత్త్వుడు సాయంకాలము మరలివచ్చి మూలుగుచుండుట చూచి పరిహాసము చేయుచు ఈగాధ పలికెను:

ఇటువైపు రావలె ఎవ్వరు నీవు?
పిలకతో బెగ్గరుపిట్టవా నీవు?
ఇటు రమ్ము. కారణం బే మన, నాదు
మిత్రంబు కాకంబు మిగుల నుగ్రుండు.

విని కాకి ఈగాధ పలికెను.

నేను బలాకను కాను, మిత్రంబ!
లోభి కాకమను, విలోకింపు నన్ను,
చెవి బెట్టకుండ టచేత నీవాక్కు
నా రెక్కలం బీకినారలు జనులు.

విని బోధిసత్త్వుడు ఈగాధ పలికెను:

సౌమ్య, క్రమ్మర నీకు సంప్రాప్త మగును
దండనం బిట్టిదే: త్వత్ స్వభావంబు
కూడ నిట్టిదియె; లోకులభోజ్యవస్తు
సంతతి పక్షికి సముచితం బగునె?

ఇట్లు పలికి బోధిసత్త్వుడు ఇక నే నిచ్చట నుండరాదు అనుకొని, ఎగిరి వేరొకచోటికి బోయెను. కాకి బాధపడుచు అచటనే మరణించెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను; ఆకాలమున లోభియైన కాకి యీభిక్షువు; పావురము నేనే.

275 రుచిర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక లోభిభిక్షువును గూర్చి చెప్పినది. వర్తమాన అతీతకథలు వెనుకటికథవలె నుండును. గాథలుకూడ అంతే.

'నే నిచట నుండజాల' నని బోధిసత్త్వుడు తలపోసి, ఎగిరి వేరొక తావునకు పోయెను.

కాకి బుట్టలోన కడు సుందరమ్ముగా
పండుకొన్న యట్టి పక్షి యెవరు?
ఓబలాక మిత్ర ముగ్రస్వభావుండు
అతని బుట్ట యిద్ది యని యెరుగుము.

తృణబీజముల్ ద్విజా, తినుచుండువార
మిరువురముం గూడి; యెరుగవే నన్ను?
చెవి బెట్టకుండుటచేత నీవాక్కు-
నారెక్కలను పీకినారలు జనులు.

సౌమ్య, క్రమ్మర నీకు సంప్రాప్త మగును
దండనం బిట్టిదే; త్వత్ స్వభావంబు
గూడ నిట్టిదియె; లోకుల భోజ్యవస్తు
సంతతి పక్షికి సముచితం బగునె?

శాస్త ఫలోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. పిసినిగొట్టు భిక్షువు కాకి; పావురము నేనే.

276 కురుధమ్మ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు హంసను హత్యచేయబోవువాని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో మిత్రు లిరువురు, భిక్షువు లయి ఉపసంపద పొంది, విశేషభాగము ఒకచోటనే నివసించుచుండిరి. ఒకనాడు వారు అచిర

వతీనదికడకు చని, స్నానము చేసి, ఒకతీరమున తడియార్చుకొనుచు యోగక్షేమములు తెలిసికొనుచుండిరి. ఆసమయమున హంసద్వయము వినువీధిలో పోవుచుండెను. వారిలో చిన్నభిక్షువు, రాయి తీసికొని "ఈహంస పోతకము కంటిపై కొట్టెదను" అనెను.

"కొట్టజాలవు!"

"ఈవైపుకన్ను సంగతి అటుంచుము. ఆవలివైపు కంటిపై కొట్టుదును."

'ఇది జరిగెడిపని కాదు.

'కొంచెము నిదానింపుము' అని ఆభిక్షువు మూడుకోణముల రాయి యేరి హంస వెనుకకు విసరెను. హంస రాతిసవ్వడి విని వెనుకకు తిరిగి చూచెను. అప్పు డతడు రెండవ గుండ్రనికంకర రాయి తీసికొని ఆవలి ప్రక్కన నున్న కంటిపై కొట్టి ఈవలి కంట దూరివచ్చునట్లు చేసెను. హంస అరచుచు పల్లటీకొట్టి ఆతనిపాదములపై పడెను. ఆ చుట్టు ప్రక్కల నున్న భిక్షువులు చూచి వచ్చి "ఆయుష్మంత్, బుద్ధశాసనమున ప్రవ్రజితుడ వయ్యును అనుచిత మగు ప్రాణిహింస చేసితివి" అని అతనిని తథాగతునికడకు కొనిపోయిరి. శాస్త అతనితో 'భిక్షూ, నీవు నిజముగా ప్రాణిహింస చేసితివా?" అనెను.

"భన్తే, చిత్తము."

"భిక్షూ, కళ్యాణప్రద మైన ఈశాసనమున ప్రవ్రజించియు నీవు ఇట్టిపని చేసితి వేల? పూర్వకాలమున పండితులు బుద్ధుని ఆవిర్భావమునకు పూర్వమే భార్యలతో కాపురము చేయుచు, స్వల్పమైన అనుచితకార్యములు చేయుటకే కిచకిచలాడెడివారు. నీవో, ఏమాత్రము సంశయింపవైతివి. భిక్షువులకు త్రికరణశుద్ధిగా సంయమ ముండవలె గదా?" అని పూర్వకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున కురురాష్ట్రమున ఇంద్రప్రస్థనగరమున ధనంజయుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వు డాయన పట్టమహిషి గర్భమున పుట్టెను. అతడు పెరిగి పెద్దవా డయి, తక్షశిలలో విద్యలు నేర్చి వచ్చి, తండ్రివలన యువరాజుపదము పొందెను. పితృమరణా

నంతరము రాజయి, దశరాజధర్మములప్రకారము ప్రవర్తించుచు, కురుధర్మ మాచరించుచుండెను. పంచశీలములను కురుధర్మ మందురు. వానిపవిత్రతతో బోధిసత్త్వుడు పాలన చేయుచుండెను. ఆయన ఆచరించినట్లే ఆయనతల్లి, పట్టమహిషి, తమ్ముడు యువరాజు, బ్రాహ్మణ పురోహితుడు సూత్రధారుడైన అమాత్యుడు, సారథి, శ్రేష్ఠి, ద్రోణ మాపక మహామాత్యుడు, ద్వారపాలకుడు, నగరశోభ యను వేశ్యయు చేయుచుండిరి.

రాజు, మాతయు, పట్టపురాణియు, ఉప
రాజును, పురోహితుండును, రజ్జుకుండు
సారథి, శ్రేష్ఠి, ద్రౌణి, దౌవారికుడును
వారకాంతయు కురుధర్మవర్తిజనులు.

రాజు నగరము నాలుగుద్వారములకడను, నగరము నడుమను, నివాసముకడను ఆరు ధర్మశాలలను నిర్మించి, ప్రతిదినము ఆరులక్షలు దానము చేయుచు జంబూద్వీపమంతయు మారుమ్రోగునట్లు దానధర్మములు చేసెను.

ఆకాలమున కళింగరాష్ట్రమున దంతపురనగరమున కాళింగరాజు పరిపాలనము చేయుచుండెను. రాష్ట్రమున వర్షము లేదు. వాన లేకపోవుటచే కరవు భయము వ్యాపించెను. తిండి దొరకక, రోగము చెలరేగెను. అనావృష్టిభీతి, కరవు భీతి. రోగభీతి ప్రవృద్ధము లయ్యెను. జనులు ఏమిచేయజాలక బిడ్డలను చేతులమీద వేసికొని తిరుగజొచ్చిరి. రాష్ట్రప్రజ లెల్లరు కలిసి, దంతపురమునకు పోయి రాజద్వారమున ఆక్రోశించిరి.

రాజు ద్వారముకడ నిలిచియుండి, ఆక్రోశము విని, "ఏమిది ? ఆక్రోశించుచున్నారు ?" అని యడిగెను. "మహారాజా, రాష్ట్ర మంతటను మూడు భయము లుత్పన్నము లయినవి. వర్షము లేదు. భూములు చెడిపోయినవి, కరవు వచ్చినది. సరియైన తిండి లేక లోకులు రోగములపా లయినారు. ఉన్న కొలదివస్తువులను విడిచి, జనులు బిడ్డలను మాత్రము చేతులపై వేసికొని, తిరుగుచున్నారు. మహారాజా, వానలు కురియవలెను."

'వానలు కురియనపుడు వెనుకటిరాజు లేమి చేసిరి?'

'మహారాజా, వెనుకటిరాజులు దానధర్మములు చేసిరి, వ్రతములు చేసిరి, శీలములు గ్రహించిరి, శయనాగారములో ప్రవేశించి వారము దినములు దర్భశయ్యపై పండుకొనిరి. అప్పుడు వర్షము కురిసెడిది.'

మంచి దని రాజు ఆప్రకారమే చేసెను. అప్పటికిని వర్షము పడ లేదు.

రాజు అమాత్యులతో 'నాధర్మము నెరవేర్చినాను. వర్షము పడ లేదు. ఏమి చేయుదును?' అన్నాడు.

'మహారాజా, ఇంద్రప్రస్థనగరములో కురునరేశుడు ధనంజయునికి అంజనవసభము అనుభద్రగజము కలదు. దానిని తెచ్చినచో వాన కురియును.'

'ఆరాజుకు సైన్యము, వాహనములు కలవు. ఆయనను జయింప వీలు లేదు. ఆయన భద్రగజము నెట్లు తేగలము?'

'మహారాజా, ఆయనతో యుద్ధము చేయ నవసరము లేదు. రాజు మహాదాత. కోరినపిమ్మట అలంకృతమస్తకము నైనను ఖండించుకొని ఈయగలడు. రాజ్యమంతను త్యజింపగలడు. ఏనుగుమాట చెప్ప వలెనా? అడిగినచో తప్పక యిచ్చును.'

'ఆయన నెవరు వేడగలరు?'

'బ్రాహ్మణులు మహారాజా!'

అగ్రహారమునుండి రాజు ఎనిమిదిమంది బ్రాహ్మణులను రప్పించి, సత్కరించి, భద్రగజమును యాచింప బంపెను.

వారు వలయు ధనము గొని, దారికి తగిన వేషములు దాల్చి, రాత్రి వేళనే ఆగుచు, త్వరితముగా పయనము చేసి, కొలదిరోజులలో కురు రాజధాని నగరద్వారముకడ ధర్మశాలలో భోజనము చేసి విశ్రమించి 'రాజుగారు దానశాలలోని కెప్పుడు వత్తురు?' అని ప్రశ్నించిరి.

'పక్షములో మూడురోజులు చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అష్టమితిథులలో. రేపు పూర్ణిమ; రేపు వత్తురు' అని అక్కడివారు చెప్పిరి. బ్రాహ్మణులు మరునాడు ప్రాతఃకాలమే పోయి, పూర్వద్వారమున నిలిచిరి.

బోధిసత్త్వుడు ప్రాతఃకాలముననే స్నానము చేసి, చందనాదిలేపనము చేసి, సమస్తాభరణభూషితు డయి, అలంకృత మైన శ్రేష్ఠగజ

ముపై నెక్కి, చాలమంది యనుచరులతో పూర్వద్వారమందలి దానశాల చేరి, ఏనుగు దిగి, స్వహస్తములతో ఎనిమిదిమందికి భోజనము పెట్టి, ఈప్రకారముగా చేయు డని, ఏను గెక్కి, దక్షిణద్వారమునకు బోయెను. పూర్వద్వారముకడ సైనికు లెక్కువగా నుండుటచే బ్రాహ్మణులకు రాజుతో మాటాడునవీలు చిక్కలేదు వారు దక్షిణద్వారము చేరి రాజు వచ్చుట చూచి, ద్వారమునకు కొలదిదూరమున ఎత్తయిన ప్రదేశమున నిలిచి, రాజు సమీపింపగనే చేయు లెత్తి జయజయధ్వానములు చేసిరి రాజు వజ్రాంకుశముతో గజము నాపి, వారలకడకు బోయి, "బ్రాహ్మణులారా, ఏమి కావలెను?" అని యడిగెను. బ్రాహ్మణులు బోధిసత్త్వుని గుణానువాదము చేయు నీగాథ పలికిరి :

మే మో జనాధిప, మీదు శీలంబు
శ్రద్ధయుఙ్ గ్రహియించి చనుదెంచినాము
అంజనవర్ణంబు హస్తి కళింగ
రాజ్యంబునందు స్వర్ణమునకు
వినిమయం బగుగాక వేగ మే రాజ!

భావార్థము : జనాధిపా, మేము నీశీలమును, శ్రద్ధను గ్రహించి, ఇట్టి శ్రద్ధావంతుడు, శీలవంతుడు నగు రాజును అడిగినంతనే అంజనవర్ణగజము నిచ్చువా డని భావించి ఇచ్చటికి వచ్చినాము. నీయేనుగును స్వయముగా నెంచి కళింగరాజుకడకు గొనిపోయి, విశేషధనము వినిమయముగా నిత్తుము. ఇట్లు యోచించి దేవా, ఇక్కడ కరుదెంచినాము. ఇక కర్తవ్యము నీకే తెలియును.

రెండవ యర్థము మీది శ్రద్ధాశీల మైన వర్ణము. అడిగినవో - జంతువుమాట అటుంచి రాజు తన ప్రాణములనే యిచ్చును, అని విని, కళింగరాజుకడకు అంజనవర్ణహస్తిని కొనిపోయి, ధనము ధాన్యములు వినిమయముగా తెచ్చుకొని పొట్టనింపుకొందు మని యోచించి యిచ్చటికి వచ్చినాము.

విని బోధిసత్త్వుడు "బ్రాహ్మణులారా, ఈ యేనుగునకు వినిమయముగా ధనము స్వీకరించుట సుభోగ మగును. మీరు చింతింపవలదు. నాగమును అలంకరించి యున్న ట్లిచ్చెదను" అని ఓదార్చి, ఈగాథలు పలికెను :

అన్యభృత్యులు కాని అన్యులుకాని
ఆశతో నిచటికి నరుదెంచువారి
ఎవరి నేనియు నిషేధింప రా దనుచు
పూర్వము గురువులు బోధించినారు.

రాజార్హం బగుచు, మహా
రాజభోగ్య మైనదాని,
బాగుగా నలంకరించి
భర్మజాలకంబు గప్పి
మంచిపేరు గన్న గజము
మహీసురులం, సారథితో
నిచ్చుచున్న వాడ మీకు:
ఇంక యథేచ్ఛముగ బొండు.

ఈవిధముగా ఏనుగు మెడమీాద కూరుచుండి బోధిసత్త్వుడు నోటితో చెప్పి ఏనుగును దానము చేసి, క్రిందికి దిగి, గజమున కలంకార మెచట నైన లేనిచో, అలంకరించెద ననుకొని, మూడుమారులు దానికి ప్రదక్షిణము చేసి చూచెను. అలంకారము లేనిచోటు కానబడ లేదు. అంతట రాజు ఏనుగుతొండము బ్రాహ్మణులచేతిలో బెట్టి, బంగారు ఝారీలోని సుగంధజలము పోసి దానముచేసెను. బ్రాహ్మణులు అనుయాయులతో హస్తిని స్వీకరించి, దానిపై నెక్కి, దంతపురనగరము చేరి, రాజుకు దానిని సమర్పించిరి. ఏనుగు వచ్చినతరువాతకూడ వర్షము పడలేదు. ఏమసి రా జడిగెను.

'కురురాజు ధనంజయుడు కురుధర్మమును పరిపాలించును. ఇందుచే ఆయనరాష్ట్రములో పది పదునైదు దినములకు వర్షము కురియుచుండును. ఇది ఆయనగుణప్రభావమువలన. ఈజంతువునకు గుణమున్నను అన్నిగుణములు నుండునా?'

'అట్లయినచో, అలంకృత మైన హస్తిని అనుయాయులతో గొనిపోయి, రాజునకు మరల సమర్పింపుడు. ఆయన నిర్వర్తించు కురుధర్మమును బంగరుపలకపై వ్రాయించి పట్టుకొనిరండు' అని రాజు బ్రాహ్మణులకు అమాత్యులకు సెలవిచ్చెను. వారు పోయి హస్తిని సమర్పించి 'దేవా, ఈయేనుగు వెళ్ళినను మా దేశమున వర్షము కురియలేదు. తమరు కురుధర్మమును పాలించుచున్నారు. మా రాజుకూడ కురు

ధర్మమును పాలింప నెంచుచున్నాడు. ఈబంగారుపట్టికమీద కురుధర్మమును వ్రాయించి పట్టుకొనిరండు అని మమ్ము బంపినాడు. మాకు కురుధర్మమును ప్రసాదింపుడు' అని పలికిరి.

"బాబులారా, నేను కురుధర్మమును యథార్థముగా అనుష్ఠించుచున్నాను. కాని దానివిషయమున నాకు కొంచెము విచార మున్నది. కురుధర్మ మిపుడు నాచిత్తమును ప్రసన్నము చేయజాల కున్నది. అందువలన కురుధర్మమును మీ కొసగజాలను."

రాజుశీల మాయన కేల ప్రసన్నత కలిగింపజాల కుండెను? మూడేండ్లనుండి కార్తీకమాసములో కార్తికోత్సవము జరుగుచుండెను. ఆయుత్సవమునకు సమాగతులైన రాజులు అన్నియాభరణములతో నలంకృతు లయి, దేవతల వేషములు దాల్చి, చిత్రరాజ మను యక్షము కడ నిలిచి, పుష్పాలంకృతము లైన బాణములను నలువంకల విడుచుచుండిరి. ఈరాజకూడ ఉత్సవములో పాల్గొనుచు, తటాకముకడ చిత్రరాజయక్షముదగ్గర నిలిచి చిత్రితబాణములను నలువంకల విడుచుచుండెను. తక్కినమూడుప్రక్కల విడిచిన యమ్ములు కానబడినవి; కాని తటాకతలమున విడిచిన బాణముమాత్రము కానరాలేదు తాను విడిచిన బాణ మొకవేళ మత్స్యశరీరమున జిక్కుకొనె నేమో యని రాజున కనుతాపము కలిగెను ప్రాణిహింస యగుటచే శీలము భంగమయ్యెను. ఇందుచే శీలము ప్రసన్నము కాలేదు.

'బాబులారా, కురుధర్మము విషయమై నా కనుతాపము కలదు. కాని నాతల్లి కురుధర్మమును బాగుగా నిర్వర్తించినది. ఆమె నడుగుడు' అని రాజు పలికెను.

'మహారాజా, జీవహింస చేయవలె నను తలపు మీకు లేదు. భావము లేకుండ జరిగినది జీవహింస కాదు. మీరు పాలించిన కురుధర్మమును మాకు ప్రసాదింపుడు' అని వారు కోరగా, 'అట్లయినచో వ్రాసికొనుడు' అని, జీవహింస చేయరాదు; చౌర్యము చేయరాదు; కామభోగసంబంధ మగు మిథ్యాచారము పనికిరాదు; అసత్యము పలుకరాదు; మద్యపానము చేయరాదు అని పలకపై రాజు వ్రాయించెను.

వ్రాయించిన పిదపగూడ 'అయినను నామనస్సునకు సంతుష్టి లేదు.

నాతల్లికడ స్వీకరింపుడు' అని రాజు చెప్పగా, దూతలు రాజునకు ప్రణామము చేసి, ఆయనతల్లిసన్నిధి కరిగి 'దేవీ, మీరు కురుధర్మమును రక్షించుచున్నారు, మాకు దాని నుపదేశింపుడు' అని కోరిరి.

'బాబులారా, నేను యథార్థముగా కురుధర్మము పాలించుచున్నాను. కాని నేడు దానివిషయమై నామనసులో అనుతాపమున్నది. ఆధర్మము నాయెడ ప్రసన్నముగా లేదు. అందుచే మీకు దానిని తెలుపజాలకున్నాను.'

ఆమె కిరువురు పుత్రులు కలరు. పెద్దకొడుకు రాజు, రెండవవాడు యువరాజు. ఒకరాజు బోధిసత్త్వునికడకు లక్ష విలువగల చందనసారమును, వేయినాణెముల విలువగల బంగారు హారమును పంపెను. ఆయన మాతృపూజచేయుదు నని తలపోసి వానిని తల్లి కిచ్చెను. ఆమె, "నేను చందనలేపము చేసికొనను. హారము ధరింపను. కోడండ్ర కిచ్చెదను" అనుకొనెను. కాని ఆమె పెద్దకోడలు ఐశ్వర్యవంతురాలు, పట్టమహిషి. కావున ఆమెకు సువర్ణహారమిచ్చెదను, చిన్నకోడలు ధనికురాలు కాదు. కావున ఆమెకు చందనసార మిచ్చెదను, అని భావించి, రాణికి కనకహారమును, యువరాణికి చందనసారమును ఇచ్చెను. కాని ఇచ్చిన తరువాత, "నేను కురుధర్మమును పాలించుదానను. ఇరువురిలో ఎవరికి ధన మున్నది, ఎవరికి లేదు, అను విషయము నా కేల? పెద్దదానిని పెద్దగా ఆదరింపవలయును" అనుకొన్నది. ఆప్రకారముగా చేయకపోవుటచే శీలమునకు భంగము కలుగలేదా? ఇట్టి సందేహముత్పన్నమై రాజమాత పై ప్రకారముగా పలికినది.

"మీ వస్తువులను మీ ఇచ్చివచ్చినట్లు చేయవచ్చును. ఇట్టి విషయములో మీరు సందేహించుచున్నారు. మీరు రెండవపాపకర్మ చేయగలరా? ఈవిధముగ శీలము భగ్నము కాదు. మాకు కురుధర్మమును ప్రసాదింపుడు" అని దూతలు కోరి బంగరుపలకపై కురుధర్మములు వ్రాయించిరి.

"నాయనలారా, ఇట్లు చేసినను నామనసు ప్రసన్నము కాలేదు. నాకోడలు కురుధర్మము బాగుగ పాలించుచున్నది. ఆమెకడ ధర్మములను స్వీకరింపుడు," అని రాజమాత చెప్పినది.

వారు పట్టమహిషిసన్నిధి కరిగి పూర్వోక్తప్రకారముగా కురు

ధర్మము యాచించిరి. ఆమెయును పూర్వోక్తప్రకారముగా పలికి, "ఇపుడు శీలము మాయెడ ప్రసన్నముగ లేదు. కావున కురుధర్మ మీయజాలను" అన్నది.

ఆమె ఒకనాడు కిటికీలో కూరుచుండి నగరప్రదక్షిణము చేయుచు ఏనుగపై రాజు ఆయన వెనుక యువరాజును చూచి ఆసక్తచిత్తయై ఈయనతో సహవాసము చేసినచో అన్నగారు పోయిన పిమ్మట ఇతడు రాజ్యమునకు వచ్చి నన్ను గౌరవించును అనుకొన్నది. తోడనే ఆమెకు, "నేను కురుధర్మము పాలించుదాననై భర్త జీవించియుండగా అన్యపురుషుని కుదృష్టితో చూచితినే! శీలము భంగమై యుండును" అనుకొన్నది. అందుచే మనసున సందేహ ముప్పతిల్లి ఆమె అట్లు పలికినది.

"ఆర్యే, మనసులో తలపు కలిగినంత మాత్రమున దురాచారము కానేరదు. ఇట్టివిషయమున మీరు సందేహించుచున్నందున మీరు ధర్మోల్లంఘన మెట్లు చేయుదురు? ఇంత మాత్రమున శీలభంగము కాదు. మాకు కురుధర్మము ప్రసాదింపుడు" అని వారామెకడ ధర్మ మును గ్రహించి బంగరుపలకపై లిఖించిరి.

"బాబులారా, ఇప్పటికిని నాకు చిత్తప్రసన్నత లేదు. యువరాజు కురుధర్మమును బాగుగా పరిపాలించును. ఆయనకడ గ్రహింపుడు" అని రాణి పలికినది. వారు యువరాజుకడ కేగి పూర్వోక్తప్రకార ముగా కురుధర్మమును యాచించిరి.

ఆయన సాయంకాలము రాజును కొలుచుటకై రథముపై బోయి, రాజాంగణము ప్రవేశించి రాజుతో భోజనము చేసి, అక్కడనే నిద్ర పోవలసి యున్నచో, త్రాడు, కొరడా, కాడి ప్రక్కనే యుంచిపోవును. ఆగురుతువలన పరివారజనము వెడలిపోయి, మరునాడు ప్రాతఃకాల మున మరలి వచ్చి, ఆయనకై వేచియుండును. ఆయన త్వరలో మరలి వచ్చు పక్షమున పగ్గము, కొరడా రథములో నుంచి రాజును కలిసి కొని, వెడలిపోవును. ఆగురుతు గ్రహించి అచటనే ఆయనకై నిలిచి యుందురు. అట్లే ఆయన ఒకనాడు రాజమహాలునకు బోయెను. తోడనే వర్షమారంభమాయెను. వాన కురియుచున్నది అని రాజాయ నను వెడలిపోవనీయలేదు. యువరాజిప్పుడే వచ్చునని పరివారజన

మచటనే నిలిచియుండెను. యువరాజు భోజనము చేసి అచటనే పండు కొనెను. మరునాడుదయ మాయన లేచి వచ్చి చూచుసరికి పరిజనము వానలో తడిసి అట్లే నిలిచియుండెను. ఆయన తనలో "నేను కురు ధర్మమును పరిపాలించువాడను. ఇందరను కష్టపెట్టినాను. శీలభంగ మయియుండును" అను సందేహముతో దూతలతో "నేను యథార్థ ముగా కురుధర్మమును పాలింతును. కాని యిపుడు నామనసున సందేహ ముత్పన్న మయినది. కావున కురుధర్మ ముపదేశింపలేను" అని పలికెను.

"దేవా, వీరికి కష్టము కలుగవలె నని మీయాశయము కాదు. సంకల్పము లేనిది కర్మ కాదు. ఇంత చిన్నవిషయములోనే మీకు సందేహము కలిగినప్పుడు మీరు ధర్మోల్లంఘనము ఎట్లు చేయుదురు?" అని దూతలు పలికిరి.

దూతలు ఆయనకడ ధర్మము గ్రహించి బంగరుపట్టిక మీద వ్రాసిరి. "ఇట్లయ్యును నాచిత్తము ప్రసన్నముగా లేదు. పురోహితుడు బాగుగా ధర్మమును పాలించును. ఆయనకడ గ్రహింపుడు" అని యాతడు చెప్పగా దూతలు పురోహితునిసన్నిధి కరిగి ధర్మమును యాచించిరి.

ఆయన ఒకనాడు రాజసేవార్థము పోవుచుండెను. మార్గములో మధ్యాహ్నసూర్యునివలె ఎఱ్ఱనిరథమును ఒకానొక రాజు ప్రభునకు పంపెను. 'ఈరథ మెవ్వరిది?' అని పురోహితు డడుగగా ప్రభువుకోసము వచ్చినది' అని చెప్పిరి. ఆయన తనలో "పెద్దవాడ నయినాను. రాజీరథమును నా కిచ్చినచో దీని నెక్కి సుఖముగా తిరుగుదును" అను కొని, రాజసేవార్థము చనెను. రాజునకు జయమగుగాక అను సమయ మునకు రథమును పరిజను లచటికి గొనివచ్చిరి. "ఈరథ మందముగా నున్నది. ఆచార్యున కిందు" అని రాజు పలికెను. పురోహితుడు వల దనెను. మాటిమాటికిని ప్రభువు చెప్పినను ఆయన స్వీకరింపలేదు. ఎందుచే నిట్లాయెను? "నేను కురుధర్మము ననుష్ఠించువాడను. అన్యుని పదార్థముమీద నా కాశ కలిగినది. నాశీలము భంగ మయియుండును" అని తలపోయుట చెప్పి, "బాబులారా, కురుధర్మవిషయమున నాకు సందేహము కలిగినది. నామనస్సు ప్రసన్నముగా లేదు. ఇందుచే ధర్మము

నుపదేశింపజాలను'' అని పలికెను.

"ఆర్యా, కేవలము మనసులో కోరిక కలిగిన మాత్రమున శీల భంగము కానేరదు. దీనికే మీరు సందేహించినపుడు ధర్మోల్లంఘన మెట్లు కాగలదు?" అని దూత లాయనకడ ధర్మమును గ్రహించి, బంగరుపట్టికమీద వ్రాసిరి.

"ఇట్లయ్యును నామనసు ప్రసన్నముగా లేదు. సూత్రధారు డైన అమాత్యుడు ధర్మమును బాగుగా పాలించును. ఆయనవలన గ్రహింపుడు"

ఆయనవద్దకు బోయి దూతలు యాచించిరి.

ఒకనా డాయన యొకగ్రామమున పొలములు కొలుచుచుండగా, కఱ్ఱకు కట్టిన త్రాటికొన క్షేత్రయజమానునిచేతిలో నుండెను. రెండవ కొన తనచేత నుండెను. తాను పట్టుకొన్నకొనకు కట్టిన మానదండము ఎండ్రకాయబొరియమీదికి వచ్చెను. "నేను దండమును బిలములోనికి పోనిచ్చినచో ఎండ్రి మరణింపవచ్చును. దండము నావలకు జరుపుదు నేని రాజుగారిహక్కు లోపించవచ్చును. ఈవలకు జరిపితినా క్షేత్ర యజమానుడు భాగము కోలుపోవచ్చును. ఏమి చేయవలెను? అని యోచించి, ఎండ్రి బొరియలో నున్నచో ఈవలకు వచ్చును" అని దండమును బిలములో దింపెను. 'కిరీ' అను చప్పుడు వినబడెను. దండము ఎండ్రివీపుమీద గ్రుచ్చుకొని అది చనిపోయియుండును. నేను కురుధర్మమును పాలించుచున్నాను. దీనివలన శీలభంగ మయి యుండును. ఈవిషయములు చెప్పి ఆయన స్వధర్మవిషయమై సందేహ మున్నదనియు, అందుచే ధర్మ ముపదేశింపజాల ననియు పలికెను.

''కుళీరము చనిపోవు ననుతలపు మీకు లేదు. సంకల్పము లేకుండ జరిగినది కార్యము కానేరదు. ఇంతస్వల్పవిషయముననే మీకు సందే హము కలిగినప్పుడు ధర్మోల్లంఘన మెట్లు చేయగలరు?'' అని దూతలు ధర్మమును బంగరుపట్టికపై వ్రాసికొనిరి.

ఇట్లయ్యును నాచిత్తము ప్రసన్నముగా లేదు. సారథి ధర్మమును బాగుగా పాలించును. ఆయనవలన గ్రహింపుడు."

వారు సారథికడకు బోయి యాచించిరి. సారథి ఒకనాడు రాజును రథమున ఉద్యానమునకు గొనిపోయెను. పవ లంతయు రా జచట

క్రీడించి, సాయంకాలము రథముపై బయలుదేరెను. నగరమునకు మరలివచ్చుటకు మున్నే సూర్యాస్తమాన మయి, మేఘము లాకసము నావరించినవి. రాజు వర్షములో తడియు నను భీతిచే సారథి గుఱ్ఱములకు చబుకంటించెను. సింధుగుఱ్ఱములు వడిగా పరుగెత్తెను. ఉద్యానమునకు పోవునపుడును, మరలి వచ్చునప్పుడును చురుకుగానే పరుగెత్తెను. ఏల? ఇచ్చట నేదో శ్రమ యున్నది; కావున సారథి మమ్మొ చబుకతో కొట్టినాడు, అని వానికి తోచియుండును. రాజు తడియకున్నను తడిసినను నాదోషము లేదు. కాని సుశిక్షితసైంధవములను కొరడాతో కొట్టుట పొరపాటు అందుచే వచ్చునప్పుడు పోవునపుడు వానికి శ్రమ కలిగినది. నేను కురుధర్మము పాలించుచున్నాను. ధర్మభంగ మయి యుండనోపును. ఈసంగతి చెప్పి, అతడు ధర్మ ముపదేశింపజాల ననెను.

"సైంధవములకు కష్టము కలుగు నని మీరు భావింపలేదు. సంకల్పము లేనిది కర్మ కాదు. చిన్నవిషయమునకే మీరు మనసులో ఆందోళన పడుచున్నారు. ఎట్లు ధర్మోల్లంఘనము చేయగలరు?" అని దూత లాయనకడ ధర్మము గ్రహించి, బంగరుపట్టికపై వ్రాసిరి.

"ఇట్లయ్యును నామనస్సు ప్రసన్నముగా లేదు. శ్రేష్ఠి ధర్మమును బాగుగా పరిపాలించును. ఆయన కడ గ్రహింపుడు."

వారు శ్రేష్ఠికడకు బోయి ధర్మము వేడిరి. ఆయన ఒకనాడు ధాన్యపుబండి బయలుదేరినపుడు తన సస్యక్షేత్రము చేరుకొనెను. అందలి పళ్ళికలోనుండి గుప్పెడుధాన్యము తీసి మూటకట్టెను.

"ఈ భూమిలో (పంటలో) రాజభాగము విడిగా ఉంచవలసినది. పంటలోనుండియే భాగ మావల నుంచక గుప్పెడుధాన్యము తీసితిని. నేను కురుధర్మము పాలించుచున్నాను. ధర్మభంగ మయియుండును" అని తలపోసి ఈసంగతి వారికి తెలిపి శ్రేష్ఠి ధర్మము నీయజాల ననెను. "అపహరింపవలె నను నుద్దేశము మీకు లేదు. సంకల్పము లేనిదే చౌర్యదోషమును పోషింప నక్కఱలేదు. ఇంత స్వల్పవిషయమునకే మీరు సందియము చెందియుండ ధర్మోల్లంఘన మెట్లు చేయగలరు?" అని దూతలు ఆయనకడ ధర్మమును గ్రహించి, బంగరు పట్టికమీద వ్రాసిరి.

“ఇట్లయ్యును నాకు చిత్తస్వాస్థ్యము లేదు. ద్రోణమాపక మహామాత్యుడు కురుధర్మమును చక్కగా పాలించును. ఆయనకడ ధర్మము గ్రహింపుడు.”

దూత లాయనకడకు బోయి ధర్మము యాచించిరి. ఒకనా డాయన కొట్టువాకిట గూరుచుండి, రాజభాగములో ధాన్యము తూయించుచుండెను. తూకము వేయని ధాన్యము రాశిలోనుండి తీసి అచట గుర్తులు పెట్టెను. ఆసమయమున వర్షము వచ్చెను. మహామాత్యుడు చిహ్నములను లెక్కించి ధాన్యము ఇంత అని పలికి గుర్తు వేసిన ధాన్యమును విడదీసి తూనికవేసిన ధాన్యముమీద పోయించెను. శీఘ్రముగా కొట్టువాకిలి చేరి, నిలిచి “నేను తూచినధాన్యమును పాలములో గుర్తుపెట్టిన ధాన్యములో పోయించవలసినదా? గుర్తుపెట్టిన ధాన్యమును తూచినధాన్యములో పోయించి యుండవలెనా? గుర్తు వేసినధాన్యము తూనికవేసిన ధాన్యముపై వేయించినందున రాజభాగము నెక్కువ చేసి కర్షకభాగమును తగ్గించిన ట్లున్నాను. నేను కురుధర్మమును పాలించుచున్నాను. అది యిప్పుడు భంగమైనది” అని చింతింపసాగెను.

అత డీసంగతి వారికి చెప్పి, “ఈకారణమున నేను కురుధర్మము పాలింపలే దని సందేహించుచున్నాను. కావున మీకు కురుధర్మ మీయజాలను” అని పలికెను.

“చౌర్యము చేయవలె నను తలంపు మీకు లేదు. సంకల్పము లేనిది చౌర్యమును ఘోషించుటకు వీలులేదు. ఇంత చిన్నవిషయములోనే మీకు సందేహము కలిగినపుడు మీరు అన్యులవస్తువుల నెట్లు తీసికొనగలరు” అని దూతలు ఆయనకడ ధర్మమును గ్రహించి బంగరుపట్టిక మీద లిఖించిరి.

“ఇట్లయ్యును నామనస్సు ప్రసన్నముగా లేదు. ద్వారపాలకుడు కురుధర్మమును బాగుగా పాలించును. ఆతనికడ ధర్మమును స్వీకరింపుడు.”

వారు ఆయనకడకు చేరి ధర్మమును యాచించిరి. ఆయన ఒకనాడు నగరద్వారము బంధించు సమయమున మూడుపర్యాయములు ఘోషణ చేసెను. ఒకానొక పేదవాడు తన చిన్నచెల్లెలిని వెంటబెట్టి

కొన్ని ఆకులు కట్టెలు ఏరి తెచ్చుకొనుటకు అడవికి పోయెను. మరలి వచ్చు నప్పటికి తలుపులు మూయు ప్రకటన విని అతడు చెల్లెలితో త్వరితముగా లోనికి ప్రవేశించెను. ద్వారపాలకుడు "నగరములో రా జున్నా డని నీకు తెలియదా? ఈనగరద్వారము సరిగా వేళకు మూయుదు రని నీకు తెలియదా? నీభార్యను వెంటగొని అడవిలో క్రీడించుచు తిరుగుచుంటివి" అనెను. "స్వామీ! ఈమె నాభార్య కాదు, నా చెల్లెలు" అని వాడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అప్పుడు ద్వారపాలకుడు తనలో "చెల్లెలిని భార్య అంటిని. ఇది అనుచితము. నేను కురుధర్మము పాలించువాడను. ధర్మభంగ మైయుండును" అనుకొన్నాడు. ఈకథ వారికి తెలిపి ఈకారణముచే నామనస్సు కురు ధర్మమునెడ సందిగ్ధమై యున్నది. కావున నేను ధర్మోపదేశము చేయ జాల నని చెప్పినాడు.

"మీరు ఏది అనుకొంటిరో అదియే పలికితిరి. దీనివలన శీలభంగము కాదు. ఇంత స్వల్పవిషయమునకే మీరు పరితాపము చెందుచుండగా కురుధర్మము పాలించు మీరు అసత్య మేల పలుకుదురు?" అని దూతలు ఆయనకడ ధర్మము గ్రహించి బంగరుపట్టికమీద వ్రాసిరి.

"ఇట్లయ్యును నామనస్సు ప్రసన్నముగా లేదు. నగరవేశ్య కురు ధర్మమును బాగుగా పాలించును ఆమెకడధర్మము స్వీకరింపుడు.

వారు ఆమెను ధర్మము యాచించిరి. పూర్వోక్తప్రకారముగా ఆమె ధర్మము ఉపదేశించుట కంగీకరింపలేదు. ఏల? శక్రుడు ఒకనాడు ఆమె సదాచారమును పరీక్షించుటకై యువకవేషము ధరించి వచ్చి వేయినాణెము లిచ్చి నేను వత్తు నని చెప్పి దేవలోకమునకు సూటిగా పోయెను. మూడుసంవత్సరములవరకును మరల రాలేదు. ఆమె శీల భంగ మగు నను భయముచే ఎవ్వనికడను తములపా కైనను స్వీక రింపలేదు. క్రమముగా ఆమెకు దారిద్ర్యము సంక్రమించినది. అప్పు డామె తనలో "నాకు వెయ్యినాణెముల నిచ్చిన పురుషుడు పోయి మూడుసంవత్సరము లైనది నాకు పేదరికము సంభవించినది. జీవ నము గడచుట కష్టముగా నున్నది. ఇపుడు న్యాయాధిశు లైన అమాత్యులకడకు జని ధనము తీసికొనవలసియున్నది" అనుకొని న్యాయాలయమునకు పోయి "స్వామీ, నాకు ధన మిచ్చి పోయిన

పురుషుడు మూడు సంవత్సరములైనను మరలి రాలేదు. ఆయన బ్రతికి యున్నాడో లేడో తెలియదు. జీవనము గడచుట లేదు. ఏమి చేయుదును?'' అని విన్నవించెను.

మూడువర్షములవరకును రానిచో ఏమి చేయుదువు? ధనము స్వీకరింపుము'' అని వారు చెప్పిన తీర్పు విని ఆమె న్యాయాలయమునుండి ఈవలకు వచ్చునప్పటికే ఒకానొకడు వేయినాణెముల సంచి చూపెను. ఆమె దానిని స్వీకరించుటకై చేయి చాపునప్పటికి శక్రుడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. ఆయనను చూచినంతనే ఆమె చేయి వెనుకకు లాగికొని మూడేండ్లక్రిందట నాకు వేయినాణెము లిచ్చిన పురుషుడు వచ్చినాడు. నీకార్షాపణములతో నాకు పనిలేదు'' అని వానితో ననెను.

శక్రుడు నిజరూపము ధరించి మధ్యాహ్నమార్తాండునివలె ప్రకాశించుచు, ఆకసమున నిలిచెను. నగరజనులందరు గుమిగూడిరి. అపుడు శక్రుడు వారిని సంబోధించి "నే నీమెను పరీక్షించుటకై వేయినాణెములనిచ్చి మూడుసంవత్సరము లయినది. శీలమును రక్షించుకొనవలెనన్న ఈప్రకారముగా రక్షించుకొనవలె'' నని యుపదేశించి ఆమె ఇంట సప్తరత్నముల నిల్పి, నేటినుండి జాగరూకతతో మెలగవలయునని ఉపదేశ మిచ్చి, దేవలోకమునకు వెడలిపోయెను. ఈకథ చెప్పి మొదటిధనము వినియోగింపక రెండవధనముకొరకు చేయి జాపుటచే నా మనస్సు ప్రశాంతముగా లేదని ధర్మోపదేశము చేయజాల ననెను.

"చేయి చాపినంతనే శీలభంగము కాదు. మీశీలము మిక్కిలి పరిశుద్ధమైన'' దని ఆమెకడ దూతలు ధర్మము స్వీకరించి బంగరుపట్టికమీద లిఖించిరి.

ఈప్రకారముగా పదునొకండుగురి ద్వారా పరిపాలితమైనశీలవిషయములు బంగరుపట్టికమీద వ్రాసి దూతలు దంతపురము చేరి, కళింగనరేశునకు బంగరుపట్టిక నిచ్చి వృత్తాంతమునంతయు నివేదించిరి. రాజు కురుధర్మమున ప్రతిష్ఠితుడై పంచశీలమును పూర్తిచేసెను.

అపుడు కళింగరాష్ట్రమం దంతటను వర్షములు కురిసెను. మూడుభయములు శాంతించెను. రాష్ట్రమునకు కళ్యాణమయ్యెను. పైరులు మొలిచెను.

బోధిసత్త్వుడు జీవనపర్యంతము దానాదిపుణ్యకార్యములు చేయుచు

తుదకు అనుయాయులతో గూడ స్వర్గగామి యయ్యెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి, ఆర్యసత్యములను ప్రకటించునప్పటికి అచ్చటివారిలో కొందరు స్రోతాపన్నులు, కొందరు సకృదాగాములు, మరికొందరనాగాములు నయిరి. అసమయమున వేశ్య ఉత్పలవర్ణ; ద్వారపాలకుడు పుణ్ణుడు; త్రాడు పట్టుకొనువాడు కచ్చానుడు; గొలిచినవాడు కోలితుడు; శ్రేష్ఠి సారిపుత్రుడు; సారథి అనురుద్ధుడు; బ్రాహ్మణుడు కస్యపస్థవిరుడు; ఉపరాజు నందపండితుడు, పట్టపుదేవి రాహులమాత; తల్లి మాయాదేవి; కురురాజు బోధిసత్త్వుడు. జాతకమును ఈప్రకారముగా గ్రహింపవలెను.

277 రోమక జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచు, వధప్రయత్నసందర్భమును గూర్చి చెప్పినది. వర్తమానకథ ప్రకటమే.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కపోతమై పుట్టెను. అనేకపారావతములతో గూడి యతడు కాననములో తిరుగుచు పర్వతగుహాలో నుండెడివాడు. సదాచారసంపన్నుడైన తపస్వి యొకడు పావురముల నివాసస్థానమునకు సమీపములో ప్రత్యంతగ్రామముకడ ఆశ్రమము నిర్మించుకొని పర్వతగుహాలో నుండును. అప్పుడప్పుడు బోధిసత్త్వుడాయనకడకు వచ్చి వినదగినవి వినుచుండువాడు. తపస్వి బహుకాల మచట నుండి తుదకు వెడలిపోయెను.

ఒకనాడు కుటిలజటాధారి యొకడు వచ్చి అచ్చట నివసింపసాగెను. కపోతములతో పాటు బోధిసత్త్వుడుకూడ ఆయనకు ప్రణామము చేసి, కుశలప్రశ్న లడిగి, ఆశ్రమప్రాంతములోను గిరికందరములోను మేతకై తిరిగి సాయంసమయమునకు నిజనివాసమునకు జేరును. కుటిలజటాధారి అచట ఏబదిసంవత్సరములకు పైగా నుండెను. ఒకనాడు ప్రత్యంత

గ్రామవాసులు పావురముమాంసము వండి ఆయనకు బెట్టిరి. రసలోభముచే ఆయన "ఇది దేనిమాంస?" మని యడిగెను. "కపోతమాంసము" అన్నారు వారు. అంతట ఆయన "నాఆశ్రమమునకు అనేకకపోతములు వచ్చుచున్నవి. వాని మాంసము కావలెను" అనుకొని బియ్యము, నెయ్యి, పెరుగు, జీలకర్ర, మిరపకాయలు మొదలగునవి తెచ్చి ఒకప్రక్కన బెట్టి, దుడ్డుకర్రమీద గుడ్డకప్పి, పావురములకై యెదురుచూచుచు పర్ణకుటీరద్వారమున గూరుచుండెను.

బోధిసత్త్వుడు పావురములతో వచ్చి, ఆకుటిలజటాధారిముఖవైఖరి గాంచి "నేడిదుష్టతాపసుడు వేరొక తీరున గూరుచున్నాడు. ఒకవేళ మాజాతిపిట్టమాంసము తినలేదు కదా ? వీనిని పరీక్షింతును" అనుకొని గాలివాలున నిలిచి ఆయన యొడలివాసన కనిపెట్టెను. అతని సమీపమునకు పోగూడ దనుకొని మిగిలిన పావురములను మరల్చి మేత మేయసాగెను. అవి తనవద్దకు రాకుండుట చూచి తపస్వి తీయని పలుకులతో వానికి విశ్వాసము కలిగించి చంపి, తినవలె ననుకొని ఈగాధలు పలికెను.

ఏబదేఁడులనుండి యీకొండగవిలోన
నివసించుచున్నాము : నిశ్శంకముగ మున్ను
అఖిలపక్షులు నాదు హస్తమ్ము మీదుగా
శాంతభావమ్ముతో చరియించుచుండెడివి.

ఇపుడు సంశయ మొంది యేమి హేతువుననో
ఆపిట్టలే పోవు నన్యపర్వతగుహకు.

ఆదిలోవలె నన్ను నాదరించుట లేదు :
చేయునే రోమకా, చిరకాలము ప్రవాస
మాయండజంబు లియ్యవి కానె కావొకో !

విని బోధిసత్త్వుడు మరలివచ్చి నిలుచుండియే ఈగాథ చెప్పెను :

కామేము మూఢులము, గ్రహియించితిమి నిన్ను
మన మందరము కూడ మును పున్న వారమే
కాని నీచిత్తంబు కలుషితం బయిపోయె :
ఆజీవకా, భీతి అందుచేతనె మాకు!

ఈయన నాసంగతి తెలిసికొన్నా డని గ్రహించి తపస్వి దుడ్డు విసరి వేసెను. అది తప్పిపడిపోయెను. "పో తప్పించుకొని బ్రతికినావు" అని యాతడనగా బోధిసత్త్వుడు "ఇప్పుడు తప్పించుకొన్నావు. కాని నాలుగు నరకములనుండి నీవు తప్పించుకొనలేవు. ఇక నీ విచ్చట నుందువేని ఈసంగతి గ్రామవాసులకు తెలిపి, నీవు చోరుడ వని పట్టించెదను. తక్షణము కదలిపో" అని భయభ్రాంతుని జేసి పార ద్రోలెను. జటాధారి ఆప్రాంతములలో నుండలేకపోయెను.

శాస్త్ర యీధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున తాపసి దేవదత్తుడు; సదాచార తపస్వి సారిపుత్రుడు; జ్యేష్ఠకపోతము నేనే.

278 మహిస జాతకము

శాస్త్ర జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొక దుష్టవానరమును గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొకకుటుంబమున పెంపుడుకోతి యుండెను. అది చాల చెడ్డది. అది హస్తిశాలలోనికి బోయి మంచియేనుగు వీపుమీాద మలమూత్రములు విడిచి, యిటు నటు తిరుగుచుండెడిది. ఏనుగు మంచిది, శాంతచిత్తము కలది; కావున ఏమియు చేసెడిది కాదు.

ఒకనా డాహస్తిస్థానమున దుష్టహస్తిపోతకము నిలిచియుండెను. మామూలు గజమే అను భ్రమచే కోతి దానివీపుమీాది కెక్కెను. అది కోతిని తొండముతో పట్టుకొని నేలపై బడవేసి, మర్దనము చేసెను. ఈవిషయము భిక్షుసంఘమునకు దెలిసెను. ఒకనాడు వారు ధర్మసభలో ఈవిషయము ముచ్చటించుచుండగా శాస్త్ర అచటికరు దెంచి, విషయము తెలిసికొని, భిక్షువులారా, ఈదుష్టవానర మిప్పుడే కాదు, పూర్వమునకూడ చెడ్డదే" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు హిమాలయప్రదేశమున మహిషీగర్భమున బుట్టెను. ఆయన పెరిగి పెద్దవాడయినపిమ్మట మహాకాయుడు శక్తిసంపన్నుడు నయి కొండలు, గుట్టలు, గహనములు, మహారణ్యములు మొదలగుతావుల విచారించుచుండెను. ఆయనకు సుఖద వృక్షచ్ఛాయ లభించెను. మేత మేసి పగటివేళ ఆవృక్షచ్ఛాయలో నిలుచుండును.

ఒక దుష్టవానరము చెట్టుపైనుండి ఆయనవీపుమీదికి దిగి మలమూత్రములు విడిచెను; కొమ్ములు పట్టుకొని యూగుచు తోకపట్టుకొని వ్రేలాడజొచ్చెను. బోధిసత్త్వుడు శాంతి, మైత్రి, దయాసంపత్తి కలవాడగుటచే దాని దుష్టకార్యములమీద దృష్టి యుంచలేదు. బహుపర్యాయములు కోతి అట్లే చేయుచుండెను. ఆవృక్షదేవత బోదెమీద నిలుచుండి "మహిషరాజా, ఈచెడుకోతి చేయు చెడుచేష్టలెట్లు సహించుచున్నావు? దీనిని నివారింపుము" అని ఈగాధలు పలికెను :

ఈచంచలద్రోహి నేల సహించితువో
సర్వకామదు డైన సత్పురుషునిబోలె ?

పాదాలతో ద్రొక్కి పటుశృంగముల నొక్కి
దమియింపజేసి యీ దౌర్భాగ్యవానరము,
పరిహసించుచు నిన్ను బాలకుల్ వేధింత్రు.

విని బోధిసత్త్వుడిట్లనెను, "వృక్షదేవతా, నేను దీనికన్న జాతి, గోత్ర, బలములలో నధికుడ నయి దీనిదోషమును సహింపనిచో నామనోరధ మెట్లు సిద్ధించును ? కాని ఈమర్కటము నాతో వర్తించి నట్లే మరియొకరితో గూడ వర్తించును. ప్రచండమహిషములతో వర్తించిన అవి వధించును. అన్యులవలన జరుగు వధ నన్ను వ్యధనుండి హింసనుండియు తప్పించును." ఇట్లని ఈగాథ పలికెను :

ఇపుడు నాతో నిద్ది యెట్లు వర్తించు,
అట్లు వర్తించుచో నన్యులతోడ
సంహరింతురు నాకు శాంతి లభించు.

కొలది దినములతరువాత బోధిసత్త్వుడచటినుండి వెడలిపోయెను. ప్రచండమహిషము వచ్చి చెట్టుక్రింద నిలిచెను. దుష్టవానరము వెను కటియట్లే ప్రవర్తించెను. మహిషము దానిని క్రిందికి బడద్రోసి కొమ్ములతో రొమ్ము చీల్చి, కాళ్ళతో త్రొక్కి పిండిపిండిగా జేసెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున దుష్టమహిషము ఇప్పటి దుష్టగజము; దుష్టవానరము ఈదుష్టవానరమే; మహిషరాజు నేను.

279 సతపత్త జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు పండుక లోహితకుల విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆరువర్గములలో, ఇరువురు మైత్త్రియభుమ్మజకులు- రాజగృహ సమీపమున నివసించుచుండిరి. నిర్ణయమయి పోయినవిషయము లను గూర్చి మాటిమాటికి ప్రస్తావించుచుండిరి. వారికి పరిచితులయిన వారికి సహాయము చేయుచు "ఆయుష్మంతులారా, వీరికంటె కులమున గోత్రమున, శీలమున, మరి యెందునను మీరు తక్కువ కారు. మీరు పట్టుదలను విడుచుపక్షమున, వీరు మిమ్ములను బాగుగా అణగద్రొక్కు దురు" అని వాడి పట్టుదలలను విడనీయకుండిరి. ఈవిధముగ వివాదము పెరిగిపోయినది.

ఈవిషయము దెలిసికొని భగవాన్ పండుక లోహితకులను ధర్మ సభకు రప్పించి, "భిక్షువులారా, మీరు అభియోగమును స్వయముగానే పెంపొందించుకొనుచున్నారా? కాక అన్యులు మీపట్టుదలను విడువ నీయకున్నారా" అని అడిగెను.

"భన్తే, నిజమే."

"అట్లగుచో, మీపద్ధతి శతపత్రమాణవకుని పద్ధతివలె నున్నది" అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున నొకగ్రామములో జనియించెను. పెద్దవా డయినపిమ్మట కృషి వాణిజ్యాదు లేవియును చేయక అయిదు వందలదొంగలగుంపునకు సరదారయి దారిదోపిడి చేయుచు కన్నములు వేయుచు జీవించుచుండెను.

ఆసమయమున వారాణసిలో ఒకానొకగృహస్థు దగ్గర పేటలోని వానికి వేయికార్షాపణము లిచ్చి, వసూలు చేయకుండనే చనిపోయెను. ఆయనభార్య మరణశయ్యపై నుండి కుమారుని బిలిచి "నాయనా, నీతండ్రి ఒకనికి వేయి కార్షాపణము లిచ్చి వసూలుచేయకుండనే మృతిచెందినాడు. నేనుకూడ మరణించినచో నీ కాత డీయడు. నేను జీవించియుండగనే నీవు వెళ్ళి తెచ్చుకొమ్ము" అని చెప్పెను. మంచి దని వా డతనికడకు బోయి ధనము తీసికొనెను.

ఇంతలో నతనితల్లి చనిపోయి పుత్రస్నేహముచే వాడు వచ్చు మార్గమున ఆడునక్కయయి నిలిచెను. చోరనాయకుడు పాంథులను దోచుకొనుచు సహచరులతో ఆమార్గముననే యుండెను.

తన కుమారుడు అడవివైపు ముఖముపెట్టగానే నక్క మాటిమాటి కిని మార్గమున కడ్డము పోవుచు, వారించుచు, "నాయనా, నీ వడవి లోనికి బోవలదు. అక్కడ నున్న దొంగలు నిన్ను చంపి, ధనము లాగికొందురు" అని పలికెను. వా డాపలుకులు గ్రహింపని కారణ మున, 'ఈ చెడునక్క నా కడ్డము వచ్చుచున్నది' అని బెడ్డలు విసరి కర్ర త్రిప్పి దానిని పారద్రోలి అడవిలో బ్రవేశించెను. ఆసమయమున పాలపిట్ట చోరుల కెదురుగా నరచుచు "ఈతనివద్ద వేయికార్షాపణ ములు కలవు. వీనిని చంపి ఆధనము తీసికొనుడు" అని కోలాహలము చేయుచుండెను. ఆయువకుడు దానిని గ్రహింపక 'ఇది శుభశకునపక్షి, నాకు మేలు కలుగును' అని భావించి చేతులు జోడించి 'పలుకు స్వామీ, పలుకు!' అన్నాడు.

బోధిసత్త్వున కన్నిభాషలు తెలియును. ఆయన రెండిటి పలుకులు విని "నక్క ఇతనితల్లి కానోపును, కావుననే ఇతనికి చావు మూడు

-వనుభయముచే మార్గము నడ్డగించినది. చెట్టుకొట్టు పిట్ట శత్రువు కానోపును. కావుననే ఇతనిని సంహరించి కార్షాపణములు సంగ్ర హింపు డని కలకలము చేసినది. వీడు గ్రహింపక మేలు కోరెడి తల్లిని బెదరించి వెడలగొట్టి, మేలుకోరని పక్షి యెదుట చేతులు జోడించి నాడు. వీడు మూఢుడు. ఓహో!" అని చింతించి, ఆయువకుని చోరులనడుమకు బిలిచినాడు. అంతట ఆయన వానిని పట్టించి "నీ వెచ్చట నుండువాడవు?" అని యడిగెను.

"వారాణసిలో నుండువాడను."

"ఎచ్చటికి బోతివి?"

'ఒకకుగ్రామములో వేయి రావలసియుండగా పోతిని."

"నీకు లభించినవా?"

"లభించినవి."

"ని న్నెవరు పంపినారు?"

"స్వామీ, నాతండ్రి మరణించినాడు. తల్లికి జబ్బుగా నున్నది. తన మరణానంతరము ధనము వసూలు కా దని నేడే నన్ను పంపినది."

"ఇప్పుడు తల్లి యె ట్లున్నదో నీకు తెలియునా?"

"తెలియదు స్వామీ."

"ఇంటినుండి నీవు బయలు దేరిన తర్వాత నీతల్లి మరణించి నీమీది ప్రీతిచేత నక్కయై పుట్టి, నీవు చనిపోవుదు వనుభయముచేత నీత్రోవ అడ్డగించినది. నీ వామెను బెదరించి పారద్రోలినావు. పాలపిట్ట నీకు వైరి. నిన్ను చంపి ధనము లాగుకొమ్మని మాతో జెప్పినది మూర్ఖత వలన నీవు మేలుకోరు తల్లిని అహితచింతకురాలిగాను, అనర్థమును కోరు పక్షిని హితచింతకునిగాను భావించితివి. నీతల్లి మిక్కిలి గుణవం తురాలు. కార్షాపణములు తీసికొని నీవు వెడలిపొమ్ము."

శాస్త ఈవిషయమును సూచించు గాథలు పలికినాడు:

కాననంబున దిరుగు సృగాలము గని
అశుభముగ నెంచి బాలకు లాకసమున
చిరతపిట్టను గనుగొని క్షేమ మనుచు
నెంచుభాతిని, లోకాన హితవరులను
ఎంచుచుందురు కొంద రహితులరీతి;

పొగడువారల, భీతిని పురికొలిపెడి
వారలను మిత్రులవిధాన వక్రరీతి
నెంచి, బాలురవలెనె వర్తించుచుంద్రు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున చోరనాయకుఁడను నేనే.

280 పుటదూసక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు దొన్నెలు పాడుచేయువానిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొక అమాత్యుడు బుద్ధభగవానుని నాయకత్వమున నున్న సంఘమును ఆహ్వానించి ఆరామమున కూర్చుండబెట్టి, దాన మిచ్చి, భోజనానంతరము "ఉద్యానవనమున విహరింపదలచిన వారు విహరింపవచ్చును" అని విన్నవించెను. భిక్షువులు ఆరామములో విహరింపసాగిరి. ఆసమయమున తోటమాలి ఆకులు చిక్కగా నున్న వృక్షముపై కెక్కి పెద్దపెద్దపర్ణములతో దొన్నెలుచేసి, క్రిందికి జారవిడుచుచుండెను. ఇవి ఫలములకొరకు, ఇవి పుష్పములకొరకు ఉపయోగింపవచ్చును, అని ఆతని యూహ. అతనికొమరుడు కిందపడిన దొన్నెలను చింపివేయుచుండెను. భిక్షువులు ఈవిషయము శాస్తకు విన్నవించిరి. "భిక్షువులారా, ఇతడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ దొన్నెలు నష్టపరచుచుండెడివాడు" అని పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు వారాణసిలో నెవరింటనో పుట్టెను. అతడు పెద్దవాడయి యింటనుండి యొకనాడు ఆరామములోనికి బోయెను. అచ్చట వానరము లనేకము లుండెను. ఉక్తప్రకారముగా తోటమాలి పూల

పెజ్జలు పడవేయుచుండెను. పడుచున్న పూలబుట్టలను వానరజ్యేష్ఠుడు నష్టపరచుచుండెను. బోధిసత్త్వుడు కోతిని బిలిచి "తోటమాలి పడవేయు బుట్టలను నీవు నాశము చేయుచు, దానివలన మంచి చేయ దలచుచున్నావు అని తోచుచున్నది" అని ఈగాథ పలికెను :

నిజముగా దోన్నెల నిర్మాణమందు
మృగరాజు నిపుణుడే; అగు గాని, పాడు
చేసెశ, క్రొత్తవి చేయించు నేమొ.

అది విని వానర మీగాథ పలికెను :

నాతల్లి యైనను నాతండ్రి యైన
నిర్మాణకార్యాన నేర్పరుల్ కారు,
కుశలురు నాశాన : కులధర్మ మిదియె !

విని బోధిసత్త్వుడు ఈగాథ చెప్పెను :

ధర్మమా యిద్ది ! అధర్మ మె ట్లుండునో?
ధర్మేతరంబును ధర్మముంగూడ
కనగొన కుందుము గాక యెన్నండు !

ఇట్లు చెప్పి వానరము నిందించి వెడలిపోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున వానరము కుమారుడు, పండితుడు నేనే.

281 అబ్భంతర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు బింబాదేవికి ఆమ్రఫలరసము ఇచ్చుటను గూర్చి చెప్పినది

వర్తమాన కథ

సంమ్యక్సంబుద్ధుడు శ్రేష్ఠధర్మచక్రప్రవర్తనము ప్రారంభించిన పిదప వైశాలీనగరములో కూటాగారశాలలో విహారము చేయుచుండగా

అయిదువందలమంది శాక్యస్త్రీలతో మహాప్రజాపతి గౌతమి ప్రవ్రజ్యకై బుద్ధుని వేడి ప్రవ్రజ్యయు, ఉపసంపదయు పొందినది. అనంతర మామె అయిదువందలమంది భిక్షుణులతో నందకోవాదసూత్రము ఆకర్ణించి అర్హత్త్వము పొందినది. శాస్త శ్రావస్తిప్రాంతమున విహరించుకాల మున రాహులమాత తనలో "నాస్వామి ప్రవ్రజించి సర్వజ్ఞుడైనాడు. కుమారుడుకూడ ప్రవ్రజించి ఆయనసన్నిధిలోనే యున్నాడు. నేనుకూడ ప్రవ్రజించి, శ్రావస్తి చేరి, సంమ్యక్సంబుద్ధుని, పుత్రుని నిరంతరము చూచుచుందును" అని భావించి, భిక్షుణుల ఆశ్రమమునకు జని ఆచార్య-ఉపాధ్యాయులతో శ్రావస్తికి జని శాస్తను, ప్రియపుత్రుని చూచుచు ఒకానొక భిక్షుణి ఆశ్రయమున నివసింపజొచ్చెను. రాహు లుడు అచటికివచ్చి, తల్లిని దర్శించుచుండువాడు.

ఒకనాడు స్థవిరకు కడు పుబ్బరించెను. కుమారుడు చూచి వెడలి పోయిన తరువాత తానాతనికడకు చనలేకపోయెను ఆమె రోగ గ్రస్తురాలయ్యెనని అన్యులతనితో చెప్పిరి. ఆతడు తల్లికడకు పోయి "నీ కేమి కావలయును?" అని ప్రశ్నించెను. ఇంట నున్నపుడు పూర్వము నాకు పొట్ట ఉబ్బరించినప్పుడు చక్కెరకలిపిన మామిడిపండ్ల రసము త్రాగిన వెంటనే బాధ తొలగిపోయెడిది. కాని ఇప్పుడు భిక్షా టనము చేసి జీవించుచున్నాను. పండ్లరసము నాకెచట లభించును?" అన్నది.

"దొరకినచో తెత్తును" అని ఆతడు వెడలిపోయెను.

అతనికి ఉపాధ్యాయుడు మొదలుకొని సమ్యక్సంబుద్ధునివరకు అందరు ఆత్మీయులైనను, ఆచార్యునికడకే పోయి ప్రణామము చేసి, ఆలోచనాపరునివలె నిలిచి యుండెను.

అతనిని చూచి స్థవిరుడు "రాహులా, ఏమో యోచించుచున్న ట్లున్నావు?" అనెను.

"భన్తే, నాతల్లిగారి కడుపులో నొప్పిగా నున్నది."

"ఏమి కావలయును?"

"చక్కెర కలిపిన ఆమ్రరసము దొరకిన పరిస్థితి బాగుపడును."

"సరి, విచారింపకుము. లభ్యమగును."

వారు మరునాడు శ్రావస్తికి వెళ్ళిరి. శ్రమణుని ఆసనశాలలో

గూర్చుండబెట్టి ఆచార్యుడు రాజద్వారము చేరెను. కోసలనరేశుడు భిక్షువును కూరుచుండబెట్టి, ఉద్యానపాలకుని ద్వారా పండిన మామిడి ఫలముల తెప్పించెను. రాజు పండ్లరసము స్వయముగా తీసి చక్కెర కలిపి పాత్రలోనింపి స్థవిరునిచేతి కిచ్చెను. రాజగృహమునుండి వెడలి ఆసనశాలకు జని శ్రమణునికి ఇచ్చి "తీసికొని వెళ్ళి తల్లిగారికి ఇమ్ము" అని చెప్పెను. అతడు అట్లే చేయగా ఆమె బాధ శమించెను. రాజు పరిజనులను 'స్థవిరుడు ఆమ్రరసము ఎవరికి పంపెనో దెలిసికొనిర' మ్మని పంపెను. పరిజనులు విషయము తెలిసికొని రాజుకు విన్నవించిరి. రాజు ఇట్లు చింతించెను. "శాస్త ఇంటనే యున్న పక్షమున చక్రవర్తి అయ్యెడివాడు. రాహులుడు జ్యేష్ఠపుత్రుడు; స్థవిర ఆయన స్త్రీరత్నము! సమస్తప్రపంచమునకు అధిపతులు వీరగుదురు. మే మందరము ఈయన కొలువున ఉండెడివారము. ఇప్పుడు అట్టివాడు ప్రవ్రజించి మాయాశ్రయమున నున్నాడు. కావున వీరివిషయమై అశ్రద్ధయుండుట నాకు తగదు"... ఇట్లు తలపోసి రాజు విడువకుండ ఆమ్రఫలరసము అనుదినము పంపుచుండెను. ఈవిషయము భిక్షుసంఘమునకు తెలిసిపోయెను. ఒకనాడు ధర్మసభలో వారీవిషయము ప్రస్తావించుచుండగా శాస్త అచటికె చని సంగతి తెలిసికొని "భిక్షువులారా, సారిపుత్రుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ రాహులమాతకు ఆమ్రఫలరసము తృప్తి తీర ఇచ్చెడివాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీగ్రామములో బ్రాహ్మణకులమున పుట్టి, పెరిగి, పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో విద్యలు నేర్చి, గృహస్థయి. తల్లిదండ్రులు మరణించిన పిదప వానప్రస్థయి, హిమాలయమున నివసించి, అభిజ్ఞలను సమాపత్తులను పొందెను. ఋషిమండలమున కాయన ప్రముఖుడయి, చిరకాలమునకు ఉప్పుపులుసుకొరకు పర్వతము దిగి, దేశాటనచేయుచు వారాణసి చేరి, ఉద్యానములో ప్రవేశించెను.

ఋషిగణసదాచారప్రభావముచే ఇంద్రభవనము కంపింపసాగెను. ధ్యానబలమున శక్రుడు దానికి కారణము గ్రహించి "ఈతాపసులను

ఉద్యానవనమునుండి లాగివేయింప యత్నించెదను. నిలువ నీడ లేన పుడు వీరు శ్రమములకు పాల్పడి, పర్యటనము చేయుచుందురు. అప్పుడు వీరికి చిత్తైకాగ్రత యుండ నేరదు. దాన నాపీడ తొలగిపోవును'' అని యోచించి అపాయ మేమి యనుకొనుచుండగా ఉపాయము తోచెను. అర్ధరాత్రమున రాజశయనాగారమున ప్రవేశించి రాజుకు రాణికిని వినబడునట్లు ఆకాశమునుండి "భద్రే, అభ్యంతరమైన ఆమ్రఫలములను భుజించినచో నీకు పుత్రుడు జన్మించును. అతడు చక్రవర్తి యగును అని పలుకుదును. రాజు లేచి వాక్కులు విని, ఉద్యానమునకు ఆమ్ర ఫలముకొరకు పరిచారకులను పంపును. మామిడిపండ్లు అంతర్ధాన మగు నట్లు చేయుదును. తోటలో పండ్లు లే వని చెప్పింతును. ఫలములు ఎవరు తినుచున్నారో కనుగొ మ్మని రాజు చెప్పినపుడు తాపసులు తినివేయుచున్నా రని చెప్పింతును. రాజు వారిని వెడలగొట్టివేయించును. ఈవిధముగా వారికి శ్రమ వాటిల్లును.''

ఇట్లు భావించి శక్రుడు అర్ధరాత్రముతరువాత రాజశయనాగారము ప్రవేశించి, ఆకాశమున నిలిచి, తా నింద్రుడ నని తెలియపరచి, ఈ గాథలు పలికెను:

అభ్యంతరం బను అవనీజఫలము:
గర్భంబుతో నున్నకాంత భక్షించు
చో చక్రవర్తి యౌసూనుని కనును.
పట్టంపుదేవివి, పతి కిష్టురాల
వగుటచే భూపు డభ్యంతరఫలము
తెప్పింపగలడు భద్రే, నిశ్చయముగ.

ఈవిధముగా శక్రుడు గాథలు పలికి దేవితో జాగరూకురాల వయి యుండుము. ఆలసింపవలదు. రేపే రాజుకు తెలుపుము అని ఆనతిచ్చి, నిజనివాసమునకు జనెను. మరునాడు దేవి రోగగ్రస్తురాలివిధాన మవ లంబించి, పరిచారికలకు సంజ్ఞ చేసి పండుకొనెను. మేడపైన శ్వేతచ్ఛత్రముక్రింద సింహాసనమున గూరుచుండి రాజు నాటకము చూచుచు, దేవి రాకుండుట గమనించి 'దేవి యెక్కడ?' అని ప్రశ్నచేసెను.

'దేవికి జబ్బుగా నున్నది.' రాజు లేచి, దేవికడకు బోయి కూరుచుండి, ఆమెవీపు నిమురుచు 'భద్రే, ఏమి బాధ?' అని యడిగెను.

'మహారాజా, ఏమి బాధయు లేదు. ఒకకోరిక కలిగినది'.

'దేవీ, ఏమి కావలెను?'

'దేవ, అభ్యంతరఫలము.' 'ఇది యెచ్చట లభించును.'

'దేవా, నాకు తెలియదు. కాని, అది దొరకినచో జీవింతును, దొరకనిచో జీవింపను!' 'విచారింపవద్దు. తెప్పింతును' అని రాజు దేవి నూరడించి. లేచి వెడలి, సింహాసనమున గూర్చుండి, అమాత్యులను పిలువనంపి, 'దేవికి అభ్యంతరామ్రఫలము పై కోరిక పుట్టినది. ఏమి చేయవలెను?' అని ప్రశ్నించెను.

'దేవా, ఆమ్రములనడుమ నున్న అమ్రము అభ్యంతరామ్రము. ఉద్యానములోనికి పరిచారకులను బంపి రెండామ్రముల నడుమ నున్న ఫలమును వెదకించి దేవికి సమర్పింతుము.' 'మంచిది. ఇట్టి సహకార ఫలమును కొనిరండు' అని రాజు ఆదేశించెను.

శక్రుడు నిజప్రభావమున ఉద్యానమున మామిడిపండ్లను అంతర్ధానము చేయించెను. పండ్లకోసము చన్న జనులు ఉద్యాన మంతటను తిరిగినను ఒక్కపండుకూడ కనబడకపోవుటచే రాజుకడకు మరలిపోయి 'దేవా, ఉద్యానమున మామిడిపండు లేదు' అని విన్నవించిరి. 'ఆమ్రము లెవరు తినుచున్నారు?' 'దేవా, తాపసులు.' 'తపస్వులను ఉద్యానమునుండి వెడలగొట్టుడు.' చిత్త మని వారు తాపసులను వెడలనడచిరి.

శక్రుని యుద్దేశము నెరవేరెను. దేవి ఆమ్రఫలముకొరకు పట్టుపట్టి యుండెను.

ఏమియును తోచక రాజు అమాత్యులను, బ్రాహ్మణులను సమావేశపరచి అభ్యంతరామ్రమునుగూర్చి మీకు తెలియునా?' అని యడిగెను.

'దేవా, పరంపరయా విన్నాము. అభ్యంతరామ్రఫలము దేవతలకు భోగ్యమైనది. అది హిమాలయమున కాంచనగుహలో దొరకును.

"దాని నెవరు తేగలరు?"

"అక్కడకు మానవుడు పోనేరడు. శుకపోతమును పంపవలెను."

పెద్దశరీరముకల శుకపోతము రాజకులమున నుండెను. శక్తివంతమైన

దానికి బిడ్డ లున్నారు, ఇది ఉపాయమున నేర్పరి. రాజు, దానిని తెప్పించి "బాబా, నీకు చాల మేలు చేయుదును. నీవు బంగారుపంజరమున నుందువు. బంగరుస్థాలినుండి తేనె, పేలాలు తిందువు. శర్కరోదకము త్రాగుదువు నీవు మాపని నొకదానిని నెరవేర్పవలెను" అని చెప్పెను.

"దేవా, సెల విండు"

"బాబా, దేవికి అభ్యంతరామ్రఫలముమీద కోరిక కలిగినది. అది హిమాలయమున కాంచనగుహాలో లభించును. అది దేవతాభోగ్య మైనది. మానవు డెవడును అచ్చటికి బోవలేడు. నీవే అచటికి బోయి ఫలము తేవలెను"

"చిత్తము దేవా, తెచ్చెదను."

రాజు బంగరుస్థాలినుండి శుకపోతమునకు పాయసము పెట్టించి, పంచదారపానకము త్రావించి, నూరురకముల నూనెలు కాచిన తైలము దాని రెక్కలనడుమ పూయించి, రెండుచేతులతో నెత్తుకొని కిటికీకడ నిలిచి, ఆకసమున కెగురవేసెను. శుకపోతము రాజుకు వినమ్రమై గగనమున కెగిరి మానవమార్గమునుండి అదృశ్య మయి, హిమాలయము చేరెను. ప్రథమపంక్తిలో నున్న చిలుకలకడ కరిగి, ఫలమునుకూర్చి అడిగి, 'నా కాచోటు తెలుపుడు' అని పలికెను.

"మాకు తెలియదు. ద్వితీయపంక్తిలోని శుకములకు తెలియ వచ్చును" అని అవి చెప్పగా, శుకపోతము ద్వితీయశ్రేణికి, క్రమముగా తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ శ్రేణులలోనికి బోయెను. అచ్చటి నుండి సప్తమశ్రేణికి బోయి అడుగగా చిలుకలు "ఫలాని ప్రదేశమున కాంచనపర్వతగుహాలో లభించును" అని చెప్పినవి.

'ఆఫలముకొరకే వచ్చినాను. నన్ను కొనిపోయి ఆఫల మిప్పింపుడు.'

'అవి వైశ్రవణమహారాజుగారికి భోగ్య మైనవి. అచటి కెవరును రాకపోకలు చేయలేరు. అన్నివృక్షములకును మూలమునుండి పైవరకును ఏడు చుట్లు యినుపజాలములు చుట్టియున్నవి. రాక్షసు లనేకులు వానిని రక్షించుచున్నారు. వారి కంటబడినచో బ్రదుకుట వట్టిది. అవి కల్పారంభపు నిప్పువలె, అవీచిమహానరకమువలె ఉండుచోటు. అచటికి బోవుకోరిక విడిచిపెట్టు."

"మీరు రానిపక్షమున అచటికి బోవు మార్గము తెలుపుడు."

'ఫలాని ఫలాని త్రోవన పొమ్ము.'

అవి చెప్పినచొప్పున శుకపోతము అచటికి జేరి పగటివేళ గుప్తముగా నుండి, అర్ధరాత్రమున రాక్షసులు నిద్రించువేళ అభ్యంతరామ్రముకడకు బోయి, ఒక వేరుసందుగా మెల్లమెల్లన పై కెక్కసాగెను. లోహజాలము కిలకిల మని ధ్వని చేసెను. రాక్షసులు నిద్ర లేచి శుకపోతమును చూచి, పట్టుకొని, ఇది మామిడిదొంగ దీని కేమి శిక్ష విధింపవలెను' అని యోచించిరి. ఒకడు 'దీనిని బోర్లపడవేసి వెడలనడుతము' అనెను. రెండవవాడు 'చేతితో నలిపివేసి, పొడి వెద జల్లుదము' అన్నాడు. మూడవవాడు 'రెండుముక్కలు చేసి, బొగ్గుల మీద కాల్చి తిందము' అన్నాడు.

శుకపోతము వారి దండవిధానము వినియును భయపడక, రాక్షసులారా, మీరు ఎవరివారలు?' అని యడిగెను. 'వైశ్రవణమహారాజు గారిసేవకులము.' 'మీరు ఒకరాజుగారి భృత్యులు. నేనుకూడ ఒక రాజుభృత్యుడను, వారాణసిరాజు అభ్యంతరామ్రము తెమ్మని నన్ను పంపినాడు. నా ప్రభువుకొరకు ప్రాణములు త్యజించి వచ్చినాను. తమ తల్లులకోసము తండ్రులకోసము, ప్రభువులకోసము ప్రాణత్యాగము చేయువారు దేవలోకమున జన్మింతురు. ఈజంతుశరీరమునుండి ముక్తి పొంది, దేవలోకమున జన్మింతును" అని ఈగాధ పలికెను;

స్వామికై యత్నంబు సలిపెడివాడు
శూరు, డాత్మత్యాగి చొచ్చెడి తావు
శీఘ్రముగా నేను చేరుకోగలను.

శుకపోత మీగాధద్వారా చేసిన యుపదేశము విని రాక్షసులు తమలో 'ఇతడు ధార్మికుడు, ఇతనిని చంపలేము, విడిచిపెట్టుదము' అని తలపోసి 'శుకపోతమా, నీవు మాచేతులనుండి విముక్తుడ వయినావు. సుఖముగా పొమ్ము' అని వారు చెప్పిరి. 'నా రాక వ్యర్థము చేయ వద్దు. ఒక్కపండు ఇప్పింపుడు.' 'నీకు ఒక్కఫల మిచ్చుటకై నను మా కధికారము లేదు. ఈవృక్షఫలములమీద అంకములు వేసి యున్నవి. ఒక్కటి లోపించినను మా ప్రాణములు దక్కవు. కుబేరుడు కోపించి ఒక్కసారి చూచినచో వేడిపప్పువలె తిలలవలె నూరుకుంభాల

ముక్కవలె నై పోదుము. కావున ఫల మీయ జాలము; లభించు చోటు తెలుపగలము.'

"ఏదయినను సరే. నాకు మాత్రము ఫలము కావలెను. లభించు చోటు తెలుపుడు."

"ఈ కాంచనపర్వతములోపల జోతిరసనాము డగు తపస్వి అగ్నిలో హోమము చేయుచు కంచన-పత్తి అను పర్ణశాలలో నుండును. ఆయ నకు వైశ్రవణునకు అంతర్య మున్నది. నియమప్రకారము వైశ్రవణుడు ఆయనకు నాలుగుపండ్లు పంపుచుండును. ఆయనకడకు పొమ్ము."

మంచి దని శుకము తాపసికడకు బోయి, ప్రణామము చేసి, ఒక ప్రక్క గూరుచుండెను. 'ఎక్కడనుండి వచ్చినావు?' అని తాపసి అడిగెను. 'వారాణసీప్రభువుకడనుండి.' 'ఏల వచ్చినావు?' 'స్వామీ, మా రాణిగారికి అభ్యంతరామ్రఫలము భుజింపవలె ననుకోరిక కలిగినది. అందులకై వచ్చితిని. రాక్షసులు స్వయముగా నాకు పండినపండు ఈయజాలక, తమసన్నిధికి పంపినారు.'

'అయినచో కూరుచుండుము. ఫలము లభించును.'

వైశ్రణు డాయనకు నాలుగుపండ్లు పంపినాడు. అందు రెండుపండ్లు తాపసి తిన్నాడు. ఒకటి శుకపోతమును తిను మన్నాడు. ఒకటి సంచిలో వేసి శుకము మెడకు కట్టి, ఇక పొమ్ము అని సెల విచ్చినాడు.

ఆ ఫలమును కొనిపోయి శుకపోతము దేవి కిచ్చెను. ఫలము భుజించినపిదప ఆమెకోరిక శాంతించెను. అందుచే ఆమెకు పుత్రుడు మాత్రము పుట్టలేదు.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. ఆకాలమున దేవి రాహులమాత; చిలుక ఆనందుడు; ఫలములు ఇచ్చు తాపసి సారిపుత్రుడు; ఉద్యానవనవాసి యగు తపస్వి నేనే.

282 సేయ్య జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు కోసలనరేశుని అమాత్యులతో నొకనిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అమాత్యు డొకడు అన్ని కార్యములు నిర్వహించుచు రాజున కుప చరించెడివాడు. రాజు ఆతని తనఉపకారిగా భావించి చాలసంపద సమకూర్చినాడు. ఈర్ష్యాపరవశులైన అన్యులు దీనిని సహింపలేక చాడీలు చెప్పి రాజుమనసు విరిచిరి. రాజు వారిమాటలు నమ్మి విచారింపక ఆఉద్యోగి చేతులకు బేడీలు వేయించి బంధనమున త్రోయించెను. అచట నతడు ఒంటరిగా నున్నకారణముచే చిత్తైకాగ్రత పొంది సంస్కారములనుగూర్చి యోచనచేసి శ్రోతాపత్తిఫలము పొందెను. అనంతరము రాజు ఆతడు నిర్దోషి యని తెలిసికొని విడిపించి, వెనుకటికన్న నధికధనము ఇచ్చెను. ఆయుద్యోగి శాస్తకు ప్రణామము చేయు కోరికతో విశేషసుగంధమాల్యానులేపములు తీసికొని విహారమునకు పోయెను. అచట శాస్తకు పూజాప్రణామములు చేసి, ఒకవైపున గూరుచుండెను. శాస్త కుశలప్రశ్నాదికానంతరము "వింటిని. నీవు చాలకష్టమున పడితి వని వింటిని" అనెను.

"భన్తే, చిత్తము కాని అనర్థమువలన అర్థము లభించినది. కారాగారమునసుండి శ్రోతాపత్తిఫలము పొందితిని."

"ఉపాసకా, నీ వొకడవే అనర్థమునుండి ఫలము పొందలేదు. పూర్వము పండితులుకూడ ఫలము పొందినారు" అని వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వకాలమున వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వు డాయన పట్టపుదేవికడుపున బుట్టి, పెద్దవాడయి, తక్షశిలకు జని విద్యలు నేర్చెను. తండ్రియనంతరము రాజయి దశ, రాజధర్మములు నుల్లంఘింపక, దానధర్మములు చేయుచు, శీలము

రక్షించుచు, ఉపవాసము చేయుచుండెను. ఒకానొక యమాత్యు డంతఃపురమున అకార్యము చేసెనని పరిచారకులకు తెలిసినమీదట వారు రాజుకు తెలిపిరి. విచారణ చేసి రాజు వానితో 'నేటినుండి నా కొలువున నుండవలదు' అని వెడలనంపెను. వాడు పోయి ఒకానొక సామంతరాజుకొలువులో జేరెను. తక్కిన దంతయు మహాశీలవజాతకమున (51) జరిగినట్లే జరిగెను.

సామంతరాజు వానిని మూడుమారులు పరీక్షించి, వానిమాట నమ్మి వారాణసీరాజ్యమును గ్రహింప నిచ్ఛగించెను. మహాసైన్యముతో బయలుదేరి సరిహద్దు చేరెను. వారాణసీరాజుకడ నున్న 500 యోధులు ఈవార్త విని 'దేవా, ఆసామంతుడు మనరాజ్యమును హరించుకోరికతో జనపదములను కొల్లగొట్టుచు వచ్చుచున్నాడు. మనము పోయి అతని నచ్చటనే పట్టుకొందము' అని విన్నవించిరి.

'పరపీడనమువలన ప్రాప్తించు రాజ్యముతో నా కవసరము లేదు. మీ రేమియు చేయవలదు.'

చోరరాజు వచ్చి నగరము చుట్టుముట్టెను. 'దేవా, అతనిని పట్టుకొందమా?' అని మంత్రు లడిగిరి. 'ఏమి చేయుటకును ఆజ్ఞ లేదు. నగరద్వారములు తెరువుడు' అని రాజు అమాత్యులతోగూడి పెద్దయంతస్తుమీద సింహాసనముపై గూరుచుండెను. చోరరాజు నాలుగు ద్వారములకడ తనవారిని నిలిపి నగరములో తాను ప్రవేశించి ప్రాసాదముమీదికి బోయి, అమాత్యులతోగూడ రాజును పట్టించి సంకెళ్ళు వేయించి, కారాగారమున బడద్రోయించెను.

రాజు బంధనాగారములో జేరగానే చోరరాజునెడ మైత్రిని భావింపగా మైత్రీధ్యానము లభించెను. ఆయన మైత్రీప్రతాపముచే చోరరాజుశరీరమున మంటలు పుట్టెను. ఒడలంతయు రెండుకాగడాలతో కాల్చినట్లు అయ్యెను. అతడు మహావ్యధ చెందుచు 'దీనికి కారణ మేమి?' అని ప్రక్కవారి నడిగెను.

'సదాచారు డగురాజును మీరు బంధనాగారమున బడవేయించినారు. కావున ఈశ్రమ కలిగియుండును.' చోరరాజు పోయి బోధిసత్త్వుని క్షమింప వేడి, రాజ్య మాయనకు మరలనిచ్చి, 'మీరాజ్యము

మీాకే యుండవలెను. శత్రువులు మి మ్మాక్రమించినచో బాధ్యత నాయది' అని దుష్టామాత్యునకు శిక్ష చెప్పి, నిజరాజధానికి మరలి పోయెను.

బోధిసత్త్వుడు అలంకృతమైన అంతస్తులో శ్వేతచ్ఛత్రముక్రింద సింహాసనముపై గూరుచుండి, యోగ్యాసనాసీనులైన అమాత్యులతో ఇష్టాగోష్ఠి చేయుచు, ఈగాథలను పలికెను:

శ్రేష్ఠకార్యములను చేసెడివారికి
మేలు కలుగు, నొకని మేళనమున
మున్ను నేను బంధమోక్షమ్ము గూర్చితి
బద్ధులైన జనులు పదిపదులకు.

కాన వినుడు సర్వకాశీనివాసులు!
ఒంటివాడనైయున నుర్విలోని
సర్వజనులయెడల సలుప మైత్రీభావ
నమ్ము, చావుపిదప నాకమొందు.

ఈవిధముగా బోధిసత్త్వుడు మైత్రీభావనాలాభమును జనసమూహమునకు జూపి పండ్రెండు యోజనముల విస్తీర్ణము కల వారాణసీనగరమును విడిచి, హిమాలయము ప్రవేశించి, ప్రవ్రజించెను.

శాస్త సమ్యక్సంబుద్ధు డయినపిమ్మట ఈగాథ పలికెను:

ఈరీతి కలసుందు వారాణశీశు
డాడుచు పలుకుల నావల నుంచి
చాపతూణీరముల్, సంయమమార్గ
మందు శీఘ్రమ్ముగా నారూఢు డయ్యె.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున చోరరాజు ఆనందుడు; వారాణసిరాజు నేనే.

283 వడ్ఢకి సూకర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ధనుగ్గహతిస్స స్థవిరుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ప్రసేనజిత్తు తండ్రి మహాకోసలప్రభువు తనపుత్రిక యగు కోసల దేవిని బింబిసారనృపాలున కిచ్చి పెండ్లి చేసినపుడు, స్నానవ్యయార్థము కాశీగ్రామ మిచ్చెను. దానిపై సంవత్సరమునకు ఒకలక్షరూపాయిలు ఆదాయము వచ్చును. అజాతశత్రువు తండ్రిని సంహరించినపిదప, కోసల దేవికూడ శోకాభిభూతయై మరణించెను. ప్రసేనజిత్తు ఇట్లు తల పోసెను "అజాతశత్రువు తండ్రిని చంపినాడు. మాసోదరి భర్తృమర ణమునకు దుఃఖించి మృతినొందినది. పితృఘాతి యగు నీదోపిడిగానికి కాశీగ్రామము నుండనీయను." ఇట్లు తలపోసి అతడు అజాతశత్రువునకు కాశీగ్రామ మీయలేదు. ఇది హేతువుగా వా రిరువురకు అప్పుడప్పుడు యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి. అజాతశత్రువు యువకుడు, సమర్థుడు; ప్రసేనజిత్తు వృద్ధుడు, మాటిమాటికి పరాజితు డగుచుండెను.

"మనము తరచుగా ఓడిపోవుటకు కారణమేమి ?" అని రాజు అమాత్యుల నడిగెను, "దేవా! ఆర్యభిక్షువు ఆలోచనలో గొప్ప వాడు. జేతవనవిహారములో భిక్షువుల సంభాషణ వినవలయును."

రాజు వెంటనే చారులతో "మీరు అప్పు డప్పుడు వారిసంభాషణ వినుచుండ వలయును" అని చెప్పెను. నాటినుండి వా రట్లే చేయ సాగిరి.

ఒకనాడు వృద్ధస్థవిరు లిరువురు విహారసీమలో పర్ణశాలలో కూర్చుండి యుండిరి. వారిలో ధనుగ్గహతిస్స స్థవిరుడు రాత్రితొలి భాగమున, మధ్యమభాగమున నిదురించి, తుదిజామున లేచి, కట్టెలు విరిచి నిప్పుచేయుచు కూర్చుండి యి ట్లనెను .

"భన్తే, ఉత్తరస్థవిరా !"

"ఏమి, తిస్స స్థవిరా ?"

"ఏమి, మీరు నిదురించుచున్నారా ?"

"పండుకొననియెడల ఏమి చేయుదము ?"

"లేచి కూర్చుందము."

అతడు లేచి కూర్చుండెను. అతడు ఉత్తర స్థవిరునితో

"భన్తే, మహాలోభి, తిండిపోతు, మీకోసలరాజు గిన్నెడు అన్నముకూడ తిన్నగా పెట్టడు. యుద్ధమునడపుట ఎంతమాత్రము నెరుగడు. పరాజితుడ నయితి' నని ఎప్పుడును ఆక్రోశించుచుండును."

"అట్లయిన ఏమి చేయవలయును?"

ఆసమయమున చారులు వారి చాటున నిలిచి వారిసంభాషణ వినుచుండిరి.

ధనుగ్గహతిస్స స్థవిరుడు యుద్ధమునుగూర్చి తన అభిప్రాయము తెలిపెను.

"భన్తే, యుద్ధమున మూడురకములు వ్యూహము లున్నవి. పద్మవ్యూహము, చక్రవ్యూహము, శకటవ్యూహము. అజాతశత్రువును పట్టుకోదలచిన పక్షమున ఫలాన పర్వతము నడుమ, రెండుపర్వతముల మరుగున మనుష్యులను గూఢముగా నుంచి, తొలుత దుర్బలసైన్యమును చూపవలయును. పిదప శత్రువు పర్వతముల నడుమ చేరగానే ముందు వెనుకల రెండు మార్గములు బంధింపవలయును. పిదప ముందు వెనుకల రెండు పర్వతములలో నున్నస్థానములనుండి దుమికి కోలాహలము చేయుచు శత్రువులను చుట్టుముట్టవలయును. వలలోని చేపల వలెను, పిడికిలిలోని కప్పరీతిని బంధింపవలయును. ఈప్రకారమున వారిని పట్టగలుగుదురు."

చారు లీసంగతి రాజునకు విన్నవించిరి. ఇది విని రాజు సంగ్రామదుందుభి మ్రోయించి, శకటవ్యూహము పన్ని అజాతశత్రువును గెలిచి, పట్టుకొని తీసికొనివచ్చెను. తనపుత్రిక వజ్రకుమారి నిచ్చి, పెండ్లిచేసి కాశీగ్రామము స్నానమూలము క్రిందనిచ్చి పంపెను. ఈవిషయము భిక్షుసంఘమున వ్యాపించెను. ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో నీవిషయము ప్రస్తావించుచుండగా, శాస్త అచటి కరుదెంచి విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, ధనుగ్గహతిస్సుడు ఇప్పుడే కాదు పూర్వముకూడ యుద్ధాలోచనలో ప్రవీణుడు" అని శాస్త పూర్వజన్మవృత్తాంతము చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వు డరణ్యములో వృక్షదేవత యయ్యెను. వారాణసికి సమీపములోని యొకగ్రామమున నున్న వడ్రంగి యొకనాడు అడవికి బోయి, గుంటలో పడియున్న వరాహశిశువును గాంచి, ఇంటికి దెచ్చి, పోషించుచుండెను. అది పెద్ద దయి, మహాబలసంపన్నమై వంకరటింకర దయి, సాధువుగా నుండెను. వర్ధకునిపోషణలో నుండుటచే దానికి వర్ధకసూకరమని పేరువచ్చెను. వడ్రంగి వృక్షములను ఛేదించునపుడు సూకరము వానిని ముట్టెతో దొరలించును. కత్తి, గొడ్డలి, బల్లెము, ఉలి, దుక్క మొదలగువానిని నోటకరచుకొని తెచ్చును. కొలచునప్పుడు నల్ల దారపుకొనను నోటితో పట్టుకొని యుండును.

ఎవ రైనను చంపి తిందురేమో యని భయముతో సూకరమును వడ్రంగి అడవిలో విడిచి వచ్చెను. అరణ్యములో క్షేమకరము, సుఖకరము అగు తావు వెదకుచు ఒకకొండమాటున పెద్దగుహను చూచి, ఆప్రాంతమున బాగుగా కందమూలములు లభించుటచే నివాసము చేయుబోచ్చెను. దానిని చూచి వందలకొలది వరాహములు వచ్చి చేరెను. వరాహము వానితో 'నేను మీకొరకే వెదకుచున్నాను. మీ రిచ్చట కలిసినారు. ఇది రమణీయప్రదేశము' అని పలికెను. 'నిజముగా ఈచోటు రమణీయమే. కాని ఇచ్చట ఆపదకూడ కలదు.' 'మిమ్ములను జూచి నేను ఇట్లే తెలిసికొన్నాను. ఆహారమునకు ఇంత మంచి ప్రదేశ మున్నను మీశరీరమున మాంసము సరిగా లేదు. ఇక్కడి బాధ యేమి?' 'పులి యొకటి ఉదయమే వచ్చి కనబడినదానిని ఎత్తుకొని పోవుచుండును.' 'అప్పు డప్పు డెత్తుకొనిపోవునా? అనుదినము కొనిపోవుచుండునా?' 'అనుదినము.' 'పులు లెన్ని?' 'ఒకటే.' 'మీ రింద రున్నారు. ఒక్కదానినుండి తప్పించుకొనజాలరా?' 'మావలన కాదు.' 'నేను దానిని పట్టుకొందును. నేను చెప్పినట్లు మాత్రము మీరు చేయవలెను. పులి యెచట నుండును?' 'ఈపర్వతమున.'

వరాహము రాత్రి తక్కినవి తిండి తిన్నతరువాత యుద్ధనిర్వాహణము విషయమై యోచన చేయుచు, 'పద్మవ్యూహము, చక్రవ్యూ

హము, శకటవ్యూహము అని వ్యూహము మూడువిధములు' అని, పద్మవ్యూహమే నిశ్చయించెను. దాని కాంప్రాంతభూమి అంతయు సుపరిచితము. యుద్ధయోజన చేయవలె నని, వానితల్లులను మధ్యమం దుంచెను. వానిచుట్టును వంధ్యావరాహములను, వానిచుట్టు వరాహ స్త్రీశిశువులను, వానిచుట్టును పులిశాబకములను, వానిచుట్టు పొడుగు గడ్డముల వరాహములను, వానిచుట్టును యుద్ధసమర్థములై బలిష్ఠము లైన యువవరాహములను పదులుగా ఇరువదులుగా గుమిగూర్చి యుంచెను. తాను నిలిచి యున్నతావునకు ముందు గుండ్రని గుంట త్రవ్వించెను. వెనుకనుండి యింటికప్పువలె క్రమక్రమముగా ఏట వాలుగా తేలు భూమిమీద అరువది డెబ్బది యోద్ధృవరాహములను అక్కడక్కడ నిలిపి, భయపడ వల దని బోధించి, నియోగించునప్పటికి అరుణోదయ మయ్యెను.

పులి లేచి, తరుణ మయిన దని తలచి, ముందరికి పోయి చూచు నప్పటికి తన కెదురుగా పర్వతతలమున నిలిచియున్న వరాహములు కానబడెను. పులివంక గుడ్లురిమి చూచు డని వరాహము తక్కిన వానికి సంజ్ఞ చేసెను. అవి సూచించినట్లు చేసెను. పులి మూతిముడిచి ఊపిరి విడిచెను. వరాహములును అట్లే చేసెను. పులి మూత్రము విడిచెను. అవియును మూత్రము విడిచెను. పులి చేసిన పనులు వరాహములుకూడ చేసెను. అప్పుడు పులి తనలో "ఇదివరలో సూకరములు నన్ను చూడగానే పరుగెత్తుటకు యత్నించియు పరుగెత్తలేకపోయెడివి. నేడు పరుగెత్తక పోగా ప్రతిస్పర్ధులుగా నిలిచి, నేను చేసినట్లు చేయు చున్నవి. ఎత్తయినచోట వీని నాయకుడు నిలిచి యున్నాడు. నేను నేడు వెళ్ళినను జయించు నవకాశము లేదు" అని తలచి, ఆగి, నిజ నివాసస్థానమునకు మరలిపోయెను.

పులి చంపిన జంతువులమాంసము తిను కుటిలతాపసి వ్యాఘ్రము మూరక మరలివచ్చుట చూచి, దానితో సంభాషించుచు ఈగాథ పలికెను:

ఇక్కడనె సూకరమ్ముల నుక్కడంచి
మంచివానిని జంపి భుజించుచుంటి;

ఇప్పు డొకమూల గూర్చుండి యేదొ జపము
నొంటిగా జేసెదవు శక్తి యుడిగి నొక్క.

విని పులి ఈగాధ పలికెను :

బెదరున వరాహములు మున్ను చెదరిపోయి
సకలదిక్కుల బరుగిడి వ్యాఘ్రములను
చూచుకొనెడివి; ఇప్పు డొకచోట జేరి
నిలుచుచున్నవి ఘుర్ఘురనిస్స్వనమున:
నేను మర్దన మొనరింప లేను వాని.

జడలమానిసి దానిని ప్రోత్సహించుచు 'పొమ్ము. పెడబొబ్బ పెట్టి, లంఘించినచో జంతువులు ఉక్కిరిబిక్కిరి యయి పారిపోవును' అనెను. పులి ధైర్యము తెచ్చుకొనెను. వరాహము రెండుగుంటలకును నడుమ నిలిచియుండెను. 'స్వామీ, పెద్దదొంగ మరల వచ్చినాడు' అని సూకరము లన్నవి.

"భయము వలదు. ఇప్పుడే దానిని పట్టుకొందును."

వ్యాఘ్రము బొబ్బరింత పెట్టి, మహావరాహముపై దుమికెను. పులి తనమీద పడు క్షణమున శీఘ్రముగా పల్టి కొట్టి, ఎదురుగా నున్న గుంటలో పడెను. పులి తన వేగమును ఆపుకొనజాలక చేటవలె నున్న యెగుదిగుడుగుంటలో పడి, చనిపోయెను. వరాహము గుంటలోనుండి లేచి, మెరపువలె పోయి పులితొడలో తనకోరలతో కొట్టి, నాభివర కును చీల్చివేసెను. ఆవల పంచవిధ మధురమాంసములను కోరలకు చుట్టి, వ్యాఘ్రమస్తకమును ఛేదించి "ఇదిగో మీశత్రువు" అని కళే బరమును లేవనెత్తి గుంటపైకి నెట్టెను. తొలుత వచ్చిన సూకరము లకు మాంసము లభించినది. తరువాత వచ్చిన వరాహములు పులి మాంస మెట్లుండునో యని దానిముఖము వాసన చూచినవి. అప్పటి కిని వానికి సంతోషము కలుగ లేదు. వర్ధకవరాహము వానియాకార ప్రకారములు చూచి "ఏమి, ఇంకను సంతుష్టి కలుగలేదా?" అని ప్రశ్నించెను.

"ఈపులి నొకదానిని చంపిన లాభ మేమి వేరొక పదిపులులబృంద మును తేగల కుటిలతపస్వి జీవించియున్నాడు."

"ఎవ రతడు?"

"దురాచారు డగు జడలవాడు."

"నేను పులినిగూడ వధించినాను. వానిశక్తి యెంత!" మహావరాహము వానిని వెంటబెట్టుకొని తాపసిని పట్టుటకై బయలుదేరెను.

వ్యాఘ్రము వచ్చుట కాలస్య మయినదని యెంచి ఒకవేళ సూకరములు వ్యాఘ్రమును పట్టుకొన్నవేమో యని భావించి, తాపసి వరాహములు వచ్చుచున్న వైపునకే వెడలెను. అవి కంటబడగానే తాపసి తనసామగ్రులను గొని పరుగెత్తసాగెను. వరాహములు వెంటబడగా నతడు సామగ్రులు విడిచిపెట్టి ప్రక్కనున్న మేడిచె ట్టెక్కెను. మహావరాహముతో సూకరములు 'స్వామీ, ఓడిపోయినాము. తాపసి పరుగెత్తి వృక్షముమీది కెక్కినాడు' అని చెప్పినవి.

'ఏవృక్షము?'

'మేడిచెట్టు.'

ఆడుసూకరములు నీరు తేవలె ననియు, బాలసూకరములు చెట్టు చుట్టు నేల త్రవ్వవలె ననియు, గట్టికోరలు కల సూకరములు వ్రేళ్ళు నరకవలె ననియు మహావరాహ మాజ్ఞ యిచ్చెను.

మహావరాహము పెద్దవేరుమీద గొడ్డలితో కొట్టినట్టు తనకోరలతో కొట్టి, చెట్టును పడవైచెను. సూకరములు చుట్టుముట్టి, కుటిల తపస్విని నేలపై బడద్రోసి, ముక్కలు ముక్కలు చేసి, తిని, బొమికలు మాత్రము విడిచిపెట్టినవి; మహావరాహమును మేడిచెట్టు బోదెపై గూరుచుండబెట్టి, ఆతపస్విశంఖమును ఉదకముతో పూరించి, అభిషేకము చేసి, రాజును కావించినవి. ఒకతరుణీవరాహమునకు అభిషేకము చేసి పట్టపురాణిని చేసినవి.

నేటివరకును రాజును మేడిచెక్కపీటపై గూరుచుండబెట్టి, మూడు శంఖములనిండ నీరుపూరించి, అభిషేకము చేయుదురు.

ఆ వనభాగమున నివసించు వృక్షదేవత ఈ యద్భుతసంఘటనము చూచి, సూకరముల కెదురుగా కొండపై నిలిచి, ఈగాథ పలికెను:

> సూకరసంఘమ్మన కివి
> నా కై మోదుపులం, చూచినాను స్వయముగా
> ఏకంబై సూకరములు
> భీకరవ్యాఘ్రంబు నిటనె పీచమడంచెన్.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున ధనుగ్గహతిస్స స్థవిరుడు పెద్ద సూకరము; వృక్ష దేవత నేనే.

284 సిరి జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచు ఒకానొక శ్రీ-చోర బ్రాహ్మణుని విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఇందలి వర్తమానకథ ఖదిరంగార జాతకములో వచ్చినది. ఇందు కూడ అనాథపిండికుని నాలుగవద్వారమున మిథ్యారూపిణియైన దేవి నివసించుచుండెను. ఆమె దండకర్మరూప మైన 54కోట్ల ద్రవ్యమును, కొట్లలో నింపి అనాథపిండకునియెడ మైత్రితో నుండెను. అతడు ఆ దేవిని శాస్త సన్నిధికి కొనిపోయెను. శాస్త ఆమెకు ధర్మోపదేశము చేసెను. విని ఆమె స్రోతాపన్న యయ్యెను. నాటినుండి శ్రేష్ఠికి పూర్వమువలెనే ధనము నిండుగా నుండెను.

శ్రావస్తి నివాసి యైన శ్రీలక్షణబ్రాహ్మణుడు తనలో "అనాథ పిండికశ్రేష్ఠి దరిద్రుడు కాబోయి, మరల కోటీశ్వరు డయినాడు. నేను ఆయన ఇంటనున్న శ్రీదేవతను హరింపవలెను" అని యోచించి శ్రేష్ఠిమందిరము చేరెను. శ్రేష్ఠి అతనిని సత్కరించి, కుశలప్రశ్నాదికము అడిగిన పిదప "ఏపనిమీద వచ్చితిరి" అని ప్రశ్నించెను. శ్రీ ఎచట నున్న దని బ్రాహ్మణుడు వెదుక జొచ్చెను. శంఖమువలెను, సూర్యుని వలెను తెల్లనైన కోడి పంజరము నం దుండెను. దానిరెక్కలలో శ్రీ ప్రతిష్ఠిత మయి యుండెను. బ్రాహ్మణుడు చూచి అచట శ్రీ కలదని గ్రహించి "శ్రేష్ఠీ, నేను 500విద్యార్థులకు అధ్యాపనచేయుచున్నాను. వేళ పాళ లేకుండ కూసెడి కోడివలన, నాకును వారికిని ప్రేమ కలుగుచున్నది. ఈకోడి సకాలమున కూయుదానివలె నున్నది. నేను దీనికై వచ్చితిని. దీనిని నా కిమ్ము" అని పలికెను.

"బ్రాహ్మణోత్తమా, కుక్కుటమును తీసికొమ్ము. ఇచ్చెదను" అని శ్రేష్ఠి అనునప్పటికి శ్రీ కుక్కుటపక్షమునుండి లేచి, తలగడలో నున్న మణిలో చేరెను. బ్రాహ్మణుడు ఇదికూడ గమనించి మణిని ఇమ్మని కోరెను. మణి ఇమ్మని కోరగా చేతిబెత్తమున దూరెను. శ్రీ అందు చేరెనని గ్రహించి దానినిగూడ ఇమ్మనెను. తీసికొమ్మని శ్రేష్ఠి చెప్పు నప్పటికి శ్రీ శ్రేష్ఠి పట్టమహిషి యగు పుణ్యలక్షణాదేవి శిరస్సుమీదికి చేరెను. శ్రీని హరింపదలచిన బ్రాహ్మణుడు, శ్రీ ఆమె శిరస్సున ప్రతి ష్ఠితయయిన దనియు, దాని నిచ్చుటకు వీలులే దనియు అడుగరా దనియు తలపోసి 'మహాశ్రేష్ఠీ, నేను మీ యింట నున్న శ్రీని హరింప వచ్చితిని. నీశ్రీ నీయింటనే యుండునుగాక" అని ఆపీఠమునుండి లేచి వెడలిపోయెను.

ఈవిషయము అనాథపిండికుడు శాస్తకు విన్నవింపగోరి విహారము నకు పోయి శాస్తను పూజించి, వందనము చేసి, ఒకప్రక్కనకూర్చుండి విషయము సవిస్తరముగ విన్నవించెను. శాస్త సమస్తము విని — "గృహపతీ! ఒకరిశ్రీ మరియొకరికడకు పోవగోరదు. పూర్వకాలమున అల్పపుణ్యాత్ములకడనుండి శ్రీ విశేషపుణ్యవంతులకడకు చేరినది" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణాసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాశీరాష్ట్రమున బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించి, పెరిగి పెద్దవాడయి, తక్షశిలలో విద్య లభ్యసించి, గృహస్థాయెను. తల్లి దండ్రులు మరణించిన వెనుక వైరాగ్యము కలుగగా గృహము విడిచి, హిమాలయమునకు బోయి వానప్రస్థవృత్తి నవలంబించి, సమాపత్తు లను పొందెను. బహుకాలము గడచిన పిదప చింతపండు ఉప్పుకొరకు జనపదములలో తిరిగి, తుదకు వారాణాసీనరేశుని ఉద్యానవనమున నిలిచెను. మొదటినాడు భిక్షాటనము చేయుచు గజాచార్యుని యిల్లు చేరెను. ఆయన బోధిసత్త్వునిచర్యకు వ్యవహారమునకు, సంతసించి భిక్షచేసి ఉద్యానమున నిలిపెను.

ఆసమయమున కట్టెలు కొట్టువారు అడవినుండి సకాలమునకు

నగరమున ప్రవేశింపలేక, రాత్రి దేవాలయమున కట్టెలరాశి పేర్చి పండుకొనెను. వానికి దగ్గరలో నొకచెట్టుమీద చాల కోడిపుంజులు కలవు. వానిలో పైకొమ్మమీద పండుకొన్నకోడి క్రింది కొమ్మమీది కోడిమీద ప్రాతఃకాలమున రెట్ట వేసెను. "నాశరీరముమీద రెట్ట వేసిన దెవరు?' అని ప్రశ్నము రాగా, 'నేను' అని సమాధాన మిచ్చెను. 'ఏల వేసితివి?' 'అజాగ్రత్తవలన.' కాని మరల అది మలము జారవిడిచెను. 'నీ బల మెంత?' 'నీ బల మెంత?' అని వానిలో వివాదము బయలు దేరెను.

"నన్ను చంపి, బొగ్గులమీద పక్వము చేసి, నామాంసము తిన్న వానికి తెల్లవారుసరికి వేయి కార్షాపణములు లభించును" అని క్రింద పక్షి యనెను.

"ఇంతమాత్రమునకే నీవు గర్జింప నక్కరలేదు. నా స్థూల మాంసమును తిన్నవాడు రా జగును. వెలుపలిమాంసము తినెడివాడు సేనాపతి యగును. స్త్రీ భుజించినచో పట్టపురాణి యగును. అస్థి మాంసము తినువాడు గృహస్థు అయినచో కోశాధికారి యగును; ప్రవ్రజితు డయినచో రాజకులమున విశ్వసనీయు డగును" అని పైకొమ్మమీదికోడి యనెను.

కాష్ఠహారుడు వానిమాటలు విని తనలో "రాజ్యము లభించి నప్పుడు వేయికార్షాపణములతో పని యేమి?" అనుకొని, నెమ్మదిగా చెట్టెక్కి పైనున్న కోడిని పట్టుకొని, చంపి, తనసంచిలో వేసికొని, రాజు నగుదు నని భావించి, వెడలిపోయి, తెరచియున్న ద్వారము వెంట నగరమున ప్రవేశించి. కోడిచర్మము ఒలిచి, గర్భము బాగు చేసి, తనభార్య కిచ్చి, "ఈకోడిమాంసము చక్కగా వండుము" అని చెప్పెను. ఆమె వంట చేసి, కోడిమాంసముతో సహా తెచ్చి, ముందు పెట్టి "స్వామీ, తినుడు" అనెను.

"భద్రే, ఈమాంసము మహాప్రభావము కలది. దీనిని భుజించి నేను రాజు నగుదును, నీవు రాణివగుదువు. దీనిని కొనిపోయి, గంగలో స్నానము చేసి భక్షింతము."

ఉభయులును భోజనము గిన్నెను తీరమున బెట్టి స్నానార్థము నీటి లోనికి దిగిరి. ఆసమయమున గాలితాకున నీరు కల్లోలమై లేచినది.

గిన్ని నీటిలో కొట్టుకొనిపోయెను. ఏనుగులను నీటిలో స్నానము చేయించుచున్న గజాచార్యుడు చూచి, దానిని లేవనెత్తి మూత తీసి 'ఇందులో నేమున్నది?' అనెను. 'స్వామీ, అన్న మున్నది, కోడి మాంస మున్నది.' ఆచార్యుడు దానిని మూయించి, దానిపైన మొహరు వేసి, తనభార్యకడకు పంపి 'మేము వచ్చువరకును ఈయా హారమును పంచవద్దు' అని ఆదేశించెను. ఆకట్టెలవాడు నోట ఇసుక పడుటచే, నీరు పొట్టనిండుటచే పడుగెత్తెను.

ఆగజాచార్యుని కులమునకు నమ్మిక మైన తపస్వి యొకడు దివ్య దృష్టితో చూచి 'నా సేవకుడు గజస్థానమును విడువ లేదు. వానికి ఎప్పుడు సంపద కలుగును?' అని యోచించి, ముందుగానే గజా చార్యుని యింటికి బోయి కూరుచుండెను. గజాచార్యుడు వచ్చి, ప్రణామము చేసి, ఒకప్రక్కన కూరుచుండి, తపస్వికి భోజనము, మాంస మును వడ్డింపుము' అని భార్యతో చెప్పెను. తాపసి అన్నమును స్వీక రించి, మాంసము నొల్లక 'ఈమాంసమును నేను పంచెదను' అనెను. 'భర్తే, పంచిపెట్టుడు' అని యత డనగా, తాపసి విభాగము చేసి, స్థూలమాంసమును గజాచార్యునకును, వెలుపలి మాంసమును ఆయన భార్యకును ఏర్పరించి తాను మాత్రము అస్థిమాంసమును భుజించెను. వెడలిపోవుచు తాపసి అతనితో 'నేటికి మూడవనాడు నీవు రాజు వగు దువు. భద్రముగా నుండుము' అని పలికెను.

మూడవనాడు సామంతరా జొకడు వచ్చి, వారాణసిని చుట్టు ముట్టెను. వారాణసీప్రభువు గజాచార్యునకు రాజవేషము వేయించి, ఏనుగు నెక్కి 'నీవు యుద్ధము చేయుము' అని యాజ్ఞాపించి, తాను మారువేషమున సైన్యమును నడపుచుండగా బాణము వచ్చి తగి లెను. దానితో నతడు మరణించెను.

రాజు మరణించినట్లు తెలిసికొని గజాచార్యుడు అనేకకార్షాపణ ములు తెప్పించి, ధనము కావలసినవారు ముందరికి పోయి పోరుడు' అని చాటింపించెను. సైన్యము క్షణములోనే శత్రురాజును సంహ రించెను. అమాత్యులు రాజున కంత్యక్రియలు చేసి 'ఎవ్వరిని రాజును చేయుదము?' అని యోచనచేసి, 'రాజు జీవించియుండగా గజాచార్యు నకు తనవేషము వేయించినాడు. ఈయన యుద్ధమున జయించినాడు.

కావున ఈయననే రాజును చేయుదము' అని నిర్ణయించిరి. అట్లే ఆయనను రాజ్యాభిషిక్తుని చేసిరి. ఆయన భార్యను పట్టమహిషిని కావించిరి. బోధిసత్త్వుడు రాజకులమునకు విశ్వాసపాత్రు డాయెను.

ఆయన అభిసంబుద్ధు డైనపిదప ఈగాథ పలికెను:

ధనముకై భాగ్యహీనులు పొనరుచు కృషి
నిష్ఫలం బగు: నిపుణతానిపుణతలను
నెట్లు వశవర్తి కాక ఫలించుచుండు
భాగ్యదేవతావీక్షణభాజనులకు.

అకృతపాపుడు పుణ్యవంతుం
డైనవానికె తామ్రచూడము
రత్నదండంబులును, భార్యా
రత్న ముదయించున్.

శాస్త గాథలు పలికి జాతకములు సరిపోల్చెను; ఆకాలమున రాజు ఆనందస్థవిరుడు;- కుల - విశ్వాసి తపస్వి సమ్యక్సంబుద్ధుడు.

285 మణిసూకర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు సుందరిహత్యను గురించి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

'భగవానునకు సత్కారము, గౌరవము జరుగుచుండెను'. అను కథ ఇదివరలో వచ్చినది. ఇచ్చట కథ సంక్షిప్త మయినది. భగవానుడు, భిక్షుసంఘము పంచనదప్రదేశమున చేరి విశేషసత్కారములు పొందుచున్నప్పుడు తైర్థికసంఘము పొందుచున్న లాభము సూర్యోదయ మయినపుడు మిణుగురుపురుగులకాంతి నష్ట మైనట్లు లోపించెను. వారు ఒకచో జేరి "శ్రమణగౌతముడు వచ్చినప్పటినుండి మనకు లాభసత్కారములు తగ్గిపోయినవి. మనము ఏ మప్పుడుమో ఎవరికిని

తెలియదు. ఎవరితో కలసి మనము గౌతమునిపై దోష మారోపించి ఆయనకు వచ్చులాభ సత్కారములు చెడగొట్టగలమా ? సుందరిని కలిసికొని ఈపని నెరవేర్పగలము'' అని నిర్ణయించుకొనిరి.

ఒకనాడు సుందరి ఆరామములో ప్రవేశించి భిక్షువులకు ప్రణామము చేసి నిలిచినది; కాని వా రెవ్వరును ఆమెతో మాటాడలేదు. ఆమె ఎన్నిసారులు మాటాడించినను వారు ప్రతివచన మీయకుండుటచే తుదకు "ఆర్యులకు నేను కష్ట మేమియు కలిగింపలేదు గదా ?" అని ప్రశ్నించెను.

"సోదరీ! నీకు కనబడుట లేదా ? శ్రమణగౌతమునివలన మాలాభ సత్కారములు నష్టమైనవి. ఇట్టికష్టములు కల్గించి యిచ్చవచ్చినట్లు తిరుగుచున్నాడు.''

''ఆవిషయమున నే నేమి చేయగలదానను ?"

''చెల్లాయీ! నీవు చాల చక్కనిదానవు. నీవు శ్రమణగౌతమునకు అపకీర్తి కల్పించి లోకులు నమ్మునట్లు చేసి, ఆయనలాభసత్కారము లకు నష్టము కలిగింపవలెను.''

మంచి దని ఆమె అంగీకరించి వెడలిపోయెను నాటినుండి ప్రతి సాయంకాలము జనులు శాస్త చేయు ధర్మోపదేశములు విని మరలి పోవు సమయమునకు సరిగా గంధమాల్యానులేపనాదులు పట్టించుకొని సుందరి జేతవనమువైపు పోవసాగెను.

'ఎక్కడికి పోవుచున్నావు' అని లోకులు అడిగినపుడు 'శ్రమణ గౌతమునికడకు. నేను గంధకుటిలో ఆయనతో ఏకాంతముగా నుందును' అని సుందరి తైర్థికుల విహారములో ఎచటనో రాత్రి గడపి, తెల్లవారుజామున నే జేతవనమునకు పోవు మార్గ మున చేరి, ఆవల సామాన్యపథమున నడచుచుండెను. ''ఏమి సుందరీ, ఎచ్చటికి పోయి ఉంటివి'' అని జనులు అడిగినపుడు "శ్రమణగౌత మునితో ఏకాంతమున గంధకుటిలో క్రీడాపర్వతమున కాలము గడపి వచ్చుచున్నాను" అని సమాధాన మిచ్చెడిది.

అటుతరువాత కొలదిదినములకు తైర్థికులు ధూర్తులకు కార్షాప ణము లిచ్చి, ''పాండుసుందరిని సంహరించి గౌతమశ్రమణుని కుటీర సమీపమున దిబ్బమీద శవమును పారవేసి రండు" అని చెప్పిరి.

ధూర్తులు వారు చెప్పినట్లే చేసిరి. అంతట తైర్థికులు కోలాహలము చేసి, సుందరి కనబడుటలే దని రాజుకు నివేదించిరి. రాజు "ఎవరిమీద సందేహము?" అనెను. 'సుందరి ఈమధ్య జేతవనమునకు పోవుచున్నది. అక్కడ నేమి జరిగెనో తెలియదు" అనిరి.

'అట్లయిన పోయి వెదకుడు' అని రాజానతిచ్చెను. తైర్థికులు భటులను వెంటబెట్టుకొని, దిబ్బకడకు బోయి, సుందరిశవమును మంచముపై వేయించి ఊరిలోనికి గొనివచ్చి రాజుతో "శ్రమణగౌతముని శిష్యులు తమగురువు చేసెడి పాపకార్యములను కప్పిపుచ్చుటకై సుందరిని సంహరించి దిబ్బపై పారవైచినారు" అని చెప్పిరి.

"అట్లయిన పోయి ఈవిషయము నగరమున చాటింపుడు" అని రాజు చెప్పగా, వారు "శ్రమణగౌతముడు చేసిన పని చూడుడు" ఇత్యాది నిందలు ప్రకటించుచు వీధివీధులు తిరిగి, తుదకు రాజద్వారము చేరిరి. రాజు శ్మశానమున మంచె వేయించి దానిపై సుందరి శవమును పెట్టి యుంచ నాజ్ఞ యిచ్చెను. ఆర్యశ్రావకులు తప్ప తక్కిన శ్రావస్తివాసు లందరు నగరము వెలుపలను, ఉపవనములందును, అరణ్యమునను, అన్ని దేశములలోను భిక్షువులను నిందించుచు తిరుగుచుండిరి. 'శాక్యపుత్రునిశ్రమణులు చేసినపని చూడుడు' అని ఘోషించుచుండిరి. భిక్షువులు తథాగతునికడ కేగి ఈవార్త తెలిపిరి.

'ఆజనులతో ఇట్లు ప్రతివాదము చేయుడు' అని శాస్త ఈగాథ పలికెను:

> నిజము చెప్పనివాడు నిరయాన పుట్టు
> చేసి లే దనువాడు చేరును నిరయ
> మిట్టి కర్మలు చేయునట్టి మానవులు
> మరణమ్ము పిమ్మట నరకమ్ము గాంత్రు.

రాజు ఎవరు సుందరిని చంపిరో కనుగొను డని చారులను నియోగించెను. ధూర్తులు మద్యము త్రాగి, కలహించుచుండిరి. అం దొకడు రెండవవానితో, 'నీవు సుందరిని ఒక్కదెబ్బతో చంపి, పుష్పమాలికలు పారవేయు దిబ్బపై శవము పారవైచితివి. అందువలన లభించిన కార్షాపణములతో కల్లు త్రావుచున్నావు. 'మేలు! మేలు!' అనెను. రాజపురుషులు ధూర్తులను బంధించి రాజసన్నిధికి కొనిపోయిరి.

'సుందరిని చంపినారా?' అని రాజు ప్రశ్న వేసెను.

'చిత్తము, దేవా!'

'చంపించినవా రెవరు?'

'రెండవ తైర్థికబృందము వారు దేవా!'

రాజు తైర్థికబృందము వారిని పిలువనంపి, 'పొండు, మీరు సుందరి శవమును వెంటగొని, గౌతమునకు అపకీర్తి తెచ్చుటకై మేము సుందరిని హత్య చేయించితిమి, ఇందు గౌతముని దోషముకాని గౌతమ శ్రావకుల దోషముగాని లేదు, అని ఆక్రోశించుచు నగరమున తిరుగుడు' అని ఆనతిచ్చెను. వారు అట్లే చేసిరి. మూర్ఖులైన లోకులు మనస్సు మార్చుకొని గౌతమునియెడ ఆదరము చూపిరి. హత్య చేయించినందులకు తైర్థికులకు తగినదండన లభించెను. నాటినుండి బుద్ధునకు సత్కారము వృద్ధిఅయ్యెను.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో గూరుచుండి ఈవిషయమై సంభాషించుచుండ, శాస్త అచటికి జని, విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, బుద్ధుల కెవ్వరును కళంకము నాపాదింపలేరు. మణికి కాలిమ సంక్రమింపజేయుట ఎట్టిదో, బుద్ధులకు కళంకము కల్పించుటగూడ అట్టిదే. పూర్వము మణికి కాలిమ కల్పించుటకై యత్నములు చేసినవారు విఫలులైరి" అని, వారిప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణకులమున బుట్టి పెద్దవాడయి, కామభోగములందు దోషము గ్రహించి, ఇలు వెడలి హిమాలయమునకు జేరి మూడుపర్వతపంక్తులు దాటి, తాపసవృత్తితో పర్ణశాలలో నివసించుచుండెను. దాని కనతిదూరములో మణిగుహ కలదు. అందు ముప్పది సూకరములు నివసించుచుండెను. గుహాసమీపమున సింహము తిరుగుచుండెను. దానినీడ మణిపై పడుచుండుట చూచి గుహలోని సూకరములు భయభ్రాంతము లగుటచే వానిరక్తమాంసములు శుష్కించిపోయెను. "ఈమణి కాంతివంత మగుటచే సింహప్రతిబింబము కాన

బడుచుండును. ఈమణిని మలినము వివర్ణము చేయవలెను" అని భావించి సూకరములు సమీపమున తటాకమునకు జని అచ్చటి బురదలో పొరలి వచ్చి మణిమీద శరీరములు రాచినవి. సూకర రోమములు రాచికొనుటచే మణి మరింత ఉద్దీప్త మయ్యెను. మణిని మలినము చేయు తెరగు కానక సూకరములు తాపసుల నుపాయ మడుగదలచి, బోధిసత్త్వునిసన్నిధికి జని వందనము చేసి, ఒకప్రక్కన నిలిచి, ఈగాథలు పలికినవి:

మణిగుహ ముప్పదిమందిమి మేము
ఏడేండ్లుగా వసియించుచున్నాము
మందగింపగ కాంతి మా రోమములను
వృద్ధియే పొందు రాపిడిచేత కాంతి
ఇపుడు మాక ర్తవ్య మే మని ప్రశ్న.

అంతట వానికి ప్రత్యుత్తరరూపముగా బోధిసత్త్వ డీగాథ పలికెను:

స్ఫటికమే యీమణి, స్వచ్ఛము, స్నిగ్ధ
మధికశుభప్రద మైనదే కాని
కాదు కాచమ్ము; సూకరములు! పొందు
మందగింపగలేరు మణికాంతి మీరు.

అనిబోధిసత్త్వుడు చెప్పినట్లు చేసెను. ఆయన ధ్యానము చేసి, బ్రహ్మ లోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకము లు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున తపస్వి నేనే.

286 సాలుక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహరించుచుండగ ఒకానొక ప్రౌఢకుమారియెడ ఆసక్తినిగూర్చి చెప్పినది. ఈకథ క్షుద్రనారద కస్యప జాతకమున (477) వచ్చును.

వర్తమాన కథ

శాస్త ఆభిక్షువుతో భిక్షూ, నీవు నిజముగ ఉత్తేజితుడ వైతివా?" అనెను. "భన్తే, చిత్తము." "నిన్ను ఎవరు ఉత్తేజితుని జేసిరి?" "భన్తే, ప్రౌఢకుమారి."

"భిక్షూ, ఇది నీకు అనర్థకారిణి. పూర్వజన్మమునగూడ నీవు ఈమెను వివాహము చేసికొనుటకై వచ్చిన పరిషత్తునకు విందు ఏర్పాటుచేసితివి" అని, భిక్షువుల ప్రార్థనపై శాస్త పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు మహాలోహిత నామముతో వృషభ మయ్యెను. తత్కనిష్ఠ భ్రాత పేరు క్షుద్రలోహితుడు. రెండువృషభములును కుగ్రామములో నొకరియింట నుండును. వారియింట యుక్తవయస్కరాలగు కన్య కలదు. ఆమె నింకొకయింటివారి కుమారున కిచ్చి పెండ్లి చేయ నిర్ణయము జరిగెను.

ఆయింట సాలుక మను సూకరము కలదు. పెండ్లినాడు విందులో నుపయోగించుటకై యింటివారాసూకరమునకు అన్నము గంజి పెట్టి బలుపుచుండిరి. అది మంచముక్రింద పండుకొని యుండును. ఒకనాడు క్షుద్రలోహితు డన్నతో 'అన్నా, మన మీయింటి పనులు చేయుచున్నాము. మనసాయమువలననే వీరు జీవించుచున్నారు. కాని వీరు మనకు గడ్డిపొట్టుమాత్రము వేయుచున్నారు. ఈపందికి అన్నము గంజి పెట్టుచున్నారు. దీనిని మంచముక్రింద పండుకొననిచ్చుచున్నారు. ఇది యేమి పని చేయును?' అనెను.

మహాలోహితు డిట్లనెను: 'నాయనా, దీని తిండిని వాంఛింపకుము.

కుమారికావివాహమునాడు దీనిని వీరు విందులో వండుటకై బలుపు చున్నారు. కొలదిరోజులలో చూడు. దీనిని మంచముక్రిందినుండి ఈవ లకుత్రోలి, సంహరించి, ముక్కలుచేసి, వచ్చినవారికి వడ్డింతురు.' ఇట్లని ఈగాథలు పలికెను:

సాలుకుపై నీర్ష్య చాలింపు మోయి!
తినుచున్న దది చావుతిండియే సుమ్మి!
పొట్టు శాంతమ్ముగా భుజియింప దగును:
దీర్ఘాయులక్షణాల్ తిలకింపు మిందు.

అతిథి వచ్చును వివాహమునకు, నపుడు
సూకర దేహంబు చూతువు నీవు.

తరువాత కొలదిదినములకు పెండ్లివారు వచ్చినప్పుడు సాలుకము నింటివారు ఖండించి వండిరి. అది చూచి వృషభములు తమగడ్డిగాద ములే ఉత్తమ మయిన వని భావించినవి.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డయినపిదప ఈవిషయమును ''టన చేయు ఈగాథ పలికెను:

ముసలమ్మవలె నుండు ముట్టైను కోని,
కావించి దేహమ్ము ఖండఖండములు
పడవేసి యున్న యాపందిని గాంచి
మనపొట్టు మిక్కిలి మంచి దటంచు
అనుకొన్న దప్పు డా యనడుహద్వయము.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున ప్రౌఢకుమారి నేటి ప్రౌఢకుమారి; సాలుకుడు ఉత్తేజితభిక్షువు; క్షుద్రలోహితుడు ఆనందుడు: మహాలోహితుడు నేనే.

287 లాభగరహ జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచుండగా సారిపుత్రస్థవిరని శిష్యునివిషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శిష్యుడు స్థవిరునికడకు వచ్చి, ప్రణామము చేసి ఒకప్రక్కన కూర్చుండి, "భన్తే, నాకు లాభమార్గమును నిర్దేశింపుడు. ఏవిధమున నాకు చీవరములు మొదలగునవి లభించును" అని యడిగెను.

"ఆయుష్మన్, నాల్గుశబ్దములతో కూడియున్న యెడల లాభసత్కారములు కలుగుచుండును. లజ్జ విడిచి శ్రమణత్వమువిూద దృష్టి నిలుపక వెర్రి యెత్తినవానివలె నుండవలెను. నటునివలె ప్రవర్తింపవలెను. అడ్డులేకుండ మాటాడుచుండవలెను. సంయమరహితుడు కావలెను." అని స్థవిరుడు బదులుచెప్పెను. అతడు ఆమార్గమును నిందించుచు కూర్చున్న చోటినుండి లేచి వెడలిపోయెను. స్థవిరుడు శాస్తకడకు పోయి సమాచారము తెలిపెను. "సారిపుత్రా, ఈ భిక్షువు కేవల మిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ లాభమును నిందించినవాడే.!" అని శాస్త పలికి, స్థవిరుడు ప్రార్థించిన పిదప పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ, బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణవంశమున పుట్టి, పెద్దవాడయి, పదునారు వత్సరములవయస్సున మూడు వేదములు, పదునెనిమిదివిద్యలు అభ్యసించి ప్రసిద్ధాచార్యుడయి అయిదువందలమంది శిష్యులకు విద్యలు నేర్పుచుండెను. సదాచారసంపత్తి కల బ్రహ్మచారి యొకడు ఒకనాడాచార్యునికడకు జని, "ప్రాణులకు వస్తులాభ మెట్లగును?" అని యడిగెను.

"నాయనా నాలుగు కారణములచే వస్తులాభ మగును" అని ఆచార్యు డీగాథ పలికెను:

ఉన్మత్తు పోలిక నుండని వాడు
కొండెమున్ చెప్పక యుండెడివాడు
నటన చేయక యుండు నరుడు లోకమున
బుద్ధిహీనులవల్ల పొందడు లాభ;
మనుశాసనం బిదే, వినవలె నయ్య!

ఆచార్యునివాక్కులు విని శిష్యుడు లాభగర్హణము చేయు నీగాథలు పలికెను:

ధర్మేతరం బైన దారిన బోయి
ఆత్మోన్నతికి మహాహాని కలిగించు
జీవిక నడపుట చేకూర్చు ధనము
యశ మన్న ధిక్కార! మార, మానవుడు
అయి యనాగారికు డవల ప్రవ్రజ్య
దీక్ష గైకొని చేయు భిక్షాటనంబు
శ్రేయ మధర్మంపు జీవికకన్న

ఈవిధముగా ఆబ్రహ్మచారి ప్రవ్రజ్యను స్తుతించి ఇలు వెడలి వాన ప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించి, ధర్మానుసారముగా భిక్షాటనము చేయుచు సమాపత్తులను పొంది బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చెసి, జాతకము లుం సరిపోల్చెను ఆకాలమున బ్రహ్మచారి-లాభనిందకభిక్షువు; ఆచార్యుడను నేనే

288 మచ్ఛుద్దాన జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు కుటిలవ్యాపారిని గూర్చి చెప్పనది. వర్తమాన కథ ఇదివరలో వచ్చినది.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండు నపుడు బోధిసత్త్వు డొకానొక కుటుంబమున జన్మించెను. ఆతనికి

తమ్ముడు కలడు. తండ్రి చనిపోయినాడు. తమకు రావలసిన బాకీ వసూలు చేయుట కిరువురు నొకనాడు బయలుదేరినారు ఒకగ్రామము నకు బోయి అచట వేయి కార్షాపణములు వసూలు చేసి తిరిగి వచ్చు నపుడు ఏటిరేవున నావకొరకు ఎదురుచూచుచు, మూటలో తెచ్చు కొన్న అన్నము తినిరి. మిగిలిన అన్నమును బోధిసత్త్వుడు గంగా నదిలో చేపలకు వేసి, నదీదేవతా భాగముకూడ ఇచ్చెను. దేవత ఆపుణ్యకార్య మనుమోదించెను. బోధిసత్త్వుడు ఇసుకపై ఉత్తరీయము పరచుకొని పండుకొని నిద్రించెను.

ఈయన తమ్మునకు కొలదిగా చోరప్రకృతి కలదు. అతడు కార్షా పణములు అన్న కీయక తానే హరింప దలచి కార్షాపణములమూట వలెనే వేరొకటి సిద్ధము చేసి అందు కంకర నింపి, రెండుమూటలను ఒకేచోట నుంచెను. నావ యెక్కి వారు గంగామధ్యమునకు బోయి నప్పుడు తమ్ముడు త్రుళ్ళిపడి మూట నీటిలో బడవైచి అన్నతో 'కార్షాపణములమూట నీటిలో బడిపోయినది. ఏమి చేయవలెను?' అనెను.

"నీటిలో బడిపోయినప్పుడు మన మేమి చేయగలము? చింతింప కుము."

నదీదేవత "ఇతని పుణ్యభాగమును అనుమోదించినాను. ఈతని వస్తువును రక్షింతును" అని తలచి నిజప్రభావముచే ఆమూట పెద్ద చేప మ్రింగునట్లు చేసి, దానిరక్షణకు పూనుకొనెను.

తమ్ముడు గృహము చేరి అన్నను మోసగించితి నని సంతోషించి తనమూట విప్పెను. అందులో కంకర కనబడగా అతనికి కాలుసేతులు చల్లబడెను. అతడు మంచముపై చల్లగా పండుకొనెను.

ఆసమయమున జాలరులు చేపలు పట్టుటకై వల వేసిరి. మూట మ్రింగిన పెద్దచేప దేవతాప్రభావమువలన ఆవలలో జిక్కుకొనెను. దానిని విక్రయించుటకు జాలరులు నగరములోనికి వచ్చిరి. దానిని జూచి జనులు మూల్య మెంత అని యడిగిరి. వేయి కార్షాపణములు, ఏడు మాషకములు ఇచ్చి దీనిని దీసికొనవచ్చు నని వారు చెప్పగా, లోకులు నవ్వి వేయి ఖరీదు చేయు చేపను చూచినాము" అనిరి.

జాలరులు బోధిసత్త్వుని గృహకవాటము చేరి, ఈ చేపను తీసికొనుడు

అని పలికిరి.

"దీని మూల్య మెంత ?"

"ఏడుమాషకము లిచ్చి తీసికొనుడు."

"ఇతరుల కెంత కిత్తురు ?"

"వేయికార్షాపణములు, ఏడు మాషకములకు. తమరు ఏడుమాషకము లిచ్చి తీసికొనవచ్చును."

ఆయన ఏడుమాషకము లిచ్చి చేపను భార్యకడకు బంపివేసెను. చేపకడుపు తరుగునపు డామెకు మూట కనబడినది. ఆమె భర్తతో చెప్పినది ఆయన చూచి గురుతుపట్టి మూట తనదే అని గ్రహించి, ఇందులకే కాబోలును ఇతరులకు వేయికార్షాపణముల ఏడు మాషకము లనియు, నాకు ఏడుమాషకము లనియు చెప్పి, వేయికార్షాపణములు నావియగుటచే ఏడుమాషకముల కిచ్చినారు" అని తలపోసి, ఈభేదమును గ్రహింపనివాడు శ్రద్ధావంతుడు కాజాలడు అనియోచించి ఈగాథ పలికినాడు.

> వేయికార్షాపణాల్ విలువ యన్నపుడు
> నరు డెవ్వ డుండడు నమ్మెడివాడు:
> ఏడు మాషము లంటి నీచేపగుంపు;
> ఇంతకే విలిచితి నీ ప్రోగు నేను.

ఇట్లు పలికి బోధిసత్త్వుడు "ఈకార్షాపణములు నా కెట్లు లభించెను?" అని తలపోయ జొచ్చెను. అప్పుడు నదీదేవత ఆకాశమునుండి దర్శన మిచ్చి "నేను గంగాదేవతను, మిగిలిన అన్నమును నీవు మత్స్యములకు పెట్టి పుణ్యములో నాకు భాగ మిచ్చినావు. కావున నీసంపదను రక్షించినాను" అని యీగాథ పలికెను.

> అపుడు మత్స్యములకు నాహార మిడినావు;
> నానుగూడ నిచ్చినావు దక్షి,
> కొందుచేత, జ్ఞప్తియం దుండ నీసుకృ
> తమ్ము కాచినాను సుమ్మి, ధనము !

ఇట్లుపలికి కుటిలకార్యము చేసిన తమ్మునిగూర్చి "వీ డిపుడు నిస్సారముగా మంచమున పడియున్నాడు. దుష్టచిత్తునకు ఉన్నతియుండదు.

నీధనము నష్టము కాకుండ నేను తీసికొని వచ్చి యిచ్చినాను. తమ్మునకీయక నీవుమాత్రము దీనిని గ్రహింపుము” అని ఈగాథ చెప్పెను :

పైతృక మైన సంపదలోని భాగ
మీయక సోదరు కేని వంచించి,
ధర్మేతరం బైన దారిని బోవు
నతని కుండదు దేవతాదరం బైన
ఆత్మీయలాభాన అభివృద్ధి యైన.

మిత్రద్రోహి యగువానికి ముట్టకుండుటకై దేవత యిట్లు పలికినది. కాని బోధిసత్త్వుడు ఇట్లు చేయలేక, తమ్మునకు 500 కార్షాపణములు పంపెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున కటిలవ్యాపారి ఇప్పటి కటిలవ్యాపారియే. అన్న నేనే.

289 నానచ్ఛంద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఆయుష్మంత ఆనందుడు అష్టవరములను పొందుటను గూర్చి చెప్పినది. (వర్తమాన) కథ పదునొకండవ నిపాతమున జుణ్హజాతకమున (456) వచ్చును.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయునపుడు బోధిసత్త్వుడు ఆయనపట్టపుదేవి కడుపున పుట్టి, పెరిగి పెద్దవాడై, తక్షశిలలో విద్యలు నేర్చి తండ్రితరువాత రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఆతనితండ్రికాలమున పురోహితుడుగా నున్న యాతడు పదచ్యుతుడయ్యెను. అతడు దరిద్రుడై ఒకానొకప్రాతయింటిలో నివసించుచుండెను. బోధిసత్త్వు డొకసారి అపరిచితునివేషముతో రాత్రివేళ నగరమున విచరించుచుండెను. దొంగతనముచేసి మరలివచ్చు చోరులు

కల్లుదుకాణములో మద్యపానము చేసి కుండనిండ కొనిపోయిరి. వారు ఆయననుచూచి ఎవరని ప్రశ్నించి కొట్టి ఉత్తరీయము లాగి, వేధించు చుండిరి.

సరిగా ఆసమయమున బ్రాహ్మణుడు వెలుపలికి వచ్చి వీధిలో నిలుచుండి నక్షత్రములు గుణించి రాజు శత్రువులచేత బడెనని గ్రహించెను. ఆతడు బ్రాహ్మణిని పిలిచెను. ఆమె వెంటనే వచ్చి, "ఆర్యా, ఏమి జరిగినది?" అనెను.

"భగవతీ, మనప్రభువు శత్రుహస్తగతు డయినాడు" అనెను.

"ఆర్యా, మీరు రాజుసమాచారము ఆయనపురోహితునకు తెలుపుదురా?"

రాజు బ్రాహ్మణునివాక్కులు విని కొంచెము ముందరికి వచ్చి చోరులతో, 'స్వాములారా, నేను చిక్కినబడినాను. నాయుత్తరీయము దీసికొని నన్ను విడిచిపెట్టుడు" అనెను.

మాటిమాటికిని అతి డట్లు ప్రార్థింపగా చోరులు దయదలచి అతనిని విడిచిపెట్టిరి. ఆతడు వారినివాసస్థానము గ్రహించి ఆగెను. బ్రాహ్మణుడు భార్యతో "భగవతీ, మనప్రభువు శత్రుహస్తములనుండి విముక్తుడైనాడు" అని చెప్పెను.

రాజు ఈవాక్కులుకూడ విన్నవాడై స్వమందిరమునకు పోయెను. రాత్రి గడపి తెల్లవారినంతనే రాజు ఆబ్రాహ్మణులను పిలువనంపి, "ఆచార్యులారా, తాము రాత్రి నక్షత్రములను పరీక్షించుచుండిరా?" అని అడిగెను.

'దేవా, చిత్తము.'

'నక్షత్రములు శుభప్రదములా, అశుభప్రదములా?'

'దేవా, శుభప్రదములు.'

'ఏమైన దుష్టగ్రహ మున్నదా?'

'ఏమియును లేదు.'

'ఫలానా గృహమున నున్న బ్రాహ్మణుని పిలువనంపుడు' అని ఆజ్ఞ ఇచ్చి రాజు ఆయన వచ్చినంతనే, 'ఆచార్యా, తాము రాత్రి నక్షత్రములు పరిశీలించితిరా?' అనెను.

దేవా, చిత్తము.'

'ఏమైనను ఆపద సూచించునా?'

'దేవా, గతరాత్రము తమరు శత్రుహస్తగతులై త్వరలోనే విముక్తులైనారు.'

'నక్షత్రము లెరుగనివారి కింతే కావలెను' అని రాజు బ్రాహ్మణులను వెడలనంపి పూర్వపురోహితునితో 'బ్రాహ్మణోత్తమా, నేను ప్రసన్నుడ నయినాను. వర మడుగుము' అనెను.

'మహారాజా, భార్యాపుత్రులతో సంప్రదించి మనవి చేయుదును.

'మంచిది. పోయి సంప్రదించి రమ్ము.'

బ్రాహ్మణుడు చని భార్యను, పుత్రుని, పుత్రికలను, కోడలిని, దాసీజనమును పిలిచి, 'రాజు నన్ను వరము కోరుకొమ్మన్నాడు. ఏమి కోరుకొందును?' అనెను.

'నాకు నూరావులను కొనిరండు' అని బ్రాహ్మణి చెప్పెను.

ఛత్తమాణవకనాము డగు కుమారుడు, 'నాకు కుముదవర్ణము గల గుర్రములు పూన్చిన మంచిరథము కొనిరండు' అనెను.

'మణికుండలములు మొదలు సమస్తాభరణములను కొనిరండు' అని కోడలు పలికెను.

'నాకు రోలు, రోకలి, చేట కావలెను' అని దాసి పూర్ణ పలికెను.

మంచి గ్రామమును స్వీకరింపవలె నని బ్రాహ్మణునకు కోరిక కలిగెను. అతడు రాజసన్నిధికి చనగా ప్రభువు, 'బ్రాహ్మణోత్తమా, ఇంటిలోవారిని సంప్రదించివచ్చితివా?' అనెను.

'చిత్తము. మహారాజా! కాని అందరిఅభిప్రాయములు కలియుట లేదు' అని ఈగాథ పలికెను.

ఒక్కగృహమ్ములో నున్నను మాకు
వాంఛలలో ప్రభూ, వైరుద్ధ్య మొదవె
అగ్రహారమ్ముపై నాసక్తి నాకు,
బ్రాహ్మణి కావులపైన వాంఛితము
మణికుండలమ్ముల మాసుత కోరు,
శిష్యుండు రథమునకు, సేవిక పున్న
ముసల ములూఖములు కోరుకొనును.

ఎవ రెవరికి ఏ మేమి కావలెనో అవి ఎల్ల ఇత్తు మని రాజు ఈగాథ పలికెను.

> బ్రాహ్మణున కగ్రహారము, బ్రాహ్మణికిని
> గోశతము, పుత్రికకు మణికుండలములు,
> శిష్యునకు మంచిరథమును, సేవికకును
> ముసలము లులూఖలంబుల నొసగవలయు.

ఈవిధముగా బ్రాహ్మణుడు కోరినవెల్ల నిచ్చి, అడిగినవానికన్న నధికముగా నిచ్చి, "నేటినుండి మీరు మాపనులను నేరవేర్చుటకు ఉత్సాహముతో నుండవలెను" అని రాజు ఆబ్రాహ్మణుని తన సన్నిధిలో నుంచుకొనెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున బ్రాహ్మణుడు ఆనందుడు; రాజు నేనే.

290 సీలవీమంస జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు శీలవిమర్శకబ్రాహ్మణుని గూర్చి చెప్పినది. వర్తమాన - అతీతకథలు ప్రథమనిపాతమున సీలవీమంస జాతకమున (96) సవిస్తరముగా వచ్చినవి

అతీతకథ

వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ ఆయనపురోహితుడు తన శీలమును పరీక్షించుటకై బంగరుసింహాసనముమండి రోజున కొక కార్షాపణము చొప్పున రెండు దినములలో రెండు కార్షాపణములు తీసికొనెను. మూడవనాడతనిని చోరు డని రాజు కడకు గొనిపోయిరి. మార్గమధ్యమున నతడు పాములవాడు సర్పము నాడించుచుండగా జూచెను. రాజు పురోహితునితో 'ఇట్లేల చేసితి?' వనెను. 'నిజశీలమును పరీక్షించుటకు' అని బ్రహ్మణు డీగాథలు పలికెను :

శీలము కల్యాణప్రద,
మీలోకమున దాని నెద్దియు మీరం
జాలదు, విషభీకర మగు
వ్యాళము బ్రతికినది శీలవంతము కానఁ.

శీలంబు నింక నే పరి
పాలన చేయంగ ప్రతినపట్టినవాడఁ
శీలంబు కలుగువానిని
మేలిమి పథగామి యనుచు మెచ్చు జనంబుల్.

జ్ఞాతులకు శీలవంతుం
డాతత ప్రీతిప్రదుండు నయి మిత్రులలో
ఖ్యాతిం గాంచును మిక్కిలి;
ఆతఁడు మరణించు పిదప నందును సుగతిఁ.

ఈవిధముగా బోధిసత్త్వుడు సదాచారమాహాత్మ్యమును దెలిపి రాజుతో ని ట్లనెను: "మహారాజా, మాయింటిలో మానాయన గారిది, మాతల్లిగారిది, నేను సంపాదించినది, మీవలన లభించినది, విశేషధన మున్నది. నిజశీలమును పరీక్షించుటకయి బంగారుసింహాసనము నుండి రెండుకార్షాపణములు తీసినాను. లోకములో జాతి, కుల, గోత్రములు సమస్తము నికృష్టము లనియు, శీలముమాత్రము శ్రేష్ఠ మనియు నా కిప్పుడు స్పష్టమయినది. నేను ప్రవ్రజింతును. నా కానతి యిండు."

రాజానుమతిని పొంది, ఇంటివారలు మాటిమాటికిని వేడుకొన్నను వినక యిల్లు వెడలి హిమాలయమునకు బోయి ప్రవ్రజించి, సమాపత్తు లను పొంది యతడు బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున శీలపరీక్షకు డయిన పురోహితబ్రాహ్మణుడు నేనే.

291 భద్రఘట జాతకము

శాస్త జేతవనమున నుండగా అనాథపిండికశ్రేష్ఠి మేనల్లుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

తలిదండ్రు లిచ్చిపోయిన నలువదికోట్ల ద్రవ్యము సురాపానాదిక మున వ్యయము చేసి, అతడు శ్రేష్ఠికడకు జనెను. అతనికి శ్రేష్ఠి వేయి నాణెము లిచ్చి వ్యాపారము చేసికొను మనెను. అదియును నష్టము కాగా నతడు మరల వచ్చెను. శ్రేష్ఠి అయిదువంద లిచ్చి పంపెను. అదికూడ నష్ట మయిపోగా యువకుడు మరలి వచ్చి నపుడు శ్రేష్ఠి రెండు ముదుకవస్త్రము లిప్పించెను. వానిని కోల్పోయి వాడు మరల రాగా శ్రేష్ఠి మెడపట్టి నెట్టించెను. వాడు దిక్కులేక మరణించెను. వానిని ఆవలకు ద్రోయించిరి. అనాథపిండికుడు విహారమునకు జని మేనల్లునివృత్తాంతము తథాగతునకు విన్నవించెను. శాస్త 'నీవు వీని నెట్లు సంతుష్టచిత్తుని చేయగలవు? పూర్వజన్మమున వీనికి నేను అన్ని కోర్కెలను తీర్చు భద్రఘటము నిచ్చినను సంతుష్టుని చేయలేకపోతిని' అని, శ్రేష్ఠిప్రార్థనపై పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు శ్రేష్ఠివంశమున పుట్టి తండ్రిమరణానంతరము శ్రేష్ఠిపద విని పొందెను. ఆయన యింట భూస్థాపిత మైన ధనమే నలువదికోట్లు. ఈయన కొక్కడే పుత్రుడు. బోధిసత్త్వుడు దానాదిపుణ్యకార్యములు చేసి మరణానంతరము దేవరాజు శక్రు డయ్యెను. కుమారుడు వీధి కడ్డము కట్టించి మండపనిర్మాణము చేసి, మహాజనపరివృతు డయి, సురాపానము ప్రారంభించెను. గంతులు వేయువారు, పరుగు లిడు వారు, పాటలు పాడువారు, నాట్యము చేయువారు మొదలగువారలకు వేలకు వే లిచ్చుచుండెను. అతడు మదవతి, మద్యము, మాంసమును మరగి, నృత్త గీత వాద్య లోలుడై ధనవ్యయము చేయుచు శీఘ్రకాల ములోనే నలువదికోట్లను, ఉపయుక్తము లగు సామానులను కోలు

పోయి, దరిద్రు డయి, చినిగినబట్టలు కట్టి తిరుగుచుండెను.

దివ్యదృష్టితో శక్రు డీసంగతి గ్రహించి, పుత్రప్రేమవలన కుమారునికడకు వచ్చి సర్వకామదమగు ఘటము నిచ్చి, "నాయనా, ఇయ్యది పగులకుండునట్లు కాపాడుకొనుము. ఈఘట మున్నంతవరకును నీకు ధనలోప ముండదు. అప్రమత్తుడ వై యుండుము" అని ఉపదేశ మిచ్చి, దేవలోకమునకు వెడలిపోయెను.

నాటినుండి వాడు సురాపానము చేయుచు ఘటమును పై కెగుర వేసి క్రిందబడకుండ పట్టుకొనుచు విహారము చేయుచుండెను. ఒకనాడు వాడు సురాపానమత్తు డై ఘటమును పై కెగురవేసి మరల పట్టుకొను నపు డది జారి నేలపై బడి ముక్క లయ్యెను.

మరల వాడు దరిద్రుడై, చినిగిన బట్టలు కట్టి, చేత భిక్షాపాత్రము పట్టి, ముష్టి యెత్తుకొనుచు తిరుగుచు పరపిండభోజనమున కాలము చేసెను.

శాస్త అభిసంబుద్ధు డయినపిదప ఈసందర్భమును గూర్చి ఈ గాథలు పలికెను:

> కోర్కె లన్నియు దీర్చు కుంభంబు దొరకె
> ధూర్తునకు; వాడు దానితో నార్తిలేక
> కాల మొకకొంత సుఖముగా గడపినాడు.
>
> మత్తుపాగరున వాడు కుంభంబు నొక్క
> నాడు భగ్నము చేసెను; నాటినుండి
> భూరినష్టాలపా లయిపోయినాడు.
> ధనము నిట్టులె యెవడేని తగని వ్యయము
> చేయుచో ధూర్తురీతిని చెడును వాడు.

శాస్త ఈగాథలు పలికి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆసమయమున ఘటము పగులగొట్టుకొన్న ధూర్తుడు శ్రేష్ఠి మేనల్లుడు; శక్రుడు నేనే.

292 సుపత్త జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు, సారిపుత్రుడు బింబాదేవికొరకు తెచ్చి యిచ్చిన లోహితమత్స్యసూపమును గూర్చియు, హైయంగవీనమిశ్రితశాల్యన్నమును గూర్చియు చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఈ కథ పూర్వోక్త మైన అబ్భంతరజాతకములోని కథవలె నుండును. ఆకాలమున కూడ స్థవిరకు ఉదరపీడ యుండెను. రాహులభద్రుడు స్థవిరునితో చెప్పెను. అతడు అతనిని ఆసనశాలలో కూర్చుండ బెట్టి, కోసలరేశుని నివాసస్థానమునకు బోయి అచటినుండి రోహితమత్స్యసూపమును, హైయంగవీనమిశ్రితశాల్యన్నమును తెచ్చి, ఆతని కిచ్చెను. అతడు తల్లి స్థవిరకు వాని నిచ్చెను. వానిని భుజించినంతనే ఆమెయుదరపీడ నమసిపోయెను. రాజు చారులను పంపి వార్త తెలిసికొని, నాటినుండి స్థవిరకు అట్టియాహారమునే పంపుచుండెను. ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో కూరుచుండి ఈవిషయము చర్చించుచుండగా శాస్త అచటికి జని, విషయము తెలిసికొని "భిక్షువులారా, సారిపుత్రుడు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ రాహులమాతకోర్కె తీర్చెడివాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు కాకికడుపున పుట్టి, పెరిగి ఎనుబదివేల కాకులకు ప్రధానుడై, సుపత్తుడనుపేర రాజుగా నుండెను. ఆయనపట్టమహిషిపేరు సుఫస్స. సుముఖుడు సేనాపతి. అతడు ఎనుబదివేలకాకులతో పాటు వారాణసీసమీపమున నివసించుచుండెను. ఒకనా డతడు సుఫస్సతో కలిసి వారాణసీప్రభువు వంటయింటిమీదికి బోయి మేతకై చూచుచుండెను. వంటవాండ్రు రాజుకొరకు నానావిధమత్స్యమాంసములను వండియుంచిరి. వంటవాడు గిన్నెలమీది మూతలు తీసి అన్నము వెలుపలికి తీయుచుండెను. సుఫస్సకు మత్స్యమాంసముల వాసన కొట్టగా

రాజభోజనముమీాద ఇచ్ఛ పుట్టినది. ఆమె ఆనా డేమియు పలుక లేదు. మరునాడు భర్త ఆమెతో ''భద్రే, రమ్ము. మేతకు బయలు దేరుదము'' అన్నప్పుడు ఆమె, ''మీారు పొండు. నా కొక కోరిక పుట్టినది'' అని పలికెను.

''ఎట్టి కోరిక?''

'వారాణసీనరేశ్వరుని యాహారము నేను తినవలె నను కోరిక.'

'అయినచో నిన్ను కొనిపోవజాలను.'

'అయినచో దేవా, ప్రాణములు విడుతును.'

అప్పుడు బోధిసత్త్వుడు కూరుచుండి యోచింపసాగెను. సుముఖుడు వచ్చి 'మహారాజా, అసంతుష్టు లయిన ట్లున్నారు' అనెను. బోధిసత్త్వుడు విషయము తెలుపగా సేనాపతి 'మహారాజా, విచారింప వలదు' అని ఉభయులను శాంతపరచి, 'నేడు తమ రిచటనే యుండుడు. మేము భోజనము తీసికొనివత్తుము' అని వెడలిపోయెను.

సేనాపతి కాకులను సమావేశపరచి యీసంగతి తెలిపి 'రండు. భోజనము తెత్తము' అని కాకులతో వారాణసి ప్రవేశించెను. రాజు గారివంటశాలకు సమీాపములో నతడు కాకులకు గూడెము ఏర్పాటు చేసి, వానిని రక్షణార్థ మున్నచోటనే నిలిపి, ఎనిమిదికాకములతో తాను బయలుదేరి రాజు భోజనసమయమున కెదురుచూచుచు వంట యింటి కప్పుమీాద వాలి యుండెను. 'వంటవాడు భోజనము కొని పోవునపుడు నేను గిన్నెలను బోర్లద్రోయుదును. పడద్రోసిన పిమ్మట నాప్రాణములు నిలువవు. మీాలో నలుగురు నోటినిండ అన్నమును, తక్కిన నలుగురు మత్స్యమాంసములను నోట కరచుకొని పోయి రాణికి, రాజుకు పెట్టుడు. సేనాపతి యెచట నున్నా డని రాజు ప్రశ్నించినపుడు, వెనుక వచ్చుచున్నా డని చెప్పుడు' అని బోధించెను.

వంటవాడు సమస్తము సిద్ధము చేసి, కావడిలో గిన్నె లుంచి రాజ కులమునకు బయలుదేరెను. వా డంగణములో చేరగానే సేనాపతి కాకులకు సంజ్ఞ చేసి, తా నెగిరిపోయి వంటవానిబుజముపై వ్రాలి, గోళ్ళతో కొట్టి, బల్లెముకొనవంటి ముక్కుతో ముక్కుపై పొడిచి, ఎగిరి, రెండుపక్షములతో వానిముఖము కప్పివేసెను. రాజు పైయంత స్తున పచారుచేయుచు కాకి చేసిన పని చూచి 'వంటవాడా, గిన్నెలు

విడిచిపెట్టి, కాకిని పట్టుకో' అని కేక వేసెను. వాడు గిన్నెలు జార విడిచి, కాకిని గట్టిగా పట్టుకొనెను. 'ఇక్కడికి రా' అని రాజు మరల కేక వేసెను. ఇంతలో కాకులు వచ్చి, తాము తినగలిగినంత తిని, సేనాపతి చెప్పినట్లు చేసెను. మిగిలినకాకులు వచ్చి, ఆహార మంత యును తిన్నవి. ఎనిమిది కాకములుమాత్రము పోయి రాజుకు, రాణికి ఆహారము పెట్టినవి. కోరిక తీరి సుఫస్స శాంతించినది.

రాజు కాకిని చూచి "కాకమా, నీకు నాభయము లేదా? అన్నము తెచ్చువానిని పీకితివి, గిన్నెలు పడిపోయినవి. నీప్రాణము కోల్పోతివి. ఏల యిట్లు చేసితివి?" అని యడిగెను.

"మహారాజా, మారాజు వారాణసికి సమీపమున నున్నాడు. నేను ఆయనసేనాపతిని. ఆయనభార్య సుఫస్సదేవికి మీభోజనముపై ఆసక్తి కలిగినది. అచ్చటనే నేను ఆత్మార్పణము చేసి యిచ్చటికి వచ్చినాను. వారికి భోజనము పంపినాను. నామనోరథము పూర్ణ మయినది." ఈకారణమున ఇట్లు చేసితిని' అని సేనాపతి ఈగాథలు పలికెను:

చేయు వాసంబు వారాణసీపరిసర
మందు నెనుబదివేల వాయసగణంబు
తన్ను గొలువ సుపత్రాభిధానరాజు.

పుట్టె అతనిభార్య సుఫస్స కోర్కె-
వాంఛ వేధించినది; రసవంతముగను
ప్రభువరేణ్యమహానసపక్వమైన
మత్స్యజాతివిశేషసమాజముమత.

ఆప్రభువు పంపుదూత నే, నరుగుదెంచి
నాడ నిటకు మహారాజ! నాసికపయి
దెబ్బతీసితి స్వామియాదేశ మంది.

రా జిట్లు యోచించెను. 'మానవులకు విశేషధన మిచ్చినను వారి సౌహార్దము పొందలేకున్నాము. గ్రామాదుల నొసగినను మాకొరకు ప్రాణత్యాగము చేయువారు లభించుట లేదు. ఇది కాకి యయినను తనప్రభువుకోసము ప్రాణము లిచ్చుచున్నది. ఇది మంచిది, మధుర

వాక్కులు కలది, ధర్మబుద్ధి కలది.' ఇట్లు తలపోసి రాజు ప్రసన్నుడై, శ్వేతచ్ఛత్రముక్రింద దానిని గౌరవించెను. అది అచటినుండియే తన రాజును సంభావించి గుణస్తోత్రము చేసెను. రాజు బోధిసత్త్వుని రావించి, ధర్మోపదేశము విని, వానికి రెండిటికిని తనయాహారమువంటి ఆహార మేర్పాటు చేయించెను. తక్కిన కాకులకు రోజునకు మణుగు బియ్యము వంట ఏర్పరించెను.

తాను బోధిసత్త్వుని యుపదేశానుసారము నడుచుచు, సమస్త ప్రాణులకును అభయ మిచ్చి, పంచశీలములను రక్షించుచుండెను. సుపత్రుని ఉపదేశ మేడువందలసంవత్సరములు ప్రచలిత మయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను. ఆసమయమున రాజు ఆనందుడు; సేనాపతి సారిపుత్రుడు, సుఫస్స రాహులమాత; సుపుత్రుడు నేనే.

293 కాయవిచ్ఛింద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఒకానొకని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

శ్రావస్తిలో ఒకానొకడు పాండురోగముతో బాధపడుచుండెను. వైద్యులు నిర్ణయము చేసిరి. ఆతని భార్యాపుత్రులు తమలో ఆయన కుపచారము ఎవ్వరు చేయగలరని యోచింపసాగిరి. తనకు రోగము కుదిరినచో ప్రవ్రజింతు నని అతడు తలపోసెను. అనుకూలపథ్యము లభించుటచే ఆతడు కొలదిదినములలోనే నీరోగి యై జేతవనమునచేరి ప్రవ్రజ్యకై ప్రార్థన చేసెను. శాస్తవలన ప్రవ్రజ్య, ఉపసంపద పొంది అతడు త్వరలోనే అర్హతు డాయెను.

ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో ఈవిషయమై చర్చించుచుండగ శాస్త అచటి కరుగుదెంచి విషయము దెలిసికొని "భిక్షువులారా, ఈత డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ పాండురోగపీడితుడై, వ్యాధి

కుదిగినపిదప ప్రవ్రజించి ఉన్నతి పొందినాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీతకథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు బ్రాహ్మణవంశమున బుట్టి, పెరిగి పెద్దవాడయి కుటుంబ పోషణము చేయుచుండగా పాండురోగి యయ్యెను. వైద్యులు చికిత్స చేయలేకపోయిరి. దారపుత్రు లాసలు విడిచిరి. ఈరోగము కుదిరిన పిమ్మట ప్రవ్రజించెద నని యతడు భావించి ఏదో పథ్యము లభించుటచే నీరోగి యయి హిమవత్ప్రదేశమునకు జని ప్రవ్రజించెను. సమాపత్తులు, అభిజ్ఞలు సంపాదించి ధ్యానసుఖమున విహరించుచు, నేటివరకు నిట్టి సుఖము లభింపలే దని ప్రమోదముతో ఈగాథలు పలికెను.

మండుటెండను పుష్పంబుమాడ్కి రోగ
పీడచే నాశరీరము వాడి స్రుక్కి
చూడ జాలనివాని కసుందరమ్ము
సొగసుగా, నపవిత్రమ్ము మిగుల పూత
ముగను, నానావిధంబుల వెగటు పుట్టు
కాయము మనోహరమ్ముగా గానవచ్చు.

వ్యాధిపీడితమును జుగుప్సాకరంబు
పూతిగంధియు, నపవిత్ర మౌ తనువును
ధిక్కరింతును: మూర్ఖులు దీనికొరకు
ఉత్తమస్థితిమార్గంబు నుజ్జగింత్రు.

ఈవిధముగా మహాసత్త్వుడు నానాప్రకారములైన అపవిత్రతలను, దైనందిన రోగములను విమర్శించి, శరీరమునెడ నభిమానము లేనివాడై, యావజ్జీవము నాలుగుబ్రహ్మవిహారములను భావించుచు, బ్రహ్మలోకపరాయణు డయ్యెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి సత్యప్రకాశనము కావించి, జాతకములు సరిపోల్చెను. అప్పు డనేకులు స్రోతాపత్తిఫలాదులయందు ప్రతిష్ఠితులైరి. ఆకాలమున తపస్వి నేనే.

294 జంబుఖాదక జాతకము

శాస్త్ర వేళువనమున నుండగా దేవదత్త కోకాలికుల విషయమై చెప్పినది.

వర్తమాన కధ

ఆసమయమున దేవదత్తునికి లాభసత్కారములు లోపించిపోయినవి. కోకాలికుడు గృహస్థులకడకు పోయి దేవదత్తుని గుణగానము చేయుచు "ఆయన మహాసమ్మతపరంపరలో ఓకాక రాజవంశములోనివాడు, లబ్ధధ్యానుడు, మధురభాషి, విశుద్ధక్షత్రియవంశములోనివాడు, త్రిపిటకధారి, ధర్మకధకుడు. ఇట్టి స్థవిరునకు మీరు దానాదికము చేయవలెను" అని చెప్పెను. దేవపుత్రుడు కూటకోకాలికుని పొగడుచుండెను. 'కోకాలికుడు ఉదీచ్యబ్రాహ్మణవంశమున జన్మించి ప్రవ్రజితుడైనాడు. బహుశ్రుతుడు, ధర్మకధకుడు. మీరు దానము చేయుడు" అని పలుకుచుండెను. ఈప్రకారముగ వారిరువురు ఒకరినొకరు పొగడుచు గృహస్థుల ఇండ్లలో భుజించుచు పర్యటించుచుండిరి.

ఒకనాడు ధర్మసభలో భిక్షువులు సమావిష్టులై ఈవిషయము చర్చించుచుండ, శాస్త అచటి కరుగుదెంచి విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, ఈ అసత్యప్రశంసలు ఇప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ చేసికొనుచుండెడివారు" అని పూర్వజన్మకధ చెప్పెను.

అతీత కధ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడొకానొక జంబూషండమున వృక్షదేవత యయ్యెను. కాకి యొకటి జంబూశాఖపై గూరుచుండి నేరేడుపండ్లు తినుచుండెను. అప్పుడొక నక్క వచ్చి పైనున్న కాకిని చూచి, లేనిపోని పొగడ్తతో కాకి నుబ్బవేసి నేరేడుపండ్లు తిందు ననుకొని, దానిని ప్రశంసించుచు ఈగాధ పలికెను:

కూరుచుండి నేరేటిచెట్టుకొమ్మమీద
బర్హిపోతకమట్టులు పాడుదు రెవ
రతిమనోహర ముత్తమ మైన శ్రుతిని!

కాకి నక్కను ప్రశంసించుచు ఈగాథ పలికెను:

> కలపుత్రుల ప్రశంస కులపుత్రు లైన
> వారికే తెలియును; వ్యాఘ్రశాబకము
> రంగులతో మిత్రరత్నంబ! నీవు
> ఫలముల నొసగెద, భక్షింపవలయు.

ఇట్లు పలికి కాకి జంబూశాఖను కదిపి పండ్లు రాల్చెను. జంబూ వృక్షముపయి నున్న దేవత అలీక మైనవాని పరస్పరప్రశంస విని, నేరేడుపండ్లు తినుట చూచి ఈగాథ పలికెను:

> ఇచ్చటికి నెంతకాలమో వచ్చి పోవు
> వారలం జూచుచున్నాను. వమన మొకడు
> శవము నొక్కరు తినుచు, ప్రశంస చేసి
> కొనుచునుందు రన్యోన్యము కుహానమతులు

ఇట్లు పలికి వృక్షదేవత వానికి భయంకరరూపము చూపి, అచటి నుండి వెడలిపోయెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు పరిపోల్చెను ఆకాలమున నక్క దేవదత్తుడు; కాకి కోకాలికుడు; వృక్షదేవత నేనే.

295 అంక జాతకము

శాస్త వేళువనమున విహారము చేయుచు దేవదత్త కోకాలికులను గూర్చి చెప్పినది. వర్తమానకథ వెనుకటికథలో నున్నట్లుండును

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వు డొకానొక గ్రామకంఠమున ఆముదపుమొక్కపై దేవతగా నుండెను. గ్రామములో మరణించిన ముసలియెద్దును ఏరండవనమున

పారవైచిరి. నక్క వచ్చి దానిమాంసము తినుచుండెను. కాకి వచ్చి ఏరండముపై నక్కను జూచి "దీనిని ఊరకే పొగడి మాంసము తినవలెను!" అనుకొని ఈగాథ పలికెను

నీస్కంధముం జూడ నిజముగా పెద్ద
మాపురుంబంత; ఆటోపంబు చూడ
కంఠీరవసమమ్ము; కాన నీమనస్సు
మృగరాజ, ఒక్కింత మిగలుచు మయ్య!

అది విని నక్క ఈగాథ పలికెను :

కులపుత్రుని ప్రశంస కులపుత్రుడైన
వా డెరుంగును; శిఖావళీ గళసదృశ
కంఠ వాయసమ, ఇక్కడను రావలయు

వానిసందర్భము చూచి వృక్షదేవత ఈగాథ పలికెను :

పశువులలో జంబుకంబు
పక్షులందు వాయసంబు
చెట్లయందు నేరండము
చేరె నికృష్టమ్ములిచట!

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున నక్క దేవదత్తుడు; కాకి కోకాలికుడు; వృక్షదేవత నేనే.

296 సముద్ద జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు ఉపనంద స్థవిరుని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

అతడు గొప్ప తిండిపోతు. అతనికి దాహముకూడ మెండు. బండెడు పదార్థములతోనైన నతడు సంతృప్తి చెందజాలడు. వర్షబుతు ప్రారంభమున నతడు రెండు మూడు విహారములలో నివాస మారం

భించి, ఒకదానిలో పాదరక్షలు, ఒకదానిలో చేతికఱ్ఱ, ఒకదానిలో మంచినీటికడవ ఉంచి, ఒకదానిలో తాను నివసించును. జనపదపర్యటనమునకు బయలుదేరునపుడు మంచివస్త్రము లున్నవారికి ఆర్యవంశకథ వినిపించి, వారికడనుండి చీవరములు స్వీకరించెడివాడు; వారికి మట్టిపాత్ర లిప్పించి, మంచిమంచి పాత్రలు, స్థాలిపాత్రలు బండిలో నింపుకొని జేతవనమునకు మరలివచ్చుచుండువాడు.

ఒకనాడు ధర్మసభలో భిక్షువు లీవిషయము ప్రస్తావించుచుండగా, శాస్త అచటికి జని, విషయము తెలిసికొని, 'భిక్షువులారా, ఉపనందుడన్యులకు ఆర్యవంశకథ ఉపదేశించుట అనుచితము. తొలుత తాను అల్పేచ్ఛు వయి, ఆవల నొరులకు ఆర్యవంశకథోపదేశము చేయవలసియుండెను' అని ఈగాథ యుపదేశించెను.

తాను ముందుగ సుచిత మా దాని జేసి
ఒరుల కావల బోధించు టుచిత, మట్టి
పండితుని కుపతాప్తి లెన్నండు శ్రమము.

ధర్మపదములోని ఈగాథ నుపదేశించి, ఉపనందుని నిందించి "భిక్షువులారా, ఉపనందు డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ పేరాసకలవాడు; మహాసముద్రములోని జలమునుకూడ రక్షింపవలె ననువాడు" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు సముద్రదేవతగా జన్మించెను. నీటికాకి యొకనాడు సముద్రముమీదుగా బోవుచు, సముద్రోదకమును హెచ్చుగా త్రాగవలదు, కొలదిగా త్రాగుడు అని చేపలను, పక్షులను హెచ్చరించుచుండెను. అది విని సముద్రదేవత ఈగాథ పలికెను.

చేపలకు నక్రములను నిషేధ పెట్టి
పాడుచున్ లవణాంబుధిపై నెవండు
అన్నికడల, శ్రమము గాంచుచున్నవాడని

అది విని నీటికాకి ఈగాధ పలికెను:

అనవరతపాయి యైన విహంగమమును
నాకు సంతృప్తి లే దని లోక మెరుగు.
సకలతటినులపతి యైన జలధి నీరు
త్రాగివేయుట నా వాంఛితమ్ము సుమ్ము !

అది విని సముద్రదేవత ఈగాధ పలికెను:

ఆటు పోటును కలవు మహార్ణవమ్ము
నవున, పానమ్ముచేతను నష్టమొందద
దెపుడు సాగర మని నీకు నెరుక లేదో

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి, జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున సముద్రకాకము ఉపనందుడు; దేవత నేనే.

297 కామవిలాప జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు పూర్వభార్యపై ఆసక్తి గలవానిని గూర్చి చెప్పినది. వర్తమానకథ పుష్పరక్తజాతకమున వచ్చును. అతీతకథ ఇంద్రియజాతకమున (423) వచ్చును.

అతీత కథ

అతడు బ్రతికియుండగానే శూలవేధ చేసిరి. ఆతడు తీవ్రవేదనను లక్ష్యము చేయక ఆకసమున ఎగిరిపోవుచున్న కాకిని చూచి ప్రియభార్యకు సందేశము పంపుటకు కాకిని సంబోధించి ఈగాథలు పలికెను:

గగనతలమున నెత్తుగా నెగురు పులుగ !
నాదు రంభోరుభార్యకు నాప్రవృత్తి
తెలుపవలయును : నావార్త; తెలియకున్న
చెందుచుండు మనోహారి చిరము చింత.

చండి నాస్థితి యెరుగక మండిపడును;
బాధ యద్దాన, నీ శూలవేధ గాదు.

కమలకోమలవస్త్రముల్, కాంచనాంగు
ళీయకము, వారణాసికాశేయకముల
దాచిపెట్టితి నే నుపధానమందు :
అధ నేచ్ఛువు సంతృప్తి నందుగాక!

ఈప్రకారముగా బాధపడుచు రోదనము చేయుచు మరణించి ఆతడు నరకము చేరెను.

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆనాటిభార్య నేటి భార్య; ఆఘటనము కాంచిన దేవపుత్రుడు నేనే.

298 ఉదుంబర జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచు భిక్షువులను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ఆయన సరిహద్దుగ్రామమున విహారము కట్టించి నివసించుచుండెను. రమణీయమైన ఆవిహారము గుట్టపై నిర్మించినారు. ఊడ్చి నీరు చల్ల వలసిన పనులు విశేషముగా లేవు. ఆరామములో ఉదకము కలదు. భిక్షార్థము చనవలసిన గ్రామము సమీపమున కలదు. అచటివారు ప్రీతితో భిక్ష చేయువారు. ఒకానొక భిక్షువు పర్యటనము చేయుచు ఆవిహారము చేరెను. నివాసభిక్షువులు ఆగంతుకభిక్షువునకు చేయ వలసిన సత్కారములు చేసి మరునాడు అతనిని వెంటగొని గ్రామమున భిక్ష వేడిరి. జనులు ఆతనికి భిక్ష మిడ, మరునాడు భోజనార్థ మాహ్వా నింపబడి ఆగంతుకభిక్షువు కొలదిదినములు భోజనము లభించిన పిదప, ఉపాయ మాలోచించి నివాసభిక్షువును మోసగించి వెడలనడచి, విహారము గైకొందు నని నిర్ణయించుకొనెను. స్థవిరునికడ సేవచేయు

టకై వచ్చిన నూతనభిక్షువును ఆయన "ఆయుష్మన్, బుద్ధసేవార్థము నీవు పోలేదా?" అనెను.

భన్తే, ఈవిహారమును సరిగా చూచువారు లేరు. అందుచే నే నింతవరకు పోలేదు.

'నీవు బుద్ధదర్శనార్థము పోయివచ్చువరకును నే నీవిహారమును కని పెట్టియుందును.'

'భన్తే, చిత్తము.'

నివాసభిక్షువు లోకులతో 'నేను వచ్చువరకును స్థవిరునిసేవ చక్కగా చేయుచుండుడు' అని పోవువాడు. ఆనాటినుండి ఆగంతుక భిక్షువు నివాసభిక్షువుపై దోష మారోపించి, లోకులమనస్సు విరిచి నాడు.

నివాసభిక్షువు శాస్తకు ప్రణామము చేసి. మరలివచ్చినపుడు ఆగంతుకభిక్షువు అతనికి నివాసస్థాన మీయలేదు. అతడు ఒకానొక చోట నిలిచి భిక్షార్థము గ్రామమునకు జనెను. లోకు లతనిని ఆదరింప లేదు. ఆతనికి విచారము కలిగినది. జేతవనమునకు జని ఆతడు భిక్షువు లతో ఈసమాచారము చెప్పెను. వారు ధర్మసభలో సమావిష్టులై ఈవిషయము చర్చించుచుండగా శాస్త అచటి కరుగుదెంచి, విషయము తెలిసికొని భిక్షువులారా, ఈత డిప్పుడే కాదు, పూర్వముకూడ నివాస స్థానమునుండి ఆభిక్షువును తొలగించినాడు' అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండ బోధిసత్త్వుడు అరణ్యములో వృక్షదేవతగా నుండెను. వర్షాకాలము వచ్చినది. ఏడువారములపాటు వాన కురిసెను. ఎఱ్ఱమోముకోతిపిల్ల ఒక రాతిచూరున కడుగున వానలో తడియని-చోటున రోజంతయు సుఖముగా గూరుచుండెను. నల్లమోముకోతిపిల్ల యచటికి వచ్చినది. అది వర్షములో తడిసి, చలికి బాధపడుచుండెను. సుఖముగా కూరు చున్న యెఱ్ఱకోతిపిల్లను చూచి 'ఉపాయమున దీనిని తప్పించి నే నిచట గూరుచుండవలె' నని యెంచి, కడుపునిండిన రీతిని తనపొట్ట

పట్టుకొని, దానియెదుట నిలిచి ఈగాథ పలికెను:

మర్రిపండులు, మేడిపండ్లును
మంచి వెలగలు పక్వ మైనవి;
వచ్చి వెలుపలి, కారగింపగ
వచ్చు; ఆకలిబాధ యేలా?

ఆమాటలు నమ్మి కోతిపిల్ల కందమూలఫలములు తినదలచి, ఈవలకు వచ్చి, ఆహారమునకై అటునిటు తిరిగి ఏమియు గానక, మరలి వచ్చి, లోపల గూరుచున్న మర్కటమును జూచి మోసపోతి నని యెంచి, దాని కెదురుగా నిలిచి ఈగాథ పలికెను:

పెద్దవారలయెడల నెవ్వడు
ప్రీతిగౌరవములను చూపునో
నిండు నాతని బొజ్జ: నాకుక
నేడు నిండిన విధముగా నే.

అది విని మహామర్కటము ఈగాథ పలికెను:

కాననజాత మా కపిని వేరొక
వానర మ్మెరిగి, విశ్వాసము చూప,
దది కోతిపిల్లయే యైనను గాని:
మావంటి వృద్ధులమాట యెందులకు!

కోతిపిల్ల అచటినుండి వెడలిపోయెను.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున చిన్నకోతి నివాస భిక్షువు; నల్లని పెద్దకోతి ఆగంతుకభిక్షువు; వృక్షదేవత నేనే.

299 కోమాయుపుత్త్రి జాతకము

శాస్త్ర పూర్వారామమున విహరించుచు, క్రీడాప్రియులైన భిక్షువులను గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

ప్రాసాదము పైభాగమున శాస్త్ర నివసించునపుడు భిక్షువులు క్రిందిభాగమున కూర్చుచుండి సంభాషించుచు, జగడములాడుచు కిల కిలారావములు చేయుచుండిరి. శాస్త్ర మహామౌద్గల్యాయనుని సంబోధించి "భిక్షూ, రమ్ము. కంపనము ఉత్పాదింపుము" అనెను. స్థవిరుడు ఆకాశమునకు కాలిప్రేలిపై ఎగిరి ప్రాసాదముపై స్తంభమున ప్రహారము చేసెను. అడుగున నున్న భిక్షువులు భయభ్రాంతులై బయటికి వెడలిపోయిరి. వారిక్రీడాప్రియత్వము భిక్షువులకు స్పష్టమాయెను. ఒకనాడు భిక్షువులు ధర్మసభలో కూర్చుండి ఈవిషయము చర్చించుచుండగా శాస్త్ర అచటికి జని విషయము తెలిసికొని, "భిక్షువులారా, ఇపుడే కాదు వీరుపూర్వముగూడ క్రీడాప్రియులే" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడొకానొక కుగ్రామమున బ్రాహ్మణకులమున బుట్టి గోమాయుపుత్రుడనుపేరు పొందెను. అతడు ఇల్లు వదలి వానప్రస్థుడై హిమవత్ప్రదేశమున నివసించుచుండెను. క్రీడాశీలి యగు వేరొక తాపసుడు హిమవత్ప్రదేశమున ఆశ్రమము నిర్మించుకొని నివసించుచుండెను. అతనికి కసిణకర్మ (యోగాభ్యాసవిధి) కూడ తెలియదు. ఆతడు వనములో కందమూలఫలములు తినుచు క్రీడాశీలుడై తిరుగుచు కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అతనికడ కోతి యుండెను. అదికూడ చిలిపిపనులు చేయుచుండెను. అది ముఖవికారాదివివిధచేష్టలతో తాపసులను రంజింపజేయుచుండెను. బహుకాల మచటనుండి తపస్వులు లవణామ్లములకొరకు మానవనివాసములకు జనిరి. వారు వెడలిపోయిన పిమ్మట బోధిసత్త్వుడచటికి వచ్చి నివసింపజొచ్చెను. మర్కటము

తాపసులకడ జేసినట్లు బోధిసత్త్వునికడగూడ వినోదములు చేయ సాగెను. బోధిసత్త్వుడు చిటికె వేసి, "సుశిక్షితు లైన తాపసుల సన్నిధానమున నుండువారు సదాచారసంపన్నులు కావలెను, మనోవాక్కాయకర్మలతో సంయతులు కాదగును" అని యుపదేశ మిచ్చెను. మర్కట మానాటినుండి శీలవంతము ఆచారసంపన్నము నయ్యెను. బోధిసత్త్వు డన్యప్రదేశమునకు జనెను.

తాపసులు మరలి వచ్చిరి. మర్కటము పూర్వమువలె వినోదములు చూపలేదు. "ఆయుష్మన్, వెనుకటివలె చమత్కారము చేయ వేమి" అని అడుగువారై ఈగాథ పలికిరి:

ఆశ్రమమందు సదాచారు లైన
వారిచెంగట నిదివరలోన నీవు
గంతు లేయుచును మర్కటచేష్ట లెన్నొ
చేసెడివాడవు: శీలవంతుడుగ
నటియించుచున్నావు నచ్చదు మాకు

అది విని మర్కట మీగాథ పలికెను:

నేను బహుశ్రుతు డైన గోమాయు
పుత్రుండు చెప్పగా భూరి "విశుద్ధి"
విన్నాను' వెనుకటి విధమున నన్ను
తలపబోవకు, డింక ధ్యానవిహార
మొనరింప నుంటి ఆయుష్మంతులార!

విని తాపసులు ఈగాథ పలికిరి:

చట్టుపై బీజముల్ చల్లిన యెడల
మొలకలెత్తవు వర్షములవల్ల నైన
"పరమవిశుద్ధిని" బాగుగా విన్న,
వానరమ్మవు కాన ధ్యానింప లేవు

శాస్త ధర్మోపదేశము చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకాలమున క్రీడాప్రియు లైన తపస్వులు ఈతపస్వులే; గోమాయుపుత్రుడు నేనే.

300 వక జాతకము

శాస్త జేతవనమున విహారము చేయుచుండగా పురాణమైత్రిని గూర్చి చెప్పినది.

వర్తమాన కథ

వర్తమానకథ సవిస్తరముగా వినయపిటకమున వచ్చియున్నది. ఇచ్చట అది సంక్షిప్తము. రెండువత్సరముల ఆయుష్మాన్ ఉపసేనుడు ఒక వర్షము ఈడుకల సబ్రహ్మచారితో కలిసి శాస్తసన్నిధికి జనెను. (ఉపసంపన్న భిక్షువువయస్సు ఉపసంపద లభించిననాటినుండి లెక్కింతురు.) శాస్తకు ఆలోచన కలిగినది. ఉపసేనుడు ప్రణామము చేసి వచ్చి, విపశ్యనా భావన అభ్యసించి అర్హత్వము పొందెను. అల్పేచ్ఛ మొదలగు గుణములతో కూడి నరల పదుమూడు ధుతంగధారణలు చేసి, తన అనుయాయులకుకూడ పదుమూడు ధారణలు కల్పించెను. మూడుమాసము లతడు భగవానుని ధ్యానించుచు, ఆవల అనుచరులతోగూడ శాస్తసేవార్థము చనెను. ప్రథమపర్యాయము అనుయాయు లుండుట వలన నిందితు డయ్యెను. ఈపర్యాయము ప్రశంస పొందెను. శాస్త అనుగ్రహించి నేటినుండి ధుతంగధారులు వీరైనపుడు నన్ను చూడవచ్చును అని ఆనతిచ్చెను. ఆతడు వెలుపలికి వచ్చి భిక్షువుల కీసమాచారము తెల్పెను. అప్పటినుండి భిక్షువులు ధుతంగధారులై శాస్తదర్శనార్థము చని, ఆయనధ్యానావస్థనుండి లేచినపిదప జీర్ణచీవరములను విడిచి తమచీవరములను ధరించి పోయెడివారు. శాస్త ఈవిషయము విని "భిక్షువులారా! ఈభిక్షువులవ్రతము బహుకాల ముండెడిదికాదు. ఈయది బకము చేయు, ఉపవాసవ్రతముతో సమానమైనది" అని పూర్వజన్మకథ చెప్పెను.

అతీత కథ

పూర్వము వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడు రాజ్యము చేయుచుండగా బోధిసత్త్వుడు దేవరాజు శక్రు డయ్యెను. వృక మొకనాడు గంగాతీరమున రాతిబండపై నివసించుచుండెను. గంగానదిలోని చల్లని నీరు పొంగి బండచుట్టును క్రమ్ముకొనెను. తోడేలు లేచి పాషాణముపై కెక్కెను. దాని కాహారము దొరకక లేదు. ఆహారార్థము పోవుటకు

మార్గము కనబడలేదు. నీరు పైకెక్కుచుండగా వృకము తనలో "నా కాహారము లేదు, పోవుటకు త్రోవలేదు. ఊరక పడియుండుట కంటె ఉపవాసము చేయుట మేలు" అని చింతించి, మనసా ఉపవాస వ్రతమును శీలములను పరిగ్రహించి పండుకొని యుండెను. అంతట శక్రుడు ఆలోచన కలిగి దాని దుర్బలవ్రతవిషయము గ్రహించి పొట్టేలు రూపముతో దానికి సమీపమున గానబడెను. తోడేలు దానిని జూచి రేపు వ్రతము పూనుదును అని భావించి దానిని పట్టుకొనుటకై లంఘించెను. పొట్టే లిటు నటు గంతులు వేయుచు తనను పట్టుకొన నీయలేదు. దానిని పట్టుకొన జాలక తోడేలు మరలివచ్చి, పండుకొని వ్రతభంగము కాలే దనుకొనెను. శక్రుడు నిజస్వరూపుతో ఆకసమున నిలిచి "నీవంటి దుర్బలచిత్తులకు ఉపవాసవ్రత మేల? నేను శక్రుడ నను విషయము గ్రహింపక నీవు పొట్టేలుమాంసముతో పొట్టనింపు కొన దలచితివి" అని దానిని మందలించి, నిందించి దేవలోకమునకు బోయెను.

ఈ మూడును అభిసంబుద్ధుని గాథలు

అన్యజంతుప్రాణహరణమ్ము కావించి
రక్తమాంసంబులం ద్రాగి మ్రింగెడి వృకము
ఒకసారి వ్రత మూనె నుపవాస మొనరింప.

వ్రతదుర్బలత్వంబు గ్రహియించి శక్రుండు
అజరూపము దాల్చి అరుదెంచె నచ్చటికి.
తద్రక్తపాయికిం దపము భంగం బయ్యె;
తోడే లజముపైకి దుమికెన్ వ్రతమును మాని.

లోకమ్ములో జనుల్ లేక దృఢనిశ్చయము
చంచలత్వము వృకముచందాన పొందుదురు.

శాస్త్ర ధర్మోపదేశమును చేసి జాతకములు సరిపోల్చెను. ఆకా

ద్వితీయ సంపుటి